

Alle inkludert?

Barn og unge si fritid i Vestland 2025
Rapport nr. 11 frå Barnefamiliepanelet

Om rapporten

Rapporten vart publisert i september 2026, og er basert på det femte feltet av Barnefamiliepanelet, gjennomført i juni til september 2025. Barnefamiliepanelet dekker heile fritida til barn og unge i Vestland mellom 3 og 17 år. Bergen kommune står bak panelet saman med Vestland fylkeskommune og forskingspartnarar. Rapporten er leia og utarbeidd av Andreas Roaldsnes, seniorrådgjevar i Bergen kommune saman med Rebecca Dyer Ånensen, rådgjevar i Bergen kommune og Åge Avedal, seniorrådgjevar i Vestland fylkeskommune. Undersøkinga er utarbeidd av Andreas Roaldsnes, seniorrådgjevar i Bergen kommune og William Hazell, seksjonsleiar i Bergen kommune.

Datainnsamlinga av Barnefamiliepanelet er til dels støtta av Kulturrådet og Medietilsynet, gjennom forskingsprosjekta «I kulturpolitikken blindsonen» (Prosjekt-ID: 2750637) og «Barns mediemangfold» (Prosjekt-ID: 00378397), gjennomført ved Universitetet i Bergen der Bergen kommune er samarbeidspartner.

Nettsider:

www.bergen.kommune.no/barnefamiliepanelet

<https://vestlandfylke.no/statistikk-kart-og-analyse/barnefamiliepanelet-2022/>

Rapportserie frå Bergen kommune, byrådsavdeling for kultur, frivilligheit og inkludering, seksjon for plan og analyse:

1. Kart-app med barn si deltaking i fritidsaktivitetar
<https://barnefamiliepanelet.shinyapps.io/kart/> (2020)
2. Koronatiden i Bergen – Oversiktsrapport (2020)
3. Kjennskap og bruk av nokre bergenske kulturarenaer (2020)
4. Kven deltar og kva kostar det? – Barn og unge sine fritidsaktivitetar i Bergen (2021)
5. Effekten av korona på kultur, idrett og fritid (2021)
6. Barn og unge i Vestland. Faste organiserte aktivitetar 2022 (nov. 2022)
7. Barn og unge i Vestland. Publikumsaktivitetar 2022 (nov. 2022)
8. Dokumentasjonsrapport – Bergen kommunes barnefamiliepanel / Vestland fylkeskommunes barnefamiliepanel (2023)
9. Ny fritidsklubb i Ytrebygda. En kvalitativ undersøkelse blant barn og foreldre om oppstart av ny fritidsklubb (2023)
10. Alles idrett – jenters kultur. Barn og unges fritidsdeltakelse i Bergen og Vestland sett i lys av kjønn (2024)

Framsidede: Hanne Stedje

Samandrag

Barnefamiliepanelet 2025 er ei brei undersøking blant barnefamiliar i Vestland. Om lag ein av tre barnefamiliar svara på undersøkinga (N= 22167, 35,9 prosent). Rapporten kartlegg barn og unge si deltaking i organiserte fritidsaktivitetar, publikumsaktivitetar og medievanar.

Nesten ni av ti barn deltar i minst éin organisert fritidsaktivitet, men deltakinga har falle sidan 2022, særleg innan kulturaktivitetar. Dei vanlegaste forklaringane i debatten om utanforskap, som økonomi og transport, ser ut til å ha mindre betydning enn forhold knytte til barnet og familien. Foreldra si eiga deltaking i organisasjons- og kulturliv og kjennskap til fritidstilbodet er viktigare. Barn som ikkje deltar, kompenserer heller ikkje med meir uformelt sosialt samvær, noko som kan tyde på sosial marginalisering.

Foreldra si inntekt og utdanning påverkar kva aktivitetar barna deltar i: høg inntekt heng saman med idrettsdeltaking, medan høg utdanning er avgjerande for kulturdeltaking. Barn med funksjonsvanskar deltar sjeldnare i organisert idrett, særleg lagidrett. Overraskande nok deltar innvandrarbarn meir enn barn av norskfødde foreldre, og barn som bur med åleineforelder deltar like mykje eller meir enn andre.

Når det gjeld medievanar les barn meir enn i 2022, men berre dei yngste. Samstundes byrjar barn med sosiale medium om lag eitt og eit halvt år seinare. Skulebiblioteket er den einaste kjelda til lesestoff som når alle barn likt, uavhengig av foreldra sin bakgrunn. Publikumsdeltakinga innan kultur har auka sidan 2022, men berre bibliotek ligg over nivået frå før korona.

Summary

The 2025 Families with Children panel is a comprehensive study of families with children in Vestland County, with approximately one in three families responding (N= 22167, 35.9 per cent). The report examines children and young people's participation in organised leisure activities, attendance at public events, and media habits.

Nearly nine out of ten children participate in at least one organised leisure activity, though participation has declined since 2022, particularly in cultural activities. Common explanations for exclusion, such as financial constraints and transport issues, appear to have less impact than factors related to the child and their family. Parents' own involvement in community and cultural life—and their awareness of local leisure opportunities—are more important. Children who do not participate also engage less in informal social interactions, suggesting a broader pattern of social marginalisation.

Parents' income and education influence the types of activities children take part in: higher income is linked to greater participation in sports, while higher education is strongly associated with cultural engagement. Children with reported functional difficulties participate less in organised sports, especially team sports. Surprisingly, children with immigrant backgrounds participate more than those with Norwegian-born parents, and children living with a single parent participate just as much—or more—than others.

When it comes to media habits, children are reading more than in 2022, but this increase is limited to the youngest age groups. At the same time, children are starting to use social media about a year and a half later than before. School libraries are the only source of reading material that reaches all children equally, regardless of their parents' background. Cultural attendance has also increased since 2022, but only libraries have surpassed their pre-pandemic levels.

Forord

Ein god oppvekst legg grunnlaget for å kunne ha det godt heile livet. Når familie, skule, fritid og samfunn verkar saman, gir det barn og unge eit godt fundament for resten av livet. Lukkast vi ikkje med dette, får det konsekvensar – både for den einskilde og for folkehelsa.

Barnefamiliepanelet er eit verktøy kommunar, organisasjonar og institusjonar kan nytte i å utvikle fritidstilboda og oppvekstvilkåra til barn og unge i Vestland. Undersøkinga vart gjennomført i 2025, og om lag ein av tre barnefamiliar i Vestland svara på den. Dette er eit unikt godt datasett. Ingen andre norske – eller så vidt vi veit europeiske – datasett har så detaljerte svar. Her er det store moglegheiter når vi skal planlegge, eller finne ut om vi har lukkast med å inkludere alle.

Barnefamiliepanelet gir oss eit solid grunnlag for å forstå korleis kvardagen til barn og unge faktisk ser ut, og ikkje minst kven som fell utanfor.

Funna gir grunn til både glede og ettertanke. Det er gledeleg å sjå at om lag 86 prosent av barna deltar i minst éin organisert fritidsaktivitet, og at tilboda når breitt ut. Samstundes viser rapporten at deltakinga har falle noko sidan 2022, ei utvikling vi må ta på alvor. Rapporten peiker også på andre utfordringar: Deltakinga fell gjennom ungdomsskulen og vidaregåande, og foreldra si inntekt, utdanning og eiga deltaking og kjennskap til organisasjons- og kulturlivet påverkar om barnet er med. Rapporten viser også at barn med utviklingshemming eller åtferdsvanskar har ein klart høgare risiko for å stå utanfor.

Barnefamiliepanelet er gjennomført av Bergen kommune og Vestland fylkeskommune. Kommunane i Vestland har gjort undersøkinga kjent blant innbyggjarane sine og blir inviterte med vidare i å utvikle analysar til framtidige rapportar.

Rapporten viser at idrett, kultur og anna fritid lukkast langt på veg, og at lag, organisasjonar, institusjonar og kommunar gjer ein framifrå jobb med å tilby gode arenaer for samhald, meistring og felles opplevingar. Saman skal vi også nå dei som framleis fell utanfor.

*Reidar Digranes
byråd for næring, kultur og idrett
Bergen kommune*

*Jacob Nødseth
hovudutvalsleiar for kultur, idrett og inkludering
Vestland fylkeskommune*

Innhald

Samandrag	3
Summary	3
Forord.....	4
Innhald	5
Kapittel 1 Innleiing.....	8
Korleis lese rapporten?	8
Kapittel 2 Kva veit vi allereie om barn og unge si fritid?	10
Fritidsaktivitetane si rolle i barna sine liv	10
Store kjønnsforskjellar i deltakinga.....	10
Kostnader er ikkje den største barrieren for deltaking	11
Transport og informasjon som barrierer?	11
Stabil idrettsdeltaking, men fallande kulturdeltaking	11
Lite kunnskap om barn med funksjonsvanskar si deltaking	12
Publikumsdeltaking, bibliotek og medium.....	13
Sitert litteratur	13
Kapittel 3 Hovudfunn	16
Ein raud tråd om funna	19
Sitert litteratur	19
Del 1 Organiserte fritidsaktivitetar	20
Kapittel 4 Deltaking i organiserte fritidsaktivitetar	21
Endringar frå 2022 til 2025.....	22
Samanhengar i deltakinga i 2025.....	23
Ikkje-deltaking: ein multivariat analyse.....	31
Alder og funksjonsvanskar betyr mest.....	33
Familiebakgrunn: eit mønster som forsvinn?.....	33
Barrierar: kva som betyr noko og kva som ikkje gjer det	33
Er transport ein barriere?	34
Venekontakt og deltaking går hand i hand	35
Avslutning	35
Sitert litteratur	35
Kapittel 5 Deltaking i organiserte kulturaktivitetar	36
Deltaking i forskjellige kulturaktivitetar etter alder og kjønn.....	38
Kulturdeltaking og bakgrunn: Kva heng saman?.....	42
Avslutning	44
Sitert litteratur	44
Kapittel 6 Deltaking i organisert idrett	46
Sosiale ulikskapar i deltaking i enkeltidrettar	48
Bakgrunn og idrettsdeltaking: Kva heng saman?	52
Er samanhengen mellom funksjonsnivå og deltakelse lik for lagidrett og individuelle idretter?	54

Avslutning	55
Sitert litteratur	56
Kapittel 7 Fritidsklubb, friluftsliv, religiøse organisasjoner og andre organiserte aktiviteter	57
Sosial ulikskap i deltaking	58
Bakgrunn og deltaking på fritidsklubb: Kva heng saman?	62
Avslutning	65
Sitert litteratur	66
Del 2 Publikum, besøk og fritidsbruk	67
Kapittel 8 Barna som publikum	68
Kva den nasjonale statistikken viser	68
Utviklinga i Barnefamiliepanelet	68
Kva betyr dette for lesinga av del 2 av rapporten?	70
Sitert litteratur	70
Kapittel 9 Publikum på idrettsarrangement, hallar og anlegg	71
Sosiale ulikskapar i deltaking	72
Bakgrunn og publikum på idrettsarrangement: Kva heng saman?	77
Avslutning	79
Sitert litteratur	80
Kapittel 10 Kulturpublikum (utan kino)	81
Sosial ulikskap i deltaking	83
Bakgrunn og deltaking som kulturpublikum: Kva heng saman?	88
Avslutning	90
Sitert litteratur	91
Kapittel 11 Kino og andre underholdningsaktiviteter	92
Sosial ulikskap i deltaking	94
Bakgrunn og besøk på kino: Kva heng saman?	99
Avslutning	101
Sitert litteratur	102
Kapittel 12 Bibliotek, bøker og media	103
Kvar får barna lesestoffet frå	110
Kven brukar biblioteket – kva heng saman?	114
Avslutning	116
Sitert litteratur	116
Kapittel 13 Transport: Korleis barn kjem seg til aktivitetane	117
Bilen som hovudregel	119
Autonomi kjem tidlegare for gutar	120
Aldersutviklinga ser ulik ut for gutar og jenter	120
Sosiale forskjellar i transport	121
Utrygg skuleveg endrar korleis barna kjem seg fram	123
Avslutning	123
Kapittel 14 Om undersøkinga	124
Kva er Barnefamiliepanelet?	124

Kva gjer Barnefamiliepanelet spesielt?	124
Kva målar undersøkinga?	125
Korleis vart undersøkinga gjennomført?	125
Svarprosent	125
Kvifor inviterte vi alle til å delta?	126
Datakvalitet.....	126
Representativitet og vekting	127
Fråfall undervegs i spørreskjemaet	128
Samanlikning med andre datagrunnlag	131
Målet på barnet sitt funksjonsnivå.....	131
Fordelar og ulemper ved målet.....	132
Personvern	133
Analysar i denne rapporten	133
Ekstern bruk av data frå Barnefamiliepanelet	133
Sitert litteratur	134

Foto: Julia Farsund Storvik / Vestland fylkeskommune

Kapittel 1 | Innleiing

Fritida er ein viktig arena for fellesskap, læring, meistring og utvikling for barn og unge. For å kunne legge til rette for gode og inkluderande fritidstilbod er det viktig å ha kunnskap om korleis barn og unge bruker fritida si, og kva som påverkar deltakinga deira. Denne rapporten utforskar nettopp dette ved å gi eit breitt kunnskapsgrunnlag om barn og unge si fritid i Vestland. Målet er å gi betre innsikt i kva aktivitetar dei deltar i, kven som deltar og fell utanfor, og kva forhold som ser ut til å påverke deltakinga. Rapporten er skriven for ei brei lesargruppe og vil vere relevant både for politikarar, tilsette i kommunar og fylkeskommune, frivillige organisasjonar, lag og foreiningar, forskarar og andre som arbeider innan kultur-, idretts- og oppvekstfeltet. Tal og statistikk kan vere krevjande å lese. Vi har derfor lagt vekt på å presentere resultata på ein tydeleg måte og leie lesaren gjennom funna steg for steg.

Rapporten byggjer på data frå Barnefamiliepanelet, ei omfattande spørjeundersøking gjennomført av Bergen kommune og Vestland fylkeskommune. Undersøkinga gir eit unikt og solid kunnskapsgrunnlag om barn og unge si fritid i Vestland, og omfattar barn og unge heilt frå 3 til 17 år. Sidan 2019 har Barnefamiliepanelet gitt verdifull innsikt i barn og familiar sine erfaringar, behov og aktivitetar i Bergen kommune. I 2022 vart undersøkinga utvida til å omfatte heile Vestland fylke. Den fylkesdekkande kartlegginga vart gjennomført på nytt i 2025, med plan om treårige intervall av datainnsamling. Denne rapporten tek utgangspunkt i data frå 2025, men viser òg til resultata frå 2022 når det er relevant for å belyse utvikling, endringar eller stabilitet over tid.

Undersøkinga vart sendt til alle folkeregistrerte familiar i Vestland med barn i alderen 3 til 17 år. Svara er gitt av ein føresett på vegner av eit tilfeldig valt barn i husstanden. Datainnsamlinga gjekk føre seg frå juni til september 2025. For å inkludere flest moglege svar i analysane, har vi tatt med alle respondentane som har svart på undersøkinga, også dei som ikkje har fullført heile skjemaet, så lenge dei har svart på spørsmålet om sitt eige utdanningsnivå og inntekt, då dette er utgangspunktet for vektinga. Talet på svar som ligg til grunn for tabellane i rapporten, vil derfor variere noko, avhengig av kva som blir undersøkt. Netto svarprosenten (berre gyldige vektorer) er som følgjer:

	Talet på spurde	Talet på svar	Svarprosent
Bergen kommune	26 555	10 532	39,6 %
Vestland utanom Bergen	35 174	11 635	33,1 %
Total	61 729	22 167	35,9 %

For nærare skildring av metode, vekting og personvern viser vi til kapittel 14, *Om undersøkinga*.

Korleis lese rapporten?

Rapporten er bygd opp slik at kapitla i stor grad kan lesast kvar for seg, slik at lesaren kan gå direkte til dei tema som er mest relevante.

Rapporten startar med ei kunnskapsoppsummering i kapittel 2. Her gjennomgår vi sentral forskning og tidlegare kunnskap om barn og unge sine fritidsaktivitetar, samt nokre av spørsmåla som pregar feltet i dag. I kapittel 3 oppsummerer vi dei viktigaste funna frå undersøkinga.

Etter dette er rapporten delt inn i to hovuddelar. Del 1 handlar om faste organiserte fritidsaktivitetar. Sidan slike aktivitetar er mindre vanlege blant barn under skulealder, er denne delen avgrensa til barn og unge mellom 6 og 17 år. Kapittel 4 gir ei samla oversikt over deltaking i organiserte aktivitetar innan kultur, idrett og andre aktivitetar, og ser også på kven som ikkje

deltar og kva barrierar som kan stå i vegen for deltaking. Kapittel 5, 6 og 7 går deretter meir i djupna på høvesvis kulturdeltaking, idrettsdeltaking og deltaking i andre organiserte aktivitetar.

Del 2 handlar om publikum, besøk og fritidsbruk. Desse aktivitetane omfattar også dei yngste barna, og analysane i denne delen byggjer derfor på svar frå familiar med barn i alderen 3 til 17 år. Her ser vi nærare på deltaking som publikum på idrettsarrangement og ved idrettsanlegg (kapittel 9), kulturarrangement (kapittel 10), kino og andre underhaldningsaktivitetar (kapittel 11), og bruk av bibliotek, lesing og medievanar (kapittel 12). I kapittel 13 undersøker vi transport til og frå aktivitetar.

Dei fleste analysekapitla i rapporten følgjer same oppbygging. Først presenterer vi ei overordna oversikt over deltaking eller bruk. Deretter ser vi på skilnader mellom ulike grupper gjennom vekta gjennomsnittstal. Slike tal gir eit godt bilete av korleis deltakinga varierer mellom grupper, men tar ikkje omsyn til at mange kjenneteikn ofte heng saman. Til slutt presenterer vi derfor resultat frå regresjonsanalysar, der fleire forhold blir vurderte samtidig. Slike analysar er mindre vanlege i kommunale og offentlege oversiktsrapportar, men gjer det mogleg å gå utover reine beskrivingar av forskjellar mellom grupper og undersøke kva faktorar som faktisk har sjølvstendig samanheng med deltaking og bruk. Når vi diskuterer kva som ser ut til å påverke deltakinga, legg vi derfor størst vekt på resultata frå regresjonsanalysane.

I det siste kapittelet, kapittel 14 *Om undersøkinga*, omtalar vi Barnefamiliepanelet, datainnsamlinga, datakvaliteten, personvern og metodane som ligg til grunn for analysane.

Til saman gir rapporten både ei brei oversikt over fritidsvanane til barn og unge i Vestland og meir inngåande analysar av kva som fremjar eller hindrar deltaking på ulike arenaer.

Kapittel 2 | Kva veit vi allereie om barn og unge si fritid?

Fritidsaktivitetane si rolle i barna sine liv

Fritidsaktivitetar er ein viktig del av barna sine liv. Her kan dei treffe venar, lære nye ting, oppleve meistring og vere ein del av eit sosialt miljø. Retten til kvile og aktivitet er nedfelt i artikkel 31 i *Barnekonvensjonen*, og er følgt opp av offentlege styresmakter og frivillige organisasjonar i Noreg mellom anna gjennom *Fritidserklæringa* som vart signert for første gong i 2016 og signert på ny i 2022 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2022). Vestland fylkeskommune signerte *Fritidserklæringa Vestland* saman med 12 andre offentlege og frivillige organisasjonar i Vestland i 2024 (Vestland fylkeskommune, 2024).

Kunnskap om fritida til barna er særleg viktig sidan vi veit at fritidsaktivitetar er eit område til dels prega av sosial ulikskap. Fritida til barna har blitt eit stort forskingsområde særleg etter publiseringa av *Unequal Childhoods*, ein sentral amerikansk sosiologisk studie om korleis klasse-skilnader formar oppveksten til barn. Studien peika på at barna si deltaking i fritidsaktivitetar følgde eit klassemønster, der ressursvake barn og familiar deltok mindre (Lareau, 2011).

Kunnskapsoversikter i Noreg har i stor grad støtta opp om delar av dette biletet (Jacobsen et al., 2021). Samstundes er biletet av barn si deltaking i fritidsaktivitetar langt frå komplett, sidan vi manglar systematisk kunnskap om dei yngre barna (Kulturtanken, 2026, s. 5). Bergen kommune har sidan 2019 møtt denne utfordringa mellom anna ved å samle inn eigne data om oppvekst-vilkåra til barn og barnefamiliar i Bergen gjennom undersøkinga Barnefamiliepanelet.¹ Vestland fylkeskommune vart invitert med som samarbeidspart i 2022, og panelet vart då utvida til heile Vestland.

Tidlegare rapportar frå Barnefamiliepanelet viser at dei fleste barna deltar i minst éin organisert fritidsaktivitet. I 2022 deltok 90 prosent av barna i ein fritidsaktivitet (Rabben, 2023). Litt over 80 prosent deltok innan idrett og litt over 30 prosent deltok i ein kulturaktivitet. Mange barn deltar i meir enn éin aktivitet.

Store kjønnsforskjellar i deltakinga

Det er vesentlege kjønnsforskjellar i deltakinga i fritidsaktivitetar. På overflata ser vi fort tydelege forskjellar mellom kjønna når det gjeld deltaking i store idrettar som handball og fotball. Ein djupare analyse av desse mønstra viste at aktivitetsprofilen til jenter og gutar er svært ulik. I ein rapport frå 2024 analyserte vi desse mønstra, og fann at variasjonen i tilbod og blandinga mellom kultur, idrett og andre aktivitetar i stor grad gjeld for jenter (Roaldsnes og Ånensen, 2024).

Rapporten tok også for seg den sosioøkonomiske ulikskapen vi finn i fordjupande aktivitetar, som konkurransar eller ulike avanserte (elite-)tilbod. Rapporten understreka at barn med ein ressurssterk familiebakgrunn i større grad deltar i slike fordjupande fritidsaktivitetar.

Vi kan også sjå store forskjellar i kor tid barna startar og sluttar i ulike aktivitetar. Barn frå ressurssterke familiar startar tidlegare og held på lengre, og barn frå meir ressursvake familiar sluttar tidlegare i organiserte aktivitetar (Roaldsnes, 2026).

¹ Barnefamiliepanelet har blitt gjennomført i fem felt til i dag (2019, 2020, 2021, 2022, 2025) og er laga og skildra i *Sikt*, som er kunnskapssektoren sin tenesteleverandør (Bergen kommune et al., 2024a, 2024b, 2024c, 2024d) og samtidig dokumentert i ein eigen rapport frå Barnefamiliepanelet (Fjellsende et al., 2023). Les meir om gjennomføringa av Barnefamiliepanelet i kapittel 14 av denne rapporten.

Kostnader er ikkje den største barrieren for deltaking

Dårleg økonomi blir i det offentlege ordsiftet ofte trekt fram som den viktigaste barrieren for deltaking. Dette ser vi til dømes i første tiltak i regjeringa sin handlingsplan *Alle inkludert!* (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2024). Inntekt spelar ei rolle for deltaking i idrett, men ikkje i kulturaktivitetar (Roaldsnes, 2026). Dette til tross for at kulturaktivitetane i stor grad har det same kostnadsbiletet (kontingent, utstyr osv.) som idrett (Rabben, 2021).

Internasjonal forskning støttar opp om dette biletet. Den viser at endringar i inntektsgrunnlaget ikkje fører til endringar i deltakinga i organiserte aktivitetar (Hjalmarsson, 2023). I Noreg og nordiske land er aktivitetane til barna organisert rundt gratisprinsippet med låge kostnader, noko som kan forklare kvifor ytterlegare reduksjonar av økonomiske kostnader truleg ikkje vil føre til høgare deltaking eller motverke fråfall (Roaldsnes, 2025a).

Ei anna mogleg forklaring er at den organiserte fritida til barna først og fremst er eit kulturelt fenomen, og at deltakinga i større grad blir styrt av kulturelle faktorar enn av materielle avgrensingar. Slike avgrensingar er dessutan relativt svake i Noreg på grunn av eit meir samanpressa inntektssystem og gratisprinsippet som er førande for barn og unge. Til dømes er eit kinobesøk omtrent like dyrt som eit teaterbesøk. Likevel har *Aktivitetskortet* i Bergen ført til auka deltaking på kino, men ikkje på teater (Roaldsnes, 2024a). Subsidiinga av teater fungerer ikkje så lenge mottakaren av kortet tenker at teater «ikkje er noko for meg».

Transport og informasjon som barrierer?

Handlingsplanen *Alle inkludert!* peikar på utfordringar knytte til transport og avstand til fritidsaktivitetar, og manglande informasjon om aktivitetane, som to av hovudbarrierane for deltaking (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2024). Grunnlaget for dette er det verdt å sjå nærare på. Påstanden om transport byggjer på innspel frå ungdomsråd og skriftlege innspel frå kommunane, som rangerer transport og avstand som ein av dei tre største barrierane. Der planen viser til kunnskapsoppsummeringa han byggjer på, peikar referansen i motsett retning: Det er ikkje funne store geografiske skilnader i organisert fritidsdeltaking, verken etter fylke, kommune eller sentralitet (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2024, s. 35). Påstanden om manglande informasjon er basert på innspel frå organisasjonar og barn og unge, utan referanse til forskning.

Innspel frå ulike aktuelle målgrupper er ei legitim kjelde for politikkutforming, og fråværet av forskning er ikkje handlingsplanen si skuld. Planen erkjenner sjølv at det manglar forskning på kva tiltak som verkar. Men det er verdt å merke seg kven som er høyrde. Nærare 350 personar deltok på innspelsmøte og over 100 skriftlege innspel kom inn, i hovudsak frå paraplyorganisasjonar, kommunar, fylkeskommunar og ungdomsråd. Desse kanalane når mest sannsynleg personar som allereie er inne i det organiserte feltet, og barna som er høyrde, er valde representantar i ungdomsråd. Handlingsplanen opplyser sjølv at 14 prosent av norske ungdommar aldri har deltatt i organiserte fritidsaktivitetar, og det er lite som tyder på at denne gruppa er representert i innspelsrunden.

Det som kjem ut av ein slik prosess, er i stor grad resonnement frå deltakande borgarar om kvifor andre ikkje deltar. Slike resonnement har ein tendens til å peike mot forhold ein sjølv ville ha opplevd som hindringar – kostnader, avstand, mangel på informasjon – og mot forhold som organisasjonar og kommunar sjølve kan gjere noko med. Vi veit framleis lite om kva som faktisk skil dei som deltar frå dei som ikkje gjer det.

Stabil idrettsdeltaking, men fallande kulturdeltaking

Deltakinga blant eldre barn har generelt sett vore stabil dei siste 15 åra. Omtrent 60 prosent av elevane på ungdomsskulen og 50 prosent av elevane i vidaregåande skule har ein organisert aktivitet i fritida, viser Ungdata frå 2025. Det finst nokre unntak, og desse er stort sett knytt til deltakinga blant jenter, som har vore svakt fallande dei siste 15 åra (Bakken, 2025, s. 28).

Fallet i deltakinga med alder er dels knytt til lågare deltaking i kulturaktivitetar. Ungdata måler lågare deltaking over tid for både gutar og jenter i kor, korps, orkester eller musikk- og kulturundervisning. Idretten er prega av stabilitet, medan deltakinga i kulturaktivitetar fell (Bakken, 2025, s. 29). Datagrunnlaget for å gjere historiske samanlikningar er lite. Ein del av arbeidet som Ungdata vart bygd på, *Foreningsundersøkelsen* frå tidleg 1980-tal (Grue, 1985) og tidlege inn-samlingar av det som skulle bli *Ungdata* (Øia & Bakken, 2002), kan gje ein peikepinn på utviklinga. Samanlikningar av desse undersøkingane og Barnefamiliepanelet viser at kulturdeltakinga frå 1980 og fram til i dag kan ha hatt eit kontinuerleg fall. Deltakinga i idrettsorganisasjonar er stabil frå 1980 og fram til i dag, med unntak av eit større fall hos ungdom i vidaregåande opplæring.

Lite kunnskap om barn med funksjonsvanskar si deltaking

Det er etterspurd meir kunnskap om i kva grad barn med funksjonsvanskar står utanfor den organiserte fritida (Bergen kommune, 2025; Kultur- og likestillingsdepartementet, 2024; Meld. St. 8 (2022–2023), 2022). Funksjonsvanskar omfattar ei brei gruppe diagnoser og tilstandar, noko som gjer feltet vanskeleg å undersøkje som ein samla kategori. Eksisterande forskning varierer dessutan mykje i kva grupper som blir studerte og korleis funksjonsvanskar blir definerte.

I runde fem av Barnefamiliepanelet skil vi mellom tre typar funksjonsvanskar: åtferdsvanskar eller problem med sosial fungering, utviklingshemming og rørslevanskar.² Denne inndelinga gir eit meir nyansert bilete enn mykje av den eksisterande forskinga, der personar med ulike funksjonsnedsettingar ofte blir slått saman i éi gruppe. I regjeringa sin handlingsplan *Alle inkludert!* er forskning på funksjonsvanskar i liten grad trekt inn i kunnskapsgrunnlaget (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2024, s. 35). Stortingsmeldinga om menneskerettar for personar med utviklingshemming (Meld. St. 8 (2022–2023)) viser også berre til tre sentrale kjelder: Elnan (2010), som undersøker personar med funksjonsnedsettingar som ei samla gruppe, ein norsk pilotstudie om utviklingshemming og fysisk aktivitet (Ingebrigtsen & Aspvik, 2009), og ein svensk rapport om barn og unge med utviklingshemming (Öie, 2008).

Forskinga som finst, kan i stor grad knytast til dei tre kategoriane vi nyttar i Barnefamiliepanelet. Kunnskapen om åtferdsvanskar er i hovudsak basert på små kliniske studiar av barn med ADHD-diagnose, som gjennomgåande finn lågare deltaking i organiserte aktivitetar (Shabat et al., 2021; Shimoni et al., 2010). Målet vi nyttar er breiare og omfattar foreldrerapporterte åtferdsvanskar, også blant barn utan diagnose.

For utviklingshemming er kunnskapsgrunnlaget noko større, men framleis dominert av kvalitative studiar og mindre utval. Melbøe og Ytterhus (2017) viser at ungdom med utviklingshemming har dei same ønskja for fritidsaktivitetar som jamaldrande, men at dei oftare blir ståande utanfor og er meir avhengige av tilrettelegging frå foreldre. Eit etablert funn er at personar med utviklingshemming framleis deltek meir i segregerte enn ordinære fritidstilbod (Kittelsaa, 2008; Söderström & Tøssebro, 2011). Stortingsmeldinga peikar på at manglande tilgang til ordinære tilbod kan bidra til utanforskap og stigmatisering (Meld. St. 8 (2022–2023), 2022, s. 125, 128), men slike påstandar er i liten grad prøvde mot populasjonsdata.

For rørslevanskar og andre fysiske funksjonsnedsettingar peikar forskinga på at barrierane ofte er sosiale snarare enn fysiske. Løvgren (2009) framhevar undervurdering av kompetanse og meistring, medan Finnvoll og Dokken (2021) finn at barn og unge med fysiske funksjonsnedsettingar har færre nære vennskap og deltek mindre i organiserte fritidsaktivitetar enn andre.

Berre éin nyare norsk kvantitativ studie ligg nær vår eiga tilnærming. Møller-Skau og kollegaer (2026) finn at barn med funksjonsnedsettingar oftare høyrer til skjermorienterte eller sosialt orienterte fritidsprofilar enn fysisk orienterte. Også denne studien nyttar likevel ein brei kategori for funksjonsnedsetting og skil ikkje mellom ulike typar vanskar.

² Denne inndelinga har vi gjort i samråd med Barne- og familietjenesta i Bergen kommune.

Publikumsdeltaking, bibliotek og medium

Å vere publikum skil seg frå å delta i organiserte aktivitetar. Der deltaking krev vedvarande binding, krev publikumsdeltaking éi avgjerd om gongen. Det gjer at kostnadene verkar annleis.

Internasjonal forskning finn at inntekt i hovudsak påverkar kor mykje folk går på kulturarrangement, men ikkje om dei deltek eller ei (Willekens & Lievens, 2016). Interesse avgjer om dei deltek, medan økonomien først og fremst påverkar kor ofte dei går. Interesse for kulturbruk heng i stor grad saman med utdanningsnivå og orientering mot kultur nedarva i familien (Heikkilä, 2024; Klokke & Jæger, 2022), men forskning visar også at høg sosial kapital aukar kulturdeltakinga til og med når familien er mindre interessert (Roaldsnes, 2024b).

Norsk statistikk viser at barn og unge er dei mest aktive brukarane av kulturtilbod i befolkninga, og har vore det sidan målingane starta i 1991 (Bekkengen, 2026). Idrettsarrangement er sjeldnare studert saman med kulturdeltaking. Studiar som har undersøkt dette, finn eit mønster som skil seg frå kulturdeltakinga, med lite samanheng mellom utdanning og deltaking på idrettsarrangement, og ein sterkare samanheng mellom høg inntekt og deltaking (Mehus, 2005; White & Wilson, 1999). Statistisk sentralbyrå måler deltaking på idrettsarrangement i kulturbruksundersøkinga og rapporterer små skilnader mellom utdanningsgrupper og store skilnader mellom inntektsgrupper (Bekkengen, 2026, p. 146).

Biblioteket er eit særtilfelle. Tilbodet er gratis og allstadnærverande, difor er økonomiske hindringar fjerna. Bibliotekforskinga har framheva biblioteket som ein møteplass med låg terskel, og som ein av få institusjonar som når på tvers av sosiale skiljelinjer (Aabø et al., 2010; Audunson, 2005). Det gjer biblioteket til eit godt tilfelle for å undersøkje kva som står att når prisen er borte.

Når det gjeld medium, er hovudbiletet at skjermbruken aukar med alderen (Medietilsynet, 2026), samstundes som lesinga fell med alderen (Bekkengen, 2026; Roaldsnes, 2025b). Lesepraksisar i barnefamiljar er samstundes tydeleg sosialt strukturerte, og skilnadene følgjer utdanning meir enn inntekt (Roaldsnes, 2025b). Det er gjort nokre undersøkingar på kvar vaksne får tilgang til bøker (Bokhandlerforeninga, 2026), men vi finn ikkje tilsvarende forskning på kvar barn får sitt lesestoff frå.

I alt viser litteraturgjennomgangen at mykje er kjent ved barns fritid, men at det framleis finst viktige hol i kunnskapen vår. Arbeidet med denne rapporten tek sikte på å fylle nokre av desse kunnskapshola.

Sitert litteratur

Audunson, R. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places. *Journal of Documentation*, 61(3), 429–441.
<https://doi.org/10.1108/00220410510598562>

Bakken, A. (2025). *Ungdata 2025. Nasjonale resultater* (NOVA Rapport 4/25). OsloMet.
<https://hdl.handle.net/11250/3211814>

Barne- og likestillingsdepartementet. (2022). *Fritidserklæringen*. Regjeringen.
https://www.regjeringen.no/contentassets/547fc860cfc1403d97e842a61024dc48/fritidserklaeringen_2022_uu.pdf

Bekkengen, F. V. (2026). *Norsk kulturbarometer 2025* (No. 181; Statistiske Analyser). Statistisk sentralbyrå.

Bergen kommune. (2025). *Representantforslag fra Linn Kristin Engø (A), Diane Berbain (SV), Ann Kristin Ramstrøm (SV), Thor Haakon Bakke (MDG), Mailiss Solheim-Åkerblom (R) om et Bergen for alle barn – uansett funksjonsevne*. Bergen bystyre. <https://www.bergen.kommune.no/politikk/saker/261757>

Bergen kommune et al. (2024a). *Barnefamiliepanelet, felt 1 [Datasett]*. Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. <https://doi.org/10.18712/NSD-NSD3162-V4>

Bergen kommune et al. (2024b). *Barnefamiliepanelet, felt 2 [Datasett]*. Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. <https://doi.org/10.18712/NSD-NSD3163-V1>

- Bergen kommune et al. (2024c). *Barnefamiliepanelet, felt 3 [Datasett]*. Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. <https://doi.org/10.18712/NSD-NSD3164-V3>
- Bergen kommune et al. (2024d). *Barnefamiliepanelet, felt 4 [Datasett]*. Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. <https://doi.org/10.18712/NSD-NSD3165-V1>
- Bokhandlerforeningen. (2026). *Leserundersøkelsen 2026 – hovedfunn*. <https://bokhandlerforeningen.no/leserundersokelsen-2026-hovedfunn/>
- Elnan, I. (2010). *Idrett for alle? Studie av funksjonshemmedes idrettsdeltagelse og fysiske aktivitet*. NTNU Samfunnsforskning.
- Finnvold, J. E., & Dokken, T. (2021). *Sosial og digital deltagelse – Skole og internett som integreringsarena for barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse* (NOVA Rapport 5/21). OsloMet.
- Fjellsende, W., Rabben, Å. K., & Ånensen, R. (2023). Dokumentasjonsrapport for fire felt 2019–2022. (Barnefamiliepanelets Rapportserie: Nr. 8.). Bergen kommune. <https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V25718306>
- Grue, L. (1985). *Bedre enn sitt rykte. En undersøkelse av ungdoms fritidsbruk. Fase 2 av Foreningsundersøkelsen*. Kultur- og vitenskapsdepartementet, Ungdoms- og idrettsavdelingen STUI.
- Heikkilä, R. (2024). Hur skall vi förstå kulturdeltagande och icke-deltagande? Sociologiska insikter till debatten. In R. T. Solberg (Ed.), *Konferanserapport. Tverrfaglige perspektiv på kulturbruk, publikum og deltaking*. Kulturrådet.
- Hjalmarsson, S. (2023). Pay to play? Economic constraints and participation in extracurricular activities. *European Sociological Review*, 39(4), 586–600. <https://doi.org/10.1093/esr/jcac061>
- Ingebrigtsen, J. E., & Aspvik, N. P. (2009). *Fysisk aktivitet og idrett: En pilotstudie av utviklingshemmedes fysiske aktivitet*. NTNU Samfunnsforskning.
- Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Sletten, M., Norbø, Å. D., & Arnesen, D. (2021). *Sosial ulikhet i barn og unges deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter. Betydningen av sosioøkonomiske ressurser, geografi og landbakgrunn*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Kittelsaa, A. (2008). *Et ganske normalt liv. Utviklingshemming, dagligliv og selvforståelse* [Doktorgradsavhandling]. NTNU.
- Klokke, R. H., & Jæger, M. M. (2022). Family background and cultural lifestyles: Multigenerational associations. *Poetics*, 92, 101662. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2022.101662>
- Kultur- og likestillingsdepartementet. (2024). *Alle inkludert! Handlingsplan for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter, 2024–2026*.
- Kulturtanken. (2026). *Innenfor–utenfor. En oversikt over barne- og ungdomskultur*. Kulturtanken. <https://media.wpd.digital/kulturtanken/uploads/2026/04/Innenfor-utenfor-rapport-2026.pdf>
- Lareau, A. (2011). *Unequal Childhoods. Class, Race, and Family Life* (2nd ed.). University of California Press.
- Løvgren, M. (2009). *Unge funksjonshemmede. Selvbylde, sosial tilhørighet og deltagelse i fritidsaktiviteter* (NOVA Rapport 9/2009). NOVA.
- Medietilsynet. (2026). *Barn og medier 2026*. Medietilsynet. <https://www.medietilsynet.no/fakta/rapporter/barn-og-medier/2026/barn-og-medier-26/>
- Mehus, I. (2005). Distinction through Sport Consumption: Spectators of Soccer, Basketball, and Ski-jumping. *International Review for the Sociology of Sport*, 40(3), 321–333. <https://doi.org/10.1177/1012690205060159>
- Melbøe, L., & Ytterhus, B. (2017). Disability leisure: In what kind of activities, and when and how do youths with intellectual disabilities participate? *Scandinavian Journal of Disability Research*, 19(3), 245–255. <https://doi.org/10.1080/15017419.2016.1264467>
- Meld. St. 8 (2022–2023). (2022). *Menneskerettar for personar med utviklingshemming – Det handlar om å bli høyrte og sett*. Kultur- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20222023/id2945431/>

- Møller-Skau, C., Lorentzen, C. A. N., Moradi, S., & Bauger, L. (2026). Leisure time patterns of children with and without disabilities: A cross-sectional latent class analysis. *Frontiers in Sports and Active Living*. <https://doi.org/10.3389/fspor.2025.1712055>
- Öie, U.-C. (2008). *Studier om hälsa för personer med utvecklingsstörning*. Statens folkhälsoinstitut.
- Rabben, Å. K. (2021). Kven deltek og kva kostar det? – Barn og unges fritidsaktiviteter i Bergen (Barnefamiliepanelets Rapportserie: Nr. 4.). Bergen kommune. <https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V48576>
- Rabben, Å. K. (2023). Barn og unge i Vestland. Faste organiserte aktiviteter 2022. Revidert utgåve. (Barnefamiliepanelets Rapportserie: Nr. 6.). Bergen kommune. <https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V20483230>
- Roaldsnes, A. (2024a). Blind to culture. How classed cognition prevents cultural policy initiatives from increasing cultural participation for children. *International Journal of Cultural Policy*, 31(2), 1–23. <https://doi.org/10.1080/10286632.2024.2329262>
- Roaldsnes, A. (2024b). Social capital and the intergenerational transmission of cultural capital: How parents' social networks influence children's accumulation of cultural capital. *Poetics*, 102, 101873. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2024.101873>
- Roaldsnes, A., & Ånensen, R. (2024). Alles idrett, jenters kultur. Barn og unges fritidsdeltakelse i Bergen og Vestland sett i lys av kjønn. (Barnefamiliepanelets Rapportserie: Nr. 10.). Bergen kommune. <https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V70920846>
- Roaldsnes, A. (2025a). *Cultural capital and early childhood socialization. Family, friends and the state*. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Bergen. <https://hdl.handle.net/11250/3183394>
- Roaldsnes, A. (2025b). Lesekrise? Kulturell kapital og lesepraksiser i småbarnsfamilien. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 66(4), 1–26. <https://doi.org/10.18261/tfs.66.4.4>
- Roaldsnes, A. (2026). Organized Lifestyles in Childhood and Family Climate. I D. Vandebroek, M. Jappens & A. Lareau (Red.), *Socializing Inequality. Class, Culture & Cognition in Early Childhood*. Routledge.
- Shabat, T., Fogel-Grinvald, H., Anaby, D., & Golos, A. (2021). Participation profile of children and youth, aged 6–14, with and without ADHD, and the impact of environmental factors. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(2), 537. <https://doi.org/10.3390/ijerph18020537>
- Shimoni, M., Engel-Yeger, B., & Tirosh, E. (2010). Participation in leisure activities among boys with attention deficit hyperactivity disorder. *Research in Developmental Disabilities*, 31(6), 1234–1239. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2010.07.022>
- Söderström, S., & Tøssebro, J. (2011). *Innfridde mål eller brutte visjoner? Noen hovedlinjer i utviklingen av levekår og tjenester for utviklingshemmede*. NTNU Samfunnsforskning.
- Vestland fylkeskommune. (2024). *Fritidserklæringa Vestland*. Vestland fylkeskommune. <https://vestlandfylke.no/kultur/kunst-og-kulturutvikling/fritidserklaringa-vestland/>
- White, P., & Wilson, B. (1999). DISTINCTIONS IN THE STANDS: An Investigation of Bourdieu's 'Habitus', Socioeconomic Status and Sport Spectatorship in Canada. *International Review for the Sociology of Sport*, 34(3), 245–264. <https://doi.org/10.1177/101269099034003002>
- Willekens, M., & Lievens, J. (2016). Who participates and how much? Explaining non-attendance and the frequency of attending arts and heritage activities. *Poetics*, 56, 50–63. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2016.01.004>
- Øia, T., & Bakken, A. (2002). Midt i tenårene – noen tall fra UNGdata. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 2(1), 75–82.
- Aabø, S., Audunson, R., & Vårheim, A. (2010). How do public libraries function as meeting places? *Library & Information Science Research*, 32(1), 16–26. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.07.008>

Kapittel 3 | Hovudfunn

Barnefamiliepanelet vart gjennomført blant barnefamiliar i Vestland i 2025. Omtrent ein av tre barnefamiliar i Vestland svara på undersøkinga. Her er nokre av dei viktigaste funna.

- 86 prosent av barna deltar i minst éin organisert fritidsaktivitet, men deltakinga har felle frå 2022 til 2025. 14 prosent deltok ikkje i 2025, mot 11 prosent i 2022. Deltakinga fell mest innan kulturaktivitet, men også innan idrett og andre fritidsaktivitetar. Jenter og gutar deltar like mykje, men ofte innan ulike aktivitetar. Deltakinga samla sett fell markert med alderen til barna.
- Dei vanlegaste forklaringane i debatten om utanforskap i fritida, som økonomi, transport og tilgang til informasjon, ser ut til å ha mindre betydning enn andre forhold rundt barnet og familien.
- Barn som ikkje deltar i organiserte fritidsaktivitetar, har foreldre som i mindre grad sjølv er aktive i organisasjons- og kulturliv. Barna som ikkje deltar i fritidsaktivitetar kompensere heller ikkje med meir uformelt sosialt samvær og venekontakt, noko som kan tyde på eit breiare mønster av sosial marginalisering.
- Utanom alder er funksjonsvanskar den sterkaste enkeltfaktoren for å stå heilt utanfor organisert fritid. Funksjonsvanskane som pregar deltakinga mest er utviklingshemming og åtferdsvanskar. Forskjellane handlar i hovudsak om idrett, og særleg om lagidrett.
- Foreldra si utdanning og inntekt spelar ei stor rolle for kva aktivitetar barna deltar i. Barn i familiar med høg inntekt er oftare med i idrett, medan høg utdanning er svært avgjerande for om barnet deltar i kultur.
- Innvandrarbarn deltar meir enn barn av norskfødde foreldre. Dei har lågare sannsyn for å stå utanfor både idrett og kultur, men deltar mindre i enkelte publikumsaktivitetar.
- Barn som bur i hushald med berre éin vaksen (åleineforelder) deltar ikkje mindre i fritidsaktivitetar. Dei deltar heller meir.
- Bilen er den dominerande transportmetoden til og frå organiserte aktivitetar. Gutar har størst autonomi i transporten, dei sykklar og går langt oftare enn jenter. Utrygg skuleveg ser ikkje ut til å påverke deltakinga, men barna må køyrast oftare til aktivitetane.
- Barn les meir om vi samanliknar undersøkingane frå 2022 og 2025, men auken gjeld berre dei yngste. Dei eldste les mindre. Samstundes tek barn i bruk sosiale medium om lag eitt og eit halvt år seinare.
- Skulebiblioteket er den einaste kjelda til lesestoff som når alle barn likt, uavhengig av foreldra sin bakgrunn. Folkebiblioteket og bokhandelen blir derimot langt meir brukt av barn med høgt utdanna foreldre.
- Publikumsdeltakinga innan kultur har auka frå 2022 til 2025. Bruken av bibliotek har auka meir enn det som kan forklarast av at koronarestriksjonane fall bort.

Deltakinga i organiserte aktivitetar fell over tid

Deltakinga i fritidsaktivitetar er jamt over høg, men har felle sidan førre Barnefamiliepanel, i 2022. For tre år sidan deltok 89 prosent av alle barn mellom 6 og 17 år i Vestland i ein organisert fritidsaktivitet. No deltar 86 prosent, og 14 prosent står utanfor organiserte fritidsaktivitetar. Dette går mot nasjonal politikk og satsingar. Kapittel 4 viser denne utviklinga i meir detalj. Fallet i deltaking gjeld for nær sagt all organisert idrett – utanom fotball, og for kulturaktivitetar og andre organiserte fritidsaktivitetar, som fritidsklubbar og friluftsliv. Nedgangen er størst for organiserte kulturaktivitetar, med om lag fem prosentpoeng. Jenter og gutar deltar like mykje samla sett, men ofte innan ulike aktivitetar. Deltakinga totalt sett fell markert med alderen. Det er høgast deltaking på barneskulen og mindre i ungdomsskule og vidaregåande.

Barrierar mot deltaking: Meir enn spørsmål om økonomi og transport

Den offentlege samtalen om fritidsaktivitetar handlar ofte om at barn som ønskjer å delta møter hinder som økonomiske problem, transportbarrierar eller mangel på informasjon om fritidstilboda. Desse barrierane er omtalt i regjeringa sin handlingsplan *Alle inkludert!* (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2024). I kapittel 4 undersøker vi systematisk om det som blir rekna som barrierar faktisk påverkar barna si deltaking i organiserte fritidsaktivitetar. Når vi kontrollerer for andre kjenneteikn, finn vi inga samanheng mellom låg hushaldsinntekt og risikoen for å stå utanfor. Berre dei aller mest velståande familiane skil seg framleis ut. Vi ser også berre ein svak tendens til at transport er ei barriere, sidan deltakinga generelt er høgast i kommunar med svakare kollektivtilbod. Barn med foreldre som ikkje kjenner til fritidstilboda deltar i mindre grad. Analysen vår tyder likevel på at dette heller handlar om kor orientert familien er mot organisert fritid generelt, framfor i kva grad dei har informasjon om tilboda.

Ikkje-deltaking – ei sosial marginalisering?

Barn som ikkje har besøkt ein ven den siste veka står oftare utanfor organiserte fritidsaktivitetar, slik vi ser i kapittel 4. Det betyr at dei ikkje kompenserer ved å vere meir sosiale på andre arenaer. Tvert imot er dei oftare sosialt marginaliserte. Foreldra sitt aktivitetsnivå påverkar også barna si deltaking. Jo meir foreldra sjølv deltek i organisasjons- og kulturliv, jo høgare er sannsynet for at barnet deltek. Om lag like viktig er det om foreldra har deltatt på kulturarrangement det siste året. Sannsynet for at barnet deltar er høgare jo fleire kulturarrangement foreldra deltar på.

Barn med funksjonsvanskar står oftare utanfor idrett

Det finst lite kunnskap om deltaking blant barn med funksjonsvanskar (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2024; Bergen kommune, 2025). Analysane våre viser at barn med funksjonsvanskar deltar mindre i organiserte fritidsaktivitetar. Forskjellane handlar i hovudsak om idrett: barn med utviklingshemming har om lag 30 prosentpoeng lågare sannsyn for å delta, mot 21 prosentpoeng for barn med åtferdsvanskar eller problem med å fungere sosialt, og 11 prosentpoeng for barn med rørslevanskar. Vi finn ikkje tilsvarende forskjellar for kulturaktivitetar eller fritidsklubb. Når vi ser nærare på idrettsdeltakinga, er forskjellane særleg knytt til lågare deltaking i lagidrett. Barn med funksjonsvanskar deltar også sjeldnare som idrettspublikum.

Foreldra si utdanning og inntekt er avgjerande for samansetninga av aktiviteten

Deltakinga innan idrett er litt høgare blant barn med høgare inntekt, medan barn med foreldre med høgare utdanning deltar i langt høgare grad innan kulturaktivitetar. Hushaldsøkonomi har også sterk samanheng med om barn er tilskodar på idrettsarrangement, medan foreldra si utdanning berre har moderat samanheng. Når det gjeld publikumsaktivitetar innan kultur er det omvendt. Her har utdanninga sterk og inntekta svak samanheng med barna si deltaking.

Barn av innvandrarak deltak meir, men ikkje overalt

Ei anna gruppe som ofte blir rekna som utsett, er innvandrarakbefolkninga. Rapporten viser likevel at barn av innvandrarak deltak meir enn barn av norskfødde foreldre. Når vi tek omsyn til andre kjenneteikn ved familien har denne gruppa lågare sannsyn for å stå utanfor organiserte fritidsaktivitetar. Samstundes deltak barn av innvandrarak mindre i publikumsaktivitetar. Dei har lågare sannsyn for å gå på kino, delta på idrettsarrangement og besøke biblioteket.

Åleineforeldre har ikkje mindre aktive barn

Barn som veks opp i familiar med ein forelder blir ofte nemnt som meir utsette. Dette kan handle om pressa økonomi, mindre tid eller andre belastningar. Dette blir gjerne kalla *familiestress-modellen* (sjå t.d. Conger og Donnellan, 2007), som legg til grunn at ulike belastningar gir barna færre tilgjengelege ressursar. Eit gjennomgåande funn i rapporten er likevel at barn av åleineforeldre har lågare sannsyn for å stå utanfor organiserte aktivitetar. Samstundes går desse barna oftare på kino og les oftare saman med forelderen. I familiar der foreldra har gått frå kvarandre og bur med nye partnarar, ser vi eit litt anna mønster. Her ser vi ein litt høgare risiko for at barna står utanfor i fritida.

Bilen er framleis sentral i barna si fritid

Tre av fire barn blir køyrd til og frå fritidsaktivitetar, men andelen går ned med alderen. Bruken av kollektivtransport aukar med alderen, men tar først av i ungdomsskule-alder. Det er ein vesentleg forskjell mellom gutar og jenter. Gutar både sykklar og går meir frå tidleg alder, og skilnaden aukar når barna blir eldre. Det er også sosiale forhold knytt til transport. Barna med foreldre med høgst utdanning eller lågast inntekt er dei som går mest og blir køyrt minst. Utrygg skuleveg fører også til mindre gåing og sykling og meir biltransport. Likevel ser desse barna ut til å delta i like stor grad som andre, men foreldra må bære kostnaden gjennom auka biltransport.

Fleire les – og ungdom startar seinare med sosiale media

Bruk av media er ein sentral del av barna si fritid, som vi ser i kapittel 12. Mediebruken blir ofte debattert både heime og i samfunnet elles. I undersøkinga har vi målt barn sin bruk av media, som bøker, TV og strøyming, gaming og sosiale media. Barn les meir i 2025 enn i 2022, men auken er konsentrert blant dei yngste, og lesinga fell meir gjennom tenåra enn tidlegare. Samtidig ser vi at barn tar i bruk sosiale media seinare. Bruken av sosiale medium kjem nesten eit og eit halvt år seinare i barnet sitt liv om vi samanliknar tala frå 2025 med 2022.

Skulebiblioteket når alle likt

Familiar skaffar lesestoff til barna sine på svært ulike måtar. Folkebiblioteket blir mest brukt av barn med høgt utdanna foreldre, og denne forskjellen er tydeleg allereie i barnehagealder. Bokhandelen forsterkar skilnadene ytterlegare, og barn med høgt utdanna foreldre kjøper langt fleire bøker enn andre, særleg i dei eldre aldersgruppene. Skulebiblioteket skil seg ut ved at det når alle barn likt, uavhengig av foreldra si utdanning, og er den einaste kjelda til lesestoff som jamnar ut dei sosiale forskjellane gjennom heile skulegangen.

Publikumsdeltakinga har komme seg etter korona

I Barnefamiliepanelet 2022 handla enkelte av spørsmåla om deltaking i publikumsaktivitetar dette året. I 2022 var framleis delar av perioden prega av koronarestriksjonar, noko som dempa publikumsaktiviteten. Samanlikna med 2022 viser Barnefamiliepanelet 2025 ein tydeleg auke i kulturdeltakinga. Dette viser også SSB sitt kulturbarometer. Medan dei fleste publikumsaktivitetar innan kultur er tilbake til nivået før korona, har bibliotekbruk auka meir enn det som kan forklarast av koronaeffekten åleine.

Ein raud tråd om funna

Kapitla som følgjer, kan lesast kvar for seg. Lese under eitt teiknar dei likevel eit mønster som er verdt å nemne. Inntekt og transport gir små utslag for deltakinga i fritidsaktivitetar, når vi tek omsyn til andre forhold. Det som derimot slår tydeleg ut er kva foreldre sjølve deltar i og kva dei kjenner til av fritidstilbod, og om barnet har vener å vere i lag med på fritida.

To funn fell likevel utanfor dette mønsteret. Barnet sitt funksjonsnivå gir dei største utslaga i heile rapporten, langt større enn noko trekk ved familien sin økonomi eller bustad. Dette gjeld to grupper særleg, barn med åtferdsvanskar og barn med utviklingshemming. Desse to unntaka svekker ikkje hovudmønsteret, men presiserer det.

Det som held barn utanfor er sjeldan mangel på pengar eller transport. Utanforskapen handlar heller om at familien ikkje er kopla på det organiserte fritidslivet, eller at dei organiserte fritidstilboda ikkje er lagt til rette for barnet.

Sitert litteratur

Bergen kommune. (2025). *Representantforslag fra Linn Kristin Engø (A), Diane Berbain (SV), Ann Kristin Ramstrøm (SV), Thor Haakon Bakke (MDG), Mailiss Solheim-Åkerblom (R) om et Bergen for alle barn – uansett funksjonsevne*. Bergen bystyre. <https://www.bergen.kommune.no/politikk/saker/261757>

Conger, R. D., & Donnellan, M. B. (2007). An Interactionist Perspective on the Socioeconomic Context of Human Development. In *Annual Review of Psychology* (Vol. 58, Issue Volume 58, 2007, pp. 175–199). Annual Reviews. <https://doi.org/https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085551>

Kultur- og likestillingsdepartementet. (2024). *Alle inkludert! Handlingsplan for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter, 2024–2026*.

Foto: Ingrid Opheim Grønfur

Del 1

Organiserte fritidsaktiviteter

Kapittel 4 | Deltaking i organiserte fritidsaktivitetar

Kapittelsamandrag: Deltakinga i organiserte aktivitetar har gått ned om vi samanliknar Barnefamiliepanelet i 2022 med 2025. I 2022 var det i snitt 11 prosent av barna i Vestland i alderen 6–17 år som stod utanfor aktivitet. I 2025 har andelen auka til 14 prosent. Utanforskapen har auka innan både idrett, kultur og andre organiserte aktivitetar, men fråfallet er størst i kulturaktivitet.

Nesten ni av ti barn i grunnskulealder deltar i minst éin organisert fritidsaktivitet, men deltakinga fell markert i overgangen til vidaregåande opplæring, der under sju av ti er med. Idrett er den klart største aktivitetsforma og styrer i praksis totalnivået, medan kulturaktivitet og andre organiserte aktivitetar ligg mellom 15 og 33 prosent. Gutar og jenter deltar omtrent like mykje samla sett, men i ulike aktivitetar.

Utdanningsnivået til familien har først og fremst verknad for kva barna deltar i, og i mindre grad om dei deltar. Hushaldsinntekt gir små utslag, og for kultur og andre fritidsaktivitetar peikar inntektsgradienten motsett veg av det som ofte blir antatt: høg inntekt er knytt til lågare kulturdeltaking. Dei sosiale skilnadane blant dei som ikkje deltar, forsvinn når vi tek omsyn til foreldra si eiga deltaking i organisasjons- og kulturlivet og kor godt foreldra kjenner til tilboda. Sosiale skilnader verkar gjennom desse forholda. Det er først og fremst foreldra si eiga deltaking i organisasjons- og kulturliv som verkar inn på barna si deltaking.

Tilgang til transport påverkar ikkje deltakinga i særleg stor grad. Det er lite variasjon mellom kommunane i om barna deltar i det heile, sjølv om det er tydelege skilnader i kva dei deltar i, trass i at transporttilbodet varierer sterkt. Opplevinga av utrygg skuleveg gir også lite utslag. Blant dei som ikkje deltar, er det alderen og funksjonsnivået til barnet som påverkar mest. Sett kvar for seg har barn med foreldre med låg utdanning og låg inntekt større sannsyn for å stå utanfor, men denne skilnaden forsvinn i den fullstendige modellen. Barn i dei minst sentrale kommunane i Vestland deltar mest i fritidsaktivitetar, og forskjellen mellom kommunane er størst innan kulturaktivitetar.

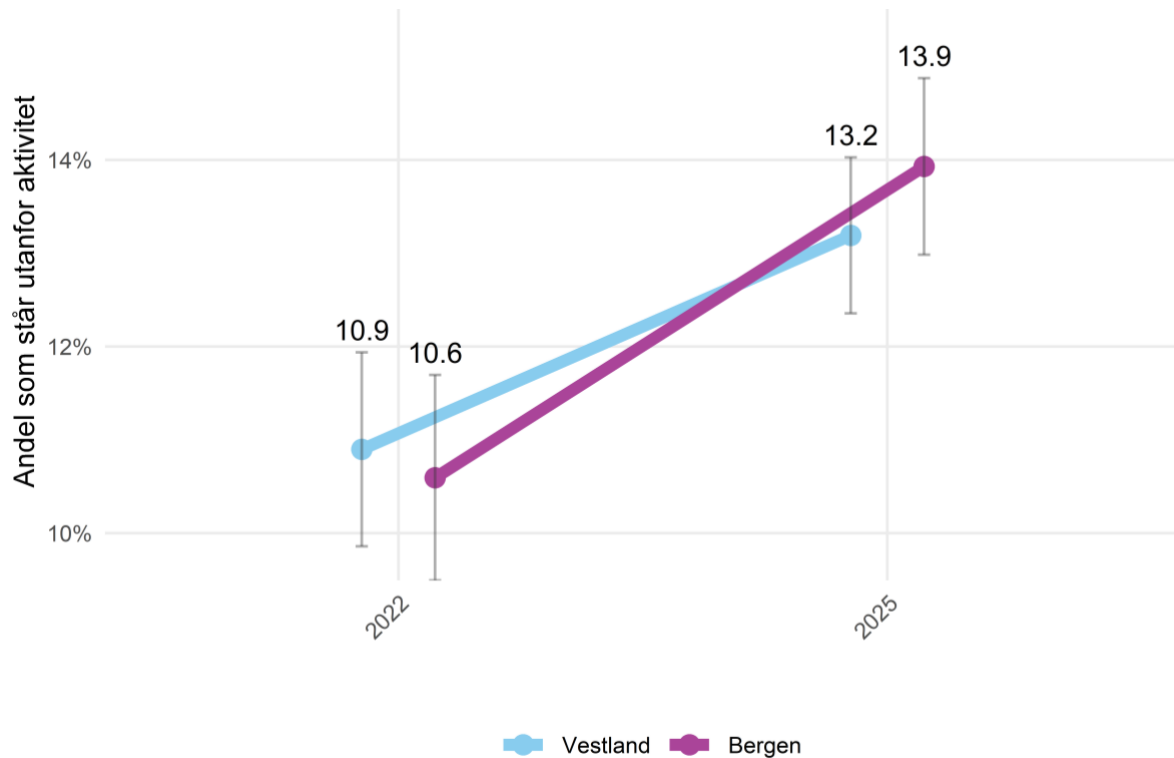
I dette kapittelet ser vi på deltaking i organiserte fritidsaktivitetar blant barn og unge i aldersgruppa 6–17 år i Vestland på eit overordna nivå. Først undersøker vi korleis deltakinga har utvikla seg frå 2022 til 2025. Deretter ser vi nærare på deltakinga i 2025 og undersøker korleis deltakinga fordeler seg mellom organisert idrett, kulturaktivitetar og andre organiserte fritidsaktivitetar. Desse tre aktivitetsområda blir behandla meir inngåande i kapittel 5, 6 og 7.

Til slutt i dette kapittelet rettar vi merksemda mot dei som ikkje deltar i organiserte fritidsaktivitetar, og ser nærare på omfanget av og moglege årsaker til manglande deltaking.

Endringar frå 2022 til 2025

Når vi samanliknar resultata frå 2025 med data frå 2022, ser vi ein auke i andelen barn som ikkje deltar i organiserte fritidsaktivitetar. Figur 4.1 viser andelen barn som stod utanfor organiserte fritidsaktivitetar i 2025, samanlikna med siste gjennomføring av Barnefamili-panelet i 2022.

Figur 4.1: Utvikling i andelen barn og unge (6–17 år) utanfor organiserte fritidsaktivitetar frå 2022 til 2025.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for Bergen og Vestland utanom Bergen. Barn som står utanfor, deltar ikkje i organiserte kulturaktivitetar, idrett eller andre organiserte aktivitetar. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlap, tyder det på ein faktisk forskjell.

For tre år sidan stod om lag 11 prosent av barna utanfor alle organiserte fritidsaktivitetar (10,9 prosent i Vestland og 10,6 prosent i Bergen). I 2025 har denne andelen auka med om lag tre prosentpoeng basert på dei vekta tala for befolkninga.

For å undersøke om denne utviklinga held seg når vi tek omsyn til forskjellar i samansetjinga av utvalet i 2022 og 2025, har vi gjort regresjonsanalysar av deltaking i organiserte fritidsaktivitetar (tabell 4.1). Analysane ser både på utviklinga i deltaking samla sett og innan kulturaktivitetar, idrett og andre organiserte fritidsaktivitetar. Tabellen viser berre skilnaden mellom 2022 og 2025.

Tabell 4.1: Endring i sannsynet for å stå utanfor organiserte fritidsaktivitetar frå 2022 til 2025.
Avhengig variabel: Deltar ikkje i den aktuelle aktivitetsforma (ja/nei)

	Utanfor all organisert aktivitet	Utanfor organisert kulturaktivitet	Utanfor organisert idrett	Utanfor andre organiserte aktivitetar
2022 (referanse)	–	–	–	–
2025	0,026***	0,051***	0,023**	0,011*
	(0,006)	(0,006)	(0,007)	(0,006)
Konstantledd	0,121***	0,819***	0,158***	0,853***
	(0,008)	(0,008)	(0,009)	(0,007)
Tal observasjonar	33 894	34 060	33 973	34 638
R2	0,182	0,099	0,159	0,035

*TABELLTEKST: Tabellen viser resultat frå fire regresjonsanalysar av endringa i deltaking blant 6–17-åringar i Vestland frå 2022 til 2025. Modellane undersøker om endringane er statistisk signifikante når vi tek omsyn til forskjellar i alder, kjønn, utdanning, inntekt, innvandringsbakgrunn, bustad og innsamlingstidspunkt. For oversikta si skuld er berre koeffisienten for 2025 (med 2022 som referanseår) og konstantleddet viste. Positive koeffisientar tyder at fleire står utanfor i 2025 enn i 2022. Konstantleddet viser sannsynet for å stå utanfor i 2022 for eit barn i referansekategoriene: småskulen, gut, vidaregåande som foreldres høgaste utdanning, medianinntekt, begge foreldre fødte i Noreg, busett utanfor Bergen. Lineær sannsynsmodell med kalibreringsvektar og robuste standardfeil (HC1) i parentes. Stjernemarkering angir statistisk signifikans: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. MERKNAD: Sidan datainnsamlinga i 2022 fann stad kort tid etter pandemien, kan den reelle nedgangen i deltaking frå 2022 til 2025 vere noko større enn estimata i tabellen.*

Hovudfunnet i tabell 4.1 er at nedgangen i deltaking ikkje kan forklarast av endringar i samansetjinga av utvalet. Resultata peikar i same retning som dei deskriptive analysane: fleire barn står utanfor organiserte fritidsaktivitetar i 2025 enn i 2022. Auken gjeld alle aktivitetsformene vi har undersøkt, men han er klart størst innan kulturaktivitetar. Her har andelen som står utanfor auka med om lag fem prosentpoeng. Til samanlikning er auken om lag to prosentpoeng innan idrett og om lag eitt prosentpoeng innan andre organiserte fritidsaktivitetar. Nedgangen i deltaking frå 2022 til 2025 ser dermed i hovudsak ut til å vere driven av svakare deltaking i kulturaktivitetar.

Samanhengar i deltakinga i 2025

Sjølv om deltakinga i organiserte fritidsaktivitetar har gått ned sidan 2022, deltar framleis dei aller fleste barna i Vestland i fritidsaktivitetar. I 2025 deltok 86 prosent av alle 6–17-åringar i minst éin organisert fritidsaktivitet. Det er ingen vesentlege skilnader mellom Bergen og resten av Vestland i overordna deltaking. Resten av dette kapittelet handlar om kven som deltar og ikkje deltar i 2025.

Deltaking i organiserte fritidsaktivitetar varierer mykje med alder. Deltakinga er høg gjennom heile barneskulen. I småskulen deltar nær 88 prosent av barna i minst éin organisert fritidsaktivitet, medan delen aukar til 94 prosent på mellomtrinnet (sjå tabell 4.2). Deretter fell deltakinga tilbake til 86 prosent i ungdomsskulen og vidare til 69 prosent i vidaregåande. Frå mellomtrinnet til vidaregåande er nedgangen på 25 prosentpoeng, og forskjellen er statistisk signifikant.

Tabell 4.2: Andel barn og unge (6–17 år) som deltar i minst éin organisert fritidsaktivitet, etter aldersgruppe.

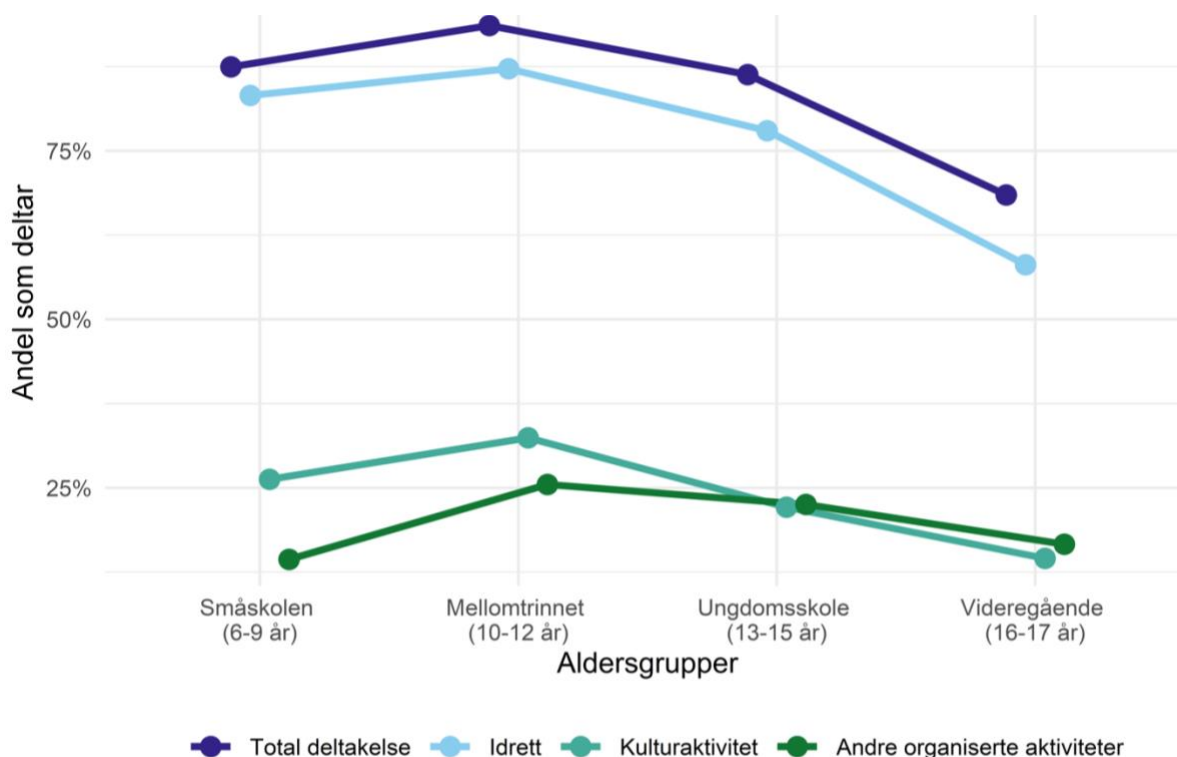
Aldersgruppe	Andel	Nedre grense	Øvre grense
Småskulen (6–9 år)	87,5 %	86,5 %	88,5 %
Mellomtrinnet (10–12 år)	93,6 %	92,7 %	94,4 %
Ungdomsskule (13–15 år)	86,3 %	85,1 %	87,5 %
Vidaregåande (16–17 år)	68,5 %	66,3 %	70,6 %

TABELL TEKST: Andelane er vekta estimat for befolkninga i Vestland. Nedre og øvre grense viser 95 prosent konfidensintervall, som uttrykker uvissa i estimata.

Figur 4.2 viser at den totale deltakinga i organiserte fritidsaktivitetar følgjer idretten tett. Når 86 prosent av barn deltar i ein aktivitet, er det altså først og fremst fordi dei deltar i idrett. Idrett er den klart største aktivitetsforma i alle aldersgrupper, med rundt 83 prosent deltaking i småskulen og 87 prosent på mellomtrinnet. Det er også idretten som står for størstedelen av fråfallet. Andelen fell til 78 prosent i ungdomsskulen og til 58 prosent i vidaregåande.

Kulturaktivitet og andre organiserte aktivitetar har ei gjennomsnittleg deltaking på mellom 20 og 25 prosent, men utviklar seg ulikt med alderen til barna. Deltaking i kulturaktivitet er høgast på mellomtrinnet, med rundt 32 prosent, før ho fell i dei eldre aldersgruppene. Andre organiserte aktivitetar, som mellom anna omfattar friluftsliv, fritidsklubbar og religiøse organisasjonar, aukar frå rundt 14 prosent i småskulen til om lag 25 prosent på mellomtrinnet og held seg deretter relativt stabilt. Dei to kurvene kryssar kvarandre i ungdomsskulen. Samansetjinga av barna sine fritidsaktivitetar endrar seg altså gjennom oppveksten, også i aldersgrupper der det samla deltakingsnivået er nokså stabilt.

Figur 4.2: Andel barn og unge (6–17 år) som deltok i organiserte fritidsaktiviteter i 2025, etter aldersgruppe og aktivitetstype

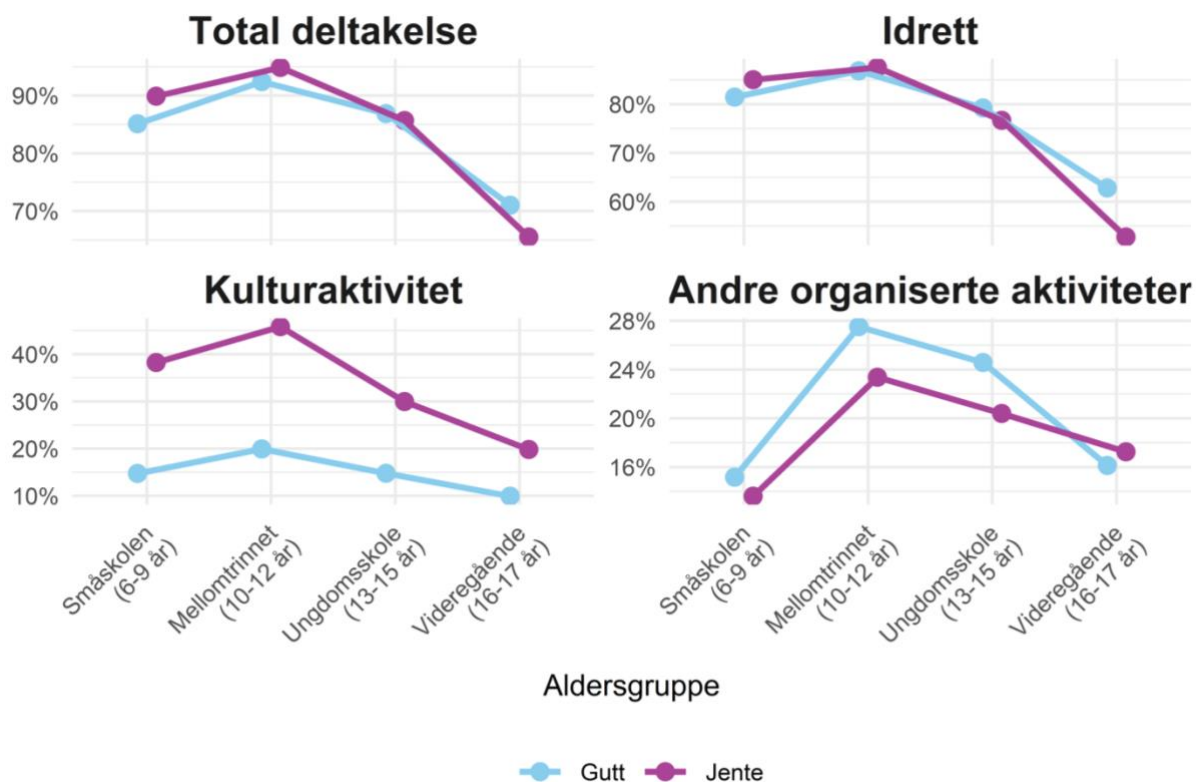
FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Merk at aldersgruppa «videregående» berre gjeld 16–17-åringar.

Vi skal no sjå nærare på forskjellar mellom jenter og gutar i figur 4.3. Det mest påfallande i figuren er at gutar og jenter deltar omtrent like mykje i fritidsaktivitetar totalt sett, men at dei i stor grad vel ulike aktiviteter. I barneskulen deltar jentene litt meir enn gutane, med rundt 90-95 prosent mot 85-92 prosent for gutane. I ungdomsskulen er forskjellen borte, medan han i vidaregåande har snudd. Då deltar 71 prosent av gutane i minst éin aktivitet, mot 66 prosent av jentene.

Forskjellen heng først og fremst saman med idrettsdeltaking. Deltakinga i idrett blant jentene fell meir gjennom ungdomstida enn ho fell blant gutane, frå 88 prosent på mellomtrinnet til 53 prosent i vidaregåande. For gutane er andelen 63 prosent i vidaregåande. Kulturaktivitetar viser det motsette mønsteret. Her deltar jentene meir enn dobbelt så mykje som gutane i kvar einaste aldersgruppe, med rundt 46 prosent mot 20 prosent på mellomtrinnet. Denne kjønnsdelinga blir omtalt nærare i kapittel 5.

I andre organiserte aktivitetar er mønsteret motsett, men svakare: gutane ligg nokre prosentpoeng over jentene frå mellomtrinnet til ungdomsskulen. Legg merke til at y-aksen er fri i kvart panel, slik at nivåforskjellane mellom aktivitetstypene ikkje kan samanliknast direkte ut frå høgda på kurvene.

Figur 4.3: Andel barn og unge (6–17 år) som deltok i organiserte fritidsaktiviteter i 2025, etter aldersgruppe, kjønn og aktivitetstype.

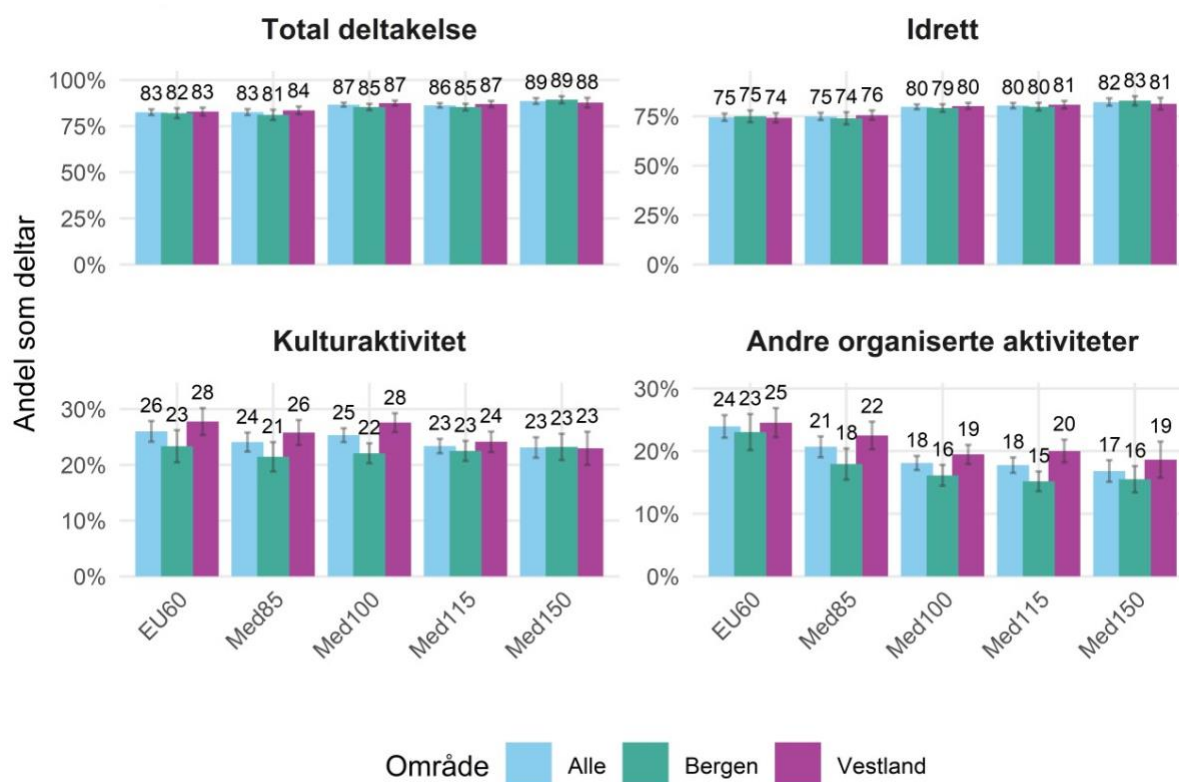

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Aldersgruppa «videregående» omfattar berre 16–17-åringar. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere forskjellane lettare å sjå.

Figur 4.4 viser samla deltaking, og deltaking i idrett, kulturaktivitetar og andre organiserte aktivitetar etter hushaldsinntekt i heile Vestland, Vestland utanom Bergen og Bergen. Inntektsgruppene er baserte på medianinntekta blant familiane i undersøkinga. I den eine enden står låginntektsmålet EU60 (sjå til dømes Hattrem, 2022), som omfattar hushald med mindre enn 60 prosent av medianinntekta. I den andre enden står familiar med minst 50 prosent høgare inntekt enn medianen.

Det er ei utbreidd oppfatning innan kultur- og idrettsfeltet at økonomi er ein viktig barriere for deltaking (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2024). Figur 4.4 gir berre delvis støtte til denne oppfatninga. Samla deltaking og deltaking i idrett aukar noko med inntekt. Delen som deltar i minst éin aktivitet, stig frå 83 til 89 prosent, medan idrettsdeltakinga aukar frå 75 til 82 prosent. For kulturaktivitetar og andre organiserte aktivitetar finn vi derimot det motsette mønsteret. Kulturdeltakinga fell frå 26 prosent i EU60-gruppa til 23 prosent i den høgaste inntektsgruppa, medan deltakinga i andre organiserte aktivitetar fell frå 24 til 17 prosent. Barn i familiar med låg inntekt deltar altså meir, ikkje mindre, i aktivitetar utanom idrett. Mønsteret er det same i Bergen og i resten av Vestland, men kulturdeltakinga er gjennomgåande nokre prosentpoeng lågare i Bergen enn elles i fylket.

Figur 4.4: Andel barn og unge (6–17 år) som deltok i organiserte fritidsaktiviteter i 2025, etter husholdsinntekt, aktivitetstype og område.

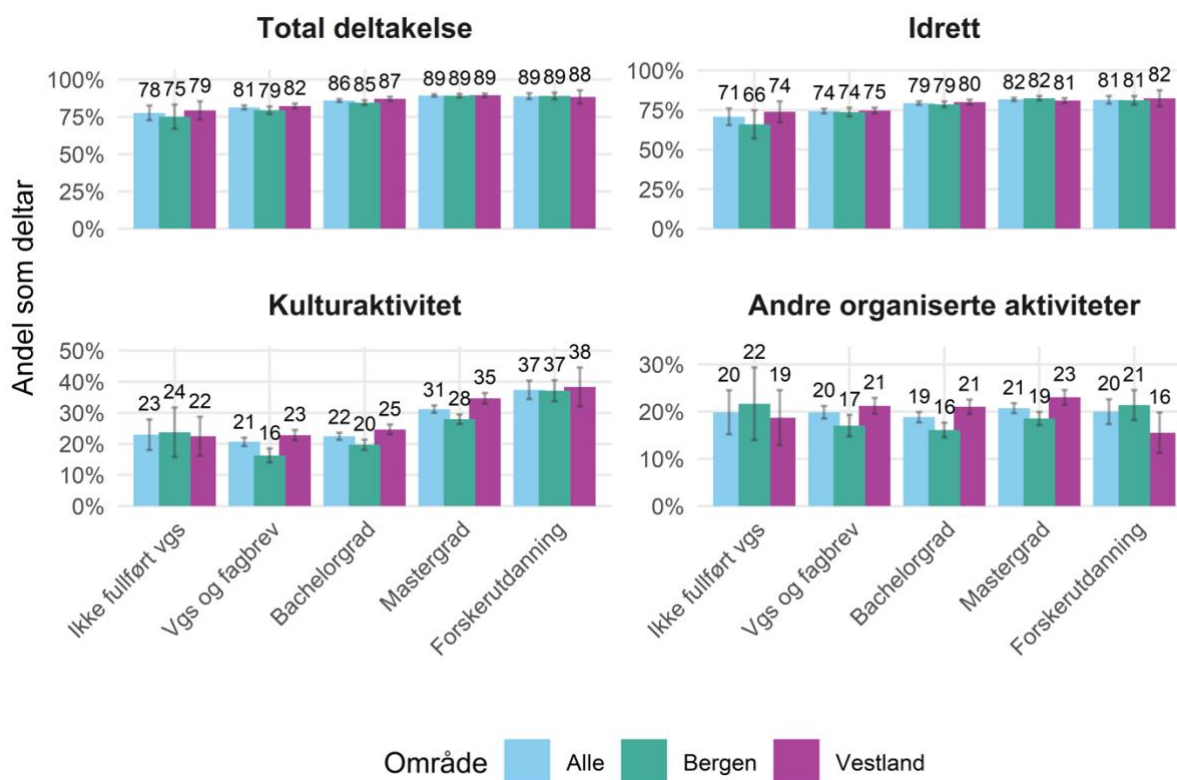

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for alle (heile Vestland), Bergen og Vestland (utanom Bergen). Inntektsgruppene viser kor langt inntekta til hushaldet ligg under eller over medianinntekta i befolkninga (midtpunktet i inntektsfordelinga). **EU60** = mindre enn 60 % av medianinntekt, **Med85** = 60–85 % av medianinntekta, **Med100** = medianinntekt (85–115 %), **Med115** = 15–50 % over medianinntekt, og **Med150** = 50+ prosent over medianinntekt. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere forskjellane lettare å sjå. Dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse.

Utdanningsnivået til familien gir eit heilt anna bilete enn inntektsnivået, sjå figur 4.5. Totaldeltakinga stig frå 78 prosent i familiar der ingen har fullført vidaregåande, til 89 prosent i familiar med mastergrad, og idretten følgjer same kurve frå 71 til 81 prosent. Utslaga er moderate, men systematiske.

Det er kulturaktiviteten som ber utdanningsgradienten. Blant familiar med vidaregåande og fagbrev er det 21 prosent av barna som deltar, 22 prosent ved bachelorgrad, 31 prosent ved mastergrad og 37 prosent der ein av foreldra har forskarutdanning. Frå fagbrev til forskarutdanning er deltakinga altså tilnærma dobla. Merk samstundes at gruppa med lågast utdanning ikkje følgjer mønsteret: familiar der ingen har fullført vidaregåande ligg på 23 prosent, altså høgare enn både fagbrev- og bachelorgruppa. Denne gruppa er lita og uvisse tilsvarande stor, noko feilmargiane i figuren viser. Andre organiserte aktiviteter er derimot påfallande flate, rundt 19–21 prosent i alle utdanningsgrupper. Samanhengen mellom familien sin utdanningsbakgrunn og deltaking er altså ikkje ein generell eigenskap ved organisert fritid, men noko som først og fremst gjeld kulturaktivitetane.

Figur 4.5: Andel barn og unge (6–17 år) som deltok i organiserte fritidsaktiviteter i 2025, etter familien sitt utdanningsnivå, aktivitetstype og område.

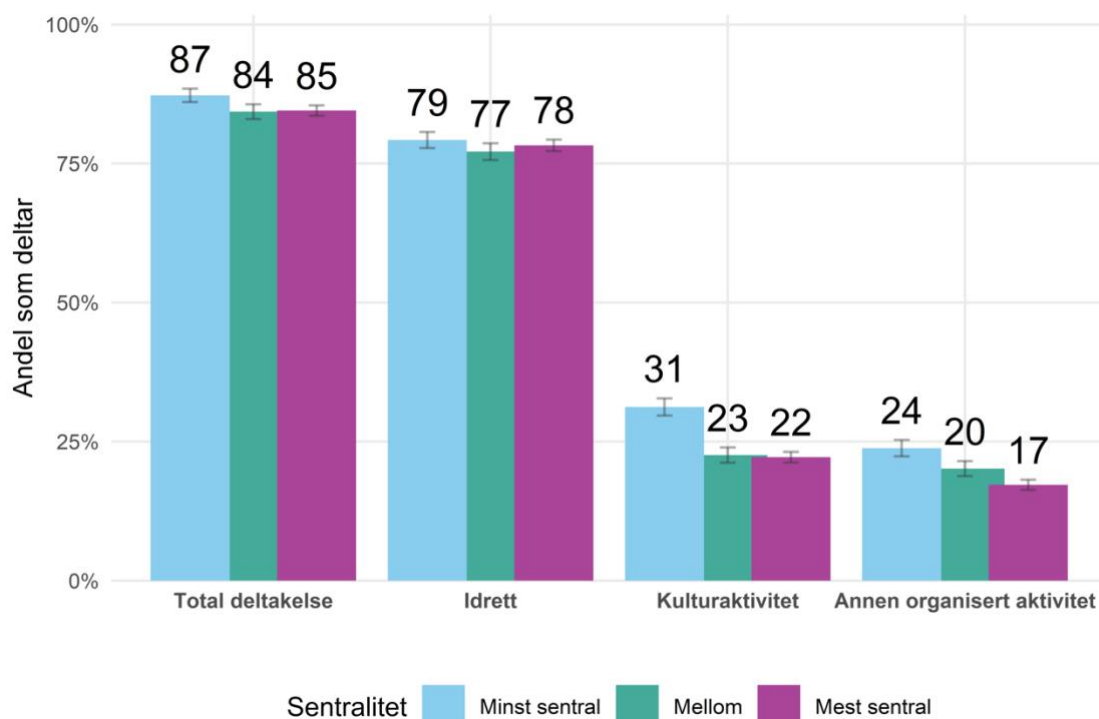

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for alle (heile Vestland), Bergen og Vestland (utanom Bergen). Utdanningsnivå viser høgaste fullførte utdanning blant foreldra til barnet. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfiguranane for å gjere forskjellane lettare å sjå. Dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse.

Det er nærliggjande å tru at barn i byar deltar meir i organiserte fritidsaktivitetar enn barn i meir landlege område, fordi tilgangen på aktivitetar ofte er større. Det ser vi likevel ikkje i våre data. Figur 4.6 viser at deltakinga snarare er høgast i dei minst sentrale kommunane. Forskjellen er liten for samla deltaking, der 87 prosent deltar i minst éin aktivitet mot 84 til 85 prosent i meir sentrale kommunar. Det same gjeld idrett, der deltakinga ligg på 79 prosent i dei minst sentrale kommunane mot 77 til 78 prosent i dei andre. For kulturaktivitetar er forskjellen derimot betydeleg mykje større. Her deltar 31 prosent av barna i dei minst sentrale kommunane, mot 22 til 23 prosent i dei mellom- og mest sentrale. Også for andre organiserte aktivitetar er deltakinga høgast i dei minst sentrale kommunane, med 24 prosent mot 20 prosent i dei mellomsentrale og 17 prosent i dei mest sentrale.

Ei mogleg forklaring er kulturskulen, som utgjer ein større del av kulturtilbodet i små kommunar enn i store (sjå figur 5.4 i kapittel 5). Sjølv om talet på fritidstilbod kan vere lågare i mindre kommunar, kan tilboda likevel nå ein større del av barna.

Figur 4.6: Andel barn og unge (6–17 år) som deltok i organiserte fritidsaktiviteter i 2025, etter kommunen sin sentralitetsklasse og aktivitetstype.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland fordelt etter kommunesentralitet. Sentralitetsklassane byggjer på sentralitetsmålet til SSB (SSB 2020), som mellom anna tek omsyn til reiseavstand til arbeid og viktige tenester. **Minst sentral:** Askvoll, Aurland, Austevoll, Austrheim, Bremanger, Bømlo, Eidfjord, Etne, Fedje, Fitjar, Fjaler, Gloppen, Gulen, Hyllestad, Høyanger, Kinn, Kvinnherad, Luster, Lærdal, Masfjorden, Modalen, Sogndal, Solund, Stad, Stryn, Sunnfjord, Tysnes, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal, Vik og Årdal. **Mellom:** Alver, Bjørnafjorden, Kvam, Osterøy, Samnanger, Stord, Sveio, Voss og Øygarden. **Mest sentral:** Askøy og Bergen.

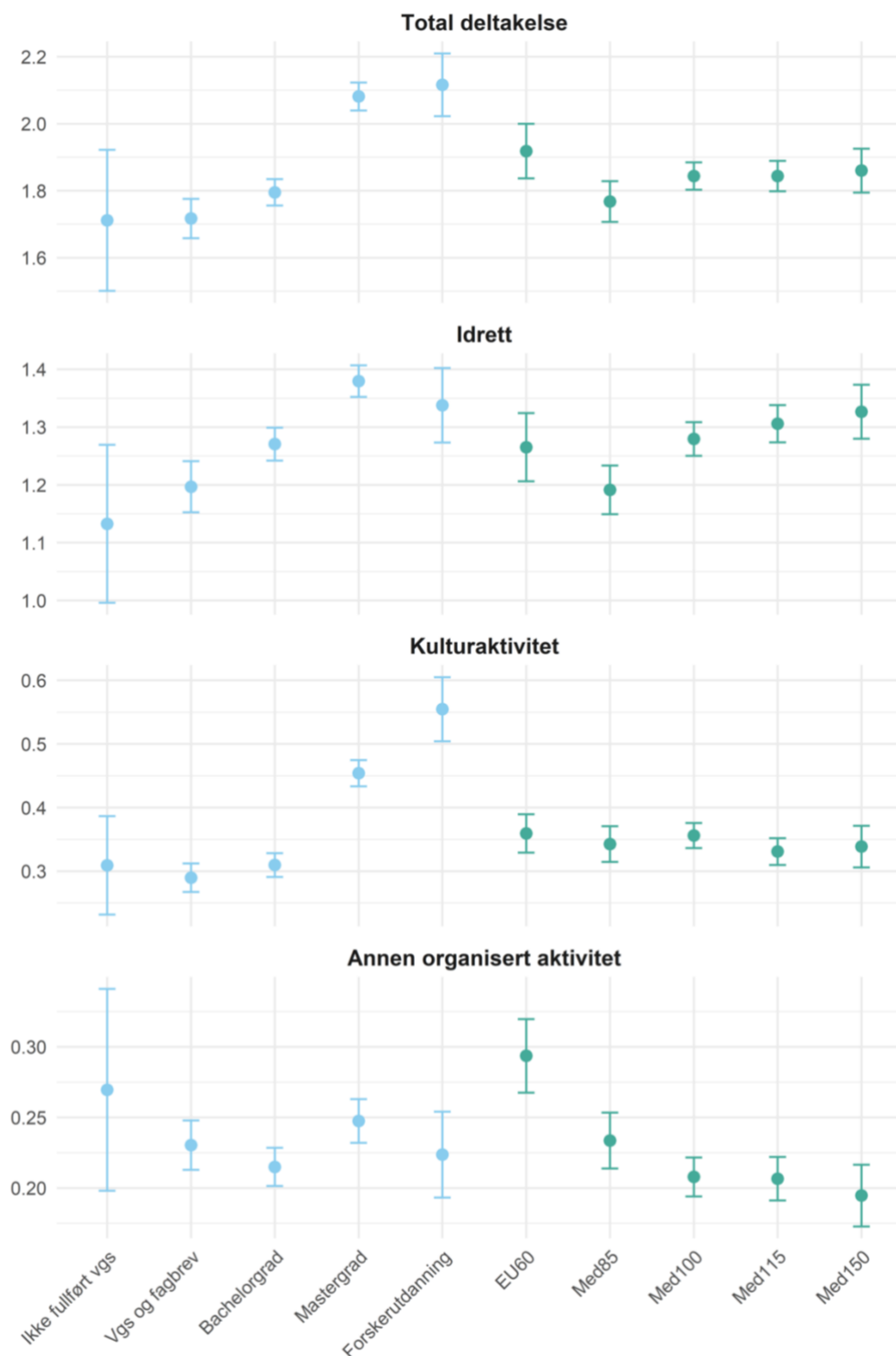
Vi kan til slutt spørje om dei same forskjellane gjeld når vi ser på kor mange aktivitetar barna deltar i, og ikkje berre om dei deltar på minst éin aktivitet. Figur 4.7 viser gjennomsnittleg tal på aktivitetar for dei same utdannings- og inntektskategoriane som ovanfor. Svaret er at mønsteret frå figur 4.4 og 4.5 gjentek seg.

Barn i familiar med mastergrad eller forskarutdanning deltar i gjennomsnitt i 2,1 aktivitetar, mot 1,7 i dei tre lågaste utdanningsgruppene. For kulturaktivitet er forskjellen relativt sett større: gjennomsnittet stig frå rundt 0,3 aktivitetar i dei tre lågaste utdanningsgruppene til 0,45 ved mastergrad og 0,56 ved forskarutdanning.

Familien si inntekt ser derimot ut til å ha lite å seie for kor mange aktivitetar barna deltar i. Kurva for samla deltaking er nær flat, og det same gjeld talet på idrettsaktivitetar. Talet på kulturaktivitetar varierer mellom 0,32 og 0,36 på tvers av alle fem inntektsgrupper, og konfidensintervalla overlappar kvarandre gjennomgåande. For andre organiserte aktivitetar ser vi ein svak nedgang med aukande inntekt, frå 0,29 i EU60-gruppa til 0,19 i gruppa med høgast inntekt.

Utdanning heng altså saman både med om barn deltar og kor mange aktivitetar dei deltar i, medan inntekt i liten grad påverkar deltakinga.

Figur 4.7: Gjennomsnittleg antal organiserte fritidsaktivitetar blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter familien sitt utdanningsnivå og hushaldsinntekt.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Utdanningsnivå viser høgaste fullførte utdanning blant foreldra til barnet. Inntektsgroppene viser kor langt inntekta til hushaldet ligg under eller over medianinntekta i befolkinga (midtpunktet i inntektsfordelinga). **EU60** = mindre enn 60 % av medianinntekt, **Med85** = 60–85 % av medianinntekta, **Med100** = medianinntekt (85–115 %), **Med115** = 15–50 % over medianinntekt, og **Med150** = 50+ prosent over medianinntekt. Y-aksen viser gjennomsnittleg antall organiserte aktivitetar. Punkta viser andelen deltakarar, medan strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med punktet til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Ikkje-deltaking: ein multivariat analyse

Så langt i kapittelet har vi skildra deltaking, og hovudbiletet er eintydig: dei aller fleste barn i Vestland deltar i organisert fritidsaktivitet. Nettopp derfor er det verdt å snu spørsmålet. Når 86 prosent deltar, er det dei 14 prosentane som ikkje deltar som utgjer unntaket, og eit unntak er lettare å oversjå enn ein hovudtendens. Å slå fast at nesten alle barn deltar er ei viktig opplysning i seg sjølv, men ho seier ingenting om kven som står utanfor. Det er nettopp desse som er relevante for ein politikk om inkludering.

Analysen nedanfor (sjå tabell 4.3) undersøker kva forhold som heng saman med å stå utanfor organiserte fritidsaktivitetar. Fordelen med regresjonsanalyse er at vi kan vurdere fleire forhold samtidig og sjå kva som framleis har samanheng med deltaking når vi tek omsyn til andre kjenneteikn ved barnet og familien. Barn som ikkje deltar er koda som 1, medan barn som deltar i minst éin aktivitet er koda som 0. Positive koeffisientar betyr derfor høgare sannsyn for å stå utanfor, medan negative koeffisientar betyr lågare sannsyn. Koeffisientane kan lesast direkte som forskjellar i prosentpoeng. Ein koeffisient på 0,05 svarar til fem prosentpoeng høgare sannsyn for ikkje å delta.

Tabell 4.3 viser tre modellar estimerte på det same utvalet. Modell 1 omfattar berre variablar som beskriv bakgrunnen til familien, samt barnets kjønn og alder. I modell 2 legg vi til andre kjenneteikn ved barnet, som om barnet har funksjonsvanskar og om barnet har vore på besøk hos ein ven den siste veka. Modell 3 legg til fire forhold som ofte blir omtalte som fremjande eller hindrande for barn si deltaking, som om det er trygt å gå eller sykle i nærmiljøet, foreldra si kjennskap til fritidstilbodet der dei bur, og foreldra si eige organisasjonsdeltaking og bruk av kulturarrangement. Ved å byggje opp analysen steg for steg kan vi sjå korleis samanhengane endrar seg når vi tek omsyn til fleire forhold, og kva faktorar som ser ut til å vere viktigast. Samanlikninga mellom modellane er derfor like interessant som resultata i kvar enkelt modell.

Tabell 4.3: Samanheng mellom familie- og barnekjenneteikn og at barn ikkje deltek i nokon organisert fritidsaktivitet.

Avhengig variabel: Deltar ikkje i nokon organisert fritidsaktivitet (ja/nei)

Påvirkningsvariablar		Modell 1	Modell 2	Modell 3
Barnet sitt kjønn	(Ref.: Gut)			
	Jente	-0.010 (0.007)	-0.002 (0.007)	-0.003 (0.007)
Barnet sin alder	(Ref.: Småskulen)			
	Mellomtrinnet	-0.069*** (0.007)	-0.067*** (0.007)	-0.059*** (0.007)
	Ungdomsskule	0.012 (0.009)	0.003 (0.009)	0.009 (0.008)
	Vidaregåande	0.197*** (0.013)	0.184*** (0.013)	0.185*** (0.013)
Foreldres utdanningsnivå	(Ref.: Bachelorgrad)			
	Ikkje fullført vgs	0.074* (0.031)	0.058+ (0.031)	0.031 (0.031)
	Vgs og fagbrev	0.040*** (0.010)	0.037*** (0.009)	0.022* (0.009)
	Mastergrad	-0.022** (0.007)	-0.021** (0.007)	-0.009 (0.007)
	Forskarutdanning	-0.021+ (0.012)	-0.025* (0.012)	-0.009 (0.012)
Hushaldsinntekt	(Ref.: Medianinntekt)			
	Under 60 % av median (EU60)	0.037** (0.012)	0.017 (0.012)	0.001 (0.012)
	60-85 % av medianinntekt	0.030** (0.011)	0.022* (0.011)	0.016 (0.011)
	15-50 % over medianinntekt	-0.013 (0.009)	-0.007 (0.008)	-0.004 (0.008)
	50+ % over medianinntekt	-0.058*** (0.010)	-0.046*** (0.010)	-0.043*** (0.010)
Innvandringsbakgrunn	(Ref.: Begge fødte i Norge)			

Påvirkningsvariablar		Modell 1	Modell 2	Modell 3
	Begge foreldre fødde utanfor Norge	-0.020 (0.013)	-0.017 (0.013)	-0.048*** (0.013)
	Éin forelder fødd utanfor Norge	0.007 (0.010)	0.004 (0.010)	-0.004 (0.010)
Kommunens sentralitet	(Ref.: Mellom)			
	Mest sentral	0.017+ (0.009)	0.014 (0.009)	0.010 (0.009)
	Minst sentral	-0.020* (0.010)	-0.017+ (0.009)	-0.006 (0.009)
Busituasjon	(Ref.: Bur med begge foreldre)			
	Bur med éin forelder	-0.001 (0.011)	-0.001 (0.011)	0.008 (0.011)
	Éin forelder og annan vaksen	0.035* (0.015)	0.027+ (0.015)	0.019 (0.015)
Barnet sitt funksjonsnivå	(Ref.: Ingen merknader)			
	Åtferdsvanskar		0.126*** (0.016)	0.119*** (0.016)
	Rørslevanskar		0.061 (0.044)	0.050 (0.043)
	Utviklingshemming		0.205*** (0.042)	0.197*** (0.041)
	Vil ikkje oppgje		–	–
Vennekontakt siste veke	(Ref.: Ikkje vore hos ein venn)			
	Har vore hos ein venn		-0.089*** (0.011)	-0.072*** (0.010)
Nærmiljø og kjennskap	(Ref. Skulevegen er utrygg, – Heilt ueinig til litt einig)			
	Utrygg skuleveg – heilt einig			0.026* (0.011)
Kjennskap til tilbodet	(Ref.: Kjenner tilbodet i stor grad)			
	Kjenner tilbodet i liten grad			0.074*** (0.010)
Bekymra for økonomien	(Ref.: Ikkje bekymra)			
	Iblant siste vekene			-0.011 (0.008)
	Nesten kvar veke			-0.001 (0.013)
	Dagleg			-0.014 (0.014)
Foreldras eiga deltaking				
	Tal organisasjonar forelder er aktiv i			-0.028*** (0.003)
	Tal kulturarrangement forelder har vore på			-0.029*** (0.004)
Konstantledd		0.117*** (0.010)	0.178*** (0.014)	0.158*** (0.015)
Tal observasjonar		15 281	15 281	15 281
R2		0.075	0.103	0.126
Justert R2		0.074	0.102	0.124

TABELL TEKST: Tabellen viser resultat frå ein stegvis lineær regresjonsanalyse av sannsynet for at barnet står utanfor organiserte fritidsaktivitetar (0 = deltar, 1 = deltar ikkje). Modell 1 omfattar kjenneteikn ved familien, modell 2 legg til kjenneteikn ved barnet, medan modell 3 i tillegg inkluderer barrierar og foreldra si tilknytning til fritidslivet. Koeffisientane viser kor mykje sannsynet for å stå utanfor endrar seg når éin faktor blir endra, medan alle andre faktorar i modellen blir haldne konstante. Konstantleddet viser gjennomsnittleg sannsyn for eit barn i referansegruppene, her ein gut på småskulen med foreldre med bachelorgrad og medianinntekt m.m. Kategorien «utrygg skuleveg» omfattar foreldre som er heilt usamde i at det er mogleg å gå eller sykle trygt i nærmiljøet. Lang strek (–) betyr at modellen er estimert med kontroll for kategorien, men at koeffisienten ikkje er publisert av omsyn til respondenten sitt svar. Lineær sannsynsmodell med kalibreringsvektar og robuste standardfeil (HC1) i parentes.

Både plussteikn (+) og stjerner (*) markerer statistisk signifikans: + $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Jo lågare p -verdi (og fleire stjerner), desto sterkare er det statistiske grunnlaget for samanhengen som er estimert. Alle tre modellane er estimerte på same utval. Tabell 4.3 viser at ikkje alle forhold har same betydning for om barn deltar i organiserte fritidsaktivitetar. Nedanfor ser vi nærare på dei viktigaste funna.

Alder og funksjonsvanskar betyr mest

Alder er den sterkaste enkeltfaktoren i alle tre modellane. Sannsynet for å stå heilt utanfor er 18 til 20 prosentpoeng høgare i vidaregåande enn i småskulen. Dette er det same mønsteret som figur 4.2 viste, no når vi held andre kjenneteikn ved barna og familien konstante. Kjønn har ingen samanheng med om barnet står utanfor i nokon av modellane. Gutar og jenter gjer ulike ting, som figur 4.3 viste, men dei står utanfor i like stor grad.

Blant kjenneteikna som kjem inn i modell 2, er funksjonsnivået til barnet det som gir dei største utslaga i heile analysen. Barn med utviklingshemming har 20 prosentpoeng høgare sannsyn for å ikkje delta, medan barn med åtferdsvanskar eller problemar med sosial fungering har nær 12 prosentpoeng høgare sannsyn. Barn med rørslevanskar ligg fem prosentpoeng høgare, men gruppa er lita og estimatet for usikkert til at vi kan slå fast at ho skil seg frå referansegruppa. Utslaga er svært stabile og endrar seg lite når vi tek omsyn til barrierane i modell 3.

Nærare analysar i kapitla om kultur (kapittel 5), idrett (kapittel 6) og andre organiserte aktivitetar (kapittel 7) viser at desse forskjellane etter funksjonsnivå i hovudsak handlar om idrettsdeltaking.

Familiebakgrunn: eit mønster som forsvinn?

Modell 1 viser ein tydeleg sosial gradient. Barn i familiar med vidaregåande eller fagbrev har 4 prosentpoeng større sannsyn for å ikkje delta enn barn i familiar med bachelorgrad, medan mastergrad gir to prosentpoeng lågare sannsyn. Også inntekt spelar ei rolle. Barn i låginntektsgruppa EU60 ligg 4 prosentpoeng over medianinntektsgruppa (meir risiko for ikkje å delta), medan dei mest velstående familiane ligg 5,8 prosentpoeng under (mindre risiko for ikkje å delta). Barn i dei minst sentrale kommunane har noko lågare sannsyn for å stå utanfor, medan barn som bur med éin forelder og ein annan vaksen har høgare sannsyn.

Når vi legg til foreldra si deltaking og andre forhold i modell 3, blir mykje av dette borte. Utdanningsgradienten forsvinn nesten heilt. Utslaget for låginntektsgruppa EU60 går frå 3 prosentpoeng til null, og sentralitet mister betydning. Berre den høgaste inntektsgruppa skil seg framleis ut, med 4,3 prosentpoeng lågare sannsyn for ikkje-deltaking. Vi har tatt med eit mål for økonomisk bekymring, og heller ikkje dette slår ut i modellane.

Dette er det viktigaste funnet i kapittelet, og det må lesast rett. Det betyr ikkje at sosial bakgrunn er uviktig for fritida til barn. Snarare ser det ut til at skilnadene i stor grad verkar gjennom kva foreldra sjølve gjer og veit, som igjen kan forklarast til dels gjennom sosial ulikskap. Foreldre som deltar i organisasjons- og kulturliv og som kjenner fritidstilbodet der dei bur, har oftare barn som deltar. Når vi tek omsyn til desse forholda, er det lite att av den sosiale gradienten.

Barrierar: kva som betyr noko og kva som ikkje gjer det

Foreldra si eiga deltaking i organisasjons- eller kulturliv gir dei sterkaste utslaga blant dei nye variablane i modell 3. Vi skalerte organisasjonsdeltakinga og kulturdeltakinga. For kvart standard-avvik meir organisasjonsdeltaking forelderen sjølv er aktiv med, fell sannsynet for at barnet står utanfor med 2,8 prosentpoeng. For kulturarrangement fell sannsynet med 2,9 prosentpoeng. Samanhengen er vesentleg, og langt større enn utslaget for dei fleste bakgrunnsvariablane. Foreldra sitt eige aktivitetsnivå er altså svært tett knytt til risikoen for å vere utan aktivitet.

Foreldre som i liten grad kjenner til kva som finst av fritidsaktivitetar der dei bur, har 7,4 prosentpoeng høgare sannsyn for at barnet står utanfor. Dette er inga lita gruppe: litt fleire enn ein av fem av foreldra svarar at dei i liten grad kjenner tilbodet.

Kva denne samanhengen tyder, er likevel ikkje opplagt. Informasjon om dei største aktivitetane – fotball, handball, korps og kulturskule – er godt tilgjengeleg dei fleste stader, og det er vanskeleg å sjå for seg at ein femtedel av foreldra manglar tilgang til slik informasjon. Fleire forhold i materialet peikar i same retning. Andelen som kjenner tilbodet aukar kraftig frå barnehagen til skulen. Foreldre som ikkje kjenner tilbodet, leitar sjølv etter informasjon nesten like ofte som andre, sjå tabell 4.4. Og familiar der begge foreldra er fødte utanfor Noreg, rapporterer klart lågare kjennskap samtidig som barna deira deltar meir enn andre.

Tabell 4.4: Andel som seier dei får informasjon frå ulike kjelder etter om dei meiner dei i stor eller liten grad kjenner tilbodet.

Korleis foreldre får kjennskap	Kjenner i stor grad tilbodet	Kjenner i liten grad tilbodet
Informasjon frå skule	54 %	45 %
Snakkar med andre foreldre	72 %	53 %
Snakkar med vener	44 %	32 %
Barnet kjem med ønsker	56 %	35 %
Leitar sjølv	72 %	61 %

TABELLTEKST: Dei fleste foreldre meiner dei i stor grad kjenner til fritidsaktivitetane der dei bur, men ein av fem foreldre seier dei i liten grad kjenner tilbodet. Desse to gruppene er likevel likare kvarandre enn ein skulle tru kva gjeld kjeldene deira til informasjon om fritidsaktivitetar. Nesten like mange seier dei får informasjon frå skulen (54, mot 45 prosent). Både grupper seier dei leitar i stor grad sjølv (72 mot 61 prosent). Det største skiljet kjem i spørsmåla om foreldra snakkar med andre foreldre eller om barna deira kjem med ønsker sjølv.

Ei mogleg tolking er at spørsmålet fangar opp kor orientert familien er mot det organiserte fritidsfeltet, snarare enn kva informasjon familien faktisk har fått. Å ikkje ha oversikt over noko ein ikkje har tenkt å bruke, er ikkje det same som å mangle informasjon om det. Vi rapporterer derfor samanhengen, men vil åtvare mot å lese han som at meir informasjon åleine vil føre til at fleire barn deltar.

Er transport ein barriere?

Transport står sentralt i den politiske diskusjonen om deltaking, og resultata fortener derfor ei eiga vurdering. Tre forhold i materialet peikar i same retning.

For det første ligg nesten all variasjon i deltaking innanfor kommunane, ikkje mellom dei. Berre ein svært liten del av forskjellane i deltaking kan knytast til kva kommune barnet bur i. Dette gjeld sjølv om kommunane i Vestland skil seg mykje frå kvarandre når det gjeld avstandar og tilgang til kollektivtransport.

For det andre ser vi ikkje lågare deltaking i dei minst sentrale kommunane. Tvert imot deltar barna der meir enn barna i dei mest sentrale kommunane, slik figur 4.6 viste. Dersom transport var ei hovudforklaring på ikkje-deltaking, ville vi venta det motsette mønsteret.

For det tredje er utslaget av ein utrygg skuleveg relativt lite samanlikna med dei andre forholda i modellen. Berre foreldre som er heilt usamde i at det er trygt å gå eller sykle i nærmiljøet, skil seg ut, med 2,6 prosentpoeng høgare sannsyn for at barnet står utanfor.

Konklusjonen er ikkje at transport aldri er eit hinder. For den dryge tidelen av familiar som opplever at det ikkje er trygt å gå eller sykle i nærmiljøet, er sannsynet for å stå utanfor organiserte fritidsaktivitetar noko høgare. Men samanlikna med faktorar som alder, funksjonsvanskar, foreldra si deltaking og kjennskap til fritidstilbodet, spelar transport ei mindre rolle.

Venekontakt og deltaking går hand i hand

Til slutt har vi tatt med eit mål på uformell venekontakt: om barnet har vore på besøk hos ein ven i løpet av den siste veka. Barn som har det, har 6 prosentpoeng lågare sannsyn for å stå utanfor organiserte fritidsaktivitetar.

Vi kan ikkje avgjere kva som kjem først. Deltaking i fritidsaktivitetar kan gjere det lettare å få vener, og vener kan gjere det lettare å bli med i aktivitetar. Poenget er at dei to formene for sosial deltaking ser ut til å henge saman. Barn som står utanfor organiserte fritidsaktivitetar, ser ikkje ut til å kompensere med meir uformell omgang med vener. Dette tyder på at ikkje-deltaking ikkje berre handlar om fritidsaktivitetar, men om sosial deltaking meir generelt.

Avslutning

I dette kapittelet har vi sett at deltakinga i organiserte fritidsaktivitetar har gått ned sidan 2022, særleg innan kulturaktivitetar. Likevel deltar 86 prosent av barna i Vestland i minst éin aktivitet i 2025, og idrett er framleis den klart største aktivitetsforma.

Analysane viser at ikkje-deltaking først og fremst heng saman med alder og funksjonsnivå. Særleg barn med utviklingshemming og åtferdsvanskar har høgare risiko for å stå utanfor. Samstundes tyder resultata på at økonomi og transport, som ofte blir framheva som sentrale barrierar i fritidsdebatten, spelar ei mindre rolle enn mange andre forhold. Det som ser ut til å bety mest utover barnet sine egne føresetnader, er familien si tilknytning til det organiserte fritidslivet: kva foreldra sjølv deltar i, kva dei kjenner til av fritidstilbod, og om barnet har vener å vere saman med på fritida.

Sitert litteratur

Hattrem, A. (2022). *Færre med lavinntekt*. Statistics Norway. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger/artikler/faerre-med-lavinntekt>

Kultur- og likestillingsdepartementet. (2024). *Alle inkludert! Handlingsplan for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter, 2024–2026*.

SSB (2020). *Standard for sentralitet*. <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/128>

Kapittel 5 | Deltaking i organiserte kulturaktivitetar

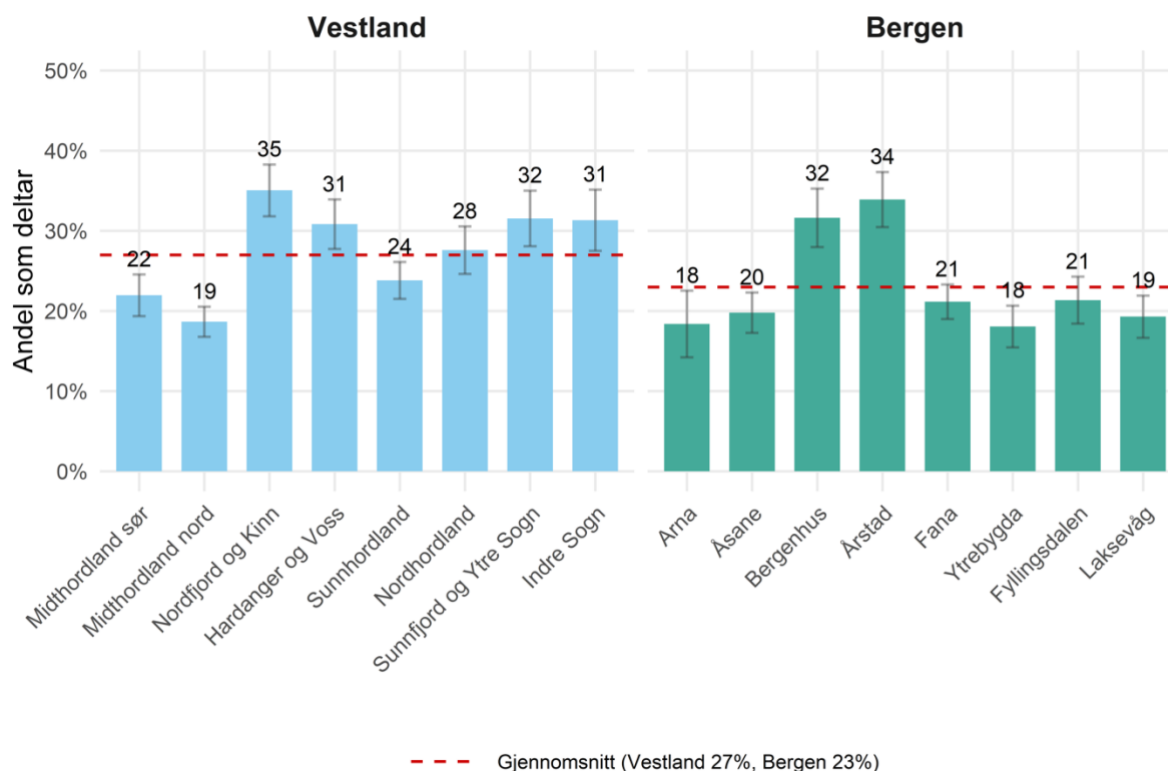
Kapittelsamandrag: Dette kapittelet gir ei samla oversikt over deltaking i organiserte kulturaktivitetar blant barn og unge Vestland i alderen 6–17 år. Organiserte kulturaktivitetar omfattar eit breitt spekter av aktivitetar, frå kulturskule til dans, teater og musikkaktivitetar. Omtrent eitt av fire barn i alderen 6–17 år deltok i ein organisert kulturaktivitet i 2025. Kulturdeltakinga er høgast i spreiddbygde strøk og i dei mest sentrumsnære bydelane i Bergen. Jenter deltar mykje meir enn gutar, og utdanningsnivået til familien har sterk samanheng med deltakinga. Hushaldsinntekta til familiane har ingen samanheng med om barna deltar i organiserte kulturaktivitetar eller ikkje. Barn med innvandrarbakgrunn deltar noko meir enn barn av norskfødde foreldre.

25,5 prosent av alle barna i Vestland fylke i alderen 6–17 år deltok i organisert kulturaktivitet i 2025. 27 prosent av barna i Vestland fylke utanom Bergen og 23 prosent av barna i Bergen deltok i slike aktivitetar (sjå figur 5.1). Det er variasjon mellom regionane i Vestland og mellom bydelane i Bergen. Regionen Nordfjord og Kinn har høgast deltaking i organiserte kulturaktivitetar. Her deltar 35 prosent av barna, og dette er til og med eit litt høgare punkttestimat enn den bydelen i Bergen som har høgast kulturdeltaking, Årstad, med 34 prosent.

Spennet mellom bydelar og regionar er vesentleg. Det er omtrent dobbelt så mange som deltar om vi samanliknar Årstad bydel med Arna eller Ytrebygda bydel, og det same gjeld om vi samanliknar regionen Nordfjord og Kinn med regionen Midthordland nord. I Bergen er det eit tydeleg skilje mellom dei mest sentrumsnære bydelane, Bergenhus og Årstad, og dei seks andre bydelane (sjå figur 5.1).

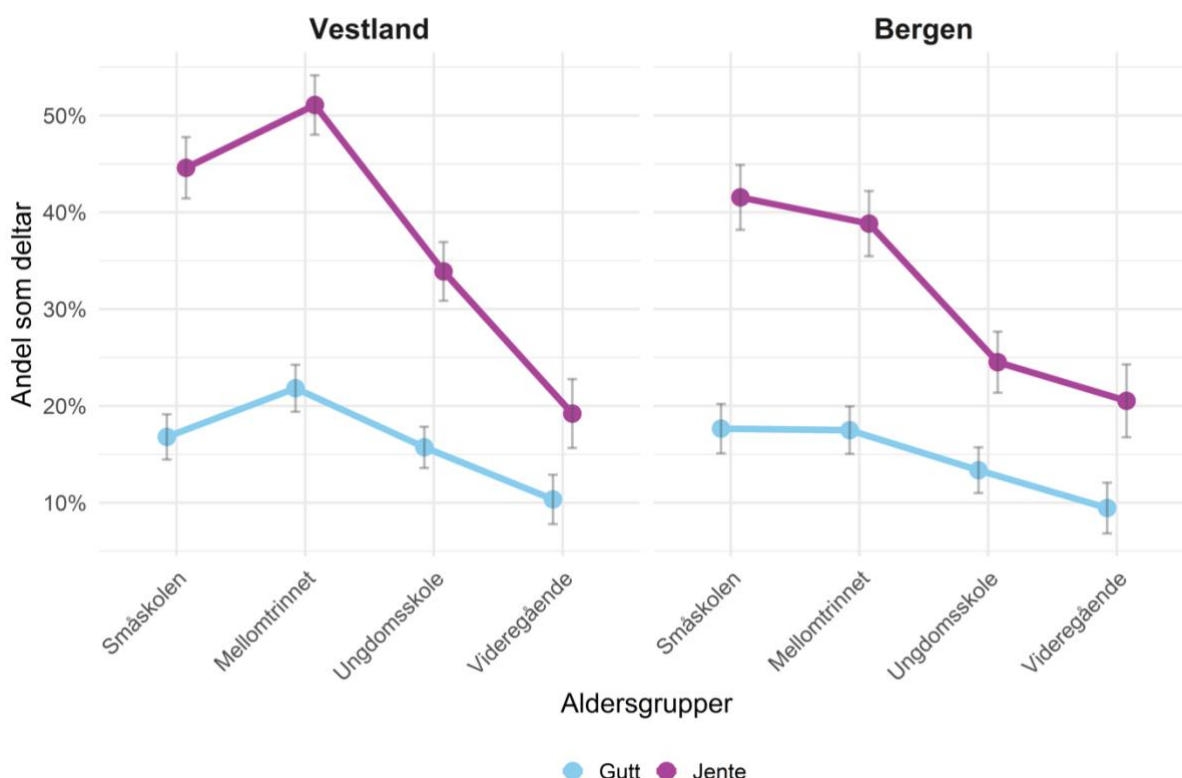
Det er flest barn som deltar i organiserte kulturaktivitetar på mellomtrinnet på barneskulen. Organiserte kulturaktivitetar har ein tydeleg aldersprofil, som du kan sjå i figur 5.2. Deltakinga er høgast blant dei yngre aldersgruppene, ein tendens som gjeld for alle organiserte aktivitetar. Fallet ved aukande alder liknar på det vi ser i idrett (sjå kapittel 6). Både i Bergen og i Vestland fylke utanom Bergen elles er det omtrent ei halvering i deltakinga i kulturaktivitetar frå barna går på mellomtrinnet til dei går på vidaregåande.

Figur 5.1: Andel barn og unge (6–17 år) som har deltatt på minst éin organisert kulturaktivitet i 2025, etter region i Vestland og bydel i Bergen.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for regionar i Vestland (utanom Bergen) og bydelar i Bergen. Organiserte kulturaktivitetar omfattar teater, dans, kor, korps, orkester, band, kulturverkstad, kulturskule og anna musikk- eller kulturundervisning. Den raude linja viser gjennomsnittet for Vestland (utanom Bergen) og Bergen. Regioninndelinga følgjer folkehelse rapportane til Vestland fylkeskommune (Knapstad mfl. 2022). Kommunane i kvar region er lista under. **Hardanger og Voss:** Eidfjord, Kvam, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal og Voss. **Indre Sogn:** Aurland, Luster, Lærdal, Sogndal, Vik og Årdal. **Midthordland nord:** Askøy og Øygarden. **Midthordland sør:** Austevoll, Bjørnafjorden, Osterøy og Samnanger. **Nordfjord og Kinn:** Bremanger, Gloppen, Kinn, Stad og Stryn. **Nordhordland:** Alver, Austrheim, Fedje, Gulen, Masfjorden og Modalen. **Sunnfjord og Ytre Sogn:** Askvoll, Fjaler, Hyllestad, Høyanger, Solund og Sunnfjord. **Sunnhordland:** Bømlo, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Stord, Sveio og Tysnes. Stolpene viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvissa i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse.

Figur 5.2: Andel barn og unge (6–17 år) som har deltatt på minst éin organisert kulturaktivitet i 2025, etter aldersgruppe, kjønn og bustadområde.

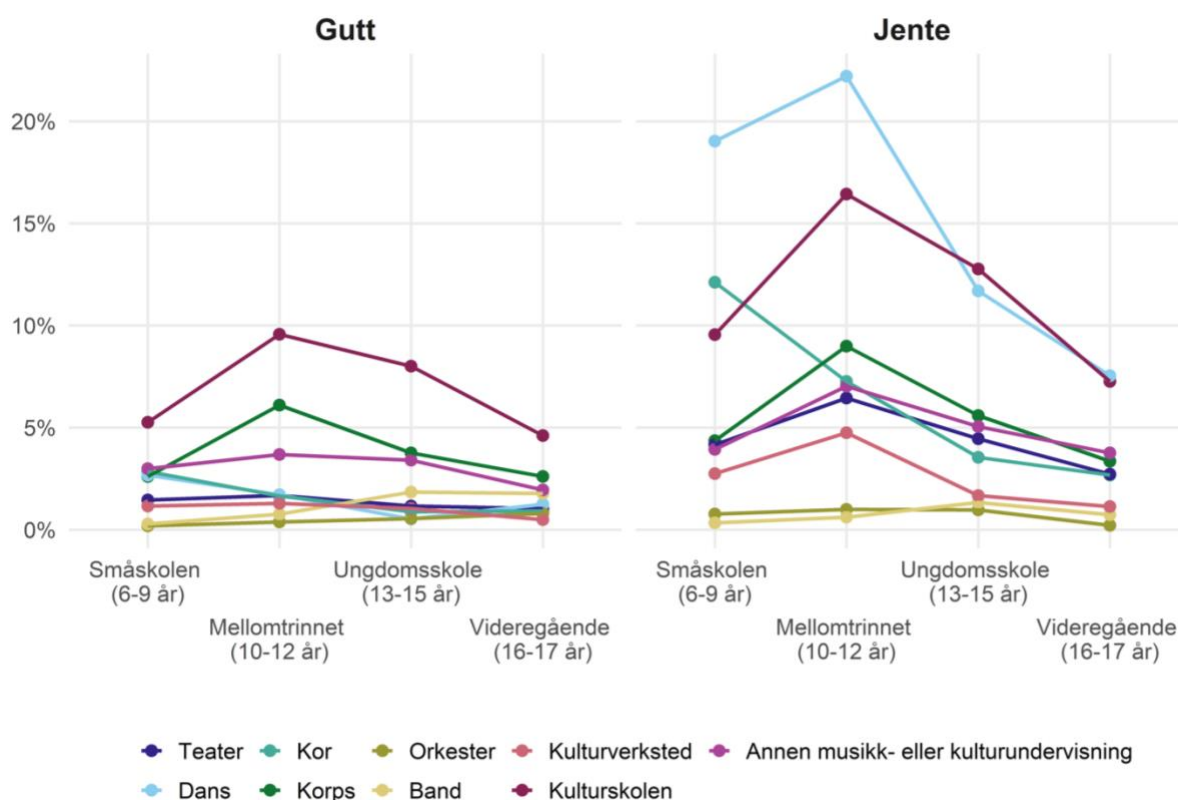
FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for Vestland (utanom Bergen) og Bergen. Organiserte kulturaktivitetar omfattar teater, dans, kor, korps, orkester, band, kulturverkstad, kulturskule og anna musikk- eller kulturundervisning. Merk at aldersgruppa «videregående» berre gjeld 16–17-åringar. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Deltaking i forskjellige kulturaktivitetar etter alder og kjønn

Kulturaktivitet er sterkt kjønnsdelt, sjå figur 5.3, men nokre aktivitetar er langt sterkare kjønnsdelte enn andre. Jenter deltar meir enn dobbelt så mykje i organiserte kulturaktivitetar innan kvar aldersgruppe. Kjønn påverkar også kva type kulturaktivitetar barna deltar i. Jenter deltar meir innan alle kulturaktivitetar, og dette er mest tydeleg innan dans. Meir enn 15 prosent av alle jenter på barneskulen deltar i dans, medan mindre enn 2 prosent av gutane deltar i dans.

Dobbelt så mange jenter som gutar deltar i kulturskulen (Taule, 2017), men som tabell 5.1 viser er kulturskule likevel ein av dei mest likestilte av kulturaktivitetane vi måler, med «berre» 68 prosent overvekt av jenter. Den einaste kulturaktiviteten med ein liten overvekt av gutar er band. Litt under ein prosent av barna deltar i eit band. Om vi samanliknar med tidlegare undersøkingar (Roaldsnes og Ånensen, 2024), kan vi sjå at deltaking blant jenter innan kulturaktivitetar har blitt endå sterkare innan nær sagt alle typar kulturaktivitetar.

Figur 5.3: Deltaking blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter type kulturaktivitet, aldersgruppe og kjønn.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Merk at aldersgruppa «videregående» berre gjeld 16–17-åringar.

Tabell 5.1: Kjønnsovervekt etter type kulturaktivitet. Deltar etter kjønn og overrepresentasjon av jenter i prosent. Barn i grunnskulealder (6–15 år).

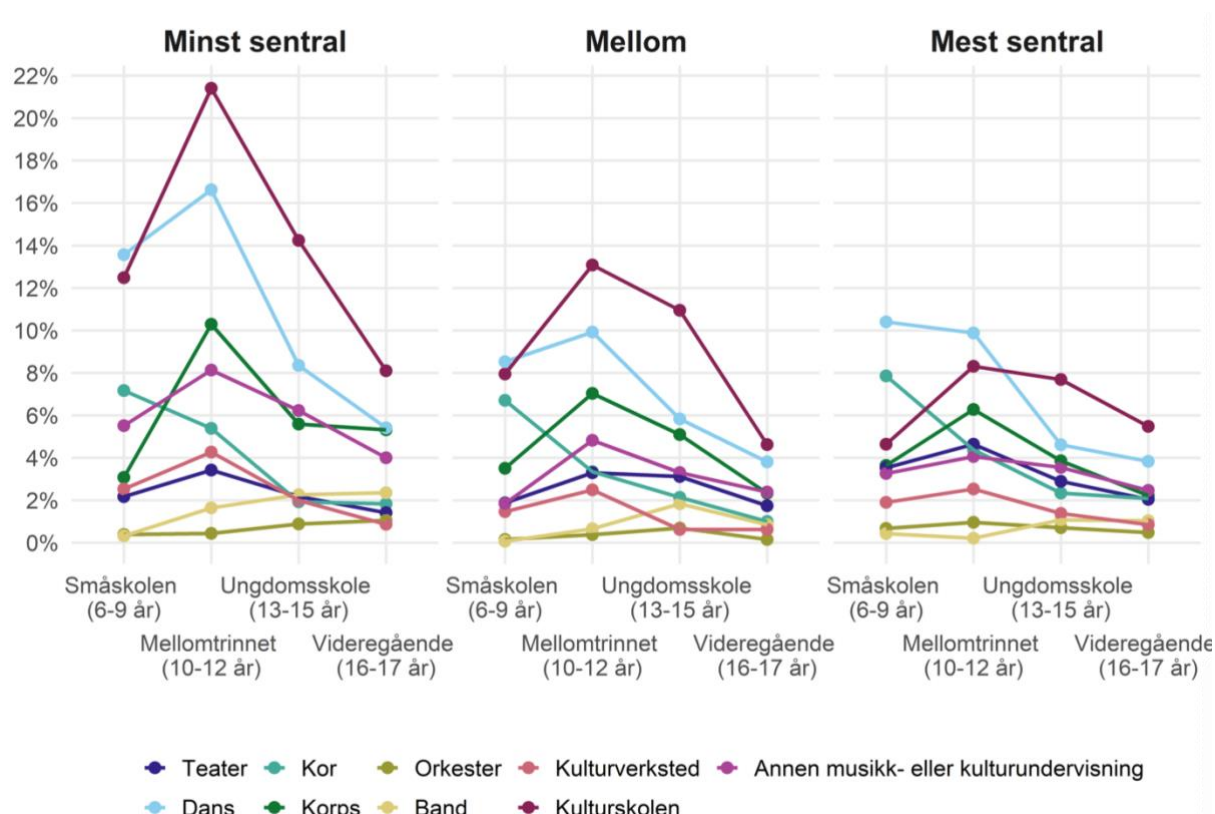
Kulturaktivitet	Jenter	Gutar	Overvekt av jenter (%)
Dans	18,0 %	1,7 %	991,2 %
Kor	7,9 %	1,8 %	331,4 %
Teater	5,3 %	1,5 %	260,1 %
Kulturverkstad	3,1 %	1,2 %	167,2 %
Orkester	1,0 %	0,4 %	143,4 %
Kulturskolen	13,6 %	8,1 %	68,2 %
Annan musikk- eller kulturundervisning	5,6 %	3,6 %	56,0 %
Korps	6,7 %	4,4 %	51,3 %
Band	0,8 %	1,0 %	-21,2 %

TABELLTEKST: Tabellen viser vekta estimat for heile Vestland samla. Tabellen tar kun i bruk data frå 6–15 spennet for å kunne samanliknast med tidlegare målingar (Roaldsnes og Ånensen, 2024).

Tabell 5.1 viser overrepresentasjon av jenter etter kvar kategori av organisert kulturdeltaking vi måler. Dans er klart sterkast overrepresentert av jentene, med ti jenter for kvar gut. Band er det einaste som har ei overvekt av gutar.

Tidlegare undersøkingar har vist at storleiken på kommunen har ein viss innverknad på kor mange som deltar i fritidsaktivitetar, særleg innan kultur (Rabben, 2023). I figur 5.4 viser vi organiserte kulturaktivitetar etter type aktivitet og sentralitetsgraden til kommunen. Dans ligg høgt i alle typar kommunar, men i dei minst sentrale kommunane er det kulturskolen som tilbyr flest barn ein kulturaktivitet. Kor står litt sterkare i dei mest sentrale kommunane, elles er det få forskjellar, ved sidan av det faktum at langt fleire barn får delta i ein kulturaktivitet i dei mindre sentrale kommunane.

Figur 5.4: Deltaking blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter type kulturaktivitet, aldersgruppe og kommunen sin sentralitetsklasse.

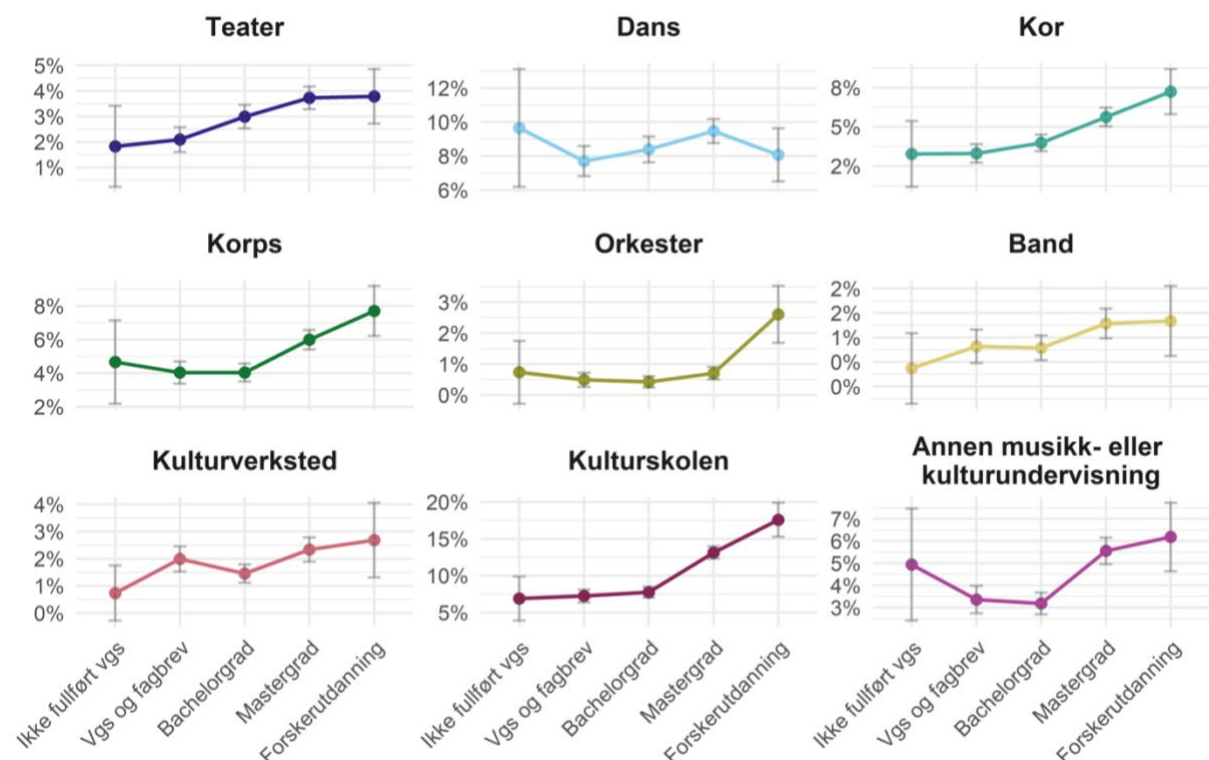

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland fordelt etter kommunesentralitet. Sentralitetsklassane byggjer på sentralitetsmålet til SSB (SSB 2020), som mellom anna tek omsyn til reiseavstand til arbeid og viktige tenester. **Minst sentral:** Askvoll, Aurland, Austevoll, Austrheim, Bremanger, Bømlo, Eidfjord, Etne, Fedje, Fitjar, Fjaler, Gloppen, Gulen, Hyllestad, Høyanger, Kinn, Kvinnherad, Luster, Lærdal, Masfjorden, Modalen, Sogndal, Solund, Stad, Stryn, Sunnfjord, Tysnes, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal, Vik og Årdal. **Mellom:** Alver, Bjørnafjorden, Kvam, Osterøy, Samnanger, Stord, Sveio, Voss og Øygarden. **Mest sentral:** Askøy og Bergen. Merk at aldersgruppa «vidaregåande» berre gjeld 16–17-åringar.

Familien sin bakgrunn er ein viktig del av forklaringa på kven som deltar og ikkje i kulturaktivitet, og kva dei deltar i. I figur 5.5 og 5.6 viser vi delen som deltar i ulike kulturaktivitetar etter utdanningsnivået til familien og inntektskategoriar. Inntektskategoriane tek utgangspunkt i medianinntekta til alle familiene og blir delt opp i fem kategoriar med utgangspunkt i kor langt unna familieøkonomien er frå medianen. I den eine enden har vi låginntektsmålet EU60 (sjå til dømes Hattrem, 2022) det vil seie hushaldningar som har hushaldsinntekt på mindre enn 60 prosent av medianinntekta. I den andre enden av skalaen har vi familiar som har 50 prosent eller meir i hushaldsinntekt samanlikna med medianinntekta.

Kulturaktivitet har sterk samvariasjon med utdanningsnivået til familien, men lite systematisk samanheng med hushaldsinntekta til familien. For nær sagt alle kulturaktivitetar er tendensen at låg utdanning betyr mindre deltaking, og høgare utdanning betyr meir deltaking. Legg merke til at vi brukar ein flytande Y-akse i desse figurane, slik at det er lettare å lese trenden for kvar aktivitet. Dans er mindre prega av samanhengen mellom utdanning og kulturdeltaking enn andre aktivitetar, fordi dans er ein vanleg aktivitet hos familiane med minst utdanning. Resten av kategoriane (frå og med vidaregåande og fagbrev) følgjer den vanlege tendensen etter utdanning, altså høgare kulturdeltaking dersom det er høgare utdanning i familien. For mange av kulturaktivitetane doblar deltakinga seg frå barna med foreldre med vidaregåande og fagbrev til dei barna som har foreldre med mastergrad. Eitt av dei tydelegaste døma i figur 5.5 er kulturskolen, der deltakinga er dobbelt så høg frå vidaregåande og fagbrev til mastergrad, men der deltakinga aukar vidare om ein av foreldra har forskarutdanning. Kulturskule er den kategorien av kulturaktivitet som peikar seg ut som mest påverka av foreldra sitt utdanningsnivå, eit spørsmål som har vorte analysert for seg sjølv i andre analyser (om den sosiale ulikskapen i kulturskolen, sjå Roaldsnes, 2026).

Figur 5.5: Deltaking blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter type kulturaktivitet og foreldra sitt utdanningsnivå.

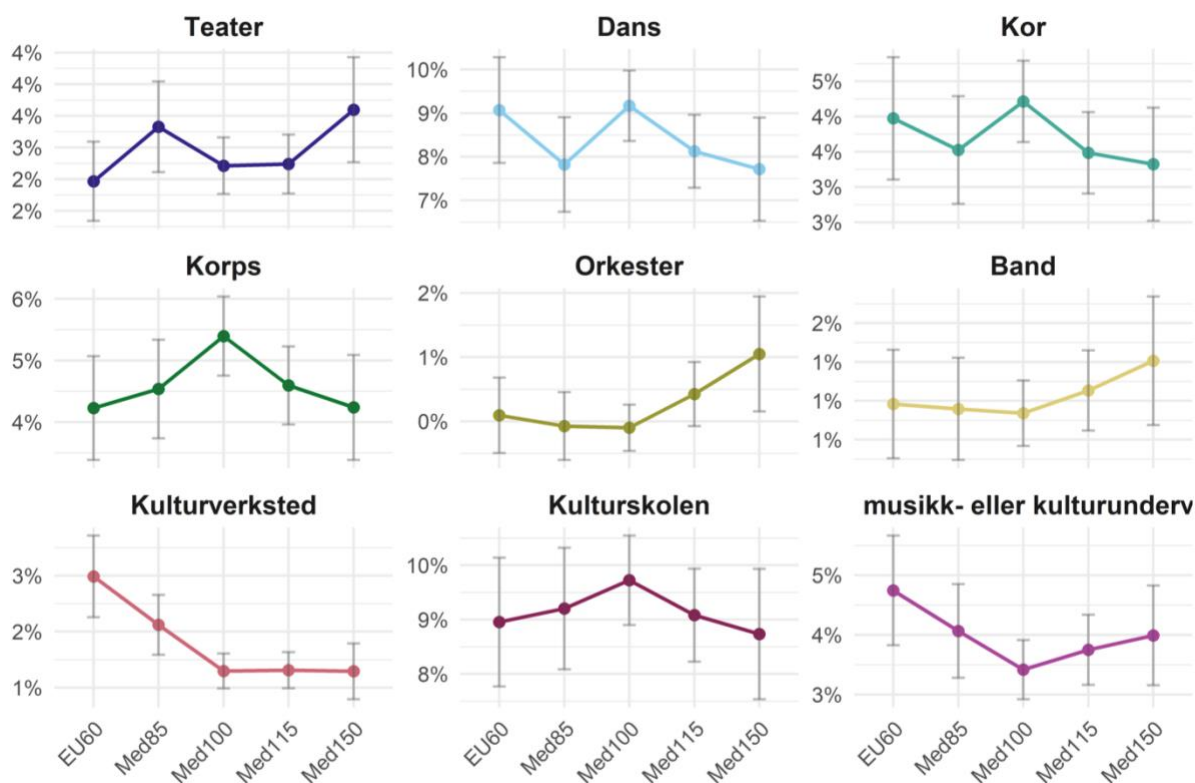
FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Utdanningsnivå viser høgaste fullførte utdanning blant foreldra til barnet. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere utviklinga lettare å sjå. Punkta viser andelen deltakarar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med punktet til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheiter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Sett kvar for seg er det ingen systematisk forskjell etter inntekt. I den multivariate analysen, der utdanning er halden konstant, fell kulturdeltakinga svakt med aukande inntekt. Vi har likevel valt å ta med ein figur som viser deltaking etter inntektsforskjellar (figur 5.6) fordi det er ein utbreidd tanke i kulturfeltet at økonomiske hindringar utgjer ei viktig barriere mot deltaking (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2024). Vi kan fokusere på to ting, endringar i andelar og uvisse gjennom konfidensintervall, i figur 5.6. I seks av dei ni kulturaktivitetane vi måler – dans, kulturskule, teater, band, kor og annan musikk- eller kulturundervisning – er det nesten ingen inntekts-

kategoriar som er tydeleg skilde frå dei andre konfidensintervalla. Det er med andre ord ingen klar systematikk bak dei svært små variasjonane etter inntekt i desse gruppene av aktivitetar. Denne historia forsterkar seg når vi ser på multivariate analyser lengre nede.

For korps skil medianinntektskategorien seg ut, og er høgare enn både dei lågare inntektsgruppene og dei høgare inntektsgruppene. For kulturverkstad ser vi ein tendens til at fleire med låg inntekt deltar enn dei med høg inntekt, altså det motsette av det som er venta. Orkester er den einaste kategorien med ei forventningsrett kurve (høg inntekt er lik meir aktivitet), men den substansielle forskjellen er svært liten (0,5 prosent i EU60 mot 1,5 prosent i MED150).

Figur 5.6: Deltaking blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter type kulturaktivitet og hushaldsinntekt.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Inntektsgruppene viser kor langt inntekta til hushaldet ligg under eller over medianinntekta i befolkninga (midtpunktet i inntektsfordelinga). **EU60** = mindre enn 60 % av medianinntekt, **Med85** = 60–85 % av medianinntekta, **Med100** = medianinntekt (85–115 %), **Med115** = 15–50 % over medianinntekt, og **Med150** = 50+ prosent over medianinntekt. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere utviklinga lettare å sjå. Punkta viser andelen deltakarar, medan dei grå strekane viser uvissa i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein annan kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriene kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Kulturdeltaking og bakgrunn: Kva heng saman?

I den neste delen vil vi gjere ein enkel multivariat analyse der vi forsøker å trekke dei sosio-økonomiske variablane som stad, kjønn, alder og familiebakgrunn frå kvarandre og vurderer kor viktig kvar variabel er.

Analysen viser at det er tre forhold som er avgjerande for om barn deltar i kulturaktivitet eller ikkje (sjå tabell 5.2). Kjønn til barnet har størst innverknad, tett følgd av utdanningsnivået til familien og alderen til barnet. Jenter har svært mykje høgare sannsyn for å delta i kulturaktivitetar, som vi har sett i dei deskriptive analysane. Aktiviteten skjer aller mest på barneskulen, med jamt over litt høgare aktivitet på småskuletrinnet.

Utdanningsnivået til foreldra er viktig, men analysen viser også ein annan interessant tendens. Det er ingen statistisk forskjell mellom å ikkje ha fullført vidaregåande, å ha vidaregåande eller fagbrev, eller å ha ein bachelorgrad. Skiljet i utdanningstendensen er mellom dei lengste utdanningane, det vil seie mastergrad og forskarutdanning, og dei på lågare nivå.

Analysen viser vidare at det ikkje er ein positiv statistisk samanheng mellom inntektsnivået til familien og om barna deltar i kulturaktivitetar eller ikkje. Kulturdeltakinga har ingen samanheng med hushaldets inntektsnivå (sjå også Roaldsnes 2026).

Vi kan også legge merke til at det ikkje er til ulempe om eit barn veks opp med eineforeldre, eller i familiar som har hatt samlivsbrot og seinare fått steg- eller bonusforeldre (busituasjon). Det er heller ikkje ei hindring i seg sjølv at barnet har åtferdsproblem eller problem med å fungere sosialt (åtferda til barnet).

I motsetnad til det som ofte er venta i forskinga på innvandringsbakgrunn og kulturdeltaking viser analysen også at det er ein fordel for barn å ha foreldre med innvandringsbakgrunn. Barn med to norskfødde foreldre har lågare sannsyn for å delta i kulturaktivitet enn barn med ein eller to foreldre fødd i utlandet. Denne positive samanhengen er moderat, men klar.

Funksjonsvanskar hos barnet, som åtferdsvanskar, rørslevanskar og utviklingshemming, har generelt lite å seie for om barn deltar i organiserte kulturaktivitetar. Ingen av desse kjenneteikna har ein statistisk påvisbar samanheng med kulturdeltaking. For idrett er mønsteret annleis: Alle desse vanskane heng saman med lågare deltaking, særleg utviklingshemming og åtferdsvanskar (sjå kapittel 6).

Tabell 5.2: Samanheng mellom hushaldskjenneteikn og barn si deltaking i organisert kulturaktivitet.

Avhengig variabel: Deltaking i minst éin organisert kulturaktivitet (ja/nei)

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
Barnet sitt kjønn	(Ref.: Gut)		
	Jente	0.195***	(0.007)
Barnet sin alder	(Ref.: Småskulen)		
	Mellomtrinnet	0.067***	(0.009)
	Ungdomsskule	-0.034***	(0.009)
	Vidaregåande	-0.100***	(0.010)
Hushaldsinntekt	(Ref.: EU60)		
	60-85 prosent av medianinntekt	-0.003	(0.013)
	Medianinntekt (85-115 prosent)	-0.001	(0.012)
	15-50 prosent over medianinntekt	-0.021	(0.013)
	50+ prosent over medianinntekt	-0.023	(0.015)
Foreldres høgaste utdanningsnivå	(Ref.: Ikkje fullført vgs)		
	Vgs og fagbrev	-0.008	(0.026)
	Bachelorgrad	0.025	(0.026)
	Mastergrad	0.114***	(0.026)
	Forskarutdanning	0.189***	(0.030)
Innvandringsbakgrunn	(Ref.: Begge foreldre fødde i Norge)		
	Begge foreldre fødde utanfor Norge	0.067***	(0.013)
	Éin forelder fødd utanfor Norge	0.037***	(0.011)

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
Barnet sitt funksjonsnivå	(Ref.: Ingen merknader)		
	Åtferdsvanskar	-0.017	(0.013)
	Rørslevanskar	-0.006	(0.039)
	Utviklingshemming	0.008	(0.035)
	Vil ikkje oppgje	–	–
Kommunens sentralitet	(Ref.: Mellom)		
	Mest sentral	-0.025**	(0.008)
	Minst sentral	0.080***	(0.010)
Busituasjon	(Ref.: Bur med begge foreldre)		
	Bur med éin forelder	-0.000	(0.011)
	Bur med éin forelder og annan vaksen	-0.015	(0.014)
Konstantledd		0.112***	(0.027)
Tal observasjonar: 17 563	R2: 0.097		Justert R2: 0.096

TABELLTEKST: Tabellen viser resultat frå lineær regresjonsanalyse av sannsynet for å delta i minst éin organisert kulturaktivitet (0 = nei, 1 = ja). Koeffisientane viser kor mykje sannsynet for deltaking endrar seg når éin faktor vert endra, medan alle andre faktorar i modellen vert haldne konstante. Konstantleddet fungerer som eit utgangspunkt og viser gjennomsnittleg sannsyn for deltaking for eit barn i referansegruppene i modellen, her ein gut på småskuletrinnet med lågast utdanning og inntekt m.m. For dette barnet er sannsynet for deltaking om lag 11 prosent (gjeve av konstantleddet 0.112). Om vi endrar frå gut til jente, legg vi til koeffisienten for jente (0.112 + 0.195) og sannsynet endrast til om lag 31 prosent. Analysen er estimert med kalibreringsvektar og robuste standardfeil (HC1). Både plussteikn (+) og stjerner (*) markerer statistisk signifikans: + $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Jo lågare p -verdi (og fleire stjerner), desto sterkare er det statistiske grunnlaget for samanhengen som er estimert. **MERKNAD:** Lang strek (–) betyr at modellen er estimert med kontroll for kategorien, men at koeffisienten ikkje er publisert av omsyn til respondenten sitt svar

Avslutning

I dette kapittelet har vi sett på deltakinga i organiserte kulturaktivitetar. Vi såg i førre kapittel at aktiviteten har falle sidan 2022, og at dette har råka kulturaktivitetar mest. Vi ser vidare at deltakinga i organiserte kulturaktivitetar er sterkt prega av barnet sitt kjønn og foreldra sitt utdanningsnivå, ikkje berre i sannsynet for deltaking, men også kva slags aktivitet. Kulturskule er kategorien som er mest prega av foreldra si utdanning. Barnet sitt funksjonsnivå er ikkje tett knytt til deltakinga i kulturaktivitetar eller ikkje, og barn av innvandrarar deltar meir enn barn av norskfødde foreldre.

Sitert litteratur

Hattrem, A. (2022). *Færre med lavinntekt*. Statistics Norway. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger/artikler/faerre-med-lavinntekt>

Knapstad, M., Skogen, J.C., Johnsen, G.H., Nilsen, T.S., Leino, T., Nes, R., & Aarø, L.E. (2022). *Folkehelseundersøkinga i Vestland 2022: Framgangsmåte og utvalde resultat*. Rapport 2022. Bergen: Folkehelseinstituttet, 2022. <https://www.fhi.no/publ/2022/folkehelseundersokinga-i-vestland-2022--framgangsmate-og-utvalde-resultat/>

Kultur- og likestillingsdepartementet. (2024). *Alle inkludert! Handlingsplan for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter, 2024–2026*.

- Rabben, Å. K. (2023). Barn og unge i Vestland. Faste organiserte aktivitetar 2022. Revidert utgåve. (Barnefamiliepanelets Rapportserie: Nr. 6.). Bergen kommune. <https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V70920846>
- Roaldsnes, A., & Ånensen, R. (2024). Alles idrett, jenters kultur. Barn og unges fritidsdeltakelse i Bergen og Vestland sett i lys av kjønn. (Barnefamiliepanelets Rapportserie: Nr. 10.). Bergen kommune. <https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V57555658>
- Roaldsnes, A. (2026). The state as a vehicle for, or alleviator of, cultural reproduction? An example comparing state funded Schools of Music and Performing Arts in Norway with ideal organizations for cultural training. Prepublisering: SocArXiv. https://doi.org/10.31235/osf.io/xbwks_v1
- SSB (2020). *Standard for sentralitet*. <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/128>
- Taule, L. (2017). 20 år i år: 100 000 elever på kulturskolen. *Statistics Norway*. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/20-ar-i-ar-100-000-elever-pa-kulturskolen>

Foto: Emmerense Kjerstad / Vestland fylkeskommune

Kapittel 6 | Deltaking i organisert idrett

Kapittelsamandrag: Organisert idrett står sterkt blant barn og unge i Vestland og Bergen. Rundt åtte av ti deltar i minst éin idrett. Deltakinga varierer noko mellom regionar og bydelar, men forskjellane er gjennomgåande moderate. Alder har størst innverknad: Deltakinga er høgast på barnetrinnet og fell tydeleg gjennom ungdomsskulen og vidaregåande, særleg blant jenter. Fotball er den klart mest populære idretten, følgd av handball, symjing og turn. Gutar og jenter vel i stor grad ulike idrettar, med symjing som eit unntak. Sentraliteten til kommunen har noko å seie for kva idrettar barn deltar i, særleg for snøidrettar, symjing og turn. Forskjellar med utgangspunkt i bakgrunnen til familien knyter seg særleg til hushalds-inntekta, medan utdanningsnivået til foreldra ikkje påverkar den samla idrettsdeltakinga. Regresjonsanalysen stadfester desse mønstra og viser i tillegg at barn med funksjonsvanskar deltar sjeldnare i idrett, særleg lagidrett, medan barn med innvandrarbakgrunn ikkje har lågare deltaking enn andre.

Idrett er ein viktig del av kvardagen for mange barn og unge. I dette kapittelet ser vi nærare på kor stor del av 6–17-åringane som deltar i organisert idrett og kva som kjenneteiknar deltakinga, både samla og i dei sju mest populære idrettane.

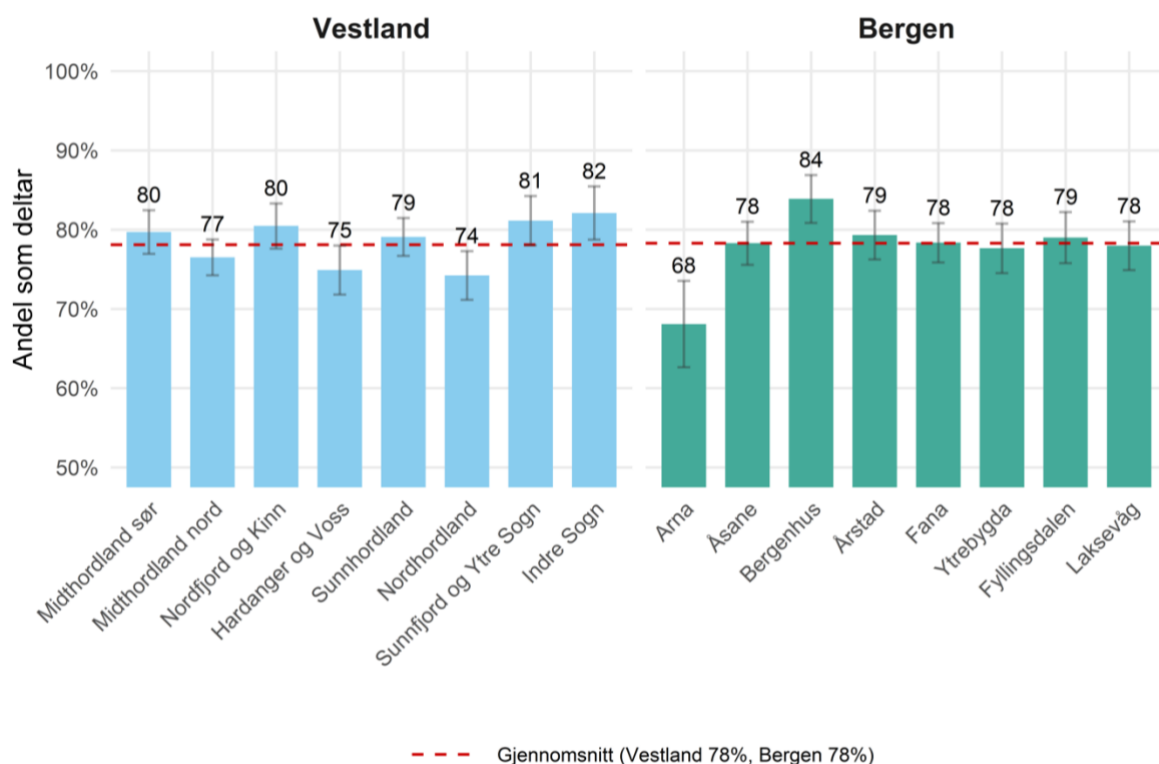
Nesten åtte av ti (78 prosent) i utvalet deltar i minst ein organisert idrett.³ Dette gjeld både i Bergen og i resten av Vestland. Det er små forskjellar mellom jenter og gutar, med 78 prosent blant jenter og 79 prosent blant gutar.

Figur 6.1 viser idrettsdeltakinga i regionar i Vestland og bydelar i Bergen, og illustrerer at deltakinga varierer noko mellom desse områda. Lågast deltaking i Vestland finn vi i Nordhordland, der 74 prosent er med i idrett, medan Indre Sogn ligg høgast med 82 prosent. I Bergen deltar barn og unge i dei fleste bydelane på omtrent same nivå, rundt 80 prosent. Arna skil seg ut med lågare deltaking (68 prosent), medan Bergenhus ligg høgast med 84 prosent.

Som vi har sett for deltaking generelt, har alder også stor innverknad på idrettsdeltakinga (sjå figur 6.2). Barn på barneskulen er mest aktive, og her deltar gutar og jenter omtrent like mykje. Aktiviteten fell noko frå mellomtrinnet til ungdomsskulen, og kraftigare frå ungdomsskulen til vidaregåande. Fallet er større for jenter enn for gutar, noko som er særleg tydeleg i Bergen. Likevel er over halvparten av elevane på vidaregåande framleis aktive i minst éin idrett.

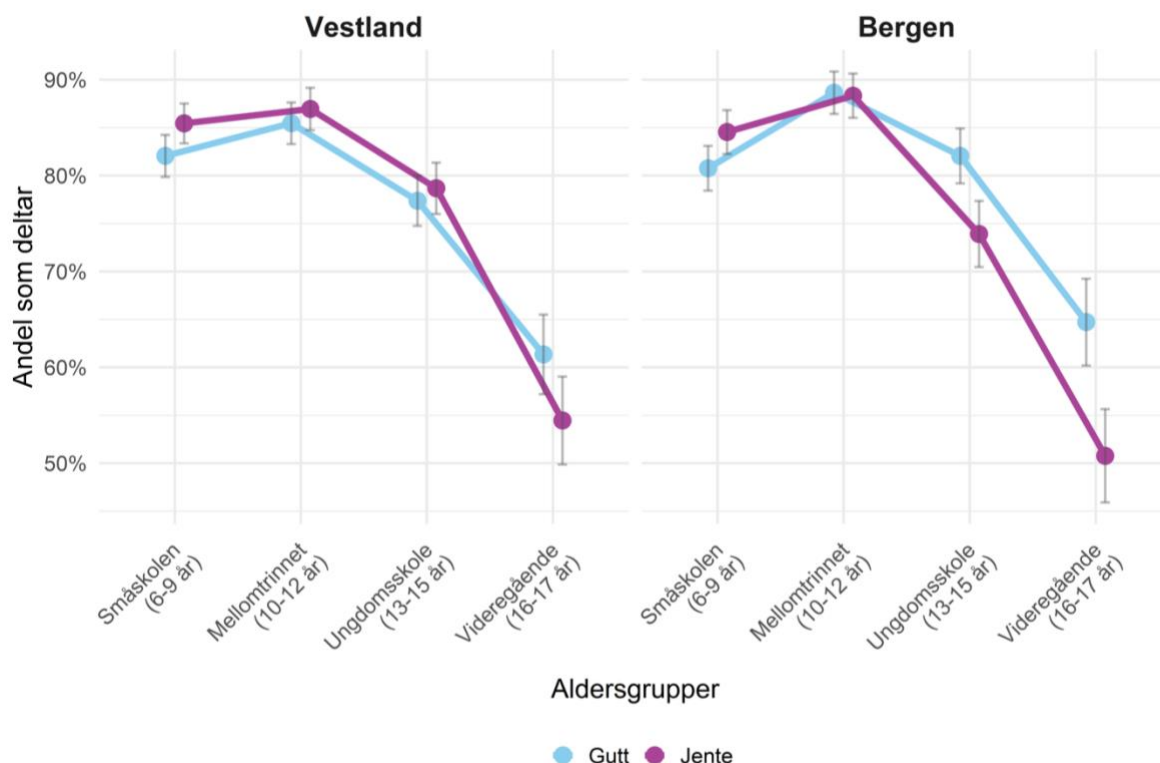
³ Organiserte idrettsaktivitetar omfattar fotball, handball, gymnastikk og turn, symjing, kampsport, is-idrett (skøyter, ishockey o.l.), hestesport, friidrett, motorsport, dans, basketball, amerikanske idrettar, styrkeløft, rugby, snøidrett (ski, snowboard o.l.), racketsport (tennis, bordtennis o.l.), klatring, orientering, allidrett/idrettsskule, golf, skyting og båtsport (segling, roing, padling). Dans er spurt om både under idrett og under kulturaktivitet, og er i denne rapporten slått saman til éin variabel under kulturaktivitet (kapittel 5).

Figur 6.1: Andel barn og unge (6–17 år) som har deltatt i minst éin organisert idrettsaktivitet i 2025, etter region i Vestland og bydel i Bergen.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for regionar i Vestland (utanom Bergen) og bydelar i Bergen. Organisert idrettsaktivitet omfattar fotball, handball, gymnastikk og turn, symjing, friidrett, kampsport, snø-idrett og andre idrettar. Den raude linja viser gjennomsnittet for Vestland (utanom Bergen) og Bergen. Regioninndelinga følgjer folkehelse rapportane til Vestland fylkeskommune (Knapstad mfl. 2022). Kommunane i kvar region er lista under. **Hardanger og Voss:** Eidfjord, Kvam, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal og Voss. **Indre Sogn:** Aurland, Luster, Lærdal, Sogndal, Vik og Årdal. **Midthordland nord:** Askøy og Øygarden. **Midthordland sør:** Austevoll, Bjørnafjorden, Osterøy og Samnanger. **Nordfjord og Kinn:** Bremanger, Gloppen, Kinn, Stad og Stryn. **Nordhordland:** Alver, Austrheim, Fedje, Gulen, Masfjorden og Modalen. **Sunnfjord og Ytre Sogn:** Askvoll, Fjaler, Hyllestad, Høyanger, Solund og Sunnfjord. **Sunnhordland:** Bømlo, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Stord, Sveio og Tysnes. Stolpene viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvissa i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse.

Figur 6.2: Andel barn og unge (6–17 år) som har deltatt i minst éin organisert idrettsaktivitet i 2025, etter alder, kjønn og bustadsområde.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for Vestland (utanom Bergen) og Bergen. Organisert idrettsaktivitet omfattar fotball, handball, gymnastikk og turn, symjing, friidrett, kampsport, snø-idrett og andre idrettar. Merk at aldersgruppa «videregående» berre omfattar 16–17-åringar. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriene kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Sosiale ulikskapar i deltaking i enkeltidrettar

Vi skal no sjå nærare på dei mest populære idrettane og samlekategorien «andre idrettar», som samlar dei mindre idrettane. Fotball er den klart mest populære idretten, med deltaking frå 43 prosent av utvalet. Handball følgjer eit stykke bak med 15 prosent deltaking, følgt av symjing (13 prosent), gymnastikk og turn (10 prosent), kampsport (6 prosent), snøidrett⁴ (5 prosent) og friidrett (4 prosent). «Andre idrettar» samlar totalt 27 prosent av utvalet fordelt på 15 ulike idrettstypar.⁵

Som i tidlegare rapportar frå Barnefamiliepanelet (sjå t.d. Roaldsnes og Ånensen, 2024), ser vi også her at gutar og jenter i stor grad vel ulike idrettar. Figur 6.3 viser tydelege kjønnsforskjellar i kva idrettar barn og unge deltar i. Det klaraste unntaket er symjing, som gutar og jenter driv med i omtrent like stor grad.

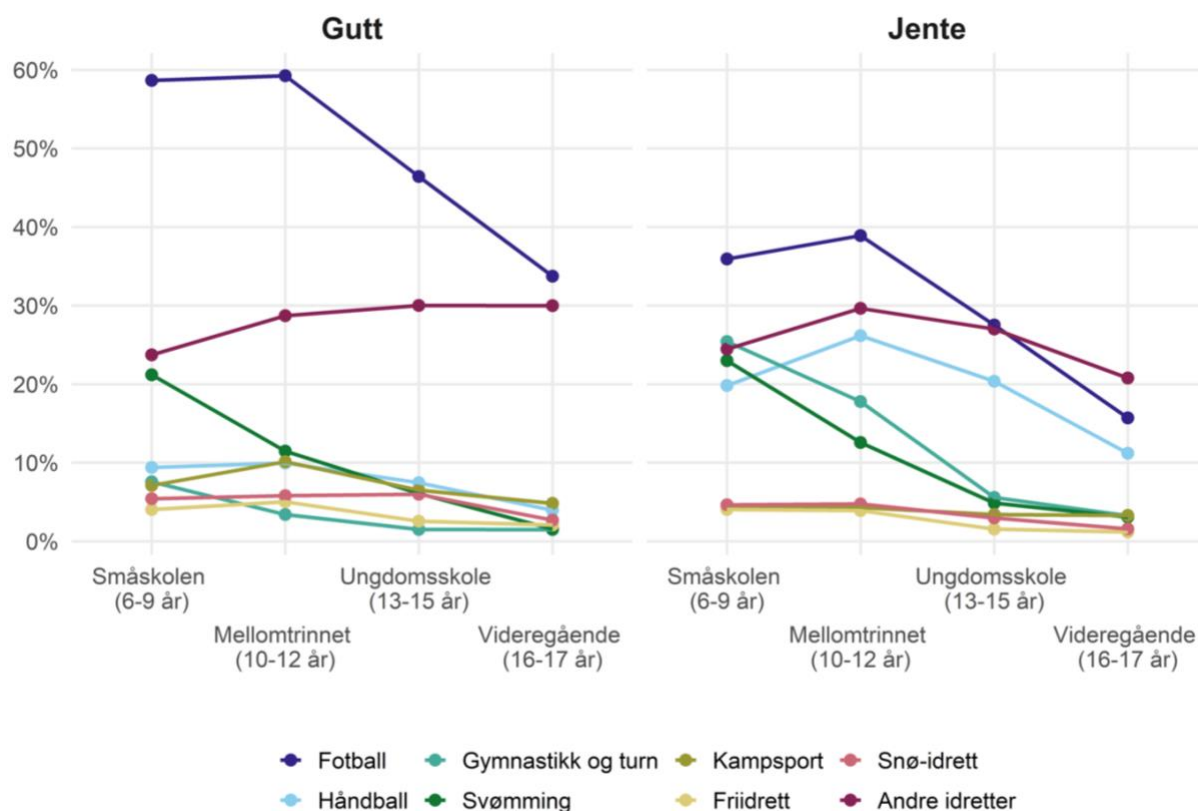
Blant gutar er fotball klart mest utbreidd. Nærare 60 prosent av gutane på barneskulen spelar fotball. Det er eit tydeleg sprang ned til neste idrett, symjing, som rundt 21 prosent av gutane driv med på småskulen, men som fell raskt på mellomtrinnet, til 11 prosent. Rundt éin av ti gutar på barneskulen deltar i handball eller kampsport.

⁴ Snøidrett omfattar ski, snowboard o.l.

⁵ «Andre idrettar» inkluderer is-idrett (skøyter, ishockey o.l.), hestesport, motorsport, basketball, amerikanske idrettar, styrkeløft, rugby, racketsport (tennis, bordtennis o.l.), klatring, orientering, allidrett/idrettsskule, golf, skyting og båtsport (segling, roing, padling), og anna.

Jentene har eit breiare aktivitetsmønster, særleg på småskulen. Rundt 36 prosent spelar fotball, medan om lag 25 prosent deltar i turn eller symjing, og 20 prosent i handball.

Figur 6.3: Deltaking blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter type idrett, aldersgruppe og kjønn.

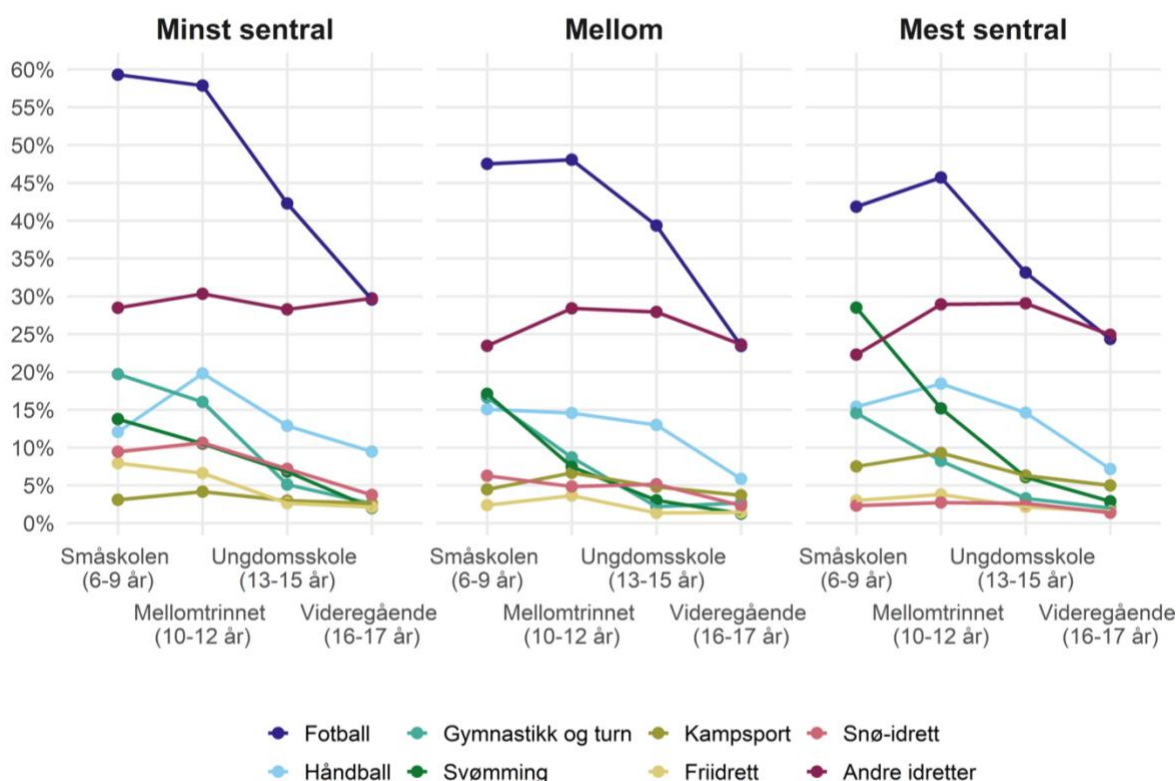
FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Merk at aldersgruppa «videregående» berre gjeld 16–17-åringar.

Utviklinga i kategorien «andre idrettar» (markert i lilla kurve i figur 6.3) tyder på at både gutar og jenter i aukande grad finn vegen til mindre idrettar etter kvart som dei blir eldre, med ein svak auke blant gutar. For jentene ser vi derimot at deltakinga fell i alle idrettar frå mellomtrinnet og oppover.

For å undersøke om staden ein bur påverkar kva fritidsaktivitetar barn deltar i, har vi delt kommunane inn i tre sentralitetsgrupper: minst, mellom og mest sentral. Denne inndelinga er basert på målet til SSB for sentralitet, som mellom anna tek utgangspunkt i kor lang reiseveg innbyggjarane har til jobb og viktige tenester.

Når vi ser på aktivitetsmønstra etter kor sentrale kommunane er (figur 6.4), får vi fram nye nyansar. I dei minst sentrale kommunane blir det spelt mest fotball, sjølv om fotball er den mest populære aktiviteten i alle sentralitetsklassar. Gymnastikk og turn er også vanlegare i meir grisgrendte område, og det er her vi ser mest deltaking i snøbaserte idrettar. I dei mest sentrale kommunane er symjing særleg populært blant dei yngste barna.

Figur 6.4: Deltaking blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter type idrett, aldersgruppe og kommunen sin sentralitetsklasse.

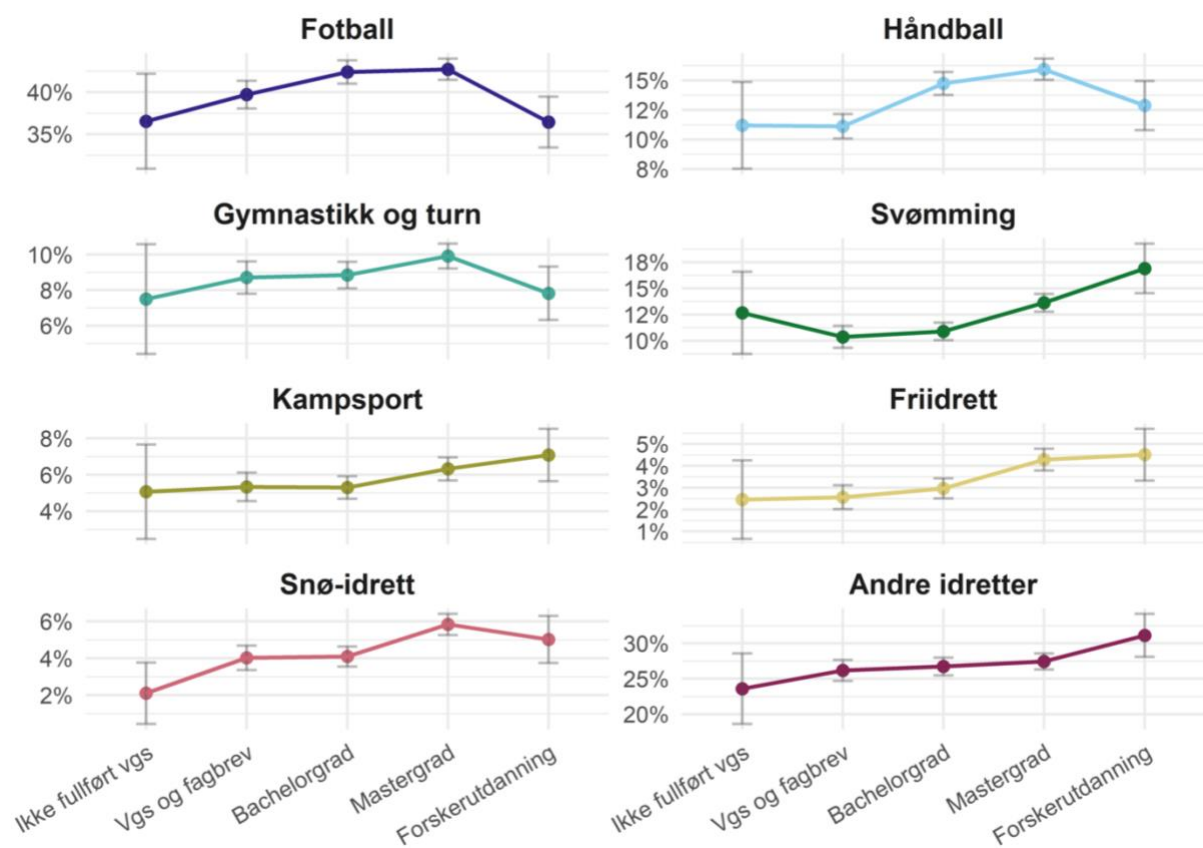

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland fordelt etter kommunesentralitet. Sentralitetsklassane byggjer på sentralitetsmålet til SSB (SSB 2020), som mellom anna tek omsyn til reiseavstand til arbeid og viktige tenester. **Minst sentral:** Askvoll, Aurland, Austevoll, Austrheim, Bremanger, Bømlo, Eidfjord, Etne, Fedje, Fitjar, Fjaler, Gloppen, Gulen, Hyllestad, Høyanger, Kinn, Kvinnherad, Luster, Lærdal, Masfjorden, Modalen, Sogndal, Solund, Stad, Stryn, Sunnfjord, Tysnes, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal, Vik og Årdal. **Mellom:** Alver, Bjørnafjorden, Kvam, Osterøy, Samnanger, Stord, Sveio, Voss og Øygarden. **Mest sentral:** Askøy og Bergen. Merk at aldersgruppa «videregående» berre gjeld 16–17-åringar.

Dei neste figurane viser om utdanninga og inntekta til foreldra heng saman med deltakinga til barna i ulike idrettar. Dei grå strekane gjennom punkta viser kor sikre tala er (feilmarginen). Når strekane for to punkt overlappar, tyder det på at forskjellen kan skuldast tilfeldigheter. Når dei ikkje overlappar, tyder det på ein faktisk forskjell. Samstundes er det viktig å legge merke til kor stor forskjellen er i prosent, ikkje berre om han er statistisk signifikant.

Når vi ser på utdanningsnivået til foreldra i figur 6.5, er forskjellane i deltaking gjennomgåande små. Det finst likevel nokre mønster. Fotball og handball følgjer same trend, der både barn av foreldre med videregående/fagbrev og barn av foreldre med forskarutdanning har noko lågare sannsyn for å delta enn dei med bachelor- og mastergrad. Også for friidrett og snøidrettar blir det observert forskjellar i deltaking etter utdanningsnivået til foreldra: Barn av foreldre med høg utdanning har rundt dobbelt så høg deltaking som barn av foreldre med låg utdanning. Ein liknande tendens finn vi i symjing, der sannsynet for deltaking aukar med rundt 6 prosentpoeng frå barn av foreldre med videregående/fagbrev til barn av foreldre med forskarutdanning.

Figur 6.5: Deltaking blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter type idrett og foreldra sitt utdanningsnivå.

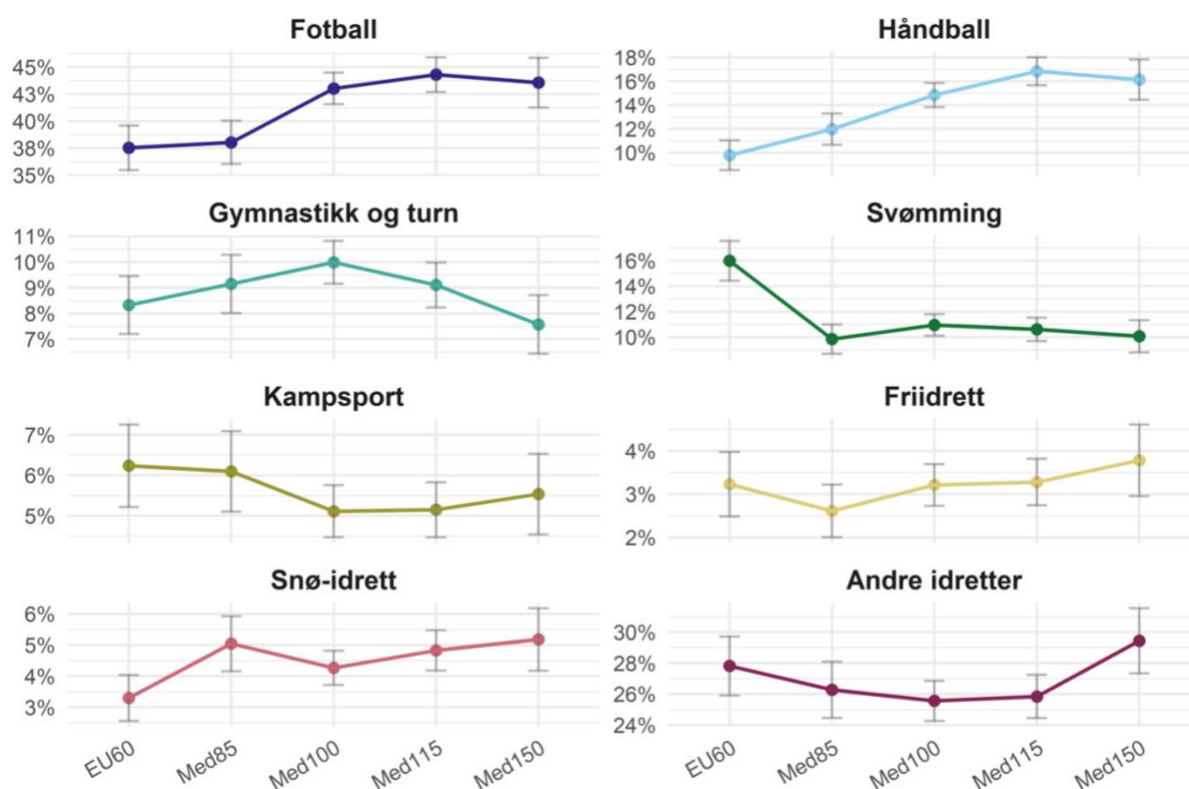

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Utdanningsnivå viser høgaste fullførte utdanning blant foreldra til barnet. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere forskjellane lettare å sjå. Punkta viser andelen deltakarakar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigeheiter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Figur 6.6 viser idrettsdeltaking etter hushaldsinntekt. Inntekta er delt inn i fem kategoriar som viser kor familieøkonomien ligg i høve til det som er vanleg blant barnefamiljar. Midtpunktet er medianinntekta, det vil seie inntekta der halvparten av familiane i studien har høgare og halvparten lågare inntekt. I den eine enden av skalaen finn vi familjar med låg inntekt, definert som hushald med mindre enn 60 prosent av medianinntekta (ofte omtala som EU60). I den andre enden finn vi familjar med høg inntekt, som har minst 50 prosent høgare inntekt enn medianen. Dei øvrige inntektsgruppene ligg trinnvis mellom desse ytterpunkta.

Når vi ser på deltaking etter inntekt, kjem det fram tydelege forskjellar. Både i fotball og handball deltar barn frå hushald med høgare inntekt oftare enn barn frå hushald med låg inntekt, og forskjellen er særleg tydeleg i handball. Symjing skil seg derimot ut ved at barn frå hushald med lågast inntekt deltar mest. Den same, men svakare, tendensen ser vi for kampsport, medan snøidrettar har lågast deltaking blant barn frå hushald med låg inntekt. For deltaking i gymnastikk og turn ser det ut til å vere lite forskjell mellom inntektskategoriane. Samlekategorien «andre idrettar» ser ut til å samle flest av dei med lågast og høgast hushaldsinntekt.

Figur 6.6: Deltaking blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter type idrett og hushaldsinntekt.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Inntektsgruppene viser kor langt inntekta til hushaldet ligg under eller over medianinntekta i befolkninga (midtpunktet i inntektsfordelinga). **EU60** = mindre enn 60 % av medianinntekt, **Med85** = 60–85 % av medianinntekta, **Med100** = medianinntekt (85–115 %), **Med115** = 15–50 % over medianinntekt, og **Med150** = 50+ prosent over medianinntekt. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere forskjellane lettare å sjå. Punkta viser andelen deltakarakar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein annan kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriene kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Bakgrunn og idrettsdeltaking: Kva heng saman?

Til no har vi sett på idrettsdeltaking både overordna og fordelt på einskildidrettar, og undersøkt korleis ulike faktorar som alder, kjønn, sentralitet, utdanning til foreldre og hushaldsinntekt kvar for seg heng saman med deltaking. I denne delen går vi eit steg vidare og ser på kva som påverkar sannsynet for at barn og unge deltar i minst ein idrett, når fleire av desse faktorane blir vurderte samtidig.

For å gjere dette brukar vi regresjonsanalyse. Kort fortalt er dette ein analysemetode som gjer det mogleg å sjå kva innverknad kvar einskild faktor har, når vi samstundes tek omsyn til andre tilhøve som også kan påverke deltakinga. På denne måten kan vi skilje mellom samanhengar som skuldast éin bestemt faktor, og samanhengar som eigentleg blir forklarte av andre bakanforliggjande forskjellar. Regresjonsanalysen gir dermed eit meir samla og presist bilete av kva tilhøve som har innverknad på om barn deltar i organisert idrett eller ikkje.

Regresjonsanalysen (tabell 6.1) stadfestar fleire av mønstra vi har sett i figurane tidlegare. Samtidig tek han omsyn til at fleire faktorar verkar saman. Alderen til barnet har stor innverknad på deltakinga. Samanlikna med barneskuleelevar har barn på ungdomsskulen rundt 5 prosentpoeng lågare sannsyn for å delta i idrett, medan elevar i vidaregåande skule har om lag

25 prosentpoeng lågare sannsyn. Det er derimot små forskjellar mellom kjønna i samla idrettsdeltaking: Jenter har rundt 2 prosentpoeng lågare sannsyn for å delta enn gutar.

Analysen viser også at hushaldsinntekta har innverknad. Barn som veks opp i familiar med høg inntekt, deltar oftare i idrett enn barn i familiar med låg inntekt. Samanhengen er likevel relativt liten. Deltakinga aukar jamt frå om lag 80 prosent i dei lågaste inntektsgruppene til rundt 90 prosent i den høgaste. Det er ingen tydeleg terskel eller «knekk» på inntektsstigen, slik vi kunne venta dersom økonomiske barrierar var avgjerande. Dette tyder på at samanhengen med inntekt kan handle om andre føresetnader som varierer mellom familiar.

Samla sett er resultata i tråd med tidlegare rundar av Barnefamiliepanelet og med funn frå annan forskning. Eit nytt element i denne undersøkinga er at foreldra har blitt spurde om barnet har åtferdsvanskar eller utfordringar med sosial fungering, rørslevanskar eller utviklingshemming. Analysane viser at slike funksjonsvanskar har stor betydning for deltaking i idrett.

Utviklingshemming er den klart viktigaste risikofaktoren. Sannsynet for å delta i organisert idrett fell frå 80 til 50 prosent, slik at berre om lag halvparten av barna med utviklingshemming deltar. Den einaste risikofaktoren som kan samanliknast i storleik, er fallet i deltaking frå barneskule til vidaregåande (25 prosentpoengs fall).

Også åtferdsvanskar har stor betydning. Barn med rapporterte åtferdsvanskar har 21 prosentpoeng lågare sannsyn for å delta i idrett enn barn utan slike utfordringar. Rørslevanskar heng òg saman med lågare deltaking, men utslaget er mindre. Barn med rørslevanskar har 11 prosentpoeng lågare sannsyn for å delta i organisert idrett. Dette står i kontrast til kulturdeltaking, der funksjonsvanskar ikkje har utslag (sjå kapittel 5).

Eit anna uventa funn er knytt til innvandrarbakgrunn. Det har blitt uttrykt ei uro for at barn med innvandrarbakgrunn deltar mindre i organisert idrett (sjå t.d. Bakken, 2017). Resultata våre gir likevel ikkje støtte til denne oppfatninga, då vi ikkje finn lågare idrettsdeltaking i denne gruppa. Tvert imot har barn med to utanlandsfødde foreldre rundt 3 prosentpoeng høgare sannsyn for å delta enn andre barn. Vidare viser analysen at også busituasjonen har noko å seie: Barn som bur med éin forelder og ny partner, har noko lågare sannsyn for å delta enn barn som bur med begge foreldra. Sentraliteten til kommunen har derimot ingen sjølvstendig innverknad på om barn deltar i minst ein idrett.

Tabell 6.1: Kva kjenneteiknar barn som deltar i organisert idrett?

Avhengig variabel: Deltaking i minst éin organisert idrettsaktivitet (ja/nei)

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
Barnet sitt kjønn	(Ref.: Gut)		
	Jente	-0,017*	(0,007)
Barnet sin alder	(Ref.: Småskulen)		
	Mellomtrinnet	0,048***	(0,008)
	Ungdomsskule	-0,045***	(0,009)
	Vidaregåande	-0,253***	(0,013)
Hushaldsinntekt	(Ref.: EU60)		
	60–85 prosent av medianinntekt	0,014	(0,014)
	Medianinntekt (85–115 prosent)	0,038**	(0,013)
	15–50 prosent over medianinntekt	0,058***	(0,014)
	50+ prosent over medianinntekt	0,100***	(0,016)
	(Ref.: Ikkje fullført vgs)		

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
Foreldres høgaste utdanningsnivå	Vgs og fagbrev	-0,009	(0,029)
	Bachelorgrad	0,037	(0,030)
	Mastergrad	0,037	(0,030)
	Forskarutdanning	0,034	(0,032)
Innvandringsbakgrunn	(Ref.: Begge foreldre fødd i Noreg)		
	Begge foreldre fødd utanfor Noreg	0,027*	(0,013)
	Ein forelder fødd utanfor Noreg	-0,020+	(0,011)
Kommunens sentralitet	(Ref.: Mellom)		
	Mest sentral	0,002	(0,009)
	Minst sentral	0,011	(0,010)
Barnet sitt funksjonsnivå	(Ref.: Ingen merknader)		
	Åtferdsvanskar	-0,211***	(0,016)
	Rørslevanskar	-0,108*	(0,045)
	Utviklingshemming	-0,301***	(0,040)
	Vil ikkje oppgi	—	—
Busituasjon	(Ref.: Bur med begge foreldre)		
	Bur med éin forelder	-0,012	(0,012)
	Bur med éin forelder og annan vaksen	-0,056***	(0,016)
Konstantledd		0,804***	(0,031)
Tal observasjonar: 17 563	R2: 0,106	Justert R2: 0,105	

TABELL TEKST: Tabellen viser resultat frå lineær regresjonsanalyse av sannsynet for å delta i minst éin organisert idrettsaktivitet (0 = nei, 1 = ja). Koeffisientane viser kor mykje sannsynet for deltaking endrar seg når éin faktor blir endra, medan alle andre faktorar i modellen blir haldne konstante. Konstantleddet fungerer som eit utgangspunkt og viser gjennomsnittleg sannsyn for deltaking for eit barn i referansegruppene i modellen, her ein gut på småskuletrinnet med lågast utdanning og inntekt m.m. For dette barnet er sannsynet for deltaking om lag 80 prosent (gjeve av konstantleddet 0,804). Om vi endrar frå gut til jente legg vi til koeffisienten for jente (0,804–0,017) og sannsynet endrast til om lag 81 prosent. Robuste standardfeil (HC1) er oppgjevne i parentes og gir eit mål på den statistiske uvisse kring estimata. Både plussteikn (+) og stjerner (*) markerer statistisk signifikans: + $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Jo lågare p-verdi (og fleire stjerner), desto sterkare er det statistiske grunnlaget for samanhengen som er estimert. MERKNAD: Lang strek (—) betyr at modellen er estimert med kontroll for kategorien, men at koeffisienten ikkje er publisert av omsyn til respondenten sitt svar.

Er samanhengen mellom funksjonsnivå og deltakelse lik for lagidrett og individuelle idretter?

I regresjonsanalysen såg vi at barn med funksjonsvanskar har lågare sannsyn for å delta i organisert idrett, særleg barn med utviklingshemming og åtferdsvanskar. Eit naturleg spørsmål er om dette mønsteret er det same for lagidrettar og individuelle idrettar. Dette undersøker vi nærare i tabell 6.2.

Tabell 6.2: Samansetjing av idrettsdeltaking etter barn og unge (6-17 år) sitt funksjonsnivå.

Barnets funksjonsnivå	Ingen idrett	Berre lagidrett	Berre individuell	Både lag og individuell
Ingen merknader	24 %	35 %	20 %	21 %
Åtferdsvanskar	48 %	17 %	22 %	13 %
Rørslevanskar	42 %	20 %	26 %	12 %
Utviklingshemming	57 %	9 %	26 %	8 %

TABELLTEKST: Predikerte andelar for heile Vestland frå multinomisk logistisk regresjon, justert for barnet sin alder og kjønn. Kvar rad summerer til 100 prosent. Lagidrett omfattar fotball, handball og andre idrettar som blir drivne i lag; individuell idrett omfattar mellom anna symjing, kampsport og friidrett. Modellen er estimert med alle svarkategoriar for funksjonsnivå, men kategorien der foreldra ikkje ville oppgi opplysningar er utelaten frå tabellen.

Tabell 6.2 viser at forskjellane i idrettsdeltaking etter funksjonsnivå ikkje er jamt fordelte over aktivitetsformene. Blant barn utan registrerte vanskar deltar 24 prosent ikkje i idrett i det heile, medan det tilsvarande talet er 42 prosent for barn med rørslevanskar, 48 prosent for barn med åtferdsvanskar og 57 prosent for barn med utviklingshemming.

Det sentrale funnet ligg likevel i samansetjinga blant dei som deltar. Deltaking i lagidretten fell kraftig: frå 35 prosent i gruppa med ingen merknader til 9 prosent blant barn med utviklingshemming, ein nedgang på 26 prosentpoeng. Deltaking i individuell idrett går derimot motsett veg og aukar frå 20 til 26 prosent. Same mønsteret finst for åtferdsvanskar, der deltaking i lagidretten fell 18 prosentpoeng medan individuell idrett aukar 2 prosentpoeng.

Rekna berre blant dei som faktisk driv med idrett, blir mønsteret endå tydelegare. Blant barn utan registrerte merknader driv 46 prosent berre med lagidrett og 26 prosent berre med individuell idrett. Blant barn med åtferdsvanskar er tala 34 og 43 prosent, blant barn med rørslevanskar 34 og 45 prosent, og blant barn med utviklingshemming 21 og 60 prosent.

Forholdet snur altså heilt: der lagidrett er dobbelt så vanleg som individuell idrett i referansegruppa, er individuell idrett nesten tre gonger så vanleg blant barn med utviklingshemming. Barrieren ser dermed ut til å vere knytt til lagidretten som organisasjonsform, ikkje til fysisk aktivitet i seg sjølv.

Avslutning

Samla viser analysane at idrettsdeltakinga blant barn og unge i Vestland og Bergen er høg, men at ho blir påverka av fleire tilhøve. Deltakinga er høgast på barneskulen, og kjønn spelar ei mindre rolle for om barn deltar i idrett generelt, sjølv om det er store kjønnsforskjellar i val av idrett. Sentraliteten til kommunen og utdanninga til foreldra har inga innverknad på samla deltaking, når andre faktorar blir tekne med i vurderinga. Barn med innvandrarakgrunn har større sannsyn for å delta i idrett enn andre barn, og barn som bor med ein forelder deltek på lik linje med andre barn.

Samstundes peiker funna på grupper som kan ha behov for særskild merksemd, som ungdom, barn frå låginntektsfamiliar, og barn med funksjonsvanskar, særleg dei med åtferdsvanskar og utviklingshemming. Analysane viser at funksjonsvanskar heng saman med lågare idrettsdeltaking, og at dette særleg gjeld lagidrettar. Blant barn som deltar i idrett, er individuell idrett relativt vanlegare blant barn med funksjonsvanskar enn blant andre barn. Dette tyder på at barrierane i større grad er knytte til lagidretten som organisasjonsform enn til fysisk aktivitet generelt.

Resultata understrekar både den breie forankringa idretten har blant barn og unge, og behovet for målretta tiltak for å sikre at fleire får høve til å delta.

Sitert litteratur

- Bakken, A. (2017). *Sosiale forskjeller i ungdomsidretten fattigdomsproblem eller sosial gradient? Oppvekstrapporten 2017*. Oslo: Bufdir. <https://www.nih.no/forskning/prosjekter/fobu/publikasjoner/sosiale-forskjeller-i-ungdomsidretten-fattigdomsproblem-eller-sosial-gradient.pdf>
- Knapstad, M., Skogen, J.C., Johnsen, G.H., Nilsen, T.S., Leino, T., Nes, R., & Aarø, L.E. (2022). *Folkehelseundersøkinga i Vestland 2022: Framgangsmåte og utvalde resultat*. Rapport 2022. Bergen: Folkehelseinstituttet, 2022. <https://www.fhi.no/publ/2022/folkehelseundersokinga-i-vestland-2022--framgangsmate-og-utvalde-resultat/>
- Roaldsnes, A., & Ånensen, R. (2024). *Alles idrett, jenters kultur. Barn og unges fritidsdeltakelse i Bergen og Vestland sett i lys av kjønn*. (Barnefamiliepanelets Rapportserie: Nr. 10.). Bergen kommune. <https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V70920846>
- SSB (2020). Standard for sentralitet. <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/128>

Foto: Quoc Viet Nguyen

Kapittel 7 | Fritidsklubb, friluftsliv, religiøse organisasjoner og andre organiserte aktiviteter

Kapittelsamandrag: Dette kapittelet gir ei samla oversikt over deltaking i organiserte aktiviteter som ikkje er idrett eller kulturaktivitet. Dette omfattar fritidsklubb, friluftslivsorganisasjonar, religiøse organisasjonar og samlekategori «andre organiserte aktiviteter». Rundt éin av fem barn deltar i organiserte fritidsaktivitetar utanom idrett og kultur, med litt lågare deltaking i Bergen enn i Vestland fylke elles. Fritidsklubb og friluftsliv står sterkare i dei mindre sentrale områda.

For dei fleste aktivitetane er forskjellane mellom gutar og jenter små. Det er alder som betyr mest, med tydelege toppunkt på mellomtrinnet eller i ungdomsskulealder. Unntaket er «andre aktiviteter», der fleire gutar enn jenter deltar. Vi ser også sosiale forskjellar: Fritidsklubb blir mest brukt av barn der foreldra har lågare utdanningsbakgrunn, medan friluftsliv og religiøse organisasjonar har høgare deltaking blant barn med foreldre med høgare utdanning. Samstundes viser nærare analyse av fritidsklubb at dette er eit tilbod som når breitt ut, særleg i mindre sentrale strom, og at alder, staden ein bur og til dels utdanninga til foreldra er det som har mest å seie for kven som deltar. Likevel deltek barn og unge som ikkje er med i idrett, og som i liten grad har møtt vener den siste veka, sjeldnare på fritidsklubb. Det tyder på at tilbodet ikkje fullt ut når dei som manglar andre fritidsaktivitetar og sosiale møteplassar.

I dette kapittelet ser vi nærare på deltakinga til barn i organiserte fritidsaktivitetar utanom idrett og kultur, nærare bestemt fritidsklubb, friluftslivsorganisasjonar, religiøse organisasjonar og ei samlegruppe vi har kalla «andre organiserte aktiviteter».

I Vestland utanom Bergen deltar 21 prosent av barn i minst éin av desse aktivitetane, medan tilsvarande del i Bergen er 18 prosent. Figur 7.1 viser korleis deltakinga varierer mellom ulike regionar i Vestland og bydelar i Bergen.

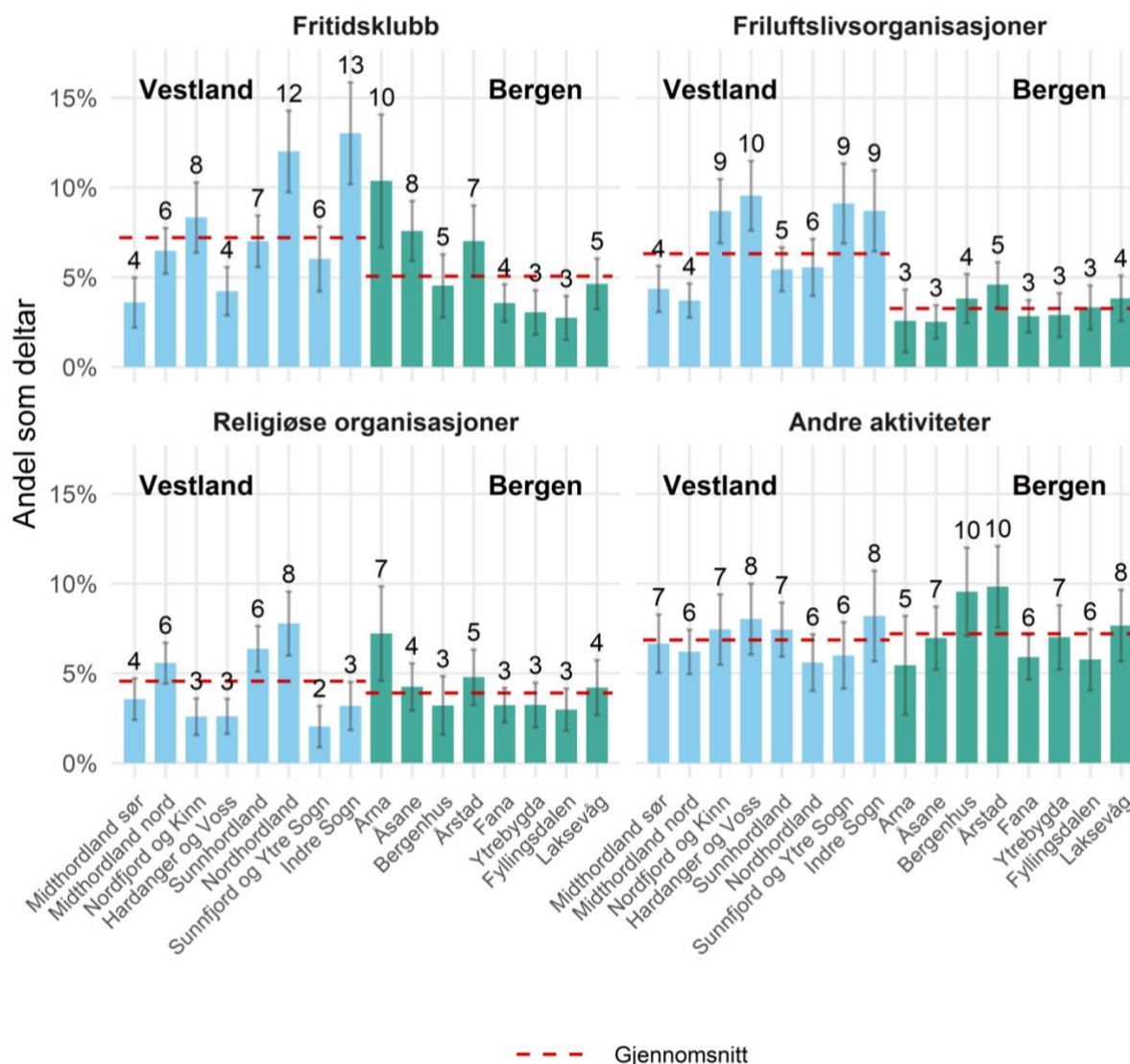
I Vestland deltar rundt 7 prosent av barn i alderen 6–17 år på fritidsklubb, mot rundt 5 prosent i Bergen. Samstundes er det store forskjellar innan i fylket. Deltakinga er heile 13 prosent i Ytre Sogn, medan ho er nede på rundt 4 prosent i Midthordland sør og Nordfjord og Kinn. Også i Bergen varierer det mykje mellom bydelane. Arna ligg høgast, med rundt 10 prosent deltaking, medan Fana, Ytrebygda og Fyllingsdalen ligg lågast, med 3–4 prosent.

Friluftslivsorganisasjonar, som speidaren og 4H, organiserer rundt eitt av 20 barn totalt. Også her er deltakinga høgare i Vestland utanom Bergen, med rundt 6 prosent, mot rundt 3 prosent i Bergen. Det er tydelege forskjellar mellom regionane. I Hardanger og Voss ligg deltakinga på 10 prosent, medan ho i Midthordland nord og sør ligg nede på rundt 4 prosent. I Bergen er nivået jamt lågt i alle bydelar, med mellom 3 og 5 prosent.

Religiøse organisasjonar samlar ein mindre del barn og unge, med rundt 5 prosent i Vestland og rundt 4 prosent i Bergen. Også her ser vi variasjon mellom regionane, frå rundt 2 prosent i Sunnfjord og Ytre Sogn til rundt 8 prosent i Nordhordland. I Bergen er det Arna som skil seg ut, med rundt 7 prosent deltaking, medan deltakinga i resten av bydelane ligg på 3–5 prosent.

Til slutt har vi «andre aktiviteter», som mellom anna omfattar politiske organisasjonar, e-sport, sjakk og liknande tilbod, samt barn der foreldra har svart «anna». Til saman deltar rundt 7 prosent i denne gruppa, både i Bergen og Vestland fylke elles. Også her er det noko variasjon, med nivå frå rundt 5 til 10 prosent i ulike regionar og bydelar.

Figur 7.1: Andel barn og unge (6–17 år) som har deltatt i fritidsklubb, friluftsliv, religiøse organisasjonar og andre aktiviteter i 2025, etter region i Vestland og bydel i Bergen.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for regionar i Vestland (utanom Bergen) og bydelar i Bergen. Den raude linja viser gjennomsnittleg deltaking for fritidsklubb (Vestland 7,2 %, Bergen 5,1 %), friluftslivsorganisasjonar (Vestland 6,3 %, Bergen 3,3 %), religiøse organisasjonar (Vestland 4,7 %, Bergen 3,9 %) og andre aktiviteter (Vestland 6,9 %, Bergen 7,2 %). Regioninndelinga følgjer folkehelsrapportane til Vestland fylkeskommune (Knapstad mfl. 2022). Kommunane i kvar region er lista under. **Hardanger og Voss:** Eidfjord, Kvam, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal og Voss. **Indre Sogn:** Aurland, Luster, Lærdal, Sogndal, Vik og Årdal. **Midthordland nord:** Askøy og Øygarden. **Midthordland sør:** Austevoll, Bjørnafjorden, Osterøy og Samnanger. **Nordfjord og Kinn:** Bremanger, Gloppen, Kinn, Stad og Stryn. **Nordhordland:** Alver, Austrheim, Fedje, Gulen, Masfjorden og Modalen. **Sunnfjord og Ytre Sogn:** Askvoll, Fjaler, Hyllestad, Høyanger, Solund og Sunnfjord. **Sunnhordland:** Bømlo, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Stord, Sveio og Tysnes. Stolpene viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvissa i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse.

Sosial ulikskap i deltaking

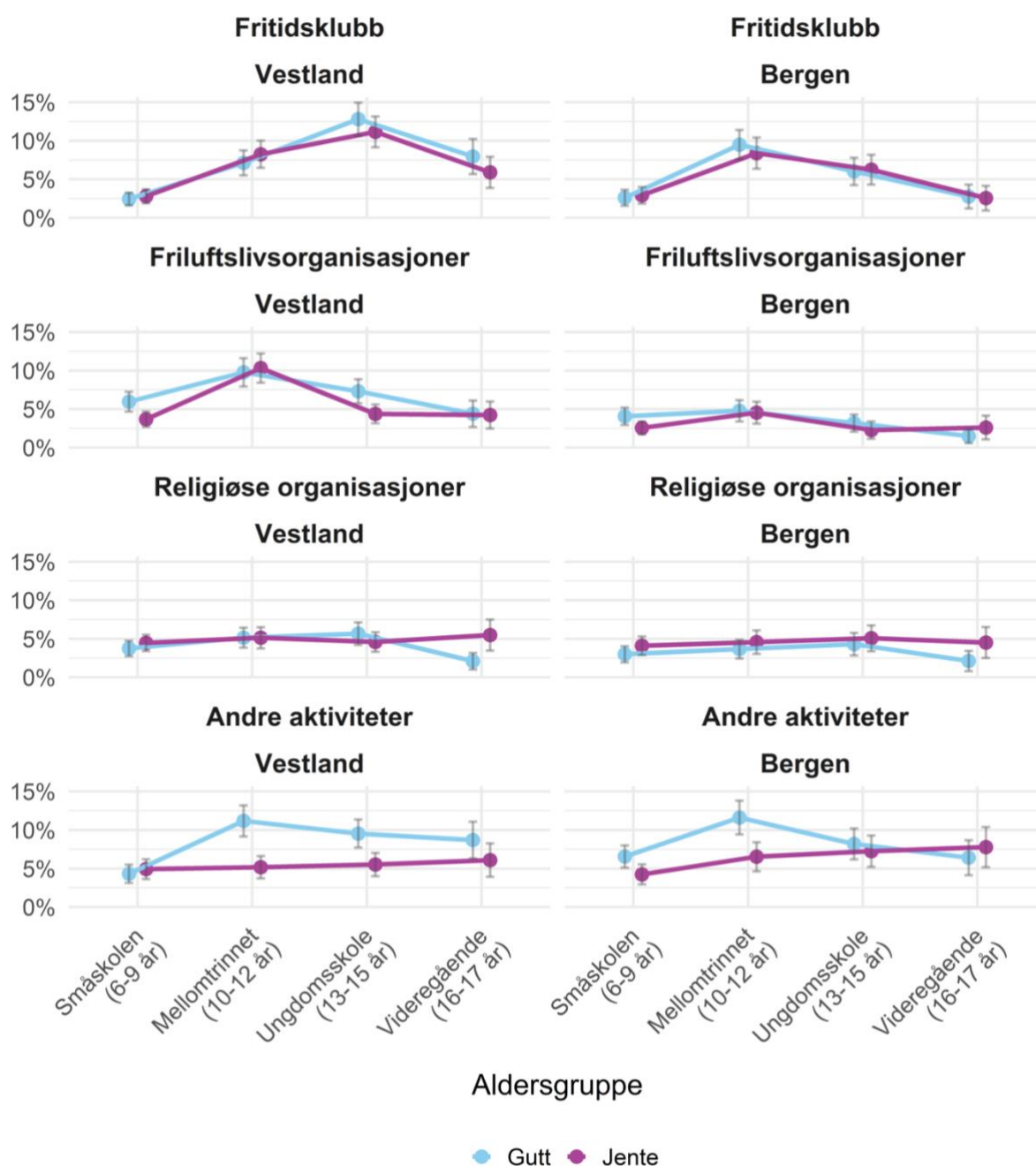
Når vi ser på alder og kjønn (figur 7.2), kjem det fram nokre forskjellar mellom Bergen og Vestland fylke utanom Bergen. For deltaking på fritidsklubb er det små forskjellar mellom gutar og jenter i begge områda, medan mønstra for alder er ulike. I Vestland deltar klart flest på fritidsklubb i ungdomsskulealder, medan deltakinga i Bergen er høgast på mellomtrinnet.

For friluftslivsorganisasjonar er deltakinga høgast på mellomtrinnet for både gutar og jenter i Vestland, og det er litt færre jenter enn gutar som deltar både på barneskulen og ungdomsskulen. I Bergen deltar gutar og jenter omtrent likt.

Deltakinga i religiøse organisasjonar ligg stabilt på rundt 5 prosent for begge kjønn frå småskulen til ungdomsskulen, både i Bergen og Vestland elles. På vidaregåande fell deltakinga litt blant gutane, medan jentene har stabil deltaking.

For «andre aktivitetar» ser vi høgare deltaking blant gutar enn jenter, særleg på mellomtrinnet og ungdomsskulen i Vestland utanom Bergen, og frå småskulen til mellomtrinnet i Bergen.

Figur 7.2: Andel barn og unge (6–17 år) som har deltatt i fritidsklubb, friluftsliv, religiøse organisasjonar og andre aktivitetar i 2025, etter aldersgruppe, kjønn og bustadområde.

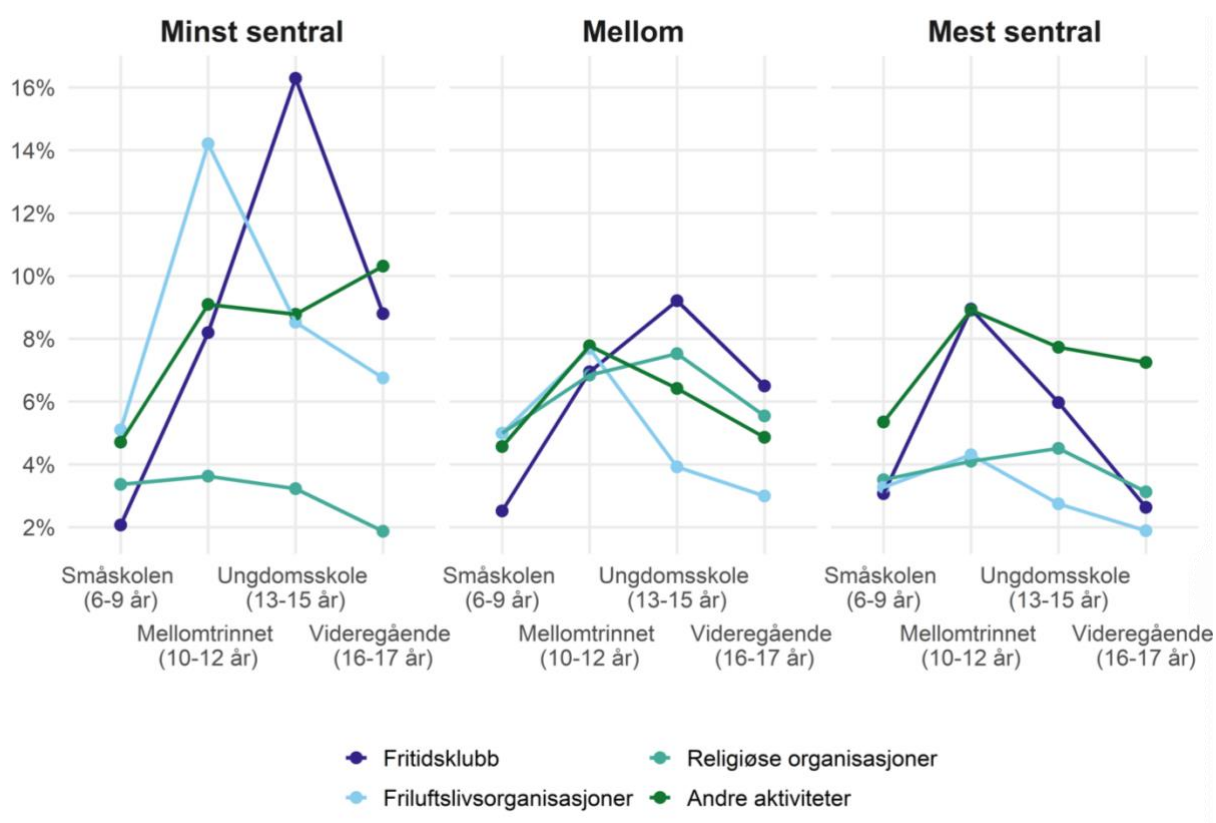
FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for Vestland (utanom Bergen) og Bergen. Merk at aldersgruppa «vidaregåande» berre gjeld 16–17-åringar. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvissa

i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriene kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Det er også forskjellar etter sentraliteten til kommunen, sjå figur 7.3. I dei minst sentrale stroka er bruken av fritidsklubb svært mykje høgare enn i mellom- og mest sentrale kommunar. I dei mest sentrale kommunane (som er Bergen og Askøy) er delen som brukar fritidsklubbar i ungdomsskulealder 6 prosent, medan han er 9 i mellomsentrale kommunar og heile 16 prosent i dei minst sentrale kommunane. Vi ser den same tendensen for friluftslivsorganisasjonar. Til meir grisgrendt kommunen er, til høgare er deltakinga. I Bergen er deltakingsdelen høgast på mellomtrinnet med 4 prosent, medan heile 14 prosent på same alder deltar i friluftslivsorganisasjonar i spreiddbygde strok.

Det er lett å tenke at barn som bur i byen har ein fordel når det gjeld organiserte aktivitetar, fordi det finst fleire tilbod, også dei meir nisjeprega. Samstundes viser tala at deltakinga i samle-kategorien «andre aktivitetar» ikkje er høgare i byen. Ho er snarare like høg eller høgare i dei minst sentrale kommunane.

Figur 7.3: Deltaking blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter type organisert aktivitet, aldersgruppe og kommunens sentralitetsklasse.

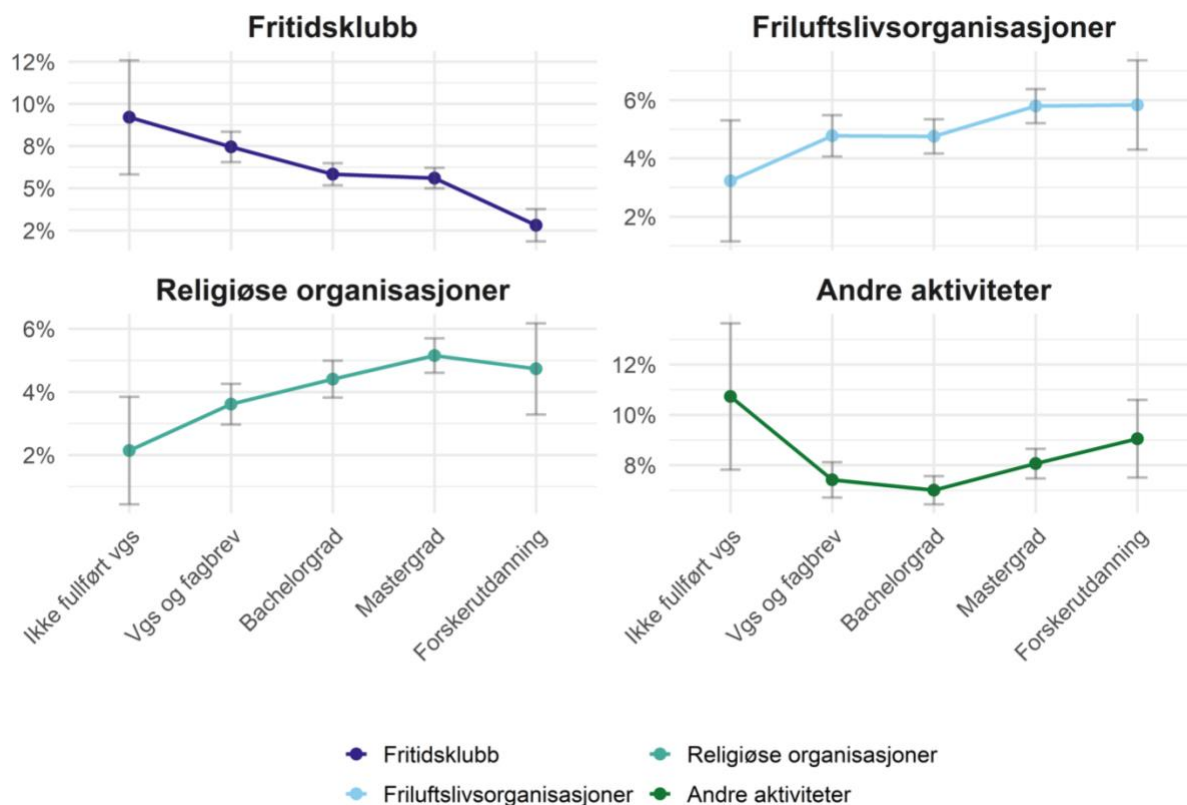

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland fordelt etter kommunesentralitet. Sentralitetsklassane byggjer på sentralitetsmålet til SSB (SSB 2020), som mellom anna tek omsyn til reiseavstand til arbeid og viktige tenester. **Minst sentral:** Askvoll, Aurland, Austevoll, Austrheim, Bremanger, Bømlo, Eidfjord, Etne, Fedje, Fitjar, Fjaler, Gloppen, Gulen, Hyllestad, Høyanger, Kinn, Kvinnherad, Luster, Lærdal, Masfjorden, Modalen, Sogndal, Solund, Stad, Stryn, Sunnfjord, Tysnes, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal, Vik og Årdal. **Mellom:** Alver, Bjørnafjorden, Kvam, Osterøy, Samnanger, Stord, Sveio, Voss og Øygarden. **Mest sentral:** Askøy og Bergen. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «videregående» berre gjeld 16–17-åringar.

Ser vi på utdanninga til foreldra viser figur 7.4 at deltaking i fritidsklubb er klart høgast blant barn og unge med foreldre med låg utdanning, og lågast blant dei med høg utdanning. For friluftslivsorganisasjonar er biletet motsett. Her er deltakinga størst blant dei med foreldre med høg

utdanning. Det same mønsteret finn vi for religiøse organisasjonar. Når det gjeld andre aktivitetar, er deltakinga høg både blant dei med lågast og høgast utdanning, medan ho er lågare i midten.

Figur 7.4: Deltaking blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter type organisert aktivitet og foreldra sitt utdanningsnivå.

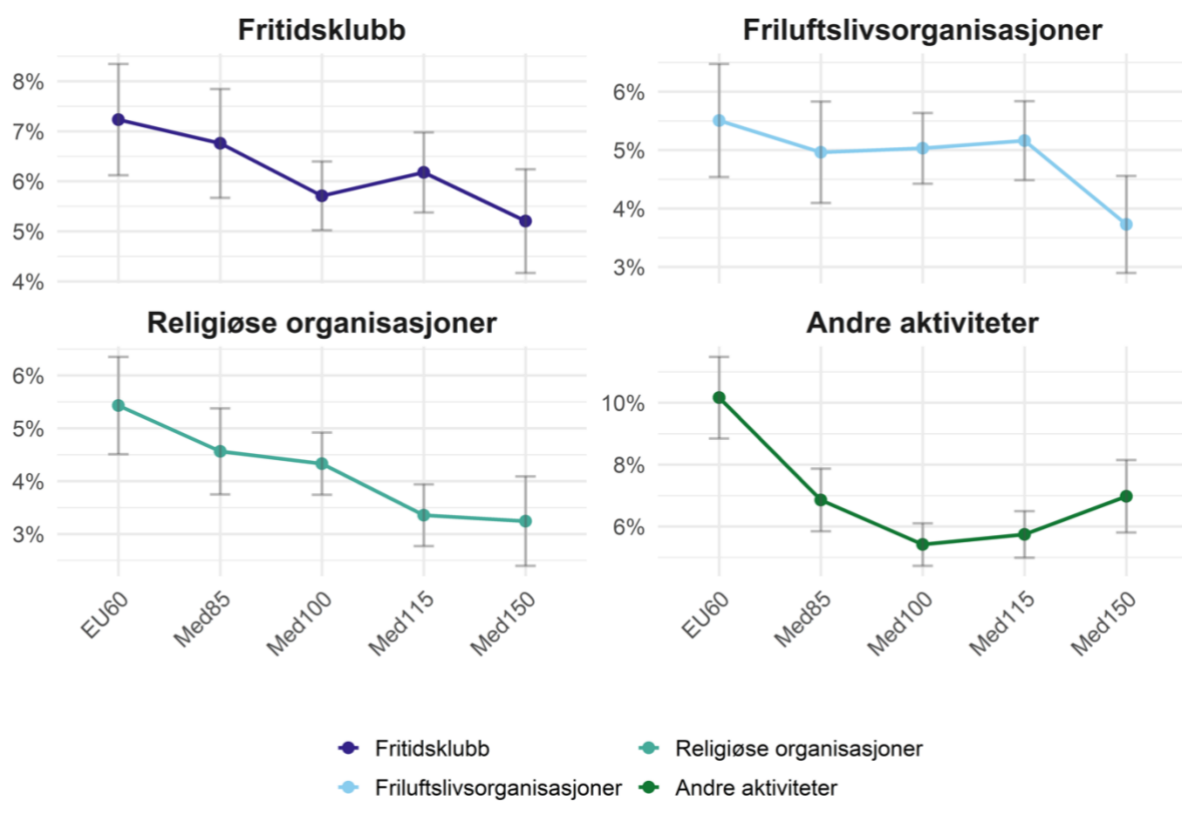

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Utdanningsnivå viser høgaste fullførte utdanning blant foreldra til barnet. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere forskjellane lettare å sjå. Punkta viser andelen deltakarakar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigeheiter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Ser vi på inntekta til hushaldet (figur 7.5), finn vi mange av dei same mønstra som for utdanninga til foreldra. Deltakinga i fritidsklubb er høgast blant dei med låg inntekt og lågast blant dei med høg inntekt, men forskjellane er betydeleg mindre enn for utdanning. For andre aktivitetar er biletet også ganske likt.

For friluftslivsorganisasjonar og religiøse organisasjonar ser vi eit anna mønster enn for utdanning. Her søkk deltakinga noko med aukande inntekt, med ein nedgang på rundt 2 prosentpoeng frå lågaste til høgaste inntektsgruppe.

Figur 7.5: Deltaking blant barn og unge (6–17 år) i 2025, etter type organisert aktivitet og hushaldsinntekt.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Inntektsgruppene viser kor langt inntekta til hushaldet ligg under eller over medianinntekta i befolkninga (midtpunktet i inntektsfordelinga). **EU60** = mindre enn 60 % av medianinntekt, **Med85** = 60–85 % av medianinntekta, **Med100** = medianinntekt (85–115 %), **Med115** = 15–50 % over medianinntekt, og **Med150** = 50+ prosent over medianinntekt. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere forskjellane lettare å sjå. Punkta viser andelen deltakarar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein annan kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Bakgrunn og deltaking på fritidsklubb: Kva heng saman?

Til no i kapittelet har vi sett på deltaking i fritidsklubb, friluftslivsorganisasjonar, religiøse organisasjonar og andre aktivitetar på eit overordna nivå. Vi har undersøkt korleis ulike faktorar, som alder, kjønn, sentralitet, foreldra si utdanning og hushaldsinntekt, kvar for seg heng saman med deltaking.

I dette delkapittelet går vi eit steg vidare. Av omsyn til rapporten sitt omfang avgrensar vi analysen til fritidsklubb, som er eit særleg relevant kommunalt fritidstilbod. I staden for å sjå på éin faktor om gongen, undersøker vi korleis fleire forhold heng saman med deltaking samtidig ved hjelp av regresjonsanalyse (tabell 7.2). Slik kan vi vurdere betydninga av kvar enkelt faktor medan vi held dei andre konstante. Det gir eit meir presist bilete av kva som faktisk heng saman med deltaking.

Som i dei andre kapitla inkluderer analysen kjønn, alder, hushaldsinntekt, foreldra sitt utdanningsnivå, kommunen sin sentralitet, innvandringsbakgrunn, funksjonsvanskar og busituasjon. For fritidsklubb har vi i tillegg teke med nokre variablar som er særleg relevante å undersøke. Den eine er om barnet deltek i organisert idrett eller kulturaktivitet. Det er relevant å undersøke om fritidsklubben når barn som elles ikkje deltek i organiserte aktivitetar, eller om han først og fremst samlar barn som allereie er aktive andre stader.

Den andre variabelen er venekontakt. Fritidsklubbar blir gjerne omtala som sosiale møteplassar, og det er derfor interessant å sjå om deltaking heng saman med kor mykje kontakt barna har med venner utanom skule og organiserte aktivitetar. Tidlegare forskning viser at deltakarar i fritidsklubb ofte har sterkare vennerelasjonar (Seland og Andersen, 2020). I ei kvalitativ undersøking gjennomført i samband med etableringa av ein ny fritidsklubb i Bergen kommune, framheva barna dessutan fritidsklubben som ein stad for samvær med venner (Ånensen & Mosesen, 2023).

For å måle venekontakt nytta vi to spørsmål frå undersøkinga i 2025: om barnet hadde vore på besøk hos ein ven siste veka, og om barnet hadde hatt besøk av ein ven. Kombinasjonen av desse spørsmåla gir fire grupper, viste i tabell 7.1. Nesten to av tre barn hadde både vore på besøk hos ein ven og hatt besøk av ein ven i løpet av den siste veka. Rundt 19 prosent hadde vore på besøk utan sjølve å ha hatt besøk, medan 4 prosent berre hadde hatt besøk. Sidan gruppa som berre har hatt besøk er lita, vil estimata for denne gruppa vere meir usikre. Nesten femten prosent av barna hadde verken vore på besøk eller hatt besøk av ein ven.

Tabell 7.1: Barn og unge (6–17 år) si venekontakt siste veka.

Venekontakt siste veka	Andel	Nedre grense	Øvre grense
Både besøkt og hatt besøk	62,3 %	61,4 %	63,2 %
Berre besøkt ein ven	18,6 %	17,9 %	19,3 %
Berre hatt besøk av ein ven	4,2 %	3,9 %	4,6 %
Verken besøkt eller hatt besøk	14,8 %	14,1 %	15,5 %

TABELLTEKST: Andelane er vekta estimat for heile Vestland samla. Kategoriane bygger på to spørsmål: om barnet har vore på besøk hos ein ven, og om barnet har hatt besøk av ein ven i løpet av den siste veka. Nedre og øvre grense angir 95 prosent konfidensintervall.

Når vi ser på resultata i tabell 7.2, er alder den faktoren som har tydelegast samanheng med deltaking. Barn på mellomtrinnet har om lag 5 prosentpoeng høgare sannsyn for å delta i fritidsklubb enn barn på småskulen. Forskjellen er endå større for ungdomsskuleelevar, rundt 7 prosentpoeng, medan han er noko mindre for elevar i vidaregåande opplæring, om lag 3 prosentpoeng. Dette er ikkje overraskande, sidan fritidsklubbar i hovudsak er retta mot ungdom heller enn dei yngste barna.

Vi finn også nokre forskjellar etter sentralitet. Barn i dei minst sentrale kommunane har om lag 3 prosentpoeng høgare sannsyn for å delta enn barn i mellomsentrale kommunar. Samstundes finn vi ingen tydeleg forskjell mellom mellomsentrale og dei mest sentrale kommunane.

Fritidsklubb blir i mindre grad vald som fritidsaktivitet blant barn med foreldre som har høgt utdanningsnivå. Gruppene der foreldra ikkje har fullført vidaregåande opplæring og dei som har vidaregåande eller fagbrev, skil seg lite frå kvarandre. Derimot har barn med foreldre som har høgare utdanning, frå bachelorgrad til forskarutdanning, gjennomgåande lågare sannsyn for å delta.

Når det gjeld funksjonsvanskar, finn vi berre ein svak samanheng for barn med utviklingshemming. Desse har om lag 3 prosentpoeng lågare sannsyn for å delta enn andre barn. Vi finn ikkje tilsvarande samanhengar for dei andre funksjonsvanskane som er undersøkte. Vi finn heller ingen klare forskjellar knytte til kjønn, hushaldsinntekt eller innvandringsbakgrunn, og kun ein svak samanheng med barnets bosituasjon.

Eit sentralt spørsmål er om fritidsklubben fungerer som eit tilbod for barn som ikkje deltek i andre aktivitetar eller som har mindre kontakt med venner. Resultata gir lite støtte til ei slik forklaring. Barn som ikkje deltek i idrett, har også noko lågare sannsyn for å delta i fritidsklubb. Fritidsklubben ser med andre ord ikkje først og fremst ut til å fungere som eit alternativ for barn som står utanfor andre aktivitetar.

Det same mønsteret finn vi for venekontakt. Barn som har mindre kontakt med venner, deltek sjeldnare i fritidsklubb. For barn som verken hadde besøkt eller hatt besøk av venner siste veka, fell sannsynet for deltaking frå om lag 9 til 5 prosent. Dette tyder på at barn som står meir utanfor sosialt, også deltek mindre i fritidsklubb.

Samla peikar resultata mot at fritidsklubben er eit relativt inkluderande tilbod som når barn og unge på tvers av fleire sosiale skiljelinjene. Samstundes ser vi at deltaking er tett knytt både til annan aktivitetsdeltaking og til venekontakt. Fritidsklubben ser derfor i større grad ut til å samle barn som allereie er sosialt og aktivitetsmessig aktive, enn å fungere som eit tilbod for dei som står utanfor. Resultata tyder også på at fritidsklubbtilbodet treff noko betre i dei minst sentrale kommunane enn i dei meir sentrale områda.

Tabell 7.2: Kva kjenneteiknar barn som deltar på fritidsklubb?

Avhengig variabel: Deltaking på fritidsklubb (ja/nei)

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
Barnet sitt kjønn	(Ref.: Gut)		
	Jente	-0,007	(0,005)
Barnet sin alder	(Ref.: Småskulen)		
	Mellomtrinnet	0,052***	(0,006)
	Ungdomsskule	0,073***	(0,006)
	Vidaregåande	0,034***	(0,006)
Hushaldsinntekt	(Ref.: EU60)		
	60–85 prosent av medianinntekt	0,001	(0,009)
	Medianinntekt (85–115 prosent)	-0,008	(0,008)
	15–50 prosent over medianinntekt	-0,002	(0,009)
	50+ prosent over medianinntekt	-0,014	(0,010)
Foreldra sitt høgaste utdanningsnivå	(Ref.: Ikkje fullført vgs)		
	Vgs og fagbrev	-0,034	(0,022)
	Bachelorgrad	-0,046*	(0,022)
	Mastergrad	-0,050*	(0,022)
	Forskarutdanning	-0,071**	(0,023)
Innvandringsbakgrunn	(Ref.: Begge foreldre fødd i Noreg)		
	Begge foreldre fødd utanfor Noreg	0,008	(0,009)
	Ein forelder fødd utanfor Noreg	0,004	(0,007)
Kommunen sin sentralitet	(Ref.: Mellom)		
	Mest sentral	-0,001	(0,005)
	Minst sentral	0,030***	(0,007)
Barnet sitt funksjonsnivå	(Ref.: Ingen merknader)		
	Åtferdsvanskar	-0,010	(0,009)
	Rørslevanskar	-0,008	(0,025)
	Utviklingshemming	-0,030*	(0,013)
	Vil ikkje oppgi	—	—

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
Busituasjon	(Ref.: Bur med begge foreldre)		
	Bur med éin forelder	-0,000	(0,007)
	Bur med éin forelder og annan vaksen	0,024*	(0,011)
Andre organiserte aktivitetar	(Ref.: Deltar i aktiviteten)		
	Deltar ikkje i idrett	-0,018***	(0,005)
	Deltar ikkje i kulturaktivitet	-0,008	(0,006)
Venekontakt siste veke	(Ref.: Både besøkt og hatt besøk)		
	Berre besøkt ein venn	-0,013*	(0,006)
	Berre hatt besøk av ein venn	-0,040***	(0,008)
	Verken besøkt eller hatt besøk	-0,037***	(0,006)
Konstantledd		0,087***	(0,023)
Tal observasjonar: 15888	R2: 0,027	Justert R2: 0,025	

TABELLTEKST: Tabellen viser resultat frå lineær regresjonsanalyse av sannsynet for å delta på fritidsklubb (0 = nei, 1 = ja). Koeffisientane viser kor mykje sannsynet for deltaking endrar seg når éin faktor blir endra, medan alle andre faktorar i modellen blir haldne konstante. Konstantleddet fungerer som eit utgangspunkt og viser gjennomsnittleg sannsyn for deltaking for eit barn i referansegruppene i modellen, her ein gut på småskuletrinnet med lågast utdanning og inntekt m.m. For dette barnet er sannsynet for deltaking om lag 9 prosent (gjeve av konstantleddet 0,088). Vennekontakt er målt ved om barnet har besøkt ein venn og om barnet har hatt besøk av ein venn den siste veka; referansegruppa er barn som har gjort begge delar. Robuste standardfeil (HC1) er oppgjevne i parentes og gir eit mål på den statistiske uvissa kring estimata. Både plussteikn (+) og stjerner (*) markerer statistisk signifikans: + $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Jo lågare p -verdi (og fleire stjerner), desto sterkare er det statistiske grunnlaget for samanhengen som er estimert. **MERKNAD:** Lang strek (–) betyr at modellen er estimert med kontroll for kategorien, men at koeffisienten ikkje er publisert av omsyn til respondenten sitt svar.

Avslutning

Dette kapittelet har sett på deltakinga til barn i organiserte fritidsaktivitetar utanom idrett og kultur. Resultata viser at slike aktivitetar når ulike grupper barn og unge på ulike måtar. Fritidsklubb og friluftslivsorganisasjonar har høgare deltaking i Vestland utanom Bergen enn i Bergen, og deltakinga er gjennomgåande høgare i mindre sentrale kommunar enn i meir sentrale område. Alder har òg stor betydning. Fritidsklubbar samlar først og fremst ungdom, medan friluftslivsorganisasjonar står sterkast blant barn på mellomtrinnet. Vi finn også sosiale skilnader i deltakinga. Fritidsklubb har høgast deltaking blant barn med foreldre med lågare utdanning, medan friluftslivsorganisasjonar og religiøse organisasjonar har høgare deltaking blant barn med foreldre med høgare utdanning. Samstundes er skilnadene etter kjønn og hushaldsinntekt gjennomgåande små.

Regresjonsanalysen av fritidsklubb nyanserer dette biletet. Når vi tek omsyn til fleire forhold samtidig, finn vi få klare samanhengar når det gjeld alder, sentralitet, foreldra sitt utdanningsnivå, deltaking i idrett og kontakt med venner. Analysen gir lite støtte til at fritidsklubben i særleg grad fungerer som eit tilbod for barn som står utanfor andre aktivitetar eller har svakare sosiale nettverk. Tvert om er deltaking høgast blant barn som også deltek i idrett og som har mykje kontakt med venner. Samla tyder resultata på at fritidsklubben er eit relativt inkluderande tilbod som når breitt ut på tvers av mange sosiale skiljelinjer, men at han i mindre grad når dei barna som står lengst frå organiserte aktivitetar og sosiale fellesskap.

Sitert litteratur

- Knapstad, M., Skogen, J.C., Johnsen, G.H., Nilsen, T.S., Leino, T., Nes, R., & Aarø, L.E. (2022). Folkehelseundersøkinga i Vestland 2022: Framgangsmåte og utvalde resultat. Rapport 2022. Bergen: Folkehelseinstituttet, 2022. <https://www.fhi.no/publ/2022/folkehelseundersokinga-i-vestland-2022--framgangsmate-og-utvalde-resultat/>
- Seland, I. og Andersen, P. L. (2020): Hva kjennetegner ungdom som går på norske fritidsklubber og ungdomshus? Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning. https://www.idunn.no/ntu/2020/01/hva_kjennetegner_ungdom_som_gaar_paa_norske_fritidsklub_ber_og
- SSB (2020). Standard for sentralitet. <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/128>
- Ånensen, R., & Mosesen, I. B. (2023). Ny fritidsklubb i Ytrebygda. En kvalitativ undersøkelse blant barn og foreldre om oppstart av ny fritidsklubb (Barnefamiliepanelets Rapportserie: Rapport nr. 9). Bergen kommune. <https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V25718309>

Foto: Morten Wanvik/Vestland fylkeskommune

Del 2

Publikum, besøk og fritidsbruk

Kapittel 8 | Barna som publikum

Del 2 av rapporten handlar om barn og unge som publikum og brukarar av ulike fritidsarenaer. Dei neste kapitla ser nærare på kven som besøker mellom anna idrettsarrangement, kulturarrangement, kino, bibliotek og andre fritidsarenaer, og korleis deltakinga varierer mellom ulike grupper barn og unge.

Før vi går inn i desse analysane, ser vi nærare på utviklinga frå 2022 til 2025 for eit utval publikumsaktivitetar. Dette gjer vi fordi dei fleste kapitla som følgjer først og fremst beskriv situasjonen i 2025, og i mindre grad endringar over tid. Eit viktig spørsmål er derfor korleis resultata frå 2025 bør tolkast i lys av utviklinga sidan førre datainnsamling.

Datainnsamlinga i 2022 fann stad kort tid etter at dei siste koronarestriksjonane vart oppheva. Ein del av endringane vi observerer frå 2022 til 2025 kan derfor skuldast at kulturlivet og publikumsvanane var i ferd med å vende tilbake til normalen etter pandemien. For å vurdere kor mykje av utviklinga som kan forklarast av denne opphentinga, samanliknar vi resultata frå Barnefamiliepanelet med Kulturbedsundersøkinga til Statistisk sentralbyrå (SSB).

Analysen omfattar berre kulturtilbod som finst i begge undersøkingane. Aktivitetar som bruk av hallar og anlegg, familieparkar og utandørsarrangement er ikkje med, fordi det ikkje finst samanliknbare nasjonale tal. Målet er å vurdere om endringane frå 2022 til 2025 i hovudsak speglar opphentinga etter pandemien, eller om nokre kulturtilbod ser ut til å ha hatt ei utvikling utover dette. Denne vurderinga dannar bakteppet for kapitla som følgjer.

Kva den nasjonale statistikken viser

For å forstå endringane vi ser frå 2022 til 2025, er det nyttig å sjå dei i lys av utviklinga nasjonalt. Kulturbedsundersøkinga til Statistisk sentralbyrå (SSB) viser korleis kulturbesøket utvikla seg før, under og etter pandemien. Tala er ikkje direkte samanliknbare med Barnefamiliepanelet på grunn av ulik målgruppe, referanseperiode og svarpersonar. Det er derfor utviklinga over tid, ikkje nivåa, som kan samanliknast.

Kulturbedsundersøkinga viser eit kraftig fall i kulturbesøk under pandemien, etterfølgd av ei rask opphenting. Konsertbesøk gjekk til dømes frå 62 prosent i 2016 til 23 prosent i 2021, før andelen auka til 58 prosent i 2023. Teaterbesøk fall frå 50 til 16 prosent, og tilbake til 38 prosent. Festivalbesøk fall frå 32 til 8 prosent, og gjekk tilbake til 29 prosent (Bekkengen 2024).

Den siste undersøkinga, frå 2025, tyder samstundes på at opphentinga i hovudsak var over allereie i 2023. Frå 2023 til 2025 er endringane små, og SSB omtalar perioden som ei stabilisering (Bekkengen 2026). Samanlikna med 2016 er det berre folkebibliotek og museum som ligg høgare enn før pandemien. Festival, dans og opera er tilbake på om lag same nivå, medan dei fleste andre kulturtilboda framleis ligg lågare. Teater har størst etterslep, følgd av kino og kunstutstilling (Bekkengen 2026).

Denne utviklinga er viktig når vi tolkar resultata frå Barnefamiliepanelet. Datainnsamlinga i 2022 gjekk føre seg kort tid etter at dei siste koronarestriksjonane vart oppheva. Ein auke i kulturbesøk frå 2022 til 2025 er derfor ikkje overraskande i seg sjølv, men speglar truleg også den breiare opphentinga som fann stad nasjonalt etter pandemien.

Utviklinga i Barnefamiliepanelet

Spørsmålet er om vi finn den same opphentinga i Barnefamiliepanelet. Tabell 8.1 samanliknar auken vi observerer frå 2022 til 2025 i Barnefamiliepanelet med den auken vi ville venta ut frå den nasjonale opphentinga etter pandemien. Tabellen viser dermed kva kulturtilbod som følgjer det nasjonale mønsteret, og kva tilbod som skil seg ut. Dersom auken hos oss i hovudsak speglar den nasjonale opphentinga, bør dei kulturtilboda som fall mest under pandemien også vere dei som aukar mest frå 2022 til 2025. Det er nettopp det vi finn. Samanhengen mellom den nasjonale

opphentinga frå 2021 til 2023 og vår eigen auke frå 2022 til 2025 er sterk, og forklarar om lag 60 prosent av skilnadene mellom kulturtilboda.

Tabell 8.1: Observert og venta auke i besøk på kulturarrangement frå 2022–2025.

Kulturtilbod	Observert auke	Venta auke	Avvik	
Festival	+118 %	+90 %	+28	over
Kunstutstilling	+38 %	+13 %	+25	over
Bibliotek	+23 %	+6 %	+17	over
Museum	+23 %	+18 %	+5	–
Danseforestilling	+56 %	+55 %	+1	–
Idrettsarrangement	+19 %	+22 %	-3	–
Kino	+1 %	+21 %	-20	under
Konsert	+31 %	+52 %	-21	under
Teater	+15 %	+47 %	-32	under

TABELLTEKST: Tabellen samanliknar den observerte auken frå 2022 til 2025 med den auken vi ville venta dersom endringa berre skuldast opphentinga etter pandemien. «Observert» viser utviklinga i Barnefamiliepanelet, medan «Venta» viser utviklinga ut frå den nasjonale opphentinga frå 2021 til 2023, der stigningstalet er 0,35. «Avvik» viser skilnaden mellom dei to i prosentpoeng. Positive verdiar tyder sterkare auke enn venta, medan negative verdiar tyder svakare auke. Anslaga byggjer på ni kulturtilbod som finst i begge undersøkingane og bør tolkast som ei grov målestokk, ikkje som presise anslag ($R^2 = 0,62$).

Biblioteket skil seg mest ut. Auken er 17 prosentpoeng større enn opphentinga aleine skulle tilseie. Dette blir stadfesta av den nasjonale statistikken på to måtar. Folkebiblioteket er det einaste tilbodet som framleis steig frå 2023 til 2025, og SSB peikar sjølv på at auken gjeld alle aldersgrupper. Det er dessutan eitt av berre to tilbod som ligg over nivået frå 2016. Blant barn mellom 9 og 15 år hadde åtte av ti vore på bibliotek i løpet av året i 2025, eit tal som ligg svært nær vårt eige (Bekkengen 2026). Dette støttar det vi finn i kapittel 12: bibliotekbruken har auka i alle aldersgrupper, på eit spørsmål som er likt formulert i begge undersøkingane, og auken kan ikkje forklarast av pandemien aleine.

Museum ligg nær linja, med eit avvik på fem prosentpoeng, og har også nasjonalt kome tilbake til om lag same nivå som før pandemien. Auken i museumsbesøk er altså om lag det vi ville vente av ei normalisering, verken meir eller mindre.

Kino går motsett veg. Dette er den einaste kategorien utan auke i våre data. Samstundes gjekk kinobesøket nasjonalt ned frå 65 prosent i 2023 til 62 prosent i 2025, og ligg framleis ti prosentpoeng under nivået frå 2016. Det tyder på at opphentinga etter pandemien har blitt motverka av ein meir langsiktig nedgang. At vi ikkje finn nokon auke i kinobesøket, støttar derfor at analysen fangar opp opphentingsdynamikken.

Også teater og konsert ligg klart under den venta utviklinga. Saman med kino er dette kulturtilboda som nasjonalt ligg lengst frå nivået før pandemien. Kunstutstilling ligg derimot 25 prosentpoeng over den venta utviklinga, men dette kan ha samanheng med at kunstutstilling framleis hadde mykje att å hente i 2023. Festival ligg også godt over den venta utviklinga, men her er talgrunnlaget lite, sidan få barn oppgav festivalbesøk i 2022.

Kva betyr dette for lesinga av del 2 av rapporten?

Resultata tyder på at auken i besøk på kulturarrangement frå 2022 til 2025 i stor grad handlar om ein normalisering etter pandemien, heller enn ei varig endring i åtferd. Derfor legg dei neste kapitla vekt på kven som er publikum i 2025, og i mindre grad på endringa frå 2022. Eit viktig unntak er biblioteket i kapittel 12, der både våre eigne analysar og den nasjonale statistikken peikar mot ein reell auke i bruken.

Kontrasten mot deltaking i organiserte fritidsaktivitetar er samtidig verdt å merke seg. I same materialet, hos dei same familiane og med same måleinstrumentet, har delen barn som står utanfor organisert kulturaktivitet auka med 5,1 prosentpoeng frå 2022 til 2025, medan besøk på kulturarrangement har auka gjennomgåande. Pandemien ser altså ikkje ut til å ha sett varige spor i det episodiske kulturbesøket.

Sitert litteratur

Bekkengen, F. V. (2024). *Norsk kulturbarometer 2023* (No. 174; Statistiske Analyser). Statistisk sentralbyrå.

Bekkengen, F. V. (2026). *Norsk kulturbarometer 2025* (No. 181; Statistiske Analyser). Statistisk sentralbyrå.

Kapittel 9 | Publikum på idrettsarrangement, hallar og anlegg

Kapittelsamandrag: Dette kapittelet ser på bruken barn og unge har av idrettsarrangement, symjehall, open idrettshall og alpinanlegg i 2025, og omfattar barn i alderen 3–17 år i Vestland fylke. Symjehall og idrettsarrangement er dei mest populære tilboda, med høg deltaking på tvers av kjønn, bustad og familiebakgrunn. Alder har større innverknad enn kjønn på deltakinga, medan sentraliteten til kommunen først og fremst spelar ei rolle for bruken av open idrettshall, som er særleg populær blant dei yngste barna i sentrale kommunar. Samstundes finst det tydelege sosiale forskjellar, særleg for idrettsarrangement og alpinanlegg, der barn med foreldre med høgare utdanning og inntekt deltar oftare. Særleg alpinanlegg verkar til å vere eit ressurskrevjande tilbod, der både deltaking og besøksfrekvens heng tett saman med økonomien til familien. Symjehall og open idrettshall er generelt meir tilgjengelege tilbod. For symjehall ser vi likevel at barn av foreldre med høgare utdanning deltar oftare enn andre barn, medan inntekt har mindre innverknad. Ein eigen regresjonsanalyse av publikumsdeltaking på idrettsarrangement viser dessutan at barn med innvandrarbakgrunn og barn med funksjonsvanskar har lågare sannsyn for å delta som publikum.

Medan dei føregåande kapitla har handla om deltaking i faste organiserte fritidsaktivitetar, rettar vi i dette og dei påfølgjande kapitla merksemd mot bruken barn og unge har av ulike publikums- og besøkstilbod på fritida. Slike aktivitetar er også relevante for dei yngste barna, og difor omfattar analysen barn i alderen 3–17 år.

I dette kapittelet ser vi på besøk som publikum på idrettsarrangement, samt bruk av symjehall, open idrettshall og alpinanlegg i 2025. Foreldra er spurde om det utvalde barnet har vore publikummar eller besøkande på desse aktivitetane på fritida i løpet av året.

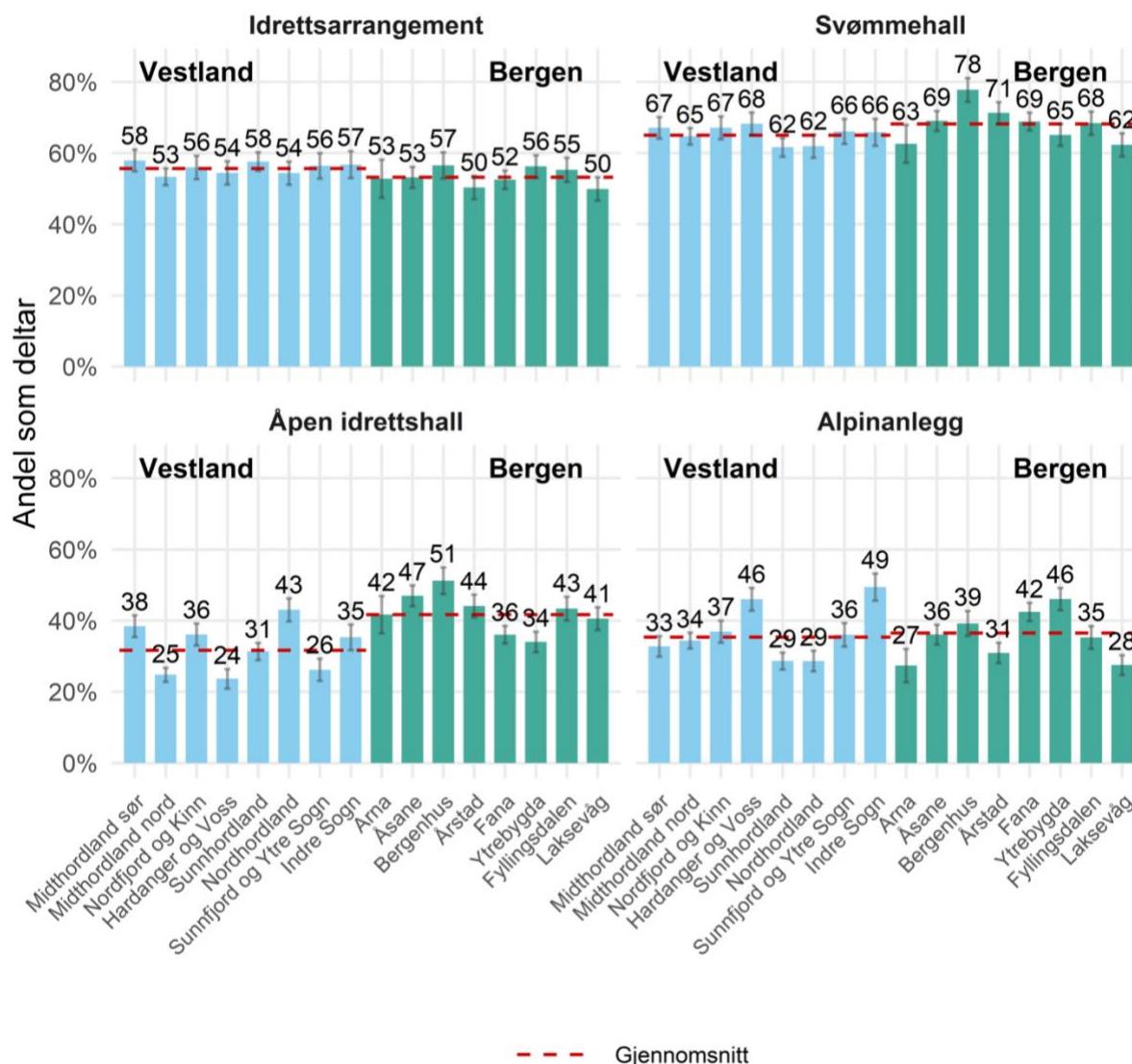
Over halvparten av barna (55 prosent) har vore publikum på eit idrettsarrangement i 2025. Figur 9.1 viser korleis deltakinga varierer mellom Bergen og Vestland elles (utanom Bergen) og mellom tilhøyrande regionar og bydelar. Det er små forskjellar mellom Vestland (56 prosent) og Bergen (53 prosent), og deltakinga varierer også lite mellom regionane i Vestland, frå 53 til 58 prosent. I Bergen er variasjonen noko større, med deltaking på mellom 50 og 57 prosent på bydelsnivå.

Symjehall er den mest besøkte aktiviteten av dei fire. Totalt har 66 prosent av barn og unge vore i symjehall i løpet av året. Forskjellen mellom Vestland (65 prosent) og Bergen (68 prosent) er liten, og det same gjeld mellom regionane i fylket, der deltakinga varierer frå 62 til 68 prosent. I Bergen er forskjellane større. Bergenhus skil seg ut med høgast besøksdel på 78 prosent, medan Laksevåg og Arna ligg lågast med høvesvis 62 og 63 prosent.

36 prosent av barna har besøkt ein open idrettshall. Her er forskjellen mellom Vestland og Bergen tydelegare enn for aktivitetane elles: 32 prosent i Vestland mot 42 prosent i Bergen. Det er også større geografiske forskjellar internt. Hardanger og Voss har lågast andel besøkande med 24 prosent, medan Nordhordland ligg høgast med 43 prosent. I Bergen varierer deltakinga frå 34 prosent i Ytrebygda til 51 prosent i Bergenhus.

36 prosent av barna har besøkt eit alpinanlegg på fritida. Også her er forskjellen mellom Bergen (37 prosent) og Vestland elles (35 prosent) liten, men variasjonen mellom regionar og bydelar er større. Sunnhordland og Nordhordland har lågast andel besøkande med 29 prosent, medan Indre Sogn ligg høgast med 49 prosent. I Bergen er deltakinga lågast i Arna (27 prosent) og høgast i Ytrebygda (46 prosent).

Figur 9.1: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt idrettsarrangement, symjehall, open idrettshall og alpinanlegg i 2025, etter region i Vestland og bydel i Bergen.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for regionar i Vestland (utanom Bergen) og bydelar i Bergen. Raud linje viser gjennomsnittleg andel besøkande på idrettsarrangement (Vestland 56 %, Bergen 53 %), symjehall (Vestland 65 %, Bergen 68 %), open idrettshall (Vestland 32 %, Bergen 42 %) og alpinanlegg (Vestland 35 %, Bergen 37 %). Regionane følgjer inndelinga som er brukt i folkehelse rapportane til Vestland fylkeskommune (sjå Knapstad et al. (2022)). **Hardanger og Voss:** Eidfjord, Kvam, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal og Voss. **Indre Sogn:** Aurland, Luster, Lærdal, Sogndal, Vik og Årdal. **Midthordland nord:** Askøy og Øygarden. **Midthordland sør:** Austevoll, Bjørnafjorden, Osterøy og Samnanger. **Nordfjord og Kinn:** Bremanger, Gloppen, Kinn, Stad og Stryn. **Northordland:** Alver, Austrheim, Fedje, Gulen, Masfjorden og Modalen. **Sunnfjord og Ytre Sogn:** Askvoll, Fjaler, Hyllestad, Høyanger, Solund og Sunnfjord. **Sunnhordland:** Bømlo, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Stord, Sveio og Tysnes. Stolpene viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse.

Sosiale ulikskapar i deltaking

Vi skal no sjå på deltakinga fordelt etter kjønnet og alderen til barna, sentraliteten til bustad-kommunen og utdannings- og inntektsnivået til foreldra.

Blant dei som er publikum på idrettsarrangement, er andelen litt høgare blant gutar (57 prosent) enn jenter (52 prosent). Figur 9.2 viser at deltakinga er lik i barnehagealder, men at gutane deltar noko meir frå småskulen og oppover. For begge kjønn er deltakinga lågast blant dei yngste barna, høgast på mellomtrinnet og deretter fallande med aukande alder.

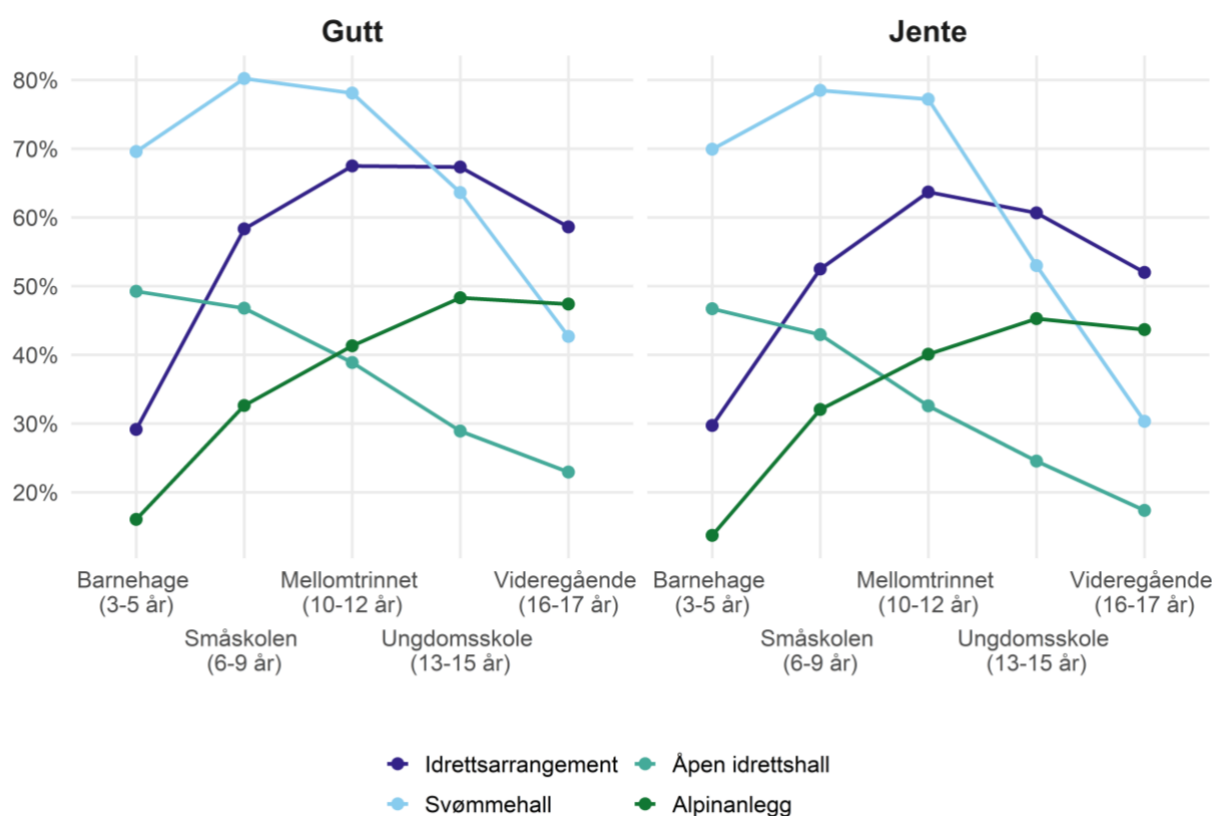
Symjehall blir også noko meir brukt av gutar enn jenter. Totalt blir det oppgitt at 68 prosent av gutane og 64 prosent av jentene brukar symjehall på fritida. Blant dei yngste barna er forskjellane små, men frå ungdomsskulen og vidaregåande er det rundt ti prosentpoeng fleire gutar enn jenter som brukar symjehall. Mønsteret er elles likt for begge kjønn: bruken er høgast i småskulealder og fell markant frå mellomtrinnet og oppover.

Det same gjeld open idrettshall, som blir brukt av 38 prosent av gutane og 34 prosent av jentene. Blant dei yngste er deltakinga omtrent lik, medan forskjellen aukar til rundt fem prosentpoeng frå mellomtrinnet og oppover. Deltakinga er høgast i barnehagealder og søkk gradvis etter kvart som barna blir eldre.

For bruk av alpinanlegg er kjønnsforskjellane små. Totalandelen er 37 prosent blant gutar og 35 prosent blant jenter, og forskjellane mellom kjønnene er minimale i alle aldersgrupper. Dette er den einaste av dei fire aktivitetane som konsekvent blir meir populær med aukande alder, før han flatar ut med ein svært beskjeden nedgang frå ungdomsskulen til vidaregåande.

Samla sett ser kjønn ut til å ha avgrensa innverknad på deltakinga i desse aktivitetane, med unntak av bruk av symjehall blant dei eldste barna. Alder har derimot stor innverknad på deltakinga i alle aktivitetstypene.

Figur 9.2: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt idrettsarrangement, symjehall, open idrettshall og alpinanlegg i 2025, etter aldersgruppe og kjønn.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «videregående» berre gjeld 16–17-åringar.

I det følgjande ser vi nærare på korleis barn og unge sin bruk av dei ulike tilboda varierer med sentraliteten til kommunen.

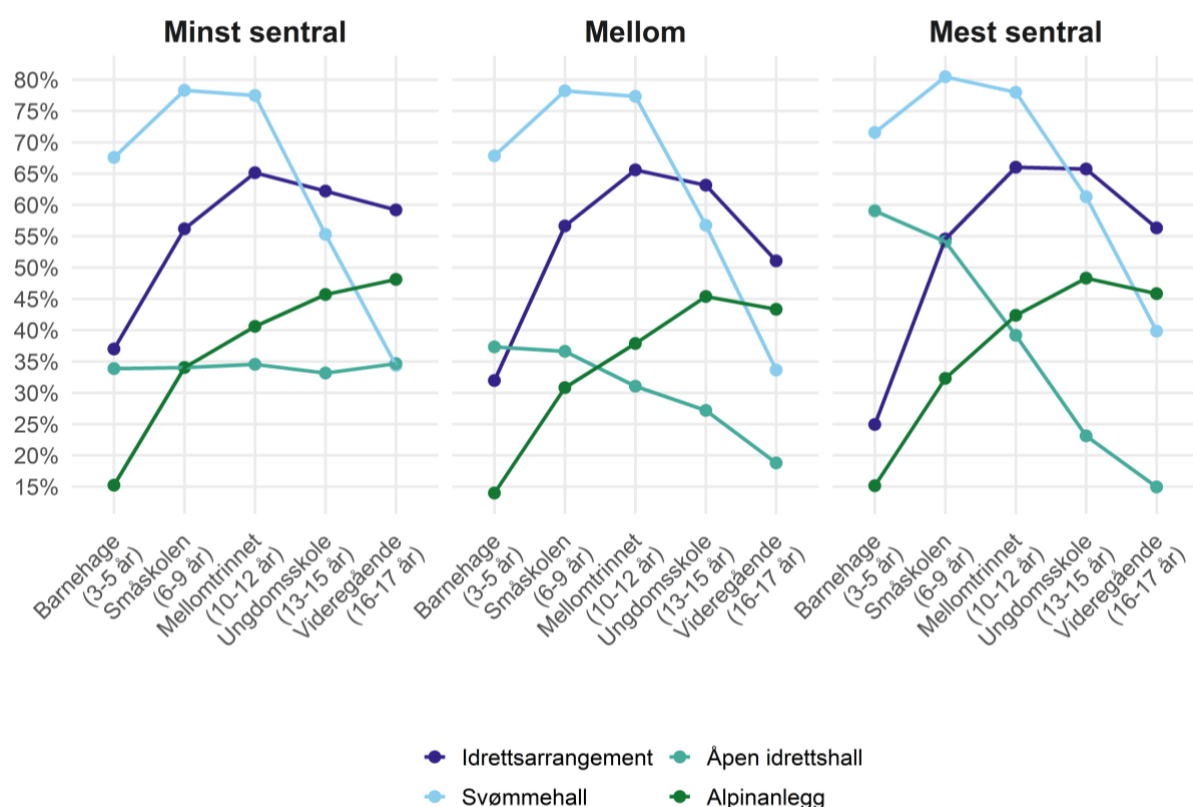
Figur 9.3 viser at barn i dei minst sentrale kommunane er noko oftare publikum på idrettsarrangement enn barn i dei mest sentrale kommunane, men forskjellen gjeld berre dei yngste og dei eldste aldersgruppene. I dei andre aldersgruppene er deltakinga tilnærma lik.

Open idrettshall er derimot klart mest brukt i dei mest sentrale kommunane. Om lag seks av ti barn i barnehagealder og litt over halvparten av barna på småskuletrinnet har besøkt open hall her, mot rundt 35 prosent i dei mellom- og minst sentrale kommunane.

Samtidig utviklar bruken av open hall seg ulikt med alder. I dei minst sentrale kommunane ligg deltakinga stabilt på rundt 35 prosent gjennom heile oppveksten. I dei mest sentrale kommunane startar nivået langt høgare, men fell gradvis med alder, og endar på rundt 15 prosent deltaking blant dei eldste barna.

Bruken av symjehall og alpinanlegg varierer i liten grad med sentraliteten til kommunen.

Figur 9.3: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt idrettsarrangement, symjehall, open idrettshall og alpinanlegg i 2025, etter aldersgruppe og kommunen sin sentralitetsklasse.

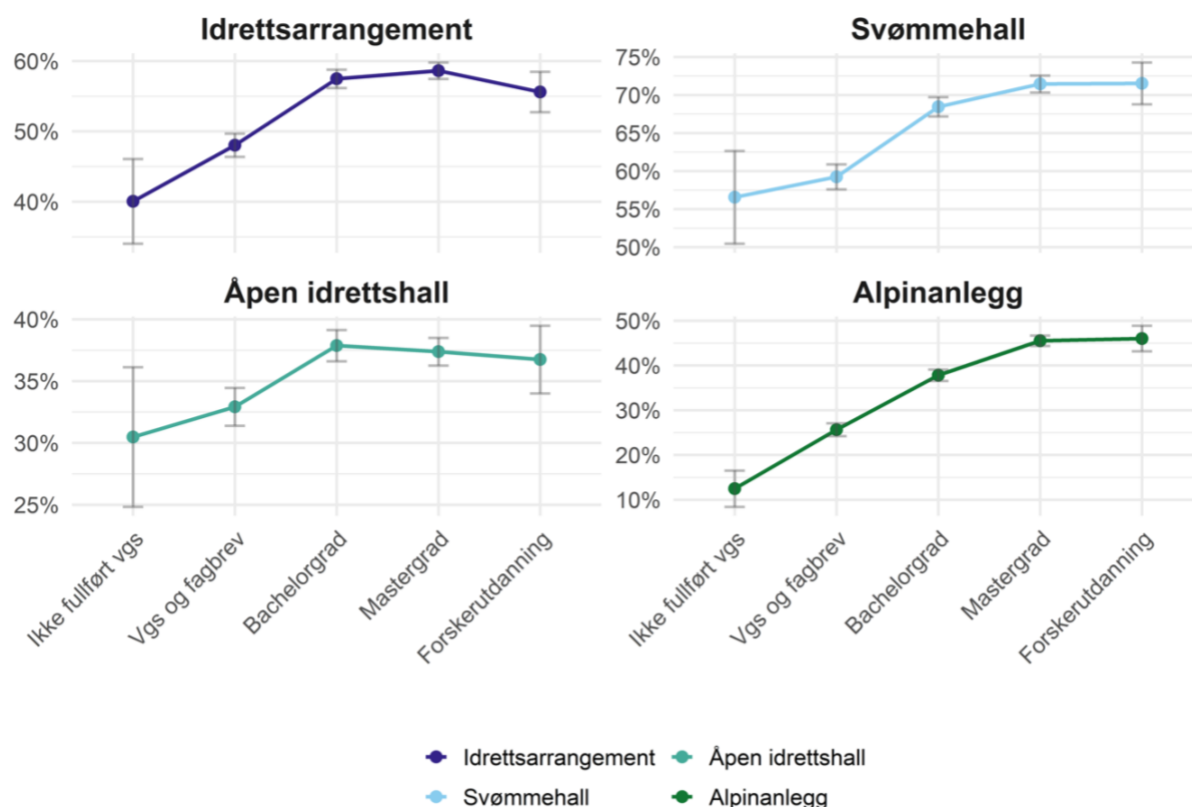

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland fordelt etter kommunesentralitet. Sentralitetsklassane byggjer på sentralitetsmålet til SSB (SSB 2020), som mellom anna tek omsyn til reiseavstand til arbeid og viktige tenester. **Minst sentral:** Askvoll, Aurland, Austevoll, Austrheim, Bremanger, Bømlo, Eidfjord, Etne, Fedje, Fitjar, Fjaler, Gloppen, Gulen, Hyllestad, Høyanger, Kinn, Kvinnherad, Luster, Lærdal, Masfjorden, Modalen, Sogndal, Solund, Stad, Stryn, Sunnfjord, Tysnes, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal, Vik og Årdal. **Mellom:** Alver, Bjørnafjorden, Kvam, Osterøy, Samnanger, Stord, Sveio, Voss og Øygarden. **Mest sentral:** Askøy og Bergen. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «vidaregåande» berre gjeld 16–17-åringar.

Vidare undersøker vi korleis publikumsdeltakinga til barna heng saman med viktige sosiale markørar som det høgaste utdanningsnivået til foreldra og inntektsnivået i hushaldet.

Figur 9.4 viser at utdanningsnivået til foreldra har tydeleg samanheng med bruken av alle dei fire publikumstilboda. Barn av foreldre med bachelorgrad eller høgare besøker både idrettsarrangement og symjehall oftare enn barn av foreldre med vidaregåande opplæring eller fagbrev, med forskjellar på om lag 10 prosentpoeng. For open idrettshall er tendensen den same, men forskjellen er mindre, rundt 5 prosentpoeng. Besøk på alpinanlegg aukar gradvis med utdanningsnivået til foreldra, frå ikkje fullført vidaregåande til mastergrad, medan barn av foreldre med forskarutdanning ligg på omtrent same nivå som dei med mastergrad.

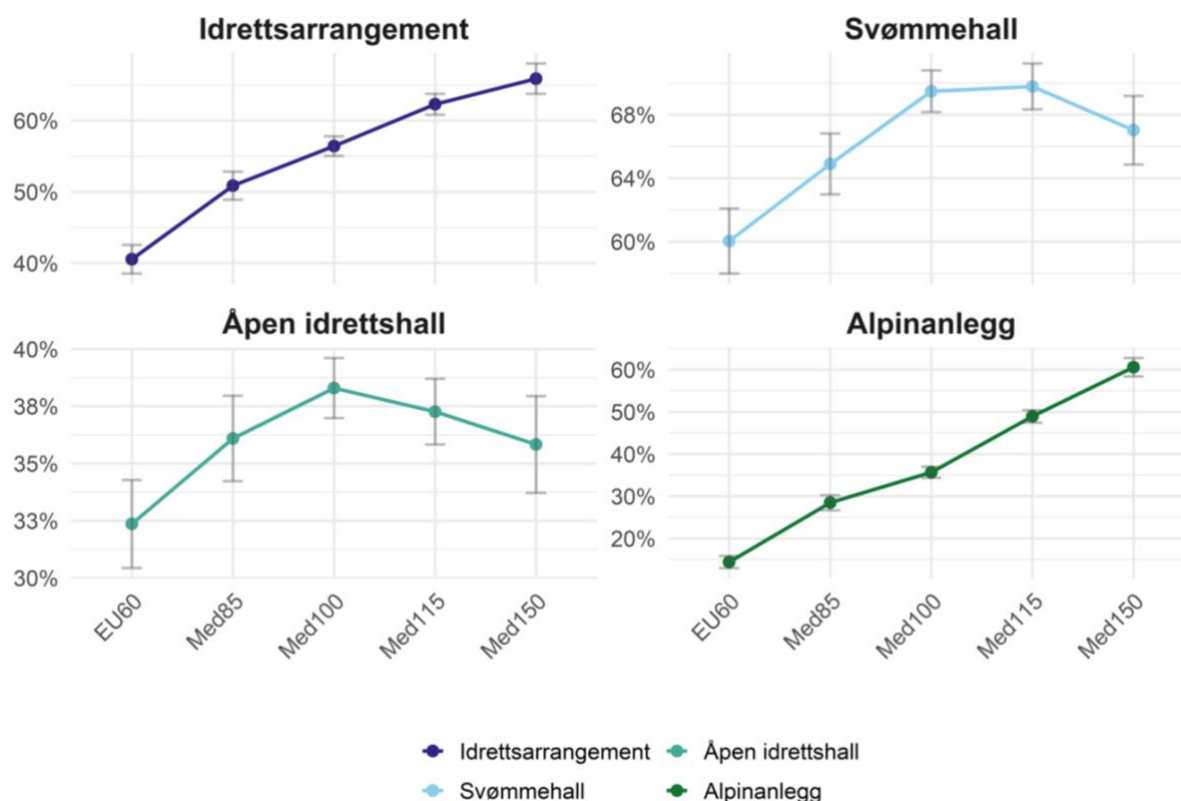
Figur 9.4: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt idrettsarrangement, symjehall, open idrettshall og alpinanlegg i 2025, etter foreldra sitt utdanningsnivå.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Utdanningsnivå viser høgaste fullførte utdanning blant foreldra til barnet. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere forskjellane lettare å sjå. Punkta viser andelen deltakarakar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriene kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Figur 9.5 viser at inntekta til hushaldet har endå sterkare samanheng med besøk på idrettsarrangement og alpinanlegg enn utdanninga til foreldra. Jo høgare inntekt, desto større andel har deltatt. Forskjellane er mindre for symjehall, der det hovudsakleg skil mellom dei som ligg over og under medianinntekta. For open idrettshall er deltakinga noko lågare i hushald med lågast inntekt, medan ho elles er ganske lik på tvers av inntektsgruppene.

Figur 9.5: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt idrettsarrangement, symjehall, open idrettshall og alpinanlegg i 2025, etter hushaldsinntekt.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Inntektsgruppene viser kor langt inntekta til hushaldet ligg under eller over medianinntekta i befolkninga (midtpunktet i inntektsfordelinga). **EU60** = mindre enn 60 % av medianinntekt, **Med85** = 60–85 % av medianinntekt, **Med100** = medianinntekt (85–115 %), **Med115** = 15–50 % over medianinntekt, og **Med150** = 50+ prosent over medianinntekt. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom figurane for å gjere det lettare å sjå forskjellane. Punkta viser andelen deltakarar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein annan kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriene kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Foreldre som svarte at barnet hadde deltatt på publikumsaktivitetar i 2025 vart også spurde om kor ofte barnet hadde deltatt: 1 gang, 2–3 gonger eller 4 gonger eller meir. Figur 9.6 viser korleis besøksfrekvensen varierer etter inntekta til hushaldet og utdanningsnivået til foreldra.

For idrettsarrangement ser inntekt ut til å ha størst innverknad. Blant barn i hushald med lågast inntekt har 47 prosent vore publikum fire gonger eller meir, mot 61 prosent i hushald med høgast inntekt. Forskjellane etter utdanning er mindre, frå 46 prosent i gruppa med lågast utdanning til 53 prosent i gruppa med høgast.

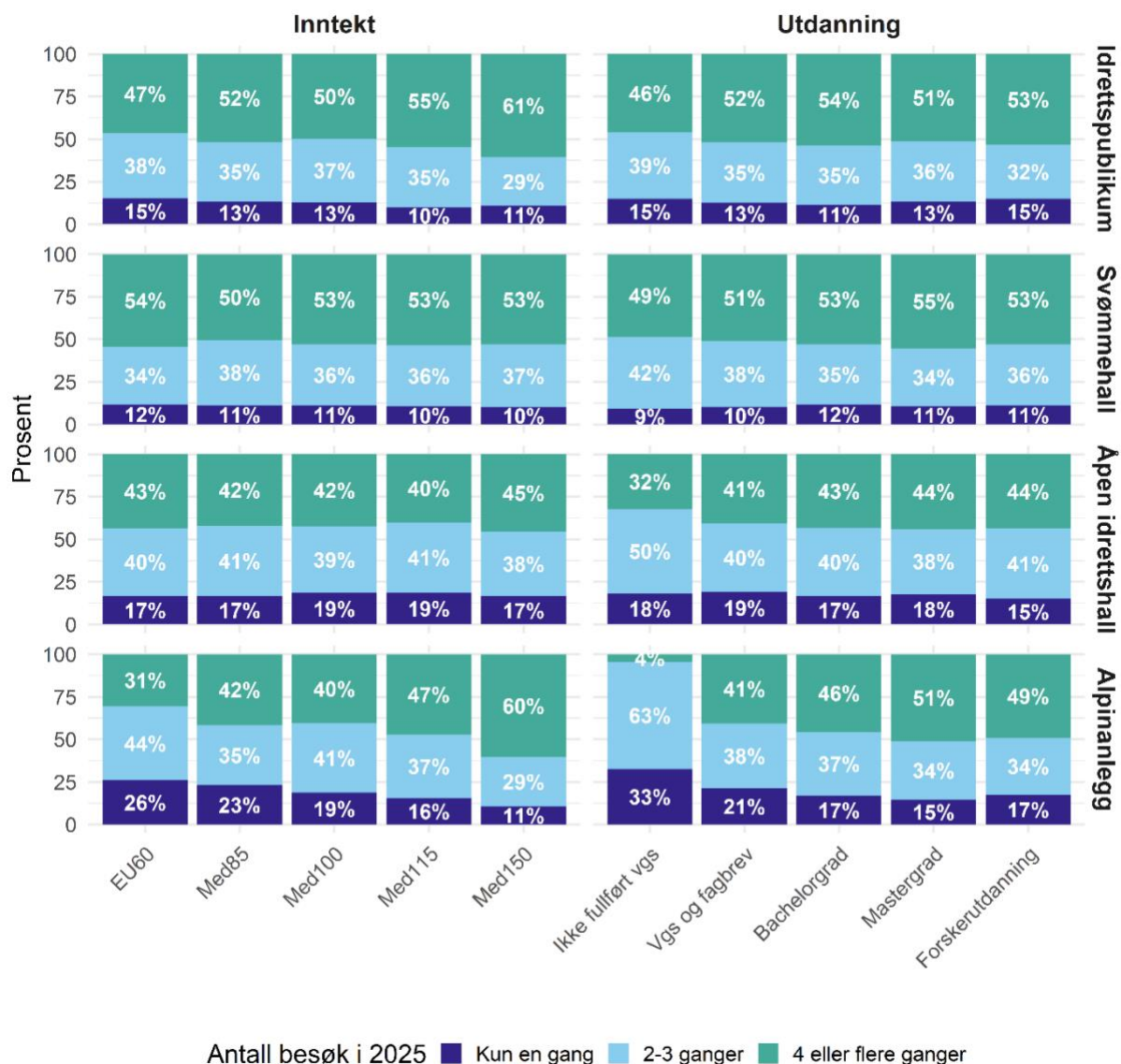
For symjehall er besøksfrekvensen ganske lik på tvers av både inntekts- og utdanningsgrupper.

Når det gjeld open hall, skil gruppa med lågast utdanning seg noko ut. Her opplyser 32 prosent at barnet har deltatt fire gonger eller meir, medan andelen ligg mellom 41 og 44 prosent i dei andre utdanningsgruppene. Mellom inntektsgruppene er forskjellane små.

For alpinanlegg er forskjellane etter inntekt tydelege. I lågaste inntektsgruppe har 31 prosent besøkt anlegget fire gonger eller meir, medan andelen er om lag dobbelt så høg i den høgaste inntektsgruppa. Samstundes er andelen som berre har vore éin gang omtrent dobbelt så stor blant dei med lågast inntekt. Dei andre inntektsgruppene ligg relativt nær kvarandre, med 40–47 prosent som har vore fire gonger eller meir og 16–23 prosent som berre har vore éin gang.

Det kan sjå ut som om barn av foreldre med lågast utdanning besøker alpinanlegg sjeldnare, men for denne variabelen er gruppa utan fullført vidaregåande svært lita (24 respondentar). Resultata er difor usikre, og forskjellen kan skuldast tilfeldige utslag i utvalet.

Figur 9.6: Besøksfrekvens ved idrettsarrangement, symjehall, open idrettshall og alpinanlegg blant barn og unge (3–17 år) i 2025, etter husholdsinntekt og utdanningsnivået til foreldra.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Søylen viser korleis svara fordeler seg innanfor kvar inntekts- og utdanningsgruppe. Kvar søyle summerer til 100 prosent, og fargane viser kor stor andel i kvar gruppe som har deltatt 1 gang, 2–3 gonger eller 4 gonger eller meir.

Bakgrunn og publikum på idrettsarrangement: Kva heng saman?

Til no i dette kapittelet har vi sett på korleis besøk på idrettsarrangement, symjehall, open idrettshall og alpinanlegg heng saman med ulike bakgrunnsvariablar kvar for seg. På grunn av plassomsyn er det ikkje mogleg å gjennomføre detaljerte analysar for alle aktivitetstypene. Vi har difor valt å sjå nærare på publikum på idrettsarrangement.

For å undersøke kva som heng saman med slik deltaking, nyttar vi regresjonsanalyse (tabell 9.1). Metoden gjer det mogleg å vurdere betydninga av kvar enkelt faktor, samtidig som vi tek omsyn til andre kjenneteikn ved barna og familiane. Analysen stadfester fleire av mønstra vi har sett

tidlegare, men viser også kva faktorar som har størst betydning når vi held dei andre faktorane konstante.

Eit av dei tydelegaste funna gjeld barn med funksjonsvanskar. Barn med utviklingshemming har 26 prosentpoeng lågare sannsyn for å ha vore publikum på eit idrettsarrangement enn barn utan slike utfordringar. Tilsvarende er sannsynet 23 prosentpoeng lågare for barn med åtferdsvanskar eller sosiale vanskar, og 19 prosentpoeng lågare for barn med rørslevanskar. Dette er store forskjellar, og dei ligg på om lag same nivå som vi såg for deltaking i organisert idrett, særleg for barn med utviklingshemming og åtferdsvanskar.

Analysen viser også tydeleg at hushaldsinntekt er ein viktig faktor. Barn som veks opp i hushald med medianinntekt eller høgare, har mellom 16 og 18 prosentpoeng høgare sannsyn for å ha vore publikum på eit idrettsarrangement enn barn i den lågaste inntektsgruppa. Det er også forskjellar knytte til utdanninga til foreldra. Barn med foreldre som har bachelor- eller mastergrad har om lag 8 prosentpoeng høgare sannsyn for å ha vore publikum på eit idrettsarrangement enn barn med foreldre utan fullført vidaregåande opplæring. Samstundes er denne samanhengen noko svakare enn samanhengen vi finn for hushaldsinntekt.

Vidare viser analysen at barn med innvandrarbakgrunn deltar noko sjeldnare som publikum på idrettsarrangement. Barn med éin utanlandsfødd forelder har rundt 5 prosentpoeng lågare sannsyn, medan barn med to utanlandsfødde foreldre har om lag 10 prosentpoeng lågare sannsyn enn barn med norskfødde foreldre.

Alder har også innverknad. Barn på mellomtrinnet har høgast sannsyn for å ha vore publikum på eit idrettsarrangement, tett følgt av elevar på ungdomstrinnet. Dette samsvarer med mønstra vi har sett tidlegare i kapittelet.

Kjønnet til barnet har ein viss innverknad. Jenter har rundt 5 prosentpoeng lågare sannsyn enn gutar for å ha vore publikum på eit idrettsarrangement i 2025. Bustadsituasjonen ser også ut til å ha noko å seie. Barn som bur saman med éin forelder og ein annan vaksen har noko lågare sannsyn for å ha vore publikum på idrettsarrangement enn barn som bur saman med begge foreldra. Vi finn derimot ingen tilsvarende forskjell for barn som berre bur med éin forelder.

Vi finn derimot berre svake og usikre samanhengar mellom sentraliteten til kommunen og sannsynet for å vere publikum på eit idrettsarrangement. Samanlikna med barn i mellomsentrale kommunar har barn i dei minst sentrale kommunane rundt 2 prosentpoeng høgare sannsyn for å delta, medan barn i dei mest sentrale kommunane har rundt 2 prosentpoeng lågare sannsyn. Forskjellane er små, og sentralitet ser samla sett ut til å ha avgrensa innverknad.

Tabell 9.1: Kva kjenneteiknar barn som er publikum på idrettsarrangement?

Avhengig variabel: Har vore publikum på idrettsarrangement (ja/nei)

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
Barnet sitt kjønn	(Ref.: Gut)		
	Jente	-0,052***	(0,008)
Barnet sin alder	(Ref.: Barnehage)		
	Småskulen	0,283***	(0,011)
	Mellomtrinnet	0,390***	(0,011)
	Ungdomsskule	0,364***	(0,012)
	Vidaregåande	0,261***	(0,015)
Hushaldsinntekt	(Ref.: EU60)		
	60–85 prosent av medianinntekt	0,066***	(0,014)
	Medianinntekt (85–115 prosent)	0,112***	(0,014)

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
	15–50 prosent over medianinntekt	0,152***	(0,015)
	50+ prosent over medianinntekt	0,172***	(0,017)
Foreldres høgaste utdanningsnivå	(Ref.: Ikkje fullført vgs)		
	Vgs og fagbrev	0,024	(0,032)
	Bachelorgrad	0,084**	(0,032)
	Mastergrad	0,079*	(0,032)
	Forskarutdanning	0,055	(0,035)
Innvandringsbakgrunn	(Ref.: Begge foreldre fødd i Noreg)		
	Begge foreldre fødd utanfor Noreg	-0,103***	(0,014)
	Ein forelder fødd utanfor Noreg	-0,049***	(0,011)
Kommunens sentralitet	(Ref.: Mellom)		
	Mest sentral	-0,017+	(0,010)
	Minst sentral	0,018+	(0,011)
Barnet sitt funksjonsnivå	(Ref.: Ingen merknader)		
	Åtferdsvanskar	-0,230***	(0,016)
	Rørslevanskar	-0,192***	(0,044)
	Utviklingshemming	-0,260***	(0,039)
	Vil ikkje oppgi	—	—
Busituasjon	(Ref.: Bur med begge foreldre)		
	Bur med éin forelder	0,020	(0,012)
	Bur med éin forelder og annan vaksen	-0,056**	(0,018)
Konstantledd		0,194***	(0,033)
Tal observasjonar: 19 875	R2: 0,125	Justert R2: 0,124	

TABELLTEKST: Tabellen viser resultat frå lineær regresjonsanalyse av sannsynet for at barnet har vore publikum på eit idrettsarrangement (0 = nei, 1 = ja). Koeffisientane viser kor mykje sannsynet endrar seg når éin faktor blir endra, medan alle andre faktorar i modellen blir haldne konstante. Konstantleddet viser gjennomsnittleg sannsyn for eit barn i referansegruppene, her ein gut i barnehagealder med lågast utdanning og inntekt m.m. For dette barnet er sannsynet om lag 19 prosent (gjeve av konstantleddet 0,194). Om vi endrar frå barnehage til mellomtrinnet, legg vi til koeffisienten for mellomtrinnet (0,194 + 0,390) og sannsynet endrast til om lag 58 prosent. Analysen er estimert med kalibreringsvektar og robuste standardfeil. Både plussteikn (+) og stjerner (*) markerer statistisk signifikans: + $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Jo lågare p-verdi (og fleire stjerner), desto sterkare er det statistiske grunnlaget for samanhengen som er estimert. **MERKNAD:** Lang strek (—) betyr at modellen er estimert med kontroll for kategorien, men at koeffisienten ikkje er publisert av omsyn til respondenten sitt svar.

Avslutning

Samla sett viser resultata at enkelte publikumstilbod når breitt ut blant barn og unge, uavhengig av kjønn, bustad og bakgrunnen til familien. Både idrettsarrangement og symjehall har høg deltaking også blant barn med foreldre i dei lågaste inntekts- og utdanningsgruppene, sjølv om det framleis finst sosiale forskjellar knytte til utdanning og inntekt hos foreldra. Bruken av open idrettshall varierer først og fremst med alder og sentralitet, og er særleg populær blant dei yngste barna i sentrale kommunar, medan forskjellane etter kjønn og familieøkonomi er små. For

alpinanlegg er forskjellane mellom inntektsgruppene tydelegare enn for dei andre tilboda, både når det gjeld deltaking og besøksfrekvens.

For idrettsarrangement er det gjennomført ein eigen regresjonsanalyse som gir eit meir detaljert bilete av kva faktorar som heng saman med deltaking. Analysen viser at alder og hushaldsinntekt har stor betydning, og at utdanningsnivået til foreldre også har ein viss innverknad. Vidare deltar barn med norskfødde foreldre noko oftare enn barn med éin eller to utanlandsfødde foreldre. Eit av dei tydelegaste funna gjeld likevel funksjonsvanskar. Barn med utviklingshemming, åtferds- vanskar eller sosiale problem og rørslevanskar har klart lågare sannsyn for å delta som publikum enn andre barn.

Funna illustrerer difor at nokre tilbod fungerer som breie og inkluderande møteplassar, medan andre i større grad blir prega av økonomiske og sosiale forskjellar.

Sitert litteratur

Knapstad, M., Skogen, J.C., Johnsen, G.H., Nilsen, T.S., Leino, T., Nes, R., & Aarø, L.E. (2022). *Folkehelseundersøkinga i Vestland 2022: Framgangsmåte og utvalde resultat. Rapport 2022*. Bergen: Folkehelseinstituttet, 2022. <https://www.fhi.no/publ/2022/folkehelseundersokinga-i-vestland-2022--framgangsmate-og-utvalde-resultat/>

SSB (2020). *Standard for sentralitet*. <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/128>

Kapittel 10 | Kulturpublikum (utan kino)

Kapittelsamandrag: I dette kapitlet undersøker vi, med utgangspunkt i rapporteringa til foreldra for barn og unge i alderen 3–17 år i Vestland, kven som deltar som publikum på kulturarrangement som konsertar, teater, dans, kunstutstillingar, litteraturarrangement, museum og kulturminne. Analysane viser at kulturlivet når langt fleire som publikum enn gjennom organiserte kulturaktivitetar: to av tre barn og unge har deltatt på minst eitt kulturarrangement i løpet av 2025. Som for faste organiserte kulturaktivitetar (kapittel 5) er jenter meir aktive enn gutar, og utdanningsnivået til foreldra er den klart viktigaste faktoren for deltaking. Samstundes finn vi fleire tydelege forskjellar frå organiserte kulturaktivitetar. Dei sosiale forskjellane er større, publikumsdeltakinga er høgast i dei mest sentrale kommunane, og kjønnsforskjellane aukar heller enn å bli mindre med alderen. Vi finn også at barn og unge med åtferdsproblem eller sosiale vanskar, og barn med to utanlandsfødde foreldre, deltar sjeldnare som kulturpublikum. Dette var ikkje tilfelle for deltaking i organiserte kulturaktivitetar. Samla viser resultatata at kulturarrangement når breitt ut, men at utdanningsressursane og bakgrunnen til familien i stor grad påverkar kven som deltar.

Kulturarrangement er ein viktig del av fritidstilbodet til barn og unge, og gir barna høve til opplevingar, inspirasjon og deltaking i kulturlivet. Dette kapitlet ser nærare på publikumsdeltakinga til barn og unge på ulike kulturarrangement. Analysen omfattar barn og unge i alderen 3–17 år i heile Vestland, og bygger på opplysningane til foreldra om barnet har vore publikum eller besøkande på ulike kulturarrangement i løpet av 2025.

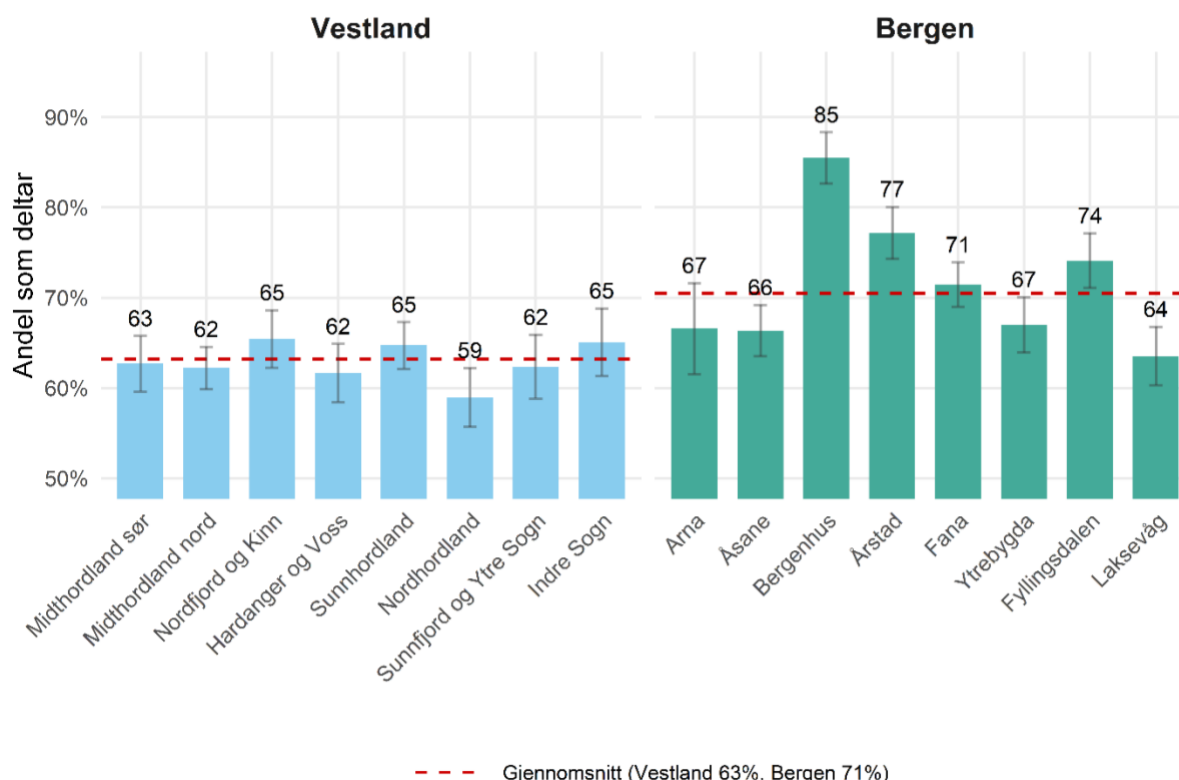
Kulturarrangementa omfattar konsertar, teater- og danseframsyningar, litteraturarrangement, kunstutstillingar, og museum og kulturminne. Kino er ikkje inkludert i dette kapitlet, ettersom kinobesøk er langt vanlegare enn besøk på kulturarrangementa elles. Kino blir difor omtalt i kapittel 11.

Vi ser først på kulturdeltakinga samla og korleis ho varierer mellom regionar i Vestland, bydelar i Bergen og mellom jenter og gutar. Deretter undersøker vi dei ulike kulturtilboda kvar for seg, før vi avsluttar med ein regresjonsanalyse som viser korleis ulike bakgrunnsfaktorar heng saman med den samla deltakinga.

Totalt i Vestland har 67 prosent av barn og unge vore publikum på minst eitt kulturarrangement i løpet av 2025. Dette tyder på at langt fleire tek del i kulturlivet som publikum enn gjennom faste organiserte kulturaktivitetar, der deltakinga ligg på rundt 25 prosent. Andelen kulturpublikum er høgare i Bergen (71 prosent) enn i Vestland fylke elles (63 prosent).

Figur 10.1 viser at forskjellane er relativt små mellom regionane i Vestland. Nordhordland har lågast deltaking med 59 prosent, medan Nordfjord og Kinn, Sunnhordland og Indre Sogn ligg høgast med 65 prosent. I Bergen er variasjonen større. Bergenhus skil seg ut med ei deltaking på 85 prosent, etterfølgt av Årstad (77 prosent) og Fyllingsdalen (74 prosent). Lågast deltaking finn vi i Laksevåg, der 64 prosent har vore på eit kulturarrangement, 20 prosentpoeng lågare enn i Bergenhus.

Figur 10.1: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt minst eitt kulturarrangement i 2025, etter region i Vestland og bydel i Bergen.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for regionar i Vestland (utanom Bergen) og bydelar i Bergen. Kulturarrangement omfattar konsert, teater- og danseforestilling, litteraturarrangement, kunstutstilling og besøk på museum eller kulturminne. Den raude linja viser gjennomsnittet for Vestland (utanom Bergen) og Bergen. Regioninndelinga følgjer folkehelse rapportane til Vestland fylkeskommune (Knapstad mfl. 2022). Kommunane i kvar region er lista under. **Hardanger og Voss:** Eidfjord, Kvam, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal og Voss. **Indre Sogn:** Aurland, Luster, Lærdal, Sogndal, Vik og Årdal. **Midthordland nord:** Askøy og Øygarden. **Midthordland sør:** Austevoll, Bjørnafjorden, Osterøy og Samnanger. **Nordfjord og Kinn:** Bremanger, Gloppen, Kinn, Stad og Stryn. **Nordhordland:** Alver, Austrheim, Fedje, Gulen, Masfjorden og Modalen. **Sunnfjord og Ytre Sogn:** Askvoll, Fjaler, Hyllestad, Høyanger, Solund og Sunnfjord. **Sunnhordland:** Bømlo, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Stord, Sveio og Tysnes. Stolpene viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse.

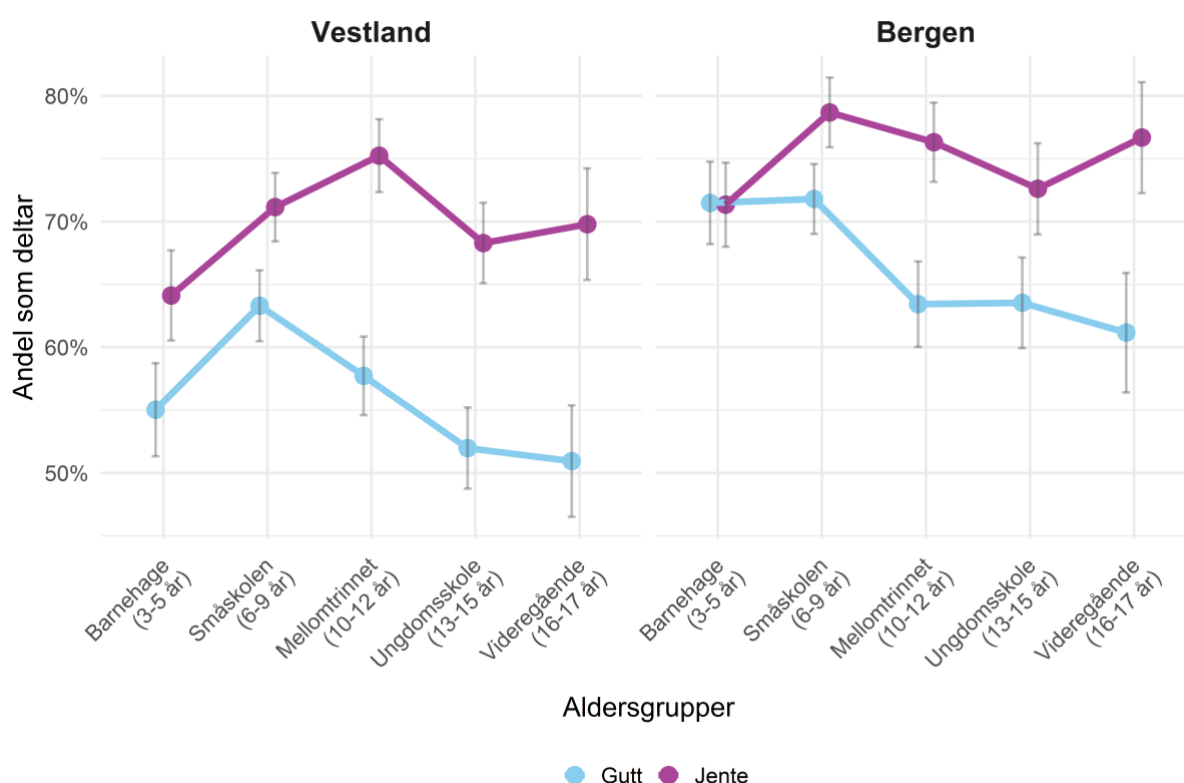
Som vi såg for faste organiserte kulturaktivitetar (kapittel 5), er det også tydelege kjønnsforskjellar i deltaking som kulturpublikum. I 2025 hadde 72 prosent av jentene og 61 prosent av gutane besøkt minst eitt kulturarrangement.

Figur 10.2 viser forskjellar i publikumsdeltaking på kulturarrangement mellom jenter og gutar i ulike aldersgrupper i Vestland og Bergen. Bergen skil seg ut med høgare deltaking enn resten av fylket, og forskjellen er synleg allereie i barnehagealder. Over sju av ti barn i barnehagealder i Bergen har vore på eit kulturarrangement i 2025, utan forskjellar mellom jenter og gutar. I Vestland elles er andelen lågare, med 64 prosent blant jentene og 55 prosent blant gutane. Det tyder på at barn i Bergen får eit høgare «startnivå» for kulturdeltaking enn barn elles i fylket, og forskjellen er særleg stor for gutar.

Vi ser også at kjønnsforskjellane aukar med alderen, både i Bergen og Vestland elles. Blant dei eldste barna i Vestland deltar om lag sju av ti jenter, mot rundt halvparten av gutane, ein forskjell på nær 20 prosentpoeng. I Bergen er gapet noko mindre, på rundt 15 prosentpoeng. Dette står i kontrast til dei faste organiserte kulturaktivitetane, der forskjellane mellom jenter og gutar blir mindre etter kvart som barna blir eldre.

Ein annan forskjell mellom organiserte kulturaktivitetar og det å vere publikum på kulturarrangement, er korleis deltakinga utviklar seg gjennom oppveksten. Medan deltakinga i organiserte kulturaktivitetar søkk med alderen for både jenter og gutar, held publikumsdeltakinga seg høg blant jentene. Også blant 16–17-åringane har 70–75 prosent vore på eit kulturarrangement i 2025. Blant gutane er utviklinga annleis. Deltakinga blir gradvis mindre gjennom oppveksten, særleg i Vestland utanom Bergen, noko som fører til stadig større forskjellar både mellom kjønna og mellom Bergen og resten av fylket. Ved 16–17 års alder er deltakinga klart lågare blant gutar enn jenter. Samstundes er rundt 60 prosent i Bergen og halvparten av gutane i Vestland elles framleis publikum på kulturarrangement.

Figur 10.2: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt minst eitt kulturarrangement i 2025, etter aldersgruppe, kjønn og bustadområde.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for Vestland (utanom Bergen) og Bergen. Kulturarrangement omfattar konsert, teater- og danseforestilling, litteraturarrangement, kunstutstilling og besøk på museum eller kulturminne. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «vidaregåande» berre gjeld 16–17-åringar. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein annan kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Sosial ulikskap i deltaking

Så langt har analysen handla om samla kulturdeltaking, men no skal vi sjå nærare på deltakinga i ulike typar kulturarrangement, og korleis denne varierer blant barn og unge (3–17 år) i Vestland etter kjønn, alder, sentraliteten til bustadkommunen, utdanningsnivået til foreldra og inntekta til hushaldet.

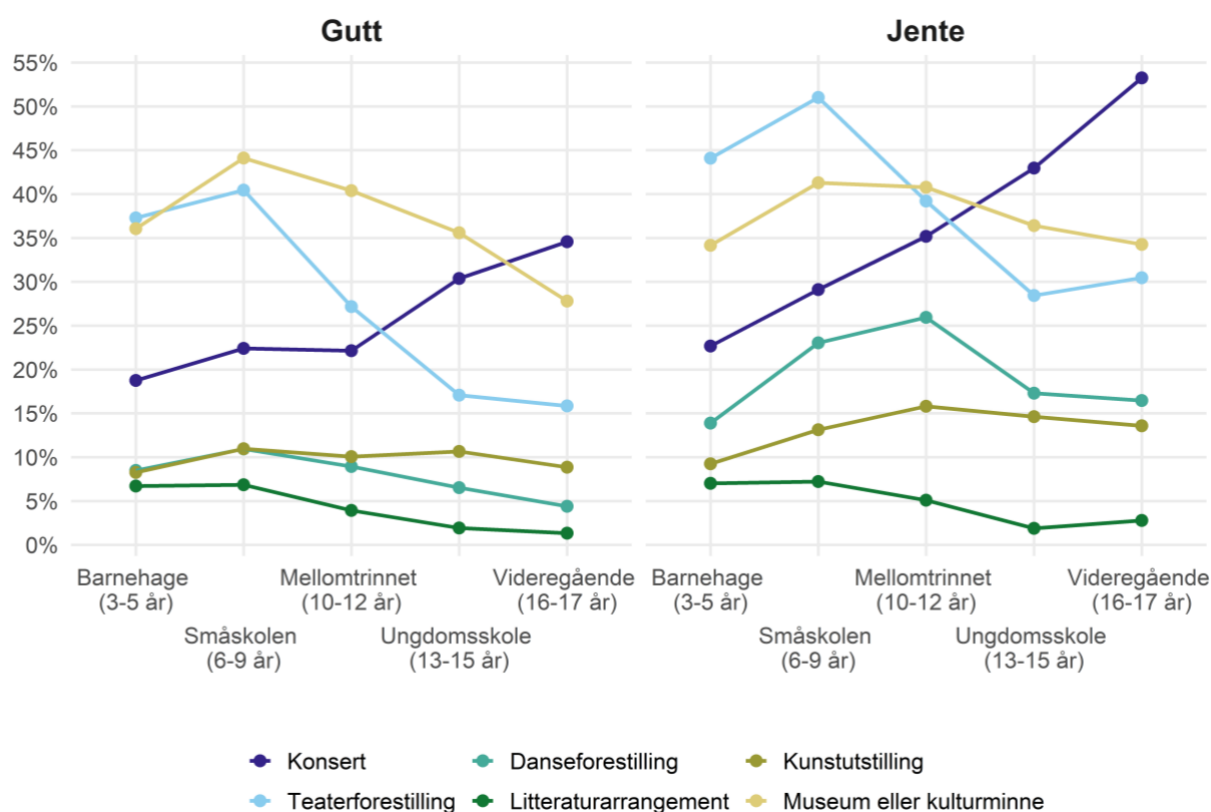
Figur 10.3 viser at kjønnsforskjellane varierer etter type kulturaktivitet. Jenter går oftare enn gutar på konsertar og teater- og danseframsyningar. Teater er særleg populært blant dei yngste jentene, der 45–50 prosent deltok i 2025, mot rundt 40 prosent av gutane i same alder. Konsertdeltakinga aukar med alder, og blant jenter i vidaregåande har over halvparten vore på konsert i løpet av året. Til samanlikning gjeld dette om lag 35 prosent av gutane på same alder.

For besøk på museum og kulturminne er forskjellane mellom kjønna små. Deltakinga er høgast blant barn i småskulen og på mellomtrinnet, der litt over 40 prosent av både jenter og gutar har deltatt.

Litteraturarrangement er den minst besøkte kulturaktiviteten. Deltakinga er om lag lik blant jenter og gutar, og høgast i barnehage- og småskulealder, med rundt 6 prosent. Deretter fell ho gradvis med alderen.

Nokre fleire har vore på kunstutstillingar. Blant gutar ligg deltakinga stabilt på rundt 10 prosent i alle aldersgrupper, medan ho blant jenter aukar noko med alderen, frå om lag 10 til rundt 15 prosent.

Figur 10.3: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt ulike typar kulturarrangement i 2025, etter aldersgruppe og kjønn.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «videregående» berre gjeld 16–17-åringar.

Vi såg tidlegare at det er store forskjellar mellom Bergen og resten av Vestland når det gjeld deltakinga til barn og unge som kulturpublikum. Ser vi på sentraliteten til kommunane, målt mellom anna ut frå nærleik til tenester (sentralitetsindeksen til SSB), varierer forskjellane mellom deltakinga i kulturtilboda (sjå figur 10.4).

Museums- og kulturminnebesøk er klart vanlegast i dei mest sentrale kommunane (Bergen og Askøy). I 2025 hadde rundt halvparten av barna i barnehage og barneskule besøkt museum eller kulturminne, medan andelen var om lag 40 prosent blant ungdomsskuleelevar og 35 prosent blant elevar i vidaregåande. I dei mellom- og minst sentrale kommunane ligg andelen som regel mellom 25 og 35 prosent for alle aldersgrupper.

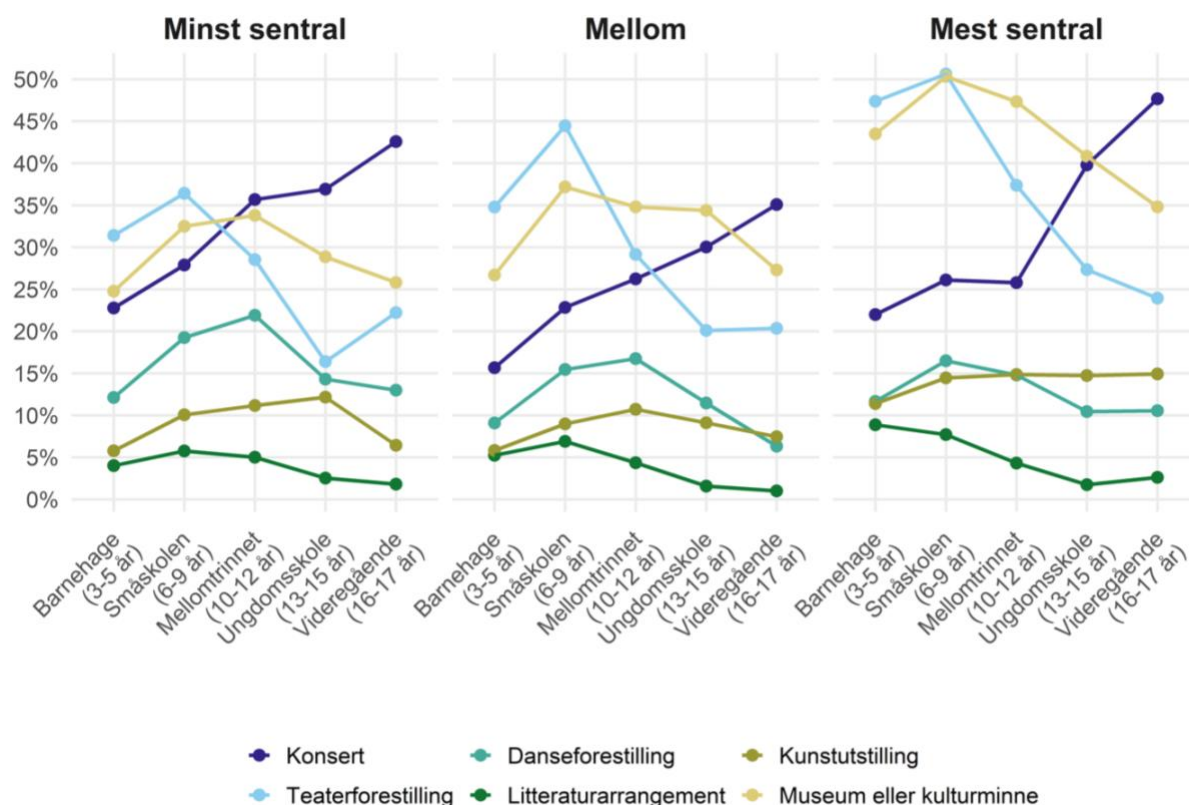
Også for teaterbesøk er det tydelege forskjellar. Blant dei yngste hadde omtrent halvparten av barna i dei mest sentrale kommunane vore på teater i 2025, mot rundt ein tredel i dei minst sentrale kommunane. Forskjellane er mindre blant dei eldre barna.

For danseframsyningar er forskjellane mellom kommunetypane små. Blant barneskuleelevane hadde rundt 20 prosent i dei minst sentrale kommunane vore på ei danseframsyning i 2025, mot om lag 15 prosent i dei meir sentrale kommunane.

Blant dei eldste ungdommane er konsertbesøk litt vanlegare i dei mest sentrale kommunane. Samla sett blir kunstutstillingar besøkte av litt fleire i dei sentrale kommunane. Litteraturarrangement er derimot den minst besøkte kulturaktiviteten, uavhengig av sentralitet.

Mønsteret mellom aldersgruppene er elles ganske likt på tvers av kommunetypar.

Figur 10.4: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt ulike typar kulturarrangement i 2025, etter aldersgruppe og kommunen sin sentralitetsklasse.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland fordelt etter kommunesentralitet. Sentralitetsklassane byggjer på sentralitetsmålet til SSB (SSB 2020), som mellom anna tek omsyn til reiseavstand til arbeid og viktige tenester. **Minst sentral:** Askvoll, Aurland, Austevoll, Austrheim, Bremanger, Bømlo, Eidfjord, Etne, Fedje, Fitjar, Fjaler, Gloppen, Gulen, Hyllestad, Høyanger, Kinn, Kvinnherad, Luster, Lærdal, Masfjorden, Modalen, Sogndal, Solund, Stad, Stryn, Sunnfjord, Tysnes, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal, Vik og Årdal. **Mellom:** Alver, Bjørnafjorden, Kvam, Osterøy, Samnanger, Stord, Sveio, Voss og Øygarden. **Mest sentral:** Askøy og Bergen. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «vidaregåande» berre gjeld 16–17-åringar.

Vi såg i kapittel 5 at utdanningsnivået til foreldra har stor innverknad på om barn deltar i organiserte kulturaktivitetar. Den same tendensen kjem tydeleg fram i figur 10.5 for publikumsdeltaking på kulturarrangement, og forskjellane er ofte endå større.

Barn med høgt utdanna foreldre deltar gjennomgåande meir som kulturpublikum enn barn med lågt utdanna foreldre. For konsertar er andelen blant barn med foreldre med forskarutdanning litt over dobbelt så høg som blant dei som har foreldre utan fullført vidaregåande opplæring.

Teaterbesøk viser også store forskjellar. Blant barn med foreldre utan fullført vidaregåande har rundt 15 prosent vore på teaterframsyning, medan andelen er over 40 prosent blant dei som har foreldre med mastergrad eller høgare.

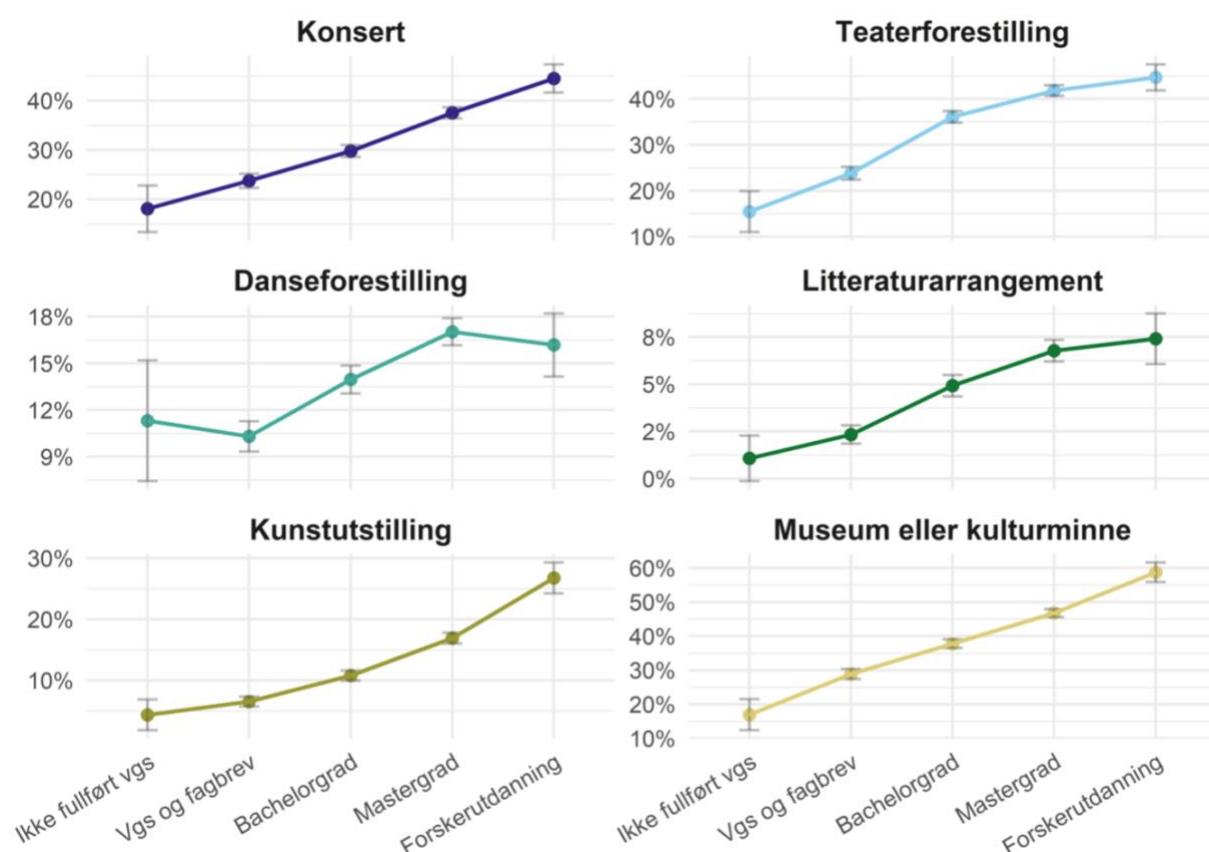
På litteraturarrangement er deltakinga låg i alle grupper, men også her er forskjellane tydelege. Under 2 prosent av barn med foreldre med vidaregåande opplæring eller lågare har deltatt, mot rundt 8 prosent blant dei som har foreldre med mastergrad eller høgare.

For kunstutstillingar aukar andelen frå om lag 5 prosent blant barn med foreldre med vidaregåande eller lågare utdanning til over 25 prosent blant dei som har foreldre med forskarutdanning. Det inneber at deltakinga er om lag fem gonger så høg i gruppa med høgast utdanna foreldre.

Dei største forskjellane finn vi for besøk på museum eller kulturminne. Blant barn med foreldre utan fullført vidaregåande har litt over 15 prosent vore på museum eller kulturminne, medan andelen er nær 60 prosent blant dei som har foreldre med forskarutdanning. Det svarar til ein forskjell på om lag 45 prosentpoeng, den klart største forskjellen mellom utdanningsgruppene.

Danseframsyningar skil seg ut som den einaste kulturaktiviteten der utdanningsnivået til foreldra ser ut til å ha relativt liten innverknad. Dette liknar mønsteret vi såg for dans som organisert fritidsaktivitet i kapittel 5.

Figur 10.5: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt ulike typar kulturarrangement i 2025, etter foreldra sitt utdanningsnivå.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Utdanningsnivå viser høgaste fullførte utdanning blant foreldra til barnet. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere forskjellane lettare å sjå. Punktta viser andelen deltakarar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Den samla inntekta til hushaldet ser ut til å ha mindre innverknad på deltakinga som kulturpublikum enn utdanningsnivået til foreldra (sjå figur 10.6). Samstundes er samanhengane tydelegare her enn det vi såg for organiserte kulturaktivitetar i kapittel 5.

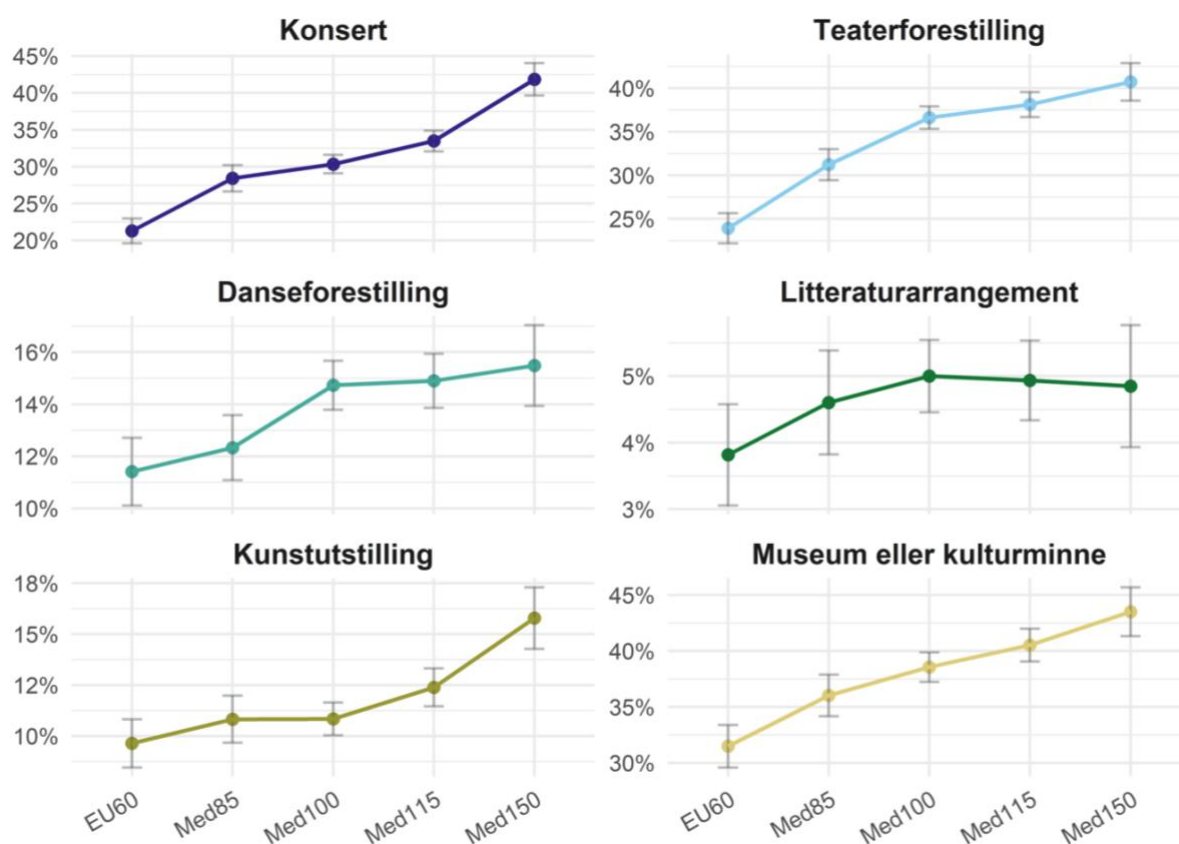
For deltaking på konsertar aukar andelen frå litt over 20 prosent blant barn i hushald med lågast inntekt til over 40 prosent i hushald med høgast inntekt. Også teaterbesøk er vanlegare i hushald med høg inntekt, med ein auke frå rundt 25 til 40 prosent.

Når det gjeld kunstutstillingar, er det særleg barn i hushald med høgast inntekt som skil seg ut. Her har rundt 16 prosent deltatt, mot 10 til 12 prosent i dei andre inntektsgruppene.

For besøk på museum eller kulturminne aukar andelen gradvis med inntektsnivå, frå om lag 32 prosent i hushald med lågast inntekt til rundt 43 prosent i dei med høgast inntekt.

For danseframsyningar og litteraturarrangement er deltakinga ganske lik på tvers av inntektsnivået til hushaldet.

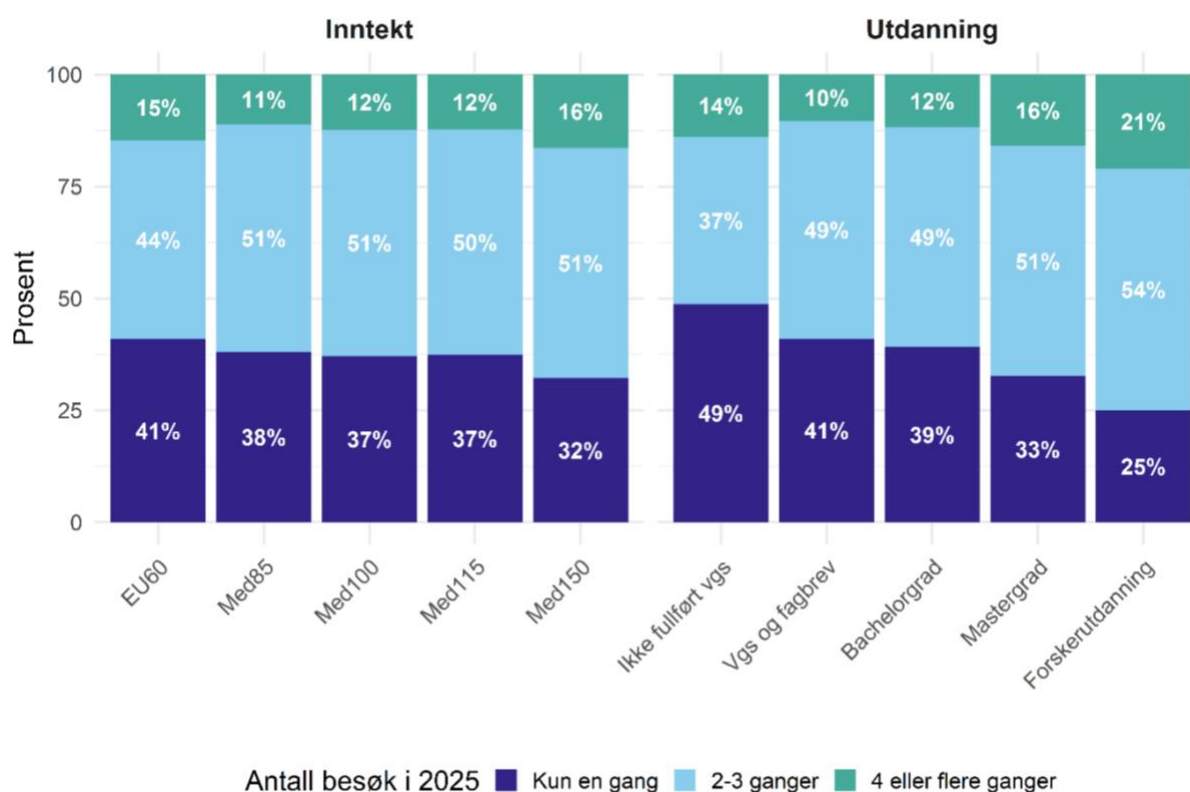
Figur 10.6: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt ulike typar kulturarrangement i 2025, etter hushaldsinntekt.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Inntektsgruppene viser kor langt inntekta til hushaldet ligg under eller over medianinntekta i befolkninga (midtpunktet i inntektsfordelinga). **EU60** = mindre enn 60 % av medianinntekt, **Med85** = 60–85 % av medianinntekta, **Med100** = medianinntekt (85–115 %), **Med115** = 15–50 % over medianinntekt, og **Med150** = 50+ prosent over medianinntekt. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfiguranane for å gjere forskjellane lettare å sjå. Punkta viser andelen deltakarakar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein annan kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigeheiter. Når det ikkje er overlap, tyder det på ein faktisk forskjell.

Ser vi på kor ofte dei som hadde vore på minst eitt kulturarrangement i 2025 deltok som publikum, finn vi også tydelege forskjellar etter utdanningsnivået til foreldra. Figur 10.7 viser at blant barn og unge med foreldre utan fullført vidaregåande hadde nesten halvparten (48 prosent) vore publikum berre éin gong, mot 25 prosent blant dei med foreldre med forskarutdanning. Samstundes hadde 37 prosent i gruppa med lågast utdanning deltatt 2–3 gonger, medan 14 prosent hadde vore på fire eller fleire arrangement. Blant dei med foreldre med forskarutdanning hadde over halvparten deltatt 2–3 gonger, og 21 prosent hadde vore publikum fire gonger eller meir. Samanhengen med inntekt er mindre tydeleg, men også her ser vi forskjellar. Blant barn og unge i den lågaste inntektsgruppa hadde 41 prosent vore publikum berre éin gong i 2025, mot 32 prosent i den høgaste inntektsgruppa.

Figur 10.7: Besøksfrekvens på kulturarrangement blant barn og unge (3–17 år) i 2025, etter hushaldsinntekt og foreldra sitt utdanningsnivå.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla, og omfattar barn og unge som har besøkt minst eitt kulturarrangement i 2025. Besøksfrekvensen er basert på den høgaste frekvensen personen oppgav for minst éin av aktivitetane. Søylen viser fordelinga innanfor kvar inntekts- og utdanningsgruppe. Kvar søyle summerer til 100 prosent, og fargane viser andelen som har deltatt éin gong, 2–3 gonger eller fire gonger eller meir.

Bakgrunn og deltaking som kulturpublikum: Kva heng saman?

Til no har vi sett på samanhengen mellom publikumsdeltaking på kulturarrangement og ulike bakgrunnsvariablar kvar for seg. Med regresjonsanalyse kan vi undersøke kva faktorar som har innverknad når vi tek omsyn til at fleire kjenneteikn verkar samstundes. Det gir eit betre bilete av kva samanhengar som faktisk ser ut til å ha ei sjølvstendig innverknad på deltakinga, sjå tabell 10.1 under.

Den klart sterkaste samanhengen finn vi for utdanningsnivået til foreldra. Samanlikna med barn og unge med foreldre utan fullført vidaregåande opplæring, er sannsynet for å ha vore publikum på minst eitt kulturarrangement om lag 20 prosentpoeng høgare blant dei med foreldre med

bachelorgrad, 27 prosentpoeng høgare blant dei med foreldre med mastergrad og 32 prosentpoeng høgare blant dei med foreldre med forskarutdanning. Forskjellane er dermed endå større enn dei vi såg for deltaking i organiserte kulturaktivitetar i kapittel 5.

Også inntekta til hushaldet har ein sjølvstendig innverknad, men samanhengen er svakare. Sannsynet for å delta aukar gradvis med inntekta, og barn og unge i den høgaste inntektsgruppa har om lag 9 prosentpoeng høgare sannsyn for å ha deltatt enn dei i den lågaste.

Kjønn har også innverknad. Jenter har rundt 11 prosentpoeng høgare sannsyn for å vere publikum på kulturarrangement enn gutar. Alder spelar inn, men i mindre grad. Barn på småskuletrinnet har omtrent 7 prosentpoeng høgare sannsyn for å delta enn barn i barnehagealder, medan forskjellen er rundt 4 prosent på mellomtrinnet. For ungdomsskule- og vidaregåandelevlar er det derimot ingen statistisk sikker forskjell samanlikna med dei yngste barna.

Som for organisert kulturaktivitet har sentraliteten til kommunen innverknad, men mønsteret er annleis. Barn og unge i både dei mest og dei minst sentrale kommunane deltar oftare enn dei i mellomsentrale kommunar. Forskjellen er likevel størst i dei mest sentrale kommunane, der sannsynet for deltaking er om lag 7 prosentpoeng høgare. Dette står i kontrast til organisert kulturaktivitet, der deltakinga var høgast i dei minst sentrale kommunane.

Vi finn også at barn og unge med rapporterte åtferdsvanskar eller sosiale vanskar har lågare sannsyn for å delta som kulturpublikum. Forskjellen er på rundt 5 prosentpoeng, noko som er vesentleg mindre enn for idrettspublikum, der same gruppa hadde over 20 prosentpoeng lågare sannsyn for deltaking. Vi finn derimot ingen sjølvstendig samanheng for utviklingshemming eller rørslevanskar. Dette står i kontrast til analysane av idrettspublikum, der begge gruppene hadde markant lågare sannsyn for deltaking.

Eit anna funn som avvik frå analysane av organisert kulturaktivitet, gjeld innvandrarbakgrunn. Barn og unge med to utanlandsfødde foreldre har om lag 9 prosentpoeng lågare sannsyn for å ha vore publikum på minst eitt kulturarrangement enn barn og unge med to norskfødde foreldre. For dei med éin norskfødd og éin utanlandsfødd forelder finn vi derimot ingen signifikant forskjell.

Bustadsituasjonen til barnet, det vil seie om barnet bur saman med to foreldre, éin forelder eller éin forelder og ein annan vaksen, har derimot ingen sjølvstendig samanheng med publikumsdeltaking.

Tabell 10.1: Kva kjenneteiknar barn som går på kulturarrangement?

Avhengig variabel: Har vore publikum på minst eitt kulturarrangement (ja/nei)

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
Barnet sitt kjønn	(Ref.: Gut)		
	Jente	0,112***	(0,008)
Barnet sin alder	(Ref.: Barnehage)		
	Småskulen	0,069***	(0,011)
	Mellomtrinnet	0,043***	(0,012)
	Ungdomsskule	-0,010	(0,012)
	Vidaregåande	-0,018	(0,015)
Hushaldsinntekt	(Ref.: EU60)		
	60–85 prosent av medianinntekt	0,050***	(0,014)
	Medianinntekt (85–115 prosent)	0,053***	(0,014)
	15–50 prosent over medianinntekt	0,063***	(0,015)
	50+ prosent over medianinntekt	0,089***	(0,017)
	(Ref.: Ikkje fullført vgs)		

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
Foreldres høgaste utdanningsnivå	Vgs og fagbrev	0,123***	(0,033)
	Bachelorgrad	0,198***	(0,033)
	Mastergrad	0,266***	(0,033)
	Forskarutdanning	0,318***	(0,035)
Innvandringsbakgrunn	(Ref.: Begge foreldre fødd i Noreg)		
	Begge foreldre fødd utanfor Noreg	-0,092***	(0,015)
	Ein forelder fødd utanfor Noreg	-0,013	(0,011)
Kommunens sentralitet	(Ref.: Mellom)		
	Mest sentral	0,070***	(0,010)
	Minst sentral	0,022*	(0,011)
Barnet sitt funksjonsnivå	(Ref.: Ingen merknader)		
	Åtferdsvanskar	-0,045**	(0,017)
	Rørslevanskar	-0,043	(0,046)
	Utviklingshemming	-0,039	(0,038)
	Vil ikkje oppgi	—	—
Busituasjon	(Ref.: Bur med begge foreldre)		
	Bur med éin forelder	0,018	(0,012)
	Bur med éin forelder og annan vaksen	-0,010	(0,018)
Konstantledd		0,324***	(0,034)
Tal observasjonar: 19 875	R2: 0,064	Justert R2: 0,063	

TABELLTEKST: Tabellen viser resultat frå lineær regresjonsanalyse av sannsynet for at barnet har vore publikum på eit kulturarrangement (0 = nei, 1 = ja). Koeffisientane viser kor mykje sannsynet endrar seg når éin faktor blir endra, medan alle andre faktorar i modellen blir haldne konstante. Konstantleddet viser gjennomsnittleg sannsyn for eit barn i referansegruppene, her ein gut i barnehagealder med lågast utdanning og inntekt m.m. For dette barnet er sannsynet om lag 32 prosent (gjeve av konstantleddet 0,324). Om vi endrar frå foreldre utan fullført vidaregåande til foreldre med forskarutdanning, legg vi til koeffisienten for forskarutdanning (0,324 + 0,318) og sannsynet endrast til om lag 64 prosent. Robuste standardfeil (HC1) er oppgjevne i parentes og gir eit mål på den statistiske uvisse kring estimata. Både plussteikn (+) og stjerner (*) markerer statistisk signifikans: + $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Jo lågare p-verdi (og fleire stjerner), desto sterkare er det statistiske grunnlaget for samanhengen som er estimert. MERKNAD: Lang strek (—) betyr at modellen er estimert med kontroll for kategorien, men at koeffisienten ikkje er publisert av omsyn til respondenten sitt svar.

Avslutning

I dette kapittelet har vi sett at langt fleire barn og unge møter kulturlivet som publikum enn gjennom organiserte kulturaktivitetar. To av tre har vore på minst eitt kulturarrangement i løpet av året, og deltakinga er særleg høg i Bergen. Som i kapittel 5 er jenter meir aktive enn gutar, og utdanningsnivået til foreldra er den klart viktigaste forklaringsfaktoren. Samstundes er dei sosiale forskjellane gjennomgåande større for publikumsdeltaking enn for organisert kulturaktivitet. Barn med høgt utdanna foreldre deltar ikkje berre oftare, men også på eit breiare spekter av kulturtilbod og fleire gonger i løpet av året. Inntekta til hushaldet har også innverknad, men langt mindre enn utdanning.

Samanlikna med organiserte kulturaktivitetar ser vi fleire viktige forskjellar. Medan deltakinga i organiserte kulturaktivitetar ofte fell med alderen, held ho seg høg blant jenter som kulturpublikum, og kjønnsforskjellane aukar gjennom oppveksten. I tillegg er publikumsdeltakinga høgast i dei mest sentrale kommunane, medan organiserte kulturaktivitetar var mest utbreidde i dei minst sentrale. Vi finn også at barn med åtferdsproblem eller sosiale vanskar, og barn med to utanlandsfødde foreldre, deltar sjeldnare som kulturpublikum, noko vi ikkje såg for organisert kulturaktivitet. Samla peikar resultata på at kulturtilboda når breitt ut, men at kven som deltar som publikum i større grad enn for organiserte kulturaktivitetar heng saman med ressursane og bakgrunnen til familien.

Sitert litteratur

Knapstad, M., Skogen, J.C., Johnsen, G.H., Nilsen, T.S., Leino, T., Nes, R., & Aarø, L.E. (2022). Folkehelseundersøkinga i Vestland 2022: Framgangsmåte og utvalde resultat. Rapport 2022. Bergen: Folkehelseinstituttet, 2022. <https://www.fhi.no/publ/2022/folkehelseundersokinga-i-vestland-2022--framgangsmate-og-utvalde-resultat/>

SSB (2020). Standard for sentralitet. <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/128>

Foto: Morten Wanvik/ Vestland fylkeskommune

Kapittel 11 | Kino og andre underholdningsaktivitetar

Kapittelsamandrag: I dette kapittelet ser vi på besøk til kino, familiepark, folkefest, utandørsarrangement og festivalar blant barn og unge, basert på rapportering frå foreldre om fritidsaktivitetar blant 3–17-åringar i Vestland i 2025. Kino og familiepark er dei klart mest utbreidde aktivitetane og når ut til lag tre av fire barn og unge, medan folkefestar og utandørsarrangement samlar rundt éin av tre, og festivalar berre rundt éin av åtte. Kjønn har gjennomgåande lita betyding for deltakinga, medan alder har større betyding.

For kino finn vi ein tydeleg sosial gradient der både hushaldsinntekt og utdanninga til foreldra heng saman med deltaking, men der inntekt har størst betyding. Regresjonsanalysen viser at desse samanhengane held seg når vi kontrollerer for andre forhold, og at innvandrarbakgrunn og utviklingshemming er faktorane som har sterkast samanheng med kinobesøk, begge i negativ retning. Familiepark følgjer eit anna mønster, med høgast deltaking blant barn i familiar med inntekt rundt medianen og foreldre med bachelorutdanning. Folkefestar, utandørsarrangement og festivalar skil seg også frå kino ved at utdanninga til foreldra betyr meir enn hushaldsinntekta, samstundes som deltakinga ofte er høgare i mindre sentrale kommunar. Besøksfrekvensen varierer derimot lite mellom inntekts- og utdanningsgrupper, noko som tyder på at dei sosiale forskjellane først og fremst handlar om kven som deltatt, ikkje kor ofte dei deltatt. Samla peikar funna på at kommersielle aktivitetar som kino i større grad blir påverka av økonomien til familien, medan lokalt forankra arrangement som folkefest og festival i større grad ser ut til å vere knytt til kulturvanar, fellesskap og lokale tilbod.

Dette er det tredje kapittelet i rapporten som handlar om publikumsaktivitetar, og omfattar kino, familiepark, folkefest, utandørsarrangement og festival. Kino og familiepark er kommersielle fritidstilbod med faste arenaer og høg tilgjengelegheit gjennom året, medan folkefestar, utandørsarrangement og festivalar er tidsavgrensa arrangement – ofte med ein fast plass i lokalt kultur- og samfunnsliv.

Tala bygger på svar frå foreldre til barn og unge i alderen 3–17 år i Vestland. Foreldra er spurde om barnet har deltatt på desse aktivitetane på fritida i løpet av 2025.

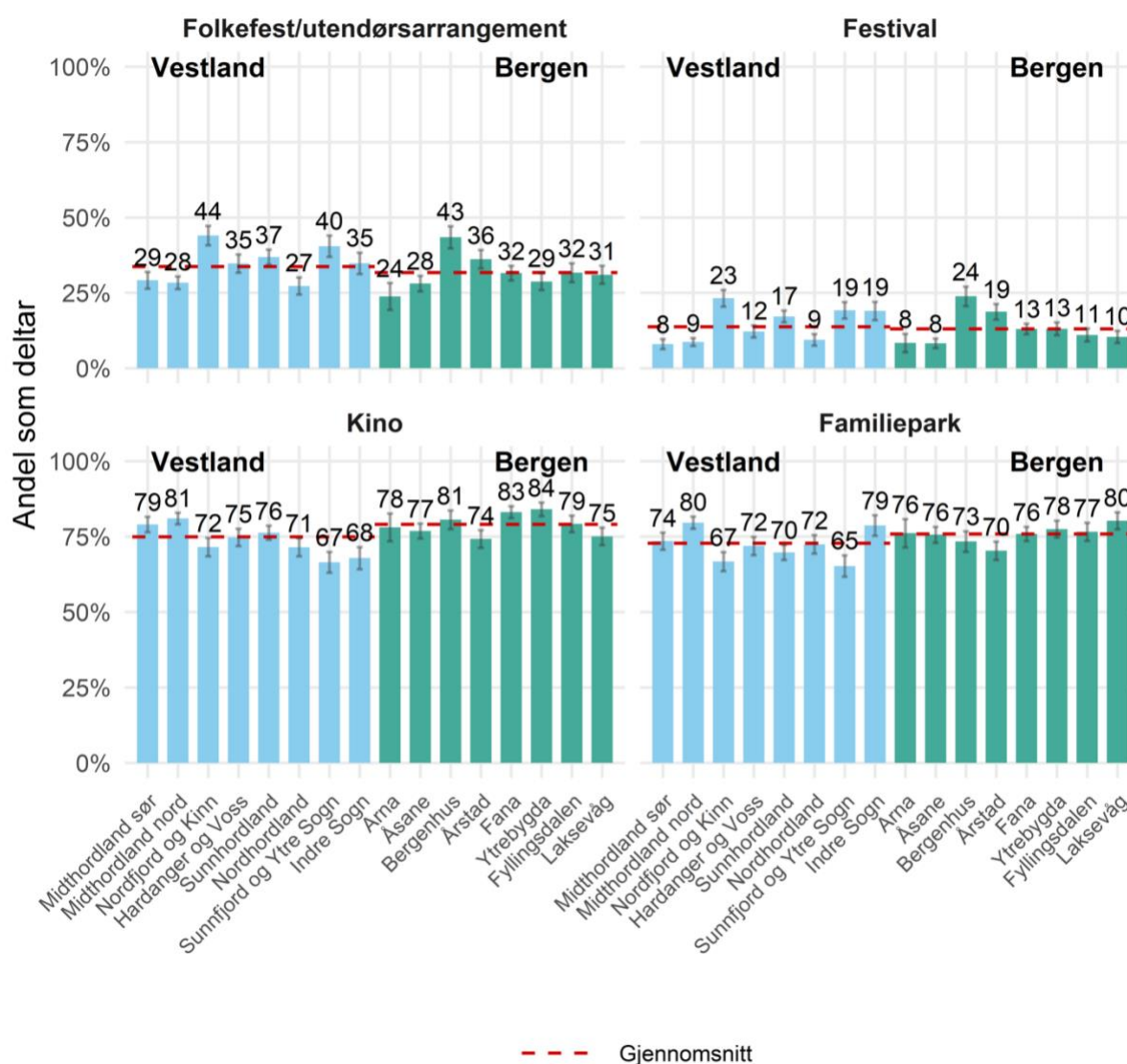
Kino er den klart mest populære aktiviteten. Totalt har 77 prosent av barn og unge i Vestland vore på kino. Forskjellen mellom Bergen (79 prosent) og resten av fylket (75 prosent) er liten. Innanfor Vestland varierer andelen frå 67 prosent i Sunnfjord og Ytre Sogn til 81 prosent i Midthordland nord. I Bergen spenner andelen frå 74 prosent i Årstad til 84 prosent i Ytrebygda.

Besøk i fornøylespark, leikeland og badeland er samla i kategorien «familiepark». Tilboda er slått saman fordi dei viser same mønster når vi ser på kjønn, alder, utdanninga til foreldra og hushaldsinntekt. Familiepark er den nest mest populære aktiviteten, med 74 prosent deltaking blant barn og unge i Vestland. Også her er forskjellen mellom Bergen (76 prosent) og resten av fylket (73 prosent) liten. Mellom regionane varierer andelen frå 65 prosent i Sunnfjord og Ytre Sogn til 80 prosent i Midthordland nord. I Bergen går han frå 70 prosent i Årstad til 80 prosent på Laksevåg.

Rundt ein tredel av barn og unge har deltatt på folkefest eller utandørsarrangement i 2025. Totalt gjeld dette 33 prosent. Andelen er 32 prosent i Bergen og 34 prosent i resten av Vestland. Det er Nordhordland og Midthordland nord og sør som har lågast deltaking med 27–29 prosent, medan Nordfjord og Kinn ligg høgast med 44 prosent. I Bergen varierer andelen frå 24 prosent i Arna til 43 prosent i Bergenhus.

Festival er den minst utbreidde aktiviteten som blir omtalt i dette kapittelet. Totalt har 13 prosent av barn og unge deltatt på festival i 2025. Andelen er 13 prosent i Bergen og 14 prosent i resten av Vestland. Det same geografiske mønsteret som for folkefest og utandørsarrangement går att for festivaldeltaking: Nordhordland og Midthordland sør og nord har lågast deltaking, med 8–9 prosent, medan Nordfjord og Kinn ligg høgast med 23 prosent. Også i Bergen er mønsteret det same, med lågast deltaking i Arna og Åsane (8 prosent) og høgast i Bergenhus (24 prosent).

Figur 11.1: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt kino, familiepark, folkefest/utandørsarrangement og festival, etter region i Vestland og bydel i Bergen.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for regionar i Vestland (utanom Bergen) og bydelar i Bergen. Den raude linja viser gjennomsnittleg andel besøkande på kulturarrangement i Vestland og Bergen. Regionane følgjer inndelinga som blir nytta i folkehelse rapportane til Vestland fylkeskommune (sjå Knapstad et al. (2022)). **Hardanger og Voss:** Eidfjord, Kvam, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal og Voss. **Indre Sogn:** Aurland, Luster, Lærdal, Sogndal, Vik og Årdal. **Midthordland nord:** Askøy og Øygarden. **Midthordland sør:** Austevoll, Bjørnafjorden, Osterøy og Samnanger. **Nordfjord og Kinn:** Bremanger, Gloppen, Kinn, Stad og Stryn. **Nordhordland:** Alver, Austrheim, Fedje, Gulen, Masfjorden og Modalen. **Sunnfjord og Ytre Sogn:** Askvoll, Fjaler, Hyllestad, Høyanger, Solund og Sunnfjord. **Sunnhordland:** Bømlo, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Stord, Sveio og Tysnes. Stolpene viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse.

Sosial ulikskap i deltaking

Vi ser no nærare på korleis deltakinga varierer mellom ulike grupper av barn og unge etter alder, kjønn, sentraliteten til kommunen, utdanningsnivået til foreldra og hushaldsinntekt.

Figur 11.2 viser at kjønnsforskjellane er gjennomgåande små, medan alder har større betyding for deltakinga. Aldersutvikling følgjer i stor grad dei same mønstra for jenter og gutar.

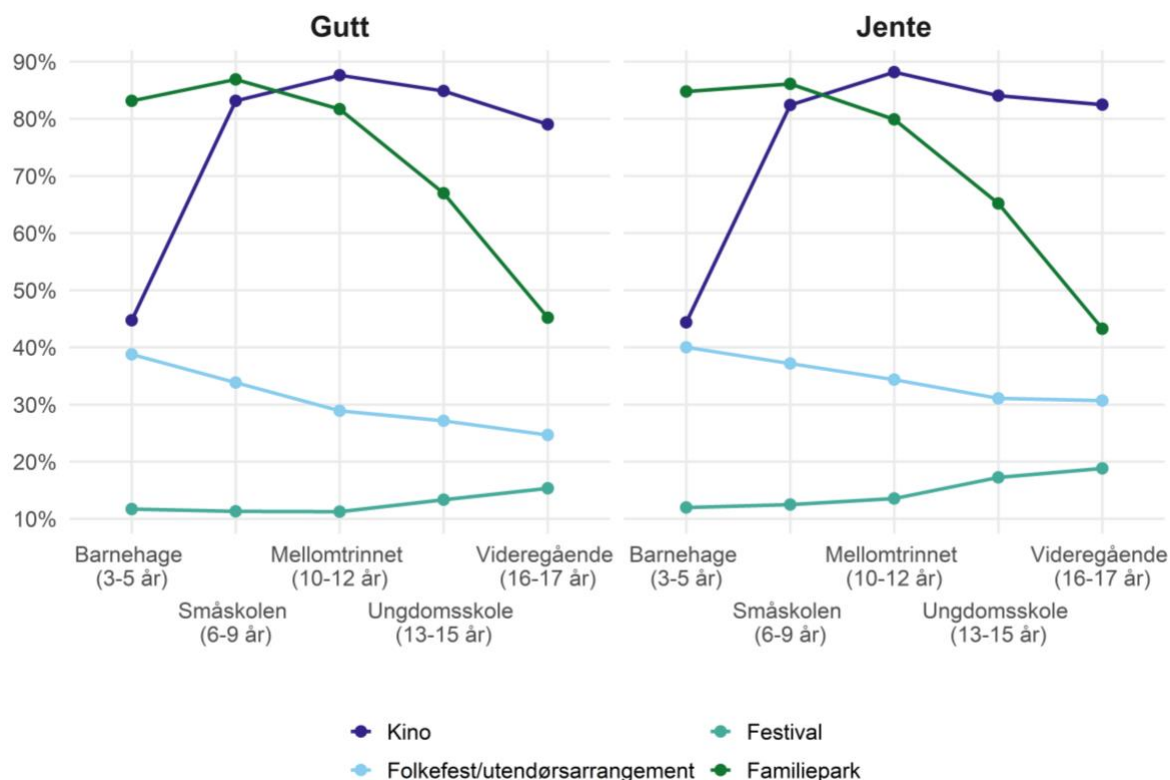
For kino er det ingen forskjell mellom kjønna: 77 prosent av både jenter og gutar har vore på kino i 2025. Deltakinga er lågast i barnehagealder, der rundt 45 prosent har vore på kino, før ho aukar kraftig til over 80 prosent frå småskulealder. Kino er mest populært på mellomtrinnet, der nær 90 prosent deltar. Deretter fell andelen noko gjennom ungdomsskule- og vidaregåandealder. I vidaregåande går gutar litt sjeldnare på kino enn jenter, men elles er kjønnsforskjellane svært små.

Familiepark, som omfattar fornøylespark, leikeland og badeland, har like høg deltaking blant jenter som blant gutar (74 prosent). Her ser vi motsett aldersmønster av kino. Deltakinga er høgast blant dei yngste, med rundt 85 prosent blant barn i barnehage- og småskulealder, og blir gradvis mindre med alderen. I vidaregåande har rundt 45 prosent besøkt ein familiepark i løpet av året. Også her er forskjellane mellom jenter og gutar så å seie fråverande.

For folkefest og utandørsarrangement er deltakinga noko høgare blant jenter (35 prosent) enn blant gutar (31 prosent). Rundt 40 prosent av både jenter og gutar i barnehagealder deltar, men andelen søkk gradvis med aukande alder. Frå småskulen og oppover deltar jenter gjennomgåande litt meir enn gutar. På mellomtrinnet, i ungdomsskulen og i vidaregåande ligg forskjellen på om lag fem prosentpoeng. I vidaregåande har rundt 30 prosent av jentene og 25 prosent av gutane deltatt.

Festival er aktiviteten med lågast deltaking. Totalt har 15 prosent av jentene og 12 prosent av gutane deltatt i 2025. I motsetnad til folkefest og utandørsarrangement aukar festivaldeltakinga noko med alderen. Om lag 12 prosent av både jenter og gutar i barnehagealder har deltatt, før andelen stig gradvis. Auken er størst blant jentene, særleg frå mellomtrinnet og oppover. I vidaregåande deltar rundt 20 prosent av jentene, mot om lag 15 prosent av gutane.

Figur 11.2: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt kino, familiepark, folkefest/utandørsarrangement og festival i 2025, etter aldergruppe og kjønn.

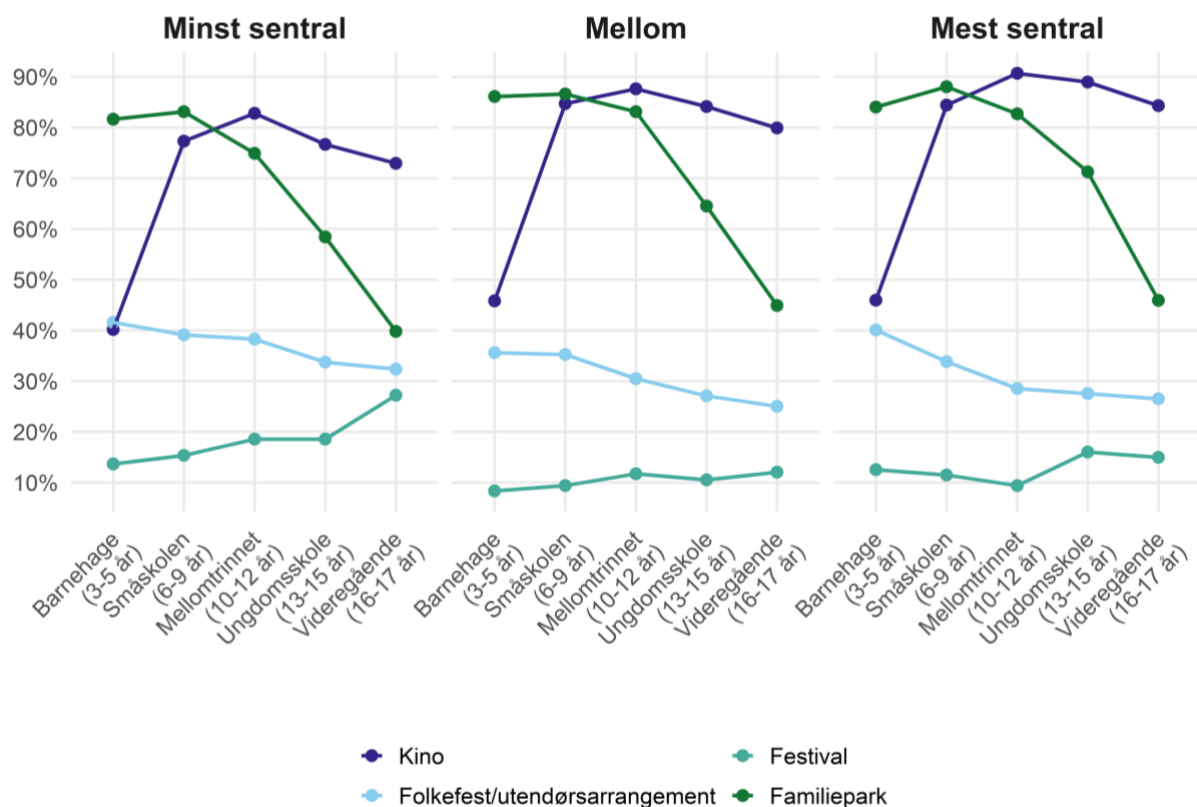

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «videregående» berre gjeld 16–17-åringar.

Som vist i figur 11.1 er det berre små forskjellar i totaldeltakinga mellom Bergen og resten av Vestland. Nærare undersøking av alders- og kjønnsfordelinga i Bergen og resten av Vestland viser heller ingen klare forskjellar mellom dei geografiske områda. Ser vi derimot på sentraliteten til kommunane i figur 11.3, finn vi enkelte forskjellar, særleg mellom dei minst sentrale kommunane og dei andre.

Aldersutvikling er den same i alle sentralitetsklassar, men barn og unge i dei minst sentrale kommunane deltar noko sjeldnare på kino og i fornøylesparkar enn jamaldrande i mellom- og mest sentrale kommunar. Samstundes er deltakinga på folkefestar, utandørsarrangement og festivalar litt høgare i dei minst sentrale kommunane. Forskjellen er størst for festivalar blant dei eldste ungdomane: i vidaregåande har nesten 30 prosent deltatt i dei minst sentrale kommunane, mot rundt 15 prosent i dei mest sentrale og 11 prosent i dei mellomsentrale kommunane.

Figur 11.3: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt kino, familiepark, folkefest/utandørsarrangement og festival i 2025, etter aldersgruppe og kommunen sin sentralitetsklasse.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland fordelt etter kommunesentralitet. Sentralitetsklassane byggjer på sentralitetsmålet til SSB (SSB 2020), som mellom anna tek omsyn til reiseavstand til arbeid og viktige tenester. **Minst sentral:** Askvoll, Aurland, Austevoll, Austrheim, Bremanger, Bømlo, Eidfjord, Etne, Fedje, Fitjar, Fjaler, Gloppen, Gulen, Hyllestad, Høyanger, Kinn, Kvinnherad, Luster, Lærdal, Masfjorden, Modalen, Sogndal, Solund, Stad, Stryn, Sunnfjord, Tysnes, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal, Vik og Årdal. **Mellom:** Alver, Bjørnafjorden, Kvam, Osterøy, Samnanger, Stord, Sveio, Voss og Øygarden. **Mest sentral:** Askøy og Bergen. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «videregående» berre gjeld 16–17-åringar.

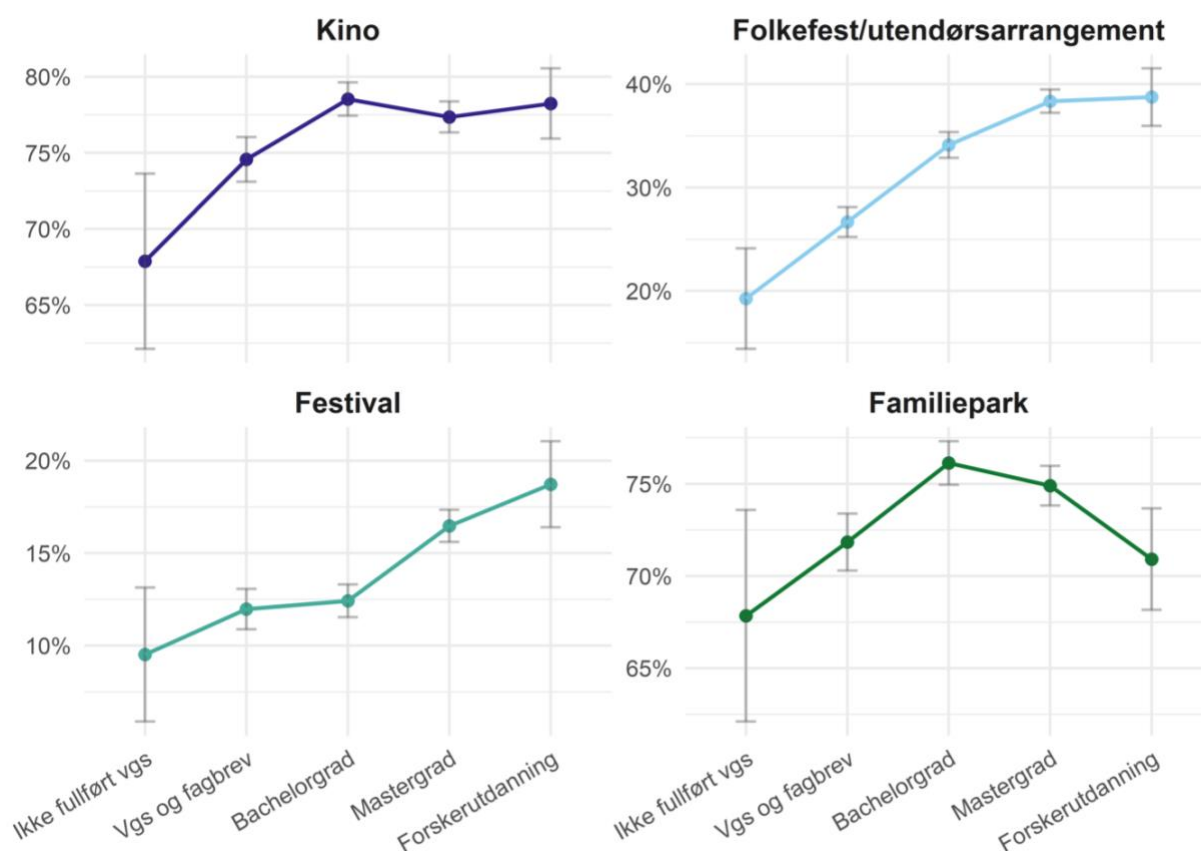
Når vi ser på deltaking etter det høgaste utdanningsnivået til foreldra i figur 11.4, finn vi nokre mønster. Kinobesøk er noko vanlegare blant barn og unge med høgt utdanna foreldre, men forskjellane er relativt små: deltakinga varierer frå om lag 68 prosent blant dei med foreldre utan fullført vidaregåande opplæring til rundt 78 prosent blant dei med foreldre med bachelorgrad eller høgare. Talet for gruppa utan fullført vidaregåande er likevel meir usikkert.

Også for fornøylesparker varierer deltakinga med utdanningsnivået til foreldra, frå rundt 68 prosent blant dei med foreldre utan fullført vidaregåande til om lag 76 prosent blant dei med foreldre med bachelorgrad. Deretter minkar deltakinga noko, til rundt 70 prosent blant dei med foreldre med forskarutdanning.

For folkefestar og utandørsarrangement er samanhengen tydelegare. Her aukar deltakinga jamt med utdanningsnivået til foreldra, frå rundt 20 prosent blant dei med foreldre utan fullført vidaregåande til nær 40 prosent blant dei med foreldre med mastergrad eller høgare.

Festivaldeltakinga følgjer eit liknande mønster. Om lag 10–12 prosent av barn og unge med foreldre med bachelorgrad eller lågare har deltatt, mot rundt 17 prosent blant dei med foreldre med mastergrad og 19 prosent blant dei med foreldre med forskarutdanning.

Figur 11.4: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt kino, familiepark, folkefest/utandørsarrangement og festival i 2025, etter foreldra sitt utdanningsnivå.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Utdanningsnivå viser høgaste fullførte utdanning blant foreldra til barnet. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere forskjellane lettare å sjå. Punkta viser andelen deltakarakar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Vi skal no sjå nærare på hushaldsinntekt, altså inntekta til hushaldet barna og dei unge bur i.

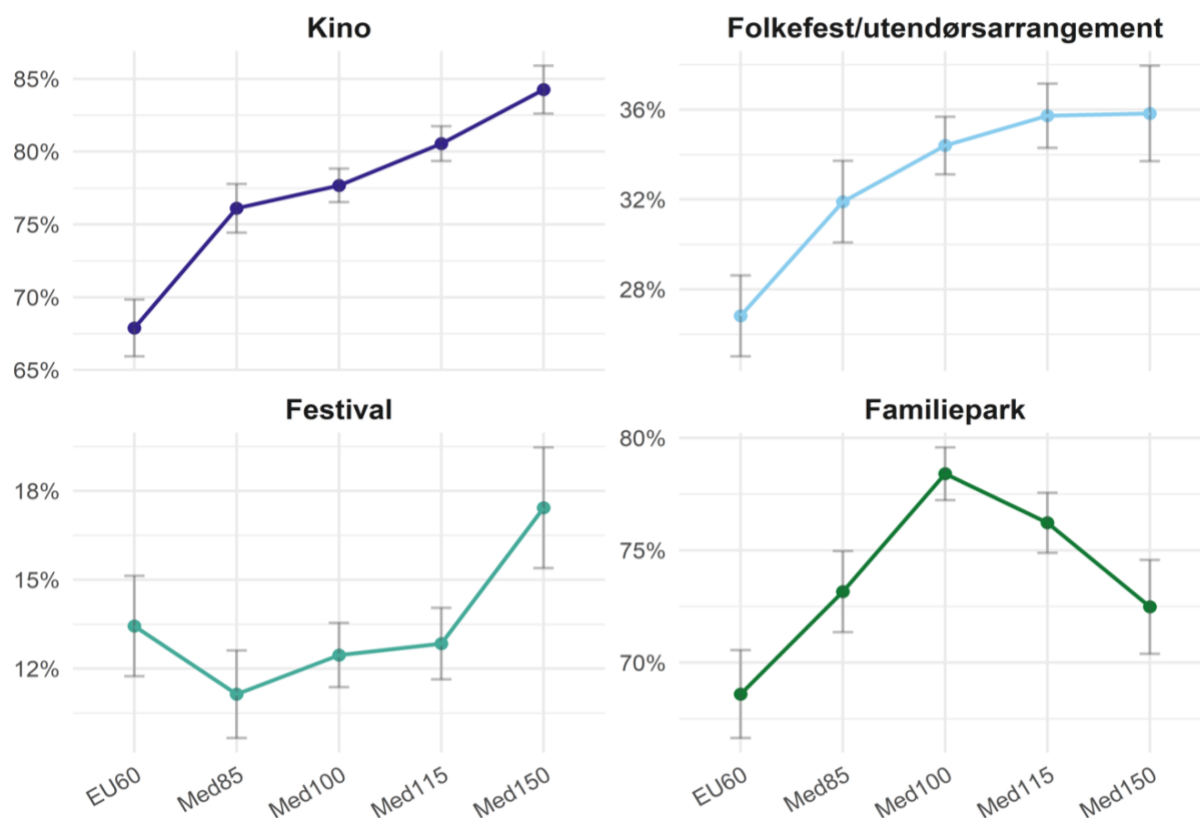
Figur 11.5 viser at for kino er samanhengen mellom hushaldsinntekt og deltaking tydelegare enn den vi såg for utdanning. I den lågaste inntektsgruppa har om lag 68 prosent vore på kino i 2025, medan andelen er nær 85 prosent blant dei som høyrer til hushald med høgast inntekt.

For familiepark ser vi eit mønster som liknar det vi fann for utdanning: deltakinga er høgast blant barn og unge i hushald med inntekt rundt medianen, medan både lågare og høgare inntektsgrupper deltar noko mindre. Samstundes er deltakinga relativt høg i alle inntektsgrupper, frå rundt 68 prosent blant dei med lågast hushaldsinntekt til om lag 78 prosent i gruppa med medianinntekt.

Deltaking på folkefestar og utandørsarrangement ser i liten grad ut til å henge saman med hushaldsinntekt. Forskjellen mellom lågaste og høgaste inntektsgruppe er på rundt 9 prosentpoeng, mot nær 20 prosentpoeng mellom lågaste og høgaste utdanningsnivå.

Når det gjeld festivaldeltaking, er det særleg den høgaste inntektsgruppa som skil seg ut. Her deltar rundt 17 prosent, medan andelen ligg mellom 11 og 13 prosent i dei andre inntektsgruppene.

Figur 11.5: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt kino, familiepark, folkefest/utandørsarrangement og festival i 2025, etter hushaldsinntekt.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Inntektsgruppene viser kor langt inntekta til hushaldet ligg under eller over medianinntekta i befolkninga (midtpunktet i inntektsfordelinga). **EU60** = mindre enn 60 % av medianinntekt, **Med85** = 60–85 % av medianinntekta, **Med100** = medianinntekt (85–115 %), **Med115** = 15–50 % over medianinntekt, og **Med150** = 50+ prosent over medianinntekt. Merk at skalaen på y-aksen varierer mellom delfigurane for å gjere forskjellane lettare å sjå. Punkta viser andelen deltakarakar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein annan kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriene kan skuldast tilfeldigeheiter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

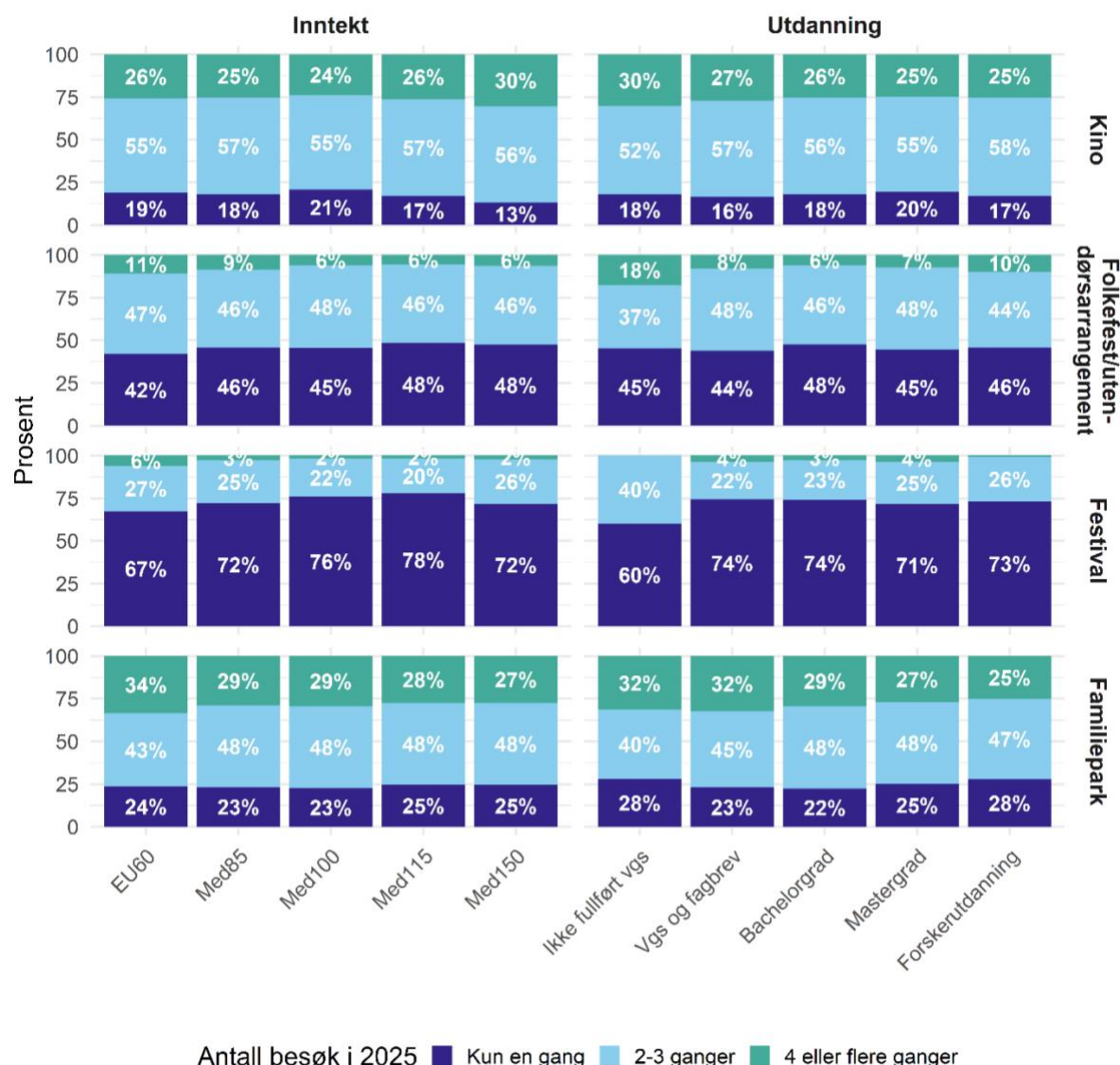
Figur 11.6 viser kor ofte barn og unge besøkte kino, folkefest eller utandørsarrangement, festival eller familiepark i 2025. Figuren viser forskjellar etter hushaldsinntekt og utdanningsnivået til foreldra.

For kino finn vi ingen tydelege forskjellar etter utdanninga til foreldra. Etter hushaldsinntekt ser vi derimot ein svak tendens til at barn og unge i hushald med høgast inntekt oftare har vore på kino fire gonger eller meir, og sjeldnare berre éin gong, samanlikna med dei andre inntektsgruppene.

Både for folkefest eller utandørsarrangement og for festival er forskjellane etter hushaldsinntekt og utdanninga til foreldra små. Det er likevel ein tendens til at dei lågaste inntekts- og utdanningsgruppene deltar noko oftare. Funna for inntekt er baserte på eit relativt godt datagrunnlag, medan tala for den lågaste utdanningsgruppa er usikre fordi dei bygger på få respondentar.

Det same mønsteret finn vi for familiepark. Barn og unge frå hushald med lågast inntekt, og frå familiar med lågast utdanningsnivå, ser ut til å besøke familiepark noko oftare enn andre. Forskjellane er likevel små og kan skuldast tilfeldige variasjonar i datamaterialet.

Figur 11.6: Besøksfrekvens på kino, familiepark, folkefest/utandørsarrangement og festival blant barn og unge (3–17 år) i 2025, etter hushaldsinntekt og foreldre sitt utdanningsnivå.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Søylen viser korleis svara fordeler seg innanfor kvar inntekts- og utdanningsgruppe. Kvar søyle summerer til 100 prosent, og fargane viser kor stor del i kvar gruppe som har deltatt 1 gang, 2–3 gonger eller 4 gonger eller meir.

Bakgrunn og besøk på kino: Kva heng saman?

I denne delen ser vi nærare på kino, som er den mest populære publikumsaktiviteten blant barn og unge i dette kapittelet. For å få eit klarare bilete av kva som faktisk heng saman med kinobesøk, brukar vi regresjonsanalyse. Ein slik analyse gjer det mogleg å undersøke tydinga av éin faktor om gongen, samstundes som vi kontrollerer for andre kjenneteikn som alder, kjønn, inntekt og bustad. På den måten kan vi sjå kva samanhengar som held seg når ulike bakgrunnsforhold blir sett i samanheng.

Regresjonsanalysen (tabell 11.1) stadfestar i stor grad funna frå figurane tidlegare i kapittelet, men viser også kva faktorar som har størst betydning når vi tek omsyn til fleire forhold samtidig.

Eit av dei tydelegaste funna gjeld utviklingshemming. Barn med utviklingshemming har om lag 15 prosentpoeng lågare sannsyn for å ha vore på kino enn andre barn. Vi finn derimot ingen sjølvstendig samanheng mellom kinobesøk og åtferdsvanskar eller rørslevanskar.

Analysen viser også at innvandrerbakgrunn har betydning for kinobesøk. Barn med to utanlandsfødde foreldre har om lag 14 prosentpoeng lågare sannsyn for å ha vore på kino enn barn med to norskfødde foreldre. For barn med éin utanlandsfødd forelder er forskjellen mindre, med rundt 3 prosentpoeng lågare sannsyn.

Hushaldsinntekt har også ein tydeleg samanheng med kinobesøk. Barn i den høgaste inntektsgruppa har nærare 10 prosentpoeng høgare sannsyn for å ha vore på kino i 2025 enn barn i den lågaste inntektsgruppa. Vi finn òg ein samanheng med utdanninga til foreldra, men denne er svakare. Barn med foreldre som har bachelorutdanning, har det høgaste sannsynet for å gå på kino, om lag 8 prosentpoeng høgare enn barn av foreldre utan fullført vidaregåande opplæring.

Samanhengen mellom sentralitet og kinobesøk held seg også i regresjonsanalysen. Barn og unge som bur i dei minst sentrale kommunane, har rundt 8 prosentpoeng lågare sannsyn for å ha vore på kino i 2025 enn dei som bur i dei mest sentrale kommunane.

Alder har mykje å seie for kinobesøk. Sannsynet er høgast blant barn på mellomtrinnet (10–12 år). Kjønn har derimot ingen betydning for sannsynet for å gå på kino.

Når det gjeld busituasjon, er biletet meir overraskande. Barn som bur saman med éin forelder, har rundt 5 prosentpoeng høgare sannsyn for å gå på kino enn barn som bur med begge foreldra. For barn som bur med éin forelder og ein annan vaksen, finn vi derimot ingen statistisk signifikant forskjell samanlikna med barn som bur med begge foreldra.

Tabell 11.1: Kva kjenneteiknar barn som går på kino?

Avhengig variabel: Har vore på kino (ja/nei)

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
Barnet sitt kjønn	(Ref.: Gut)		
	Jente	-0,001	(0,006)
Barnet sin alder	(Ref.: Barnehage)		
	Småskulen	0,390***	(0,011)
	Mellomtrinnet	0,440***	(0,011)
	Ungdomsskule	0,395***	(0,012)
	Vidaregåande	0,342***	(0,014)
Hushaldsinntekt	(Ref.: EU60)		
	60–85 prosent av medianinntekt	0,041**	(0,012)
	Medianinntekt (85–115 prosent)	0,067***	(0,012)
	15–50 prosent over medianinntekt	0,079***	(0,013)
	50+ prosent over medianinntekt	0,093***	(0,015)
Foreldres høgaste utdanningsnivå	(Ref.: Ikkje fullført vgs)		
	Vgs og fagbrev	0,061*	(0,029)
	Bachelorgrad	0,080**	(0,029)
	Mastergrad	0,071*	(0,029)
	Forskarutdanning	0,071*	(0,031)
Innvandringsbakgrunn	(Ref.: Begge foreldre fødd i Noreg)		
	Begge foreldre fødd utanfor Noreg	-0,148***	(0,013)
	Ein forelder fødd utanfor Noreg	-0,027**	(0,009)
Kommunens sentralitet	(Ref.: Mellom)		

Påvirkningsvariablar		Koeffisient	Standardfeil
	Mest sentral	0,022**	(0,008)
	Minst sentral	-0,058***	(0,010)
Barnet sitt funksjonsnivå	(Ref.: Ingen merknader)		
	Åtferdsvanskar	-0,019	(0,014)
	Rørslevanskar	-0,033	(0,036)
	Utviklingshemming	-0,150***	(0,035)
	Vil ikkje oppgi	—	—
Busituasjon	(Ref.: Bur med begge foreldre)		
	Bur med éin forelder	0,052***	(0,011)
	Bur med éin forelder og annan vaksen	0,002	(0,015)
Konstantledd		0,342***	(0,031)
Tal observasjonar: 19 875	R2: 0,171	Justert R2: 0,170	

TABELLTEKST: Tabellen viser resultat frå lineær regresjonsanalyse av sannsynet for at barnet har vore på kino (0 = nei, 1 = ja). Koeffisientane viser kor mykje sannsynet endrar seg når éin faktor blir endra, medan alle andre faktorar i modellen blir haldne konstante. Konstantleddet viser gjennomsnittleg sannsyn for eit barn i referansegruppene, her ein gut i barnehagealder med lågast utdanning og inntekt m.m. For dette barnet er sannsynet om lag 34 prosent (gjeve av konstantleddet 0,342). Om vi endrar frå barnehage til mellomtrinnet, legg vi til koeffisienten for mellomtrinnet (0,342 + 0,440) og sannsynet endrar til om lag 78 prosent. Analysen er estimert med kalibreringsvektar og robuste standardfeil (HC1). Robuste standardfeil (HC1) er oppgjevne i parentes og gir eit mål på den statistiske uvisse kring estimata. Både plussteikn (+) og stjerner (*) markerer statistisk signifikans: + $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Jo lågare p -verdi (og fleire stjerner), desto sterkare er det statistiske grunnlaget for samanhengen som er estimert. **MERKNAD:** Lang strek (—) betyr at modellen er estimert med kontroll for kategorien, men at koeffisienten ikkje er publisert av omsyn til respondenten sitt svar.

Avslutning

Samla sett viser analysane at kjønn har lita betyding for deltaking i publikumsaktivitetane i dette kapittelet, medan alder, som for dei fleste aktivitetane i rapporten, har større betyding. Kino og familiepark er dei klart mest utbreidde aktivitetane og når ut til rundt tre av fire barn og unge i Vestland.

For kino ser vi ein tydeleg sosial gradient der både hushaldsinntekt og utdanningsnivået til foreldra har betyding for deltakinga, men samanhengen er sterkare for inntekt enn for utdanning. Regresjonsanalysen viser at begge samanhengane held seg også når vi kontrollerer for andre bakgrunnsforhold. Eit anna tydeleg funn er at barn med utviklingshemming har om lag 15 prosentpoeng lågare sannsyn for å ha vore på kino enn andre barn. Vi finn også ein samanheng med innvandrarbakgrunn: Barn med to utanlandsfødde foreldre har om lag 14 prosentpoeng lågare sannsyn for å ha vore på kino enn barn med to norskfødde foreldre. Samstundes har barn som bur saman med éin forelder noko høgare sannsyn for å gå på kino enn barn som bur med begge foreldra.

Familiepark følgjer derimot eit noko anna mønster enn kino. Deltakinga er høgast blant barn i familiar med inntekt rundt medianen og blant dei med foreldre med bachelorutdanning, før ho minkar noko i dei høgaste inntekts- og utdanningsgruppene. Dette tyder på at familiepark er ein aktivitet som appellerer breitt på tvers av sosiale grupper, utan den same tydelege sosiale gradienten som vi finn for kino.

Folkefestar, utandørsarrangement og festivalar samlar derimot ein betydeleg mindre del av barn og unge enn kino og familiepark. Om lag éin av tre har deltatt på folkefest eller utandørs-

arrangement, medan berre rundt éin av åtte har deltatt på festival. For desse aktivitetane ser utdanninga til foreldra ut til å ha større betyding enn hushaldsinntekta, samstundes som deltakinga ofte er høgare i mindre sentrale kommunar enn i dei mest sentrale. Dette tyder på at slike arrangement i større grad er knytte til lokale kulturtradisjonar, sosiale fellesskap og kulturvanar enn til dei økonomiske ressursane til familien.

Ser vi på besøksfrekvensen blant dei som deltar, finn vi dessutan små forskjellar mellom inntekts- og utdanningsgruppene. Det er til og med ein svak tendens til at barn og unge frå familiar med lågare inntekt eller utdanning deltar noko oftare når dei først er med. Funna tyder derfor på at dei sosiale forskjellane først og fremst handlar om kven som deltar i aktivitetane, og i mindre grad om kor ofte dei deltar. Til tross for enkelte forskjellar mellom grupper og geografiske område er hovudbildet at publikumsaktivitetane når ut til ein stor del av barn og unge i Vestland og utgjør ein viktig del av kultur- og fritidslivet deira.

Sitert litteratur

Knapstad, M., Skogen, J.C., Johnsen, G.H., Nilsen, T.S., Leino, T., Nes, R., & Aarø, L.E. (2022). *Folkehelseundersøkinga i Vestland 2022: Framgangsmåte og utvalde resultat. Rapport 2022*. Bergen: Folkehelseinstituttet, 2022. <https://www.fhi.no/publ/2022/folkehelseundersokinga-i-vestland-2022--framgangsmate-og-utvalde-resultat/>

SSB (2020). *Standard for sentralitet*. <https://www.ssb.no/klasse/klassifikasjoner/128>

Foto: Ingrid Opheim Grønfur

Kapittel 12 | Bibliotek, bøker og media

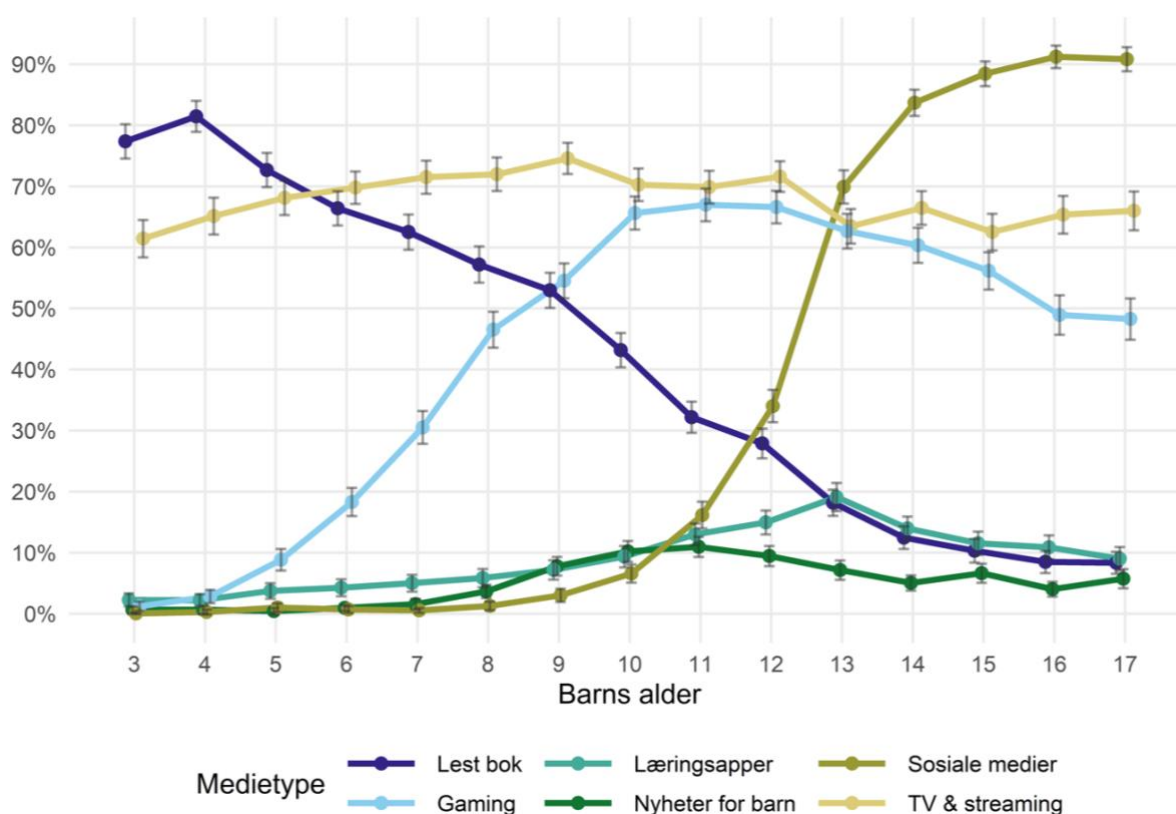
Kapittelsamandrag: Bøker er småbarnet sitt medium. Åtte av ti fireåringar les eller blir lest for dagleg, men andelen fell jamt gjennom heile oppveksten til under éin av ti ved 17 år. TV og strøyming er det einaste mediet som held seg høgt gjennom heile barndommen. Gaming tek av i småskulen, men blir avløyst av sosiale medium mot tenåra.

Den vekentlege lesinga har auka blant dei yngste sidan 2022 og falle blant dei eldste. Det er ingen lesekrise i småbarnsfamilien, men ein tydeleg nedgang etter 13 år. Sosiale medium er nærast fråverande før tiårsalderen og nærast universelle etter fylte 14, og heile overgangen skjer i løpet av to år. Barn byrjar om lag 1,5 år seinare med sosiale medium når vi samanliknar Barnefamiliepanelet 2025 med 2022, men bruken meir utbreidd enn før.

Bibliotekbruken har auka i alle aldersgrupper sidan 2022, og biblioteket når flest barn i småskulealder, ikkje i barnehagealder. Gutar sluttar å bruke biblioteket tidlegare enn jenter, og i vidaregåande er forskjellen 17 prosentpoeng.

Barndommen byrjar som eit bokprega og endar som eit skjermprega tilvære. Det er den enklaste oppsummeringa av dette kapitlet, og ho kan tidfestast ganske presist. Vi ser først på kva medium barn brukar til dagleg i ulike aldrar. Deretter studerer vi korleis sosiale medium har endra seg sidan førre undersøking i Barnefamiliepanelet. Til slutt ser vi på biblioteket som møtestad for lesinga til barn. Medieandelane i dette kapitlet er henta frå Barnefamiliepanelet 2025. Der vi samanliknar med panelet i 2022, er samanlikninga avgrensa til dei måla som toler det, sidan nokre variablar blir ulikt målt i dei to rundane. Meir om dette under *Analyser i denne rapporten* i kapittel 14.

Figur 12.1: Andelen barn og unge (3–17 år) som brukar ulike medium dagleg i 2025, etter alder.

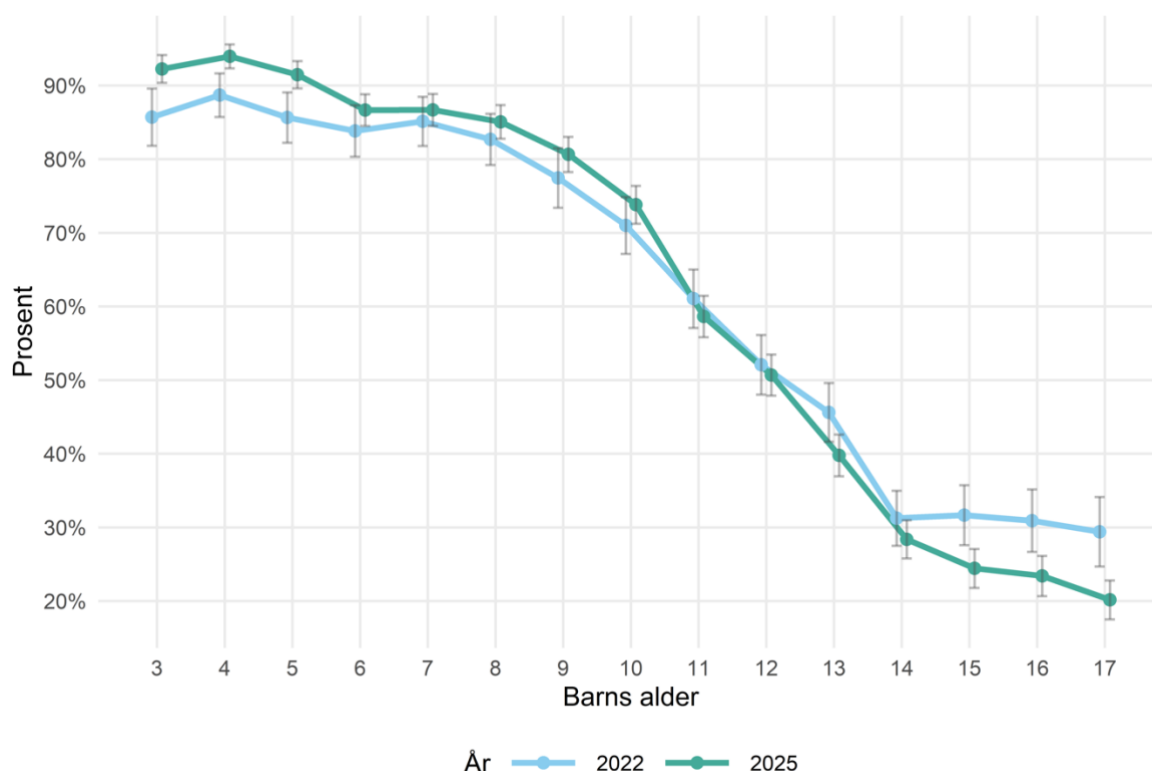
FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Punkta viser andelen, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriene kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Som vi ser i figur 12.1 skil bøker seg ut ved å vere det einaste mediet som blir brukt mindre gjennom heile barndommen. Blant treåringane les eller blir 77 prosent lesne for dagleg, og andelen når sitt høgaste punkt allereie ved fire år med 81 prosent. Derifrå går det berre nedover: 66 prosent ved seks år, 53 prosent ved ni, 32 prosent ved elleve og under ti prosent frå 15-års alder. Ingen andre medium har denne kurva. Dagleg lesing er altså ikkje noko barn veks inn i, men noko dei veks frå.

TV og strøyming er det stabile mediet. Andelen stig frå 61 prosent blant treåringane til rundt 75 prosent ved ni år, og held seg deretter mellom 62 og 71 prosent heilt til 17 år. Gaming stig bratt gjennom barneskulen, frå nær null blant dei yngste til 66 prosent ved ti år. Gaming flatar ut på mellomtrinnet og fell så sakte til 48 prosent ved 17 år. Sosiale medium er så å seie fråverande før tiårsalderen og stig deretter loddrett: 6 prosent ved ti år, 16 prosent ved elleve, 34 prosent ved tolv, 70 prosent ved tretten og over 90 prosent frå 16 år.

Kurvane kryssar kvarandre på måtar som er verdt å merke seg. Gaming passerer bøker ved niårsalderen, der begge ligg rundt 53–55 prosent. Sosiale medium passerer bøker mellom elleve og tolv år, og passerer TV og strøyming ved tretten. Frå då av er sosiale medium det mest brukte mediet i kvardagen til barn. Læringsappar og nyhende for barn ligg gjennom heile oppveksten under 20 prosent og spelar ei beskjeden rolle i det daglege mediebildet.

Figur 12.2: Forskjellar mellom 2022 og 2025 i lesing siste veka blant barn og unge (3–17 år), etter alder.

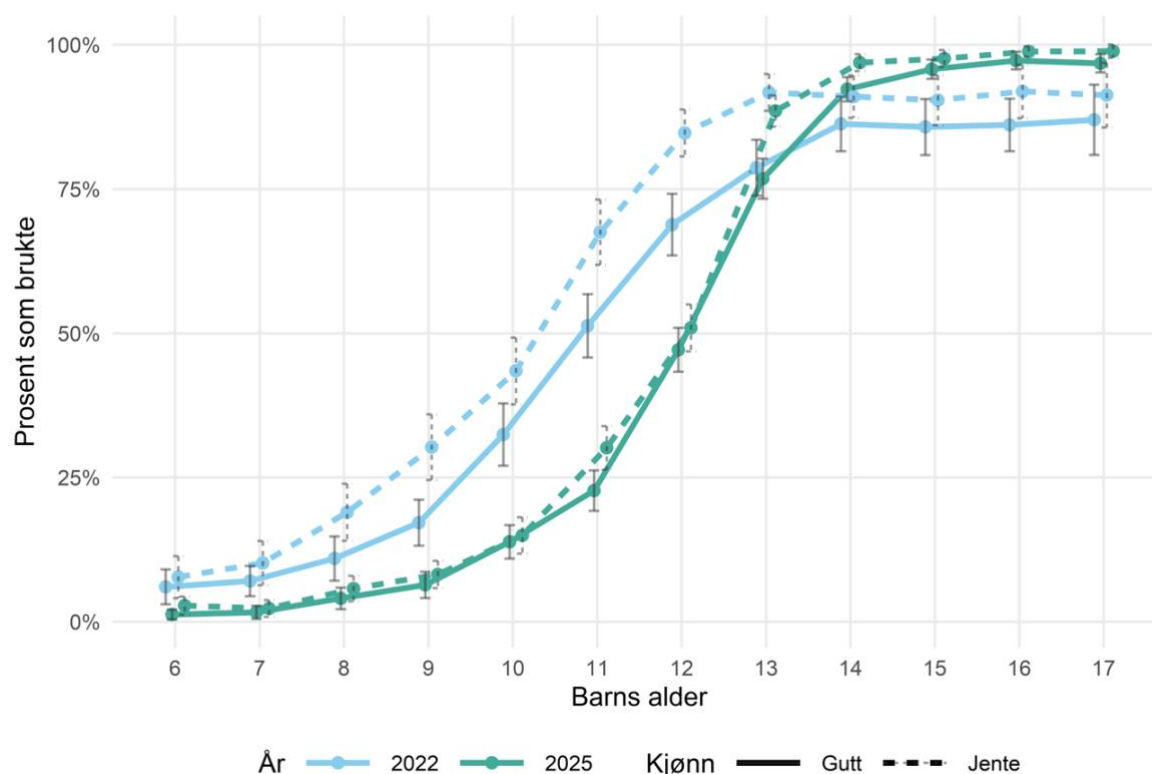
*FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for andelen barn som las sjølve eller blei lest for siste veka i heile Vestland. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvissa i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheiter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.*

Spørsmålet om lesing siste veke er stilt slik at dei to undersøkingane let seg samanlikne direkte, og figur 12.2 viser at endringa sidan 2022 går i to retningar. Blant dei yngste har den vekentlege lesinga auka. Ved tre år har andelen stige frå 86 til 92 prosent, ved fire år frå 89 til 94 prosent og ved fem år frå 86 til 92 prosent. Gjennom resten av barneskulen ligg dei to kurvene så å seie oppå kvarandre, med forskjellar på under tre prosentpoeng og konfidensintervall som overlappar.

Frå elleve års alder skil kurvene lag. Ved 13 år er andelen redusert frå 45 til 40 prosent, ved 15 år frå 33 til 24 prosent, og ved 17 år frå 29 til 20 prosent. Det siste betyr at ein tredel av den vekentlege lesinga blant dei eldste er borte på tre år. Forma på kurva har også endra seg: i 2022 flata lesinga ut på rundt 30 prosent gjennom heile ungdomstida, medan ho i 2025 held fram med å falle heilt til 17 år.

Dette gir eit meir presist svar på spørsmålet om vi har ei lesekrise enn det som gjerne kjem fram i den offentlege debatten (men sjå og Roaldsnes, 2025, om dei sosiale kjenneteikna ved lesinga i småbarnsfamilien). Det er ingen nedgang å spore i småbarnsfamilien: der blir det tvert imot lese meir enn for tre år sidan. Nedgangen er konsentrert til ungdomstida, og han ser ut til å forsterke seg. Det er også verdtt å merke seg at bokspørsmålet i 2025 er vidare formulert i undersøkinga enn i 2022, slik at nedgangen blant dei eldste er målt mot ein definisjon som trekkjer i motsett retning. Sjå metodenotatet i kapittel 14, om undersøkinga.

Figur 12.3: Forskjellar mellom 2022 og 2025 i bruk av sosiale media siste veke blant barn og unge (6–17 år), etter alder og kjønn.

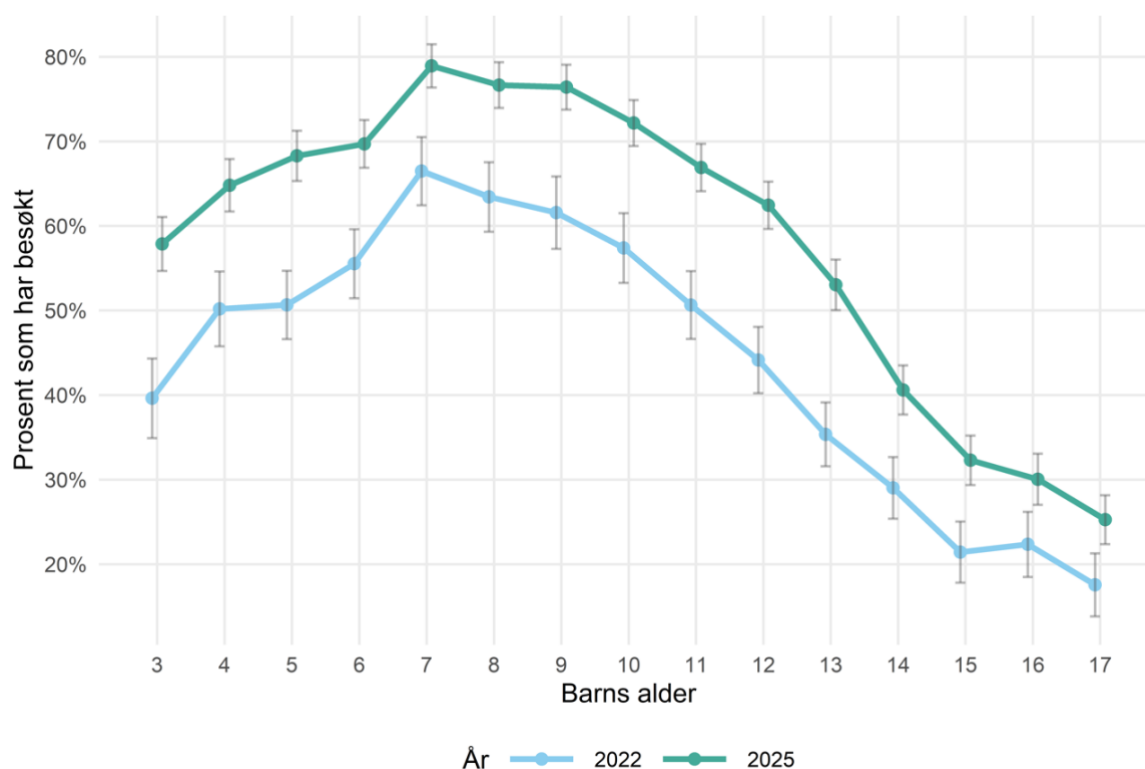
FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for andelen barn som brukte sosiale media siste veke i heile Vestland. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigeheiter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Også for sosiale media kan vi samanlikne dei to undersøkingane, sjå figur 12.3. Her viser samanlikninga noko uventa. Blant dei yngste har bruken gått kraftig ned. Ved elleve år brukte 50 prosent sosiale media vekentleg i 2022, mot 24 prosent i 2025. Ved tolv år er andelen redusert frå 69 til 44 prosent, og ved ti år frå 28 til 12 prosent. Blant dei eldste går utviklinga motsett veg: ved 15 år har andelen stige frå 88 til 95 prosent, og ved 17 år frå 88 til 97 prosent.

Vippepunktet ligg ved 13 år, der dei to åra er så å seie like (80 prosent). Det er ikkje berre nivået som har endra seg, men også forma på overgangen. I 2022 steig bruken jamt frå niårsalderen og oppover. I 2025 er det eit hopp: frå 44 prosent ved tolv år til 80 prosent ved tretten, altså 36 prosentpoeng på eitt år, mot tolv prosentpoeng i same overgang i 2022. Alderen der halvparten av barna tar i bruk sosiale media har altså forskyvd seg frå rundt elleve til rundt tolv og eit halvt år.

Kjønnsmonsteret har endra seg tilsvarande. I 2022 byrja jentene om lag to år før gutane, og forskjellen var størst nettopp i alderen ti til tolv år. I 2025 er dette forspranget i praksis borte fram til 13 år. Jentene ligg nokre få prosentpoeng over gutane gjennom heile ungdomstida. Samla teiknar dette eit bilete av ei utvikling som går i to retningar samtidig: barna byrjar seinare, men når dei først har byrja, er det tilnærma ingen som står utanfor. Det er verdt å merke seg at endringa er konsentrert til aldersgruppene under 13 år, altså til aldersgrensa på dei fleste plattformene.

Figur 12.4: Forskjeller mellom 2022 og 2025 i biblioteksbesøk blant barn og unge (3–17 år), etter alder.

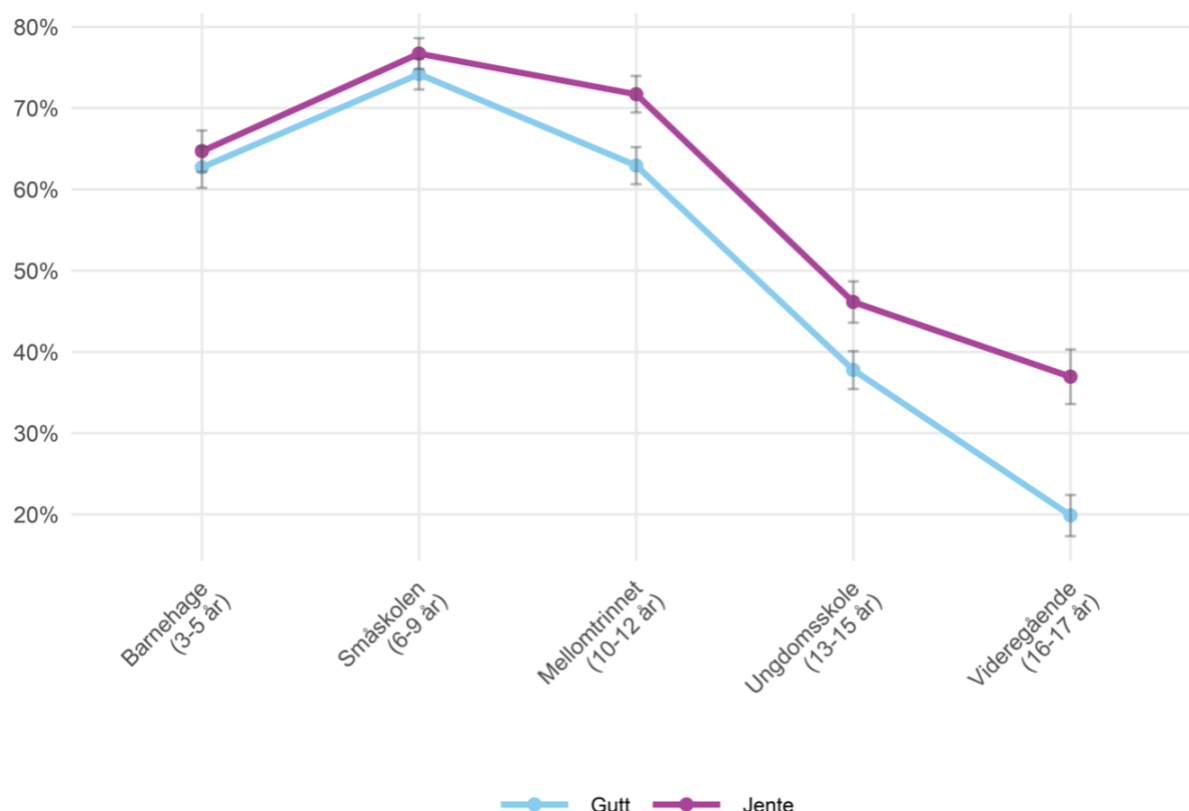

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for andelen barn som har besøkt biblioteket i 2022 og 2025 i heile Vestland. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvissa i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Bruken av bibliotek har auka sidan 2022, også når vi tek omsyn til attreisinga frå korona, sjå kapittel 8, introduksjon til del 2 av rapporten. Figur 12.4 viser at 2025-kurva ligg over 2022-kurva i kvar einaste aldersgruppe, med mellom 13 og 20 prosentpoeng. Ved elleve år har andelen stige frå 48 til 67 prosent, ved tolv år frå 40 til 62 prosent. Forma på kurva er den same i begge åra: heile nivået er løfta. Auken er også større for biblioteket enn for andre kulturelle besøk i undersøkinga, noko som talar mot at det berre dreier seg om ei generell normalisering etter pandemiåra.

Eit trekk ved figuren fortener merksemd i seg sjølv. Bibliotekbruken når sitt høgaste punkt ved sju år, med 79 prosent, og held seg over 76 prosent til niårsalderen. Dagleg lesing var derimot på topp allereie ved fire år. Biblioteket er altså ein institusjon for skulebarn, ikkje for småbarn, sjølv om det er blant småbarna lesinga står sterkast. Frå tiårsalderen fell bruken jamt, til 25 prosent ved 17 år.

Figur 12.5: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt biblioteket i 2025, etter aldersgruppe og kjønn.

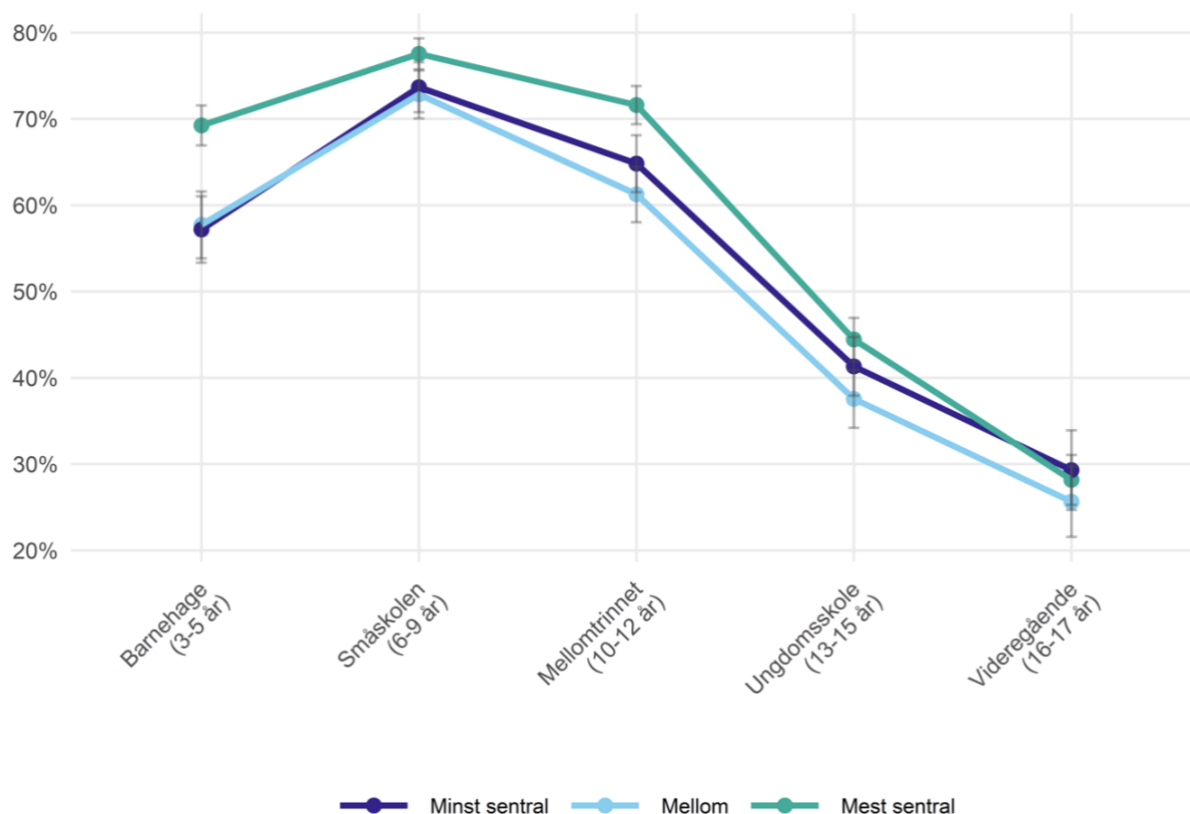

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «videregående» berre gjeld 16–17-åringar. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvissa i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Gutar og jenter brukar biblioteket like mykje så lenge dei er små, sjå figur 12.5. I barnehagealder er forskjellen to prosentpoeng, i småskulen tre. Deretter opnar det seg. På mellomtrinnet er forskjellen ni prosentpoeng, i ungdomsskulen åtte, og i videregående 17 prosentpoeng: 37 prosent av jentene og 20 prosent av gutane.

Det er verdt å merke seg kvar i kurva forskjellen oppstår. Gutane startar ikkje lågare enn jentene, dei fell raskare frå. Mellom ungdomsskulen og videregående blir bibliotekbruken til gutane halvert, frå 38 til 20 prosent, medan bruken til jentene fell frå 46 til 37 prosent. Kjønnforskjellen i bibliotekbruk er altså ikkje eit trekk ved barndommen, men noko som kjem i ungdomstida.

Figur 12.6: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt biblioteket, etter aldersgruppe og kommunen sin sentralitetsklasse.

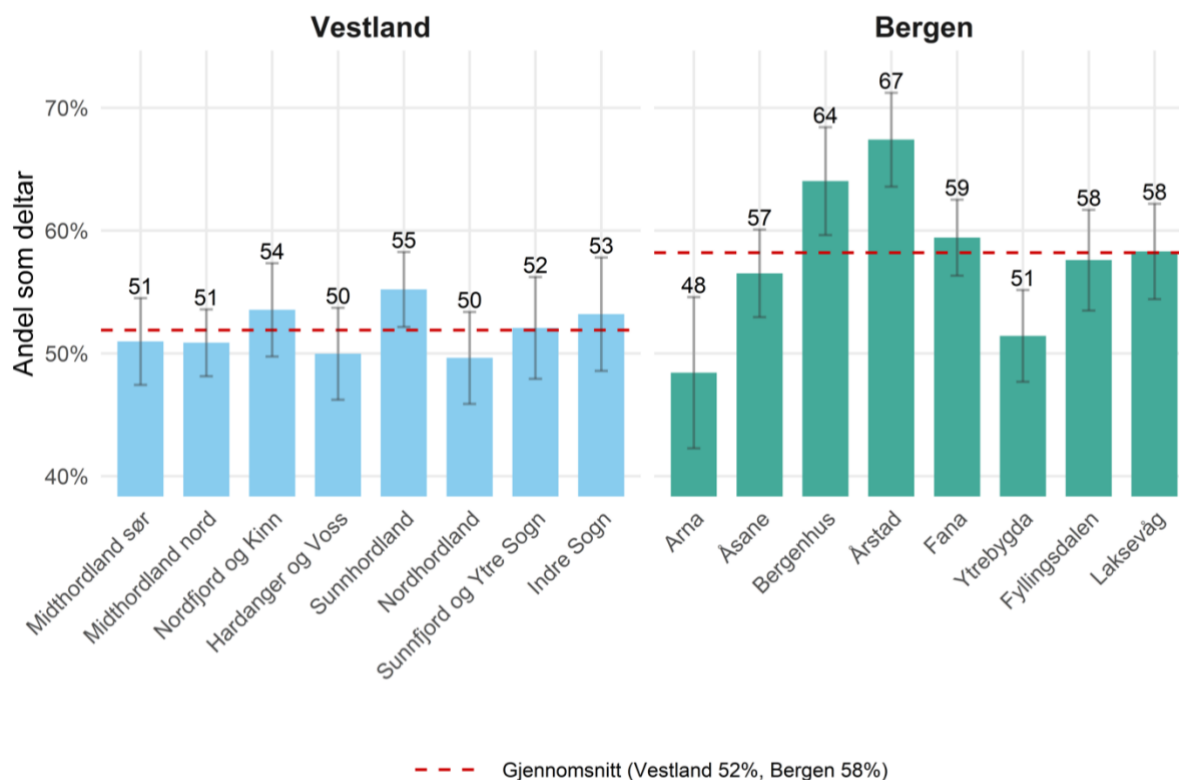

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland fordelt etter kommunesentralitet. Sentralitetsklassane byggjer på sentralitetsmålet til SSB (SSB 2020), som mellom anna tek omsyn til reiseavstand til arbeid og viktige tenester. **Minst sentral:** Askvoll, Aurland, Austevoll, Austrheim, Bremanger, Bømlo, Eidfjord, Etne, Fedje, Fitjar, Fjaler, Gloppen, Gulen, Hyllestad, Høyanger, Kinn, Kvinnherad, Luster, Lærdal, Masfjorden, Modalen, Sogndal, Solund, Stad, Stryn, Sunnfjord, Tysnes, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal, Vik og Årdal. **Mellom:** Alver, Bjørnafjorden, Kvam, Osterøy, Samnanger, Stord, Sveio, Voss og Øygarden. **Mest sentral:** Askøy og Bergen. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «videregående» berre gjeld 16–17-åringar. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse.

Barn i dei mest sentrale kommunane brukar biblioteket mest. Forskjellen er størst i barnehagealder, der 69 prosent i dei mest sentrale kommunane har vore på biblioteket mot 57–58 prosent i dei andre, og på mellomtrinnet, der forskjellen er om lag ti prosentpoeng. I småskulen er forskjellen liten, og i vidaregåande er han borte.

Dette går i motsett retning av det vi fann for kulturaktivitetar i kapittel 5, der barn i dei minst sentrale kommunane deltok mest. Dei to funna let seg foreine, men det krev at ein skil mellom typar kulturtilbod. Kulturskulen har god kapasitet per barn i små kommunar. Biblioteket er derimot avhengig av fysisk nærleik: ein filial i gangavstand blir brukt på ein annan måte enn eit hovudbibliotek ein biltur unna. Tilgjengelegheit betyr altså ikkje det same for dei to institusjonane.

Figur 12.7: Andel barn og unge (3–17 år) som har besøkt biblioteket i 2025, etter region i Vestland og bydel i Bergen.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for regionar i Vestland (utanom Bergen) og bydelar i Bergen. Den raude linja viser gjennomsnittet for Vestland (utanom Bergen) og Bergen. Regioninndelinga følgjer folkehelsereportane til Vestland fylkeskommune (Knapstad mfl. 2022). Kommunane i kvar region er lista under. **Hardanger og Voss:** Eidfjord, Kvam, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal og Voss. **Indre Sogn:** Aurland, Luster, Lærdal, Sogndal, Vik og Årdal. **Midthordland nord:** Askøy og Øygarden. **Midthordland sør:** Austevoll, Bjørnafjorden, Osterøy og Samnanger. **Nordfjord og Kinn:** Bremanger, Gloppen, Kinn, Stad og Stryn. **Nordhordland:** Alver, Austrheim, Fedje, Gulen, Masfjorden og Modalen. **Sunnfjord og Ytre Sogn:** Askvoll, Fjaler, Hyllestad, Høyanger, Solund og Sunnfjord. **Sunnhordland:** Bømlo, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Stord, Sveio og Tysnes. Stolpene viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse.

Figur 12.7 viser det same mønsteret som i figur 12.6, men her delt mellom regionar og bydelar i Bergen. Regionane i Vestland utanom Bergen ligg tett samla mellom 50 og 55 prosent, utan store forskjellar. Bergen har større spreiding – frå 48 prosent i Arna til 67 prosent i Årstad og 64 prosent i Bergenhus.

Arna er verdt ein kommentar, sidan bydelen ligg lågare enn alle regionane i resten av fylket. Det støttar ei tolking basert på reiseveg snarare enn på eit skilje mellom by og land: Arna er skilt frå resten av Bergen av fjellet, og bibliotekbruken følgjer reisevegen meir enn kommunegrensa. Dei to bydelane med høgast bruk, Årstad og Bergenhus, er også dei mest sentrale og dei tettast befolka.

Kvar får barna lesestoffet frå

Til slutt ser vi på kvar barna sitt lesestoff kjem frå, sjå tabell 12.1. Foreldra vart bedt om å krysse av for alle kjeldene barnet har brukt i løpet av 2025, og dei kunne oppgi fleire. Tre kjelder skil seg ut i omfang: bibliotek, bokhandel og gåver, som kvar når rundt halvparten av barna. Skulebiblioteket følgjer deretter, med 39 prosent, og lydbøker frå strøymetenester med 24 prosent. E-bøker, lydbøker frå biblioteket og Tibi blir brukt av under ti prosent kvar.

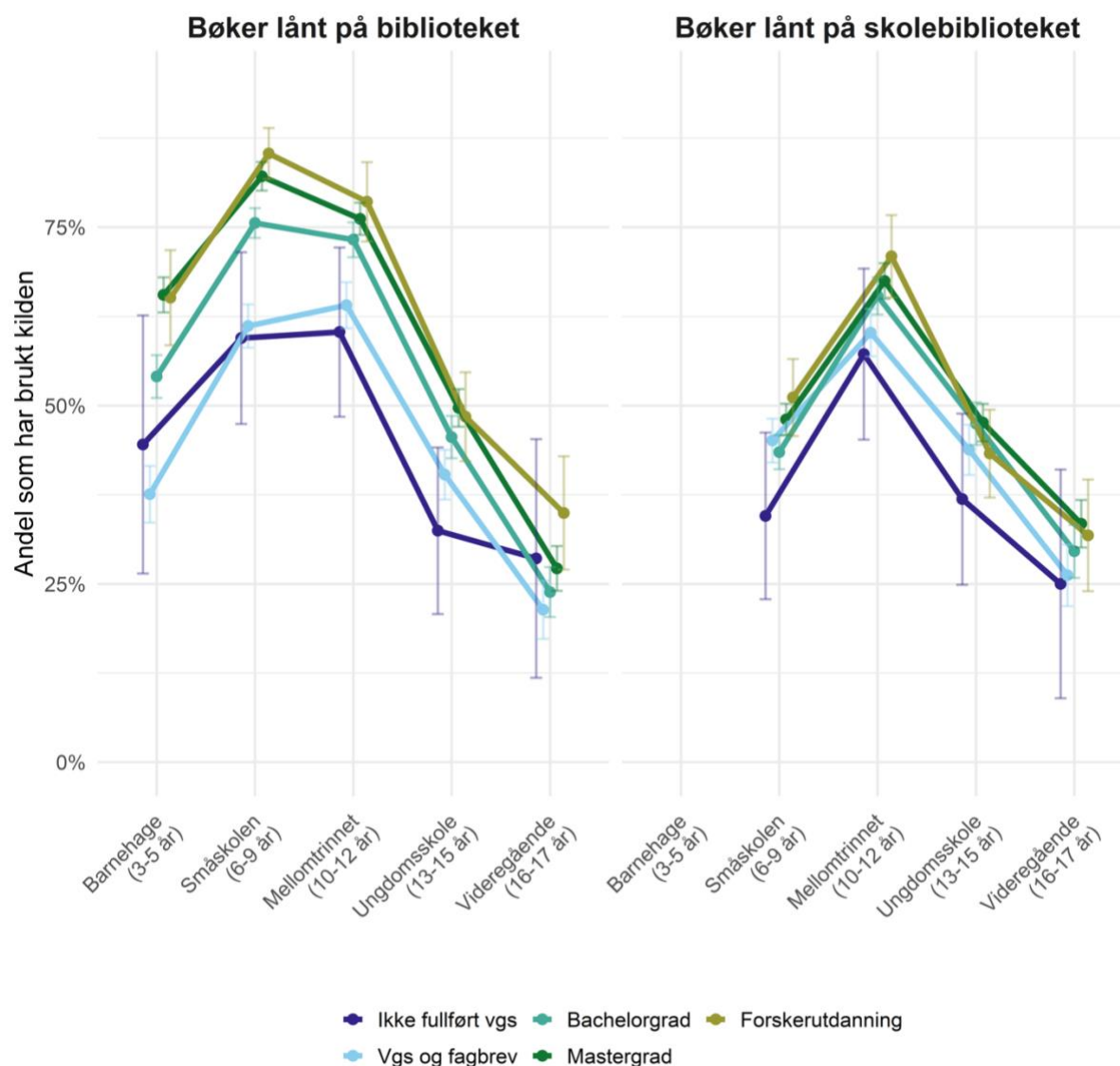
Tabell 12.1: Andel barn og unge (3–17 år) som har brukt ulike kjelder til lesestoff i 2025, etter aldersgruppe.

Kjelde	Totalt	Barnehage	Småskulen	Mellom-trinnet	Ungdoms-skule	Vidare-gående
Bøker lånt på biblioteket	55,8	53,4	73,3	71,1	44,6	24,6
Bøker lånt på skulebiblioteket	39,1	4,0	45,0	64,3	45,9	29,5
Bøker kjøpt hos bokhandlar	53,8	83,1	64,0	49,2	36,3	31,2
Bøker i gåve	52,9	82,2	66,1	48,1	34,4	27,1
Lydbøker frå strøymeteneste	23,6	22,8	33,9	26,0	16,2	14,4
E-bøker (kjøpt eller lånt)	8,1	4,6	9,6	8,5	8,4	8,7
Lydbøker frå biblioteket (Bookbites)	2,9	2,1	4,7	3,6	2,1	1,2
Tibi – den tilrettelagte boktenesta	2,5	0,7	2,5	3,5	3,2	2,6

TABELLTEKST: Tabellen viser vekta estimat for heile Vestland. Tala er oppgitt i prosent. Fleire svar var moglege, så andelane summerer seg til meir enn 100 prosent.

Aldersmønsteret i tabellen er tydeleg og går i to retningar. Bokhandelen og gåve er størst i barnehagealder, med høvesvis 83 og 82 prosent, og fell deretter jamt til rundt 30 prosent i vidaregåande. Biblioteket og skulebiblioteket har motsett profil: dei er på topp i småskulen og på mellomtrinnet, med 73 og 64 prosent, og fell først når barna blir eldre. Småbarn får altså bøker gjennom familien, medan skulebarn hentar dei sjølve frå institusjonane.

Figur 12.8: Institusjonelle kjelder til lesestoff for barn og unge (3–17 år) i 2025, etter aldersgruppe og foreldra sitt utdanningsnivå.

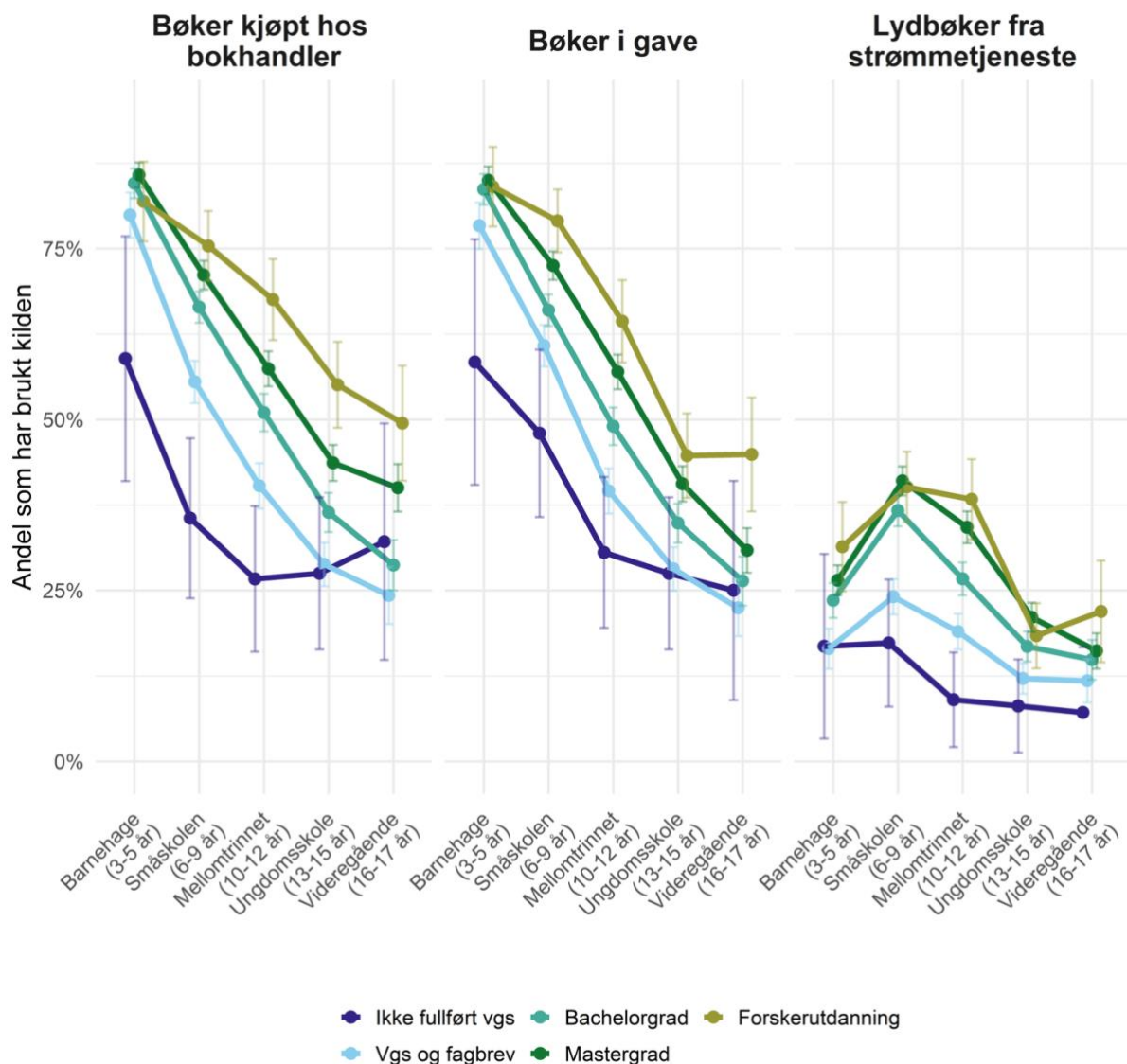
FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Skulebibliotek er utelatne for barnehagebarn sidan dei fleste i denne aldersgruppa ikkje har tilgang til eit skulebibliotek. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «videregående» berre gjeld 16–17-åringar. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Vi ser skilnad mellom folkebiblioteka og skulebiblioteka, sjå figur 12.8. Folkebiblioteket har ein tydeleg utdanningsgradient i dei yngste aldersgruppene: blant barnehagebarn har 37 prosent av barna til foreldre med vidaregåande eller fagbrev lånt bøker, mot 65 prosent av barna til foreldre med forskarutdanning. I småskulen er avstanden 60 mot 85 prosent. Men gradienten smalnar med alderen, og i vidaregåande ligg gruppene nærare kvarandre.

Når det gjeld skulebiblioteket er avstandane mellom barn med foreldre med ulikt utdanningsnivå små. Frå småskulen og oppover ligg utdanningsgruppene så å seie oppå kvarandre, og for alle aldersgrupper er avstanden frå vidaregåande og fagbrev til forskarutdanning berre fire prosentpoeng. Til samanlikning er han 17 prosentpoeng for folkebiblioteket. Den einaste gruppa som skil seg ut, er barn av foreldre utan fullført vidaregåande, og den gruppa er så lita i undersøkinga at

uvisse er stor. Skulebiblioteket når altså barn på ein måte inga annan kjelde gjer, uavhengig av familiebakgrunn.

Figur 12.9: Kommersielle kjelder til lesestoff for barn og unge (3–17 år) i 2025, etter aldersgruppe og foreldra sitt utdanningsnivå.

FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «videregående» berre gjeld 16–17-åringar. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Marknadskanalane viser motsette mønster av det vi ser ved bruk av skulebibliotek, sjå figur 12.9. I barnehagealder er forskjellane små: mellom 80 og 87 prosent av barna har fått bøker frå bokhandel uansett utdanninga til foreldra. Deretter blir det større skilje. I videregående har 49 prosent av barna til foreldre med forskarutdanning fått bøker frå bokhandelen, mot 24 prosent av barna til foreldre med vidaregåande eller fagbrev. Gåver følgjer same kurve, med 45 mot 22 prosent i same aldersgruppe.

Lydbøker frå strøymetenester har den største relative forskjellen av alle kjeldene. I småskulen har 40 prosent av barna i familiar med forskarutdanning brukt slike tenester, mot 24 prosent i familiar med fagbrev og 17 prosent der ingen har fullført vidaregåande. Dette er ei abonnementsteneste, og ho høyrer derfor heime blant marknadskanalane sjølv om ordet lydbok kan leie tankane mot biblioteket.

Sett under eitt teiknar dei to figurane eit mønster som er verdt å merke seg i ein kulturpolitisk samanheng. Forskjellane mellom utdanningsgruppene krympar med alderen for dei institusjonelle kjeldene og veks for marknadskanalane. Der biblioteket jamnar mest ut der det blir brukt minst, altså blant dei eldste, er det nettopp i desse aldersgruppene at kjøpte bøker skil familiane tydelegast frå kvarandre. Skulebiblioteket er den einaste kanalen som når alle grupper likt gjennom heile skulegangen.

Kven brukar biblioteket – kva heng saman?

For å få eit klarare bilete av kva som faktisk heng saman med bruk av biblioteket, brukar vi regresjonsanalyse, sjå tabell 12.2 under. Ein slik analyse gjer det mogleg å undersøke tydinga av éin faktor om gongen, samstundes som vi kontrollerer for andre kjenneteikn som alder, kjønn, inntekt og bustad. På den måten kan vi sjå kva samanhengar som held seg når ulike bakgrunnsforhold blir sett i samanheng.

Tabell 12.2: Kva kjenneteiknar barn som går på biblioteket?

Avhengig variabel: Har besøkt biblioteket (ja/nei)

Påvirkningsvariablar		Modell 1	Modell 2
Barnet sitt kjønn	(Ref.: Gut)		
	Jente	0,070*** (0,008)	0,050*** (0,007)
Barnet sin alder	(Ref.: Barnehage)		
	Småskulen	0,127*** (0,011)	0,158*** (0,011)
	Mellomtrinnet	0,050*** (0,012)	0,156*** (0,012)
	Ungdomsskule	-0,206*** (0,013)	-0,001 (0,014)
	Vidaregåande	-0,350*** (0,014)	-0,112*** (0,017)
Hushaldsinntekt	(Ref.: EU60)		
	60–85 prosent av medianinntekt	0,016 (0,014)	0,020 (0,014)
	Medianinntekt (85–115 prosent)	0,023+ (0,014)	0,024+ (0,013)
	15–50 prosent over medianinntekt	0,022 (0,015)	0,027+ (0,014)
	50+ prosent over medianinntekt	-0,014 (0,017)	-0,009 (0,017)
Foreldres høgaste utdanningsnivå	(Ref.: Ikkje fullført vgs)		
	Vgs og fagbrev	0,072* (0,034)	0,054 (0,033)
	Bachelorgrad	0,170*** (0,034)	0,133*** (0,033)
	Mastergrad	0,246*** (0,034)	0,182*** (0,033)
	Forskarutdanning	0,295*** (0,036)	0,216*** (0,036)
Innvandringsbakgrunn	(Ref.: Begge foreldre fødd i Noreg)		

Påvirkningsvariablar		Modell 1	Modell 2
	Begge foreldre fødd utanfor Noreg	-0,077*** (0,015)	-0,073*** (0,014)
	Ein forelder fødd utanfor Noreg	0,001 (0,011)	0,004 (0,011)
Kommunens sentralitet	(Ref.: Mellom)		
	Mest sentral	0,051*** (0,010)	0,049*** (0,009)
	Minst sentral	0,022+ (0,011)	0,030** (0,011)
Barnet sitt funksjonsnivå	(Ref.: Ingen merknader)		
	Åtferdsvanskar	0,002 (0,017)	0,003 (0,016)
	Rørslevanskar	0,073 (0,045)	0,073+ (0,043)
	Utviklingshemming	-0,029 (0,039)	-0,026 (0,036)
	Vil ikkje oppgi	—	—
Busituasjon	(Ref.: Bur med begge foreldre)		
	Bur med éin forelder	0,019 (0,012)	0,031** (0,012)
	Bur med éin forelder og annan vaksen	-0,022 (0,018)	-0,012 (0,017)
Barnet si lesing	(Ref.: Les aldri bøker)		
	Minst éin gong denne månaden		0,149*** (0,013)
	Minst éin gong denne veka		0,259*** (0,013)
	Kvar dag eller nesten kvar dag		0,381*** (0,013)
Konstantledd		0,397*** (0,035)	0,099** (0,036)
Tal observasjonar		19 753	19 753
R2		0,155	0,212
Justert R2		0,154	0,211

TABELLTEKST: Tabellen viser resultat frå ein stegvis lineær regresjonsanalyse av sannsynet for at barnet bruker biblioteket. Modell 1 omfattar berre familie- og bakgrunnskjenneteikn, medan modell 2 i tillegg inkluderer kor ofte barnet les bøker. Begge modellane er estimerte på same utval. Koeffisientane viser kor mykje sannsynet endrar seg når éin faktor blir endra, medan alle andre faktorar i modellen blir haldne konstante. Lang strek (—) betyr at modellen er estimert med kontroll for kategorien, men at koeffisienten ikkje er publisert av omsyn til respondenten sitt svar. Analysen er estimert med kalibreringsvektar og robuste standardfeil (HC1). Både plussteikn (+) og stjerner (*) markerer statistisk signifikans: + $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Jo lågare p -verdi (og fleire stjerner), desto sterkare er det statistiske grunnlaget for samanhengen som er estimert.

Foreldra si utdanning er den sterkaste sosiale skiljelinja i bibliotekbruken. Barn av foreldre med bachelorgrad har 17 prosentpoeng høgare sannsyn for å ha lånt bøker på biblioteket enn barn av foreldre utan fullført vidaregåande, og for mastergrad og forskarutdanning er tala 25 og 30 prosentpoeng. Hushaldsinntekt gjer derimot ingen skilnad: ingen av inntektsgruppene skil seg sikkert frå låginntektsgruppa, og koeffisienten for dei mest velstående familiane er negativ. Dette er same mønsteret som for kulturaktivitetar i kapittel 5, og det går mot ei vanleg oppfatning om at det først og fremst er økonomi som skil familiar frå kvarandre på kulturfeltet.

Modell 2 legg til kor ofte barnet sjølv les bøker, og denne samanhengen er sterk: barn som les kvar dag har 38 prosentpoeng høgare sannsyn for å bruke biblioteket enn barn som aldri les, og

trappa er jamn oppover frå 15 til 26 og 38 prosentpoeng. Det er den sterkaste enkeltsamanhengen i modellen.

To ting endrar seg når lesinga kjem inn. For det første blir utdanningsgradienten mindre, men langt frå borte: bachelorgrad fell frå 17 til 13 prosentpoeng og forskarutdanning frå 30 til 22.

Om lag ein fjerdedel av utdanningsforskjellen heng saman med at barn i desse familiane les meir (eller blir lest for meir), medan tre fjerdedelar står att. Høgt utdanna familiar bruker altså biblioteket meir enn barnas lesing åleine skulle tilseie. Biblioteket er ikkje berre der lesarane går, det er ein institusjon som høgt utdanna familiar er meir tilbøyelege til å oppsøke.

For det andre endrar aldersprofilen seg heilt. I Modell 1 fell bibliotekbruken kraftig i ungdomsskulen og vidaregåande, med 21 og 35 prosentpoeng under barnehagealder. I Modell 2 er utslaget for ungdomsskulen borte og for vidaregåande redusert til 11 prosentpoeng. Det meste av fallet i bibliotekbruk gjennom ungdomstida heng altså saman med at ungdom les mindre, ikkje med at biblioteket blir mindre attraktivt for dei som framleis les.

Innvandringsbakgrunn gir eit stabilt utslag på sju prosentpoeng lågare sannsyn for bibliotekbruk blant barn med to foreldre fødde utanfor Noreg, og dette endrar seg ikkje når vi tek omsyn til lesing. Det same gjeld sentralitet, der barn i dei mest sentrale kommunane bruker biblioteket fem prosentpoeng meir enn barn i mellomsjiktet. Barnets funksjonsnivå har ingen sikker samanheng med bibliotekbruk i nokon av modellane.

Avslutning

Barndommen byrjar bokprega og endar skjemprega, og skiftet skjer raskt. Den vekentlege lesinga har auka blant dei yngste sidan 2022, men felle blant dei eldste: ved sytten år er ein tredel av lesinga borte på tre år. Det er ingen lesekrise i småbarnsfamilien, men ein tydeleg nedgang etter trettenårsalderen. Sosiale medium kjem om lag halvanna år seinare inn i barna sitt liv enn i 2022, men når dei først kjem, skjer overgangen brått.

Bibliotekbruken har auka i alle aldersgrupper, og meir enn attreisinga etter pandemien åleine kan forklare. Biblioteket er ein institusjon for skulebarn, ikkje for småbarn, og kjønnsforskjellen oppstår først i ungdomstida, når gutane fell raskare frå enn jentene.

Skulebiblioteket skil seg ut som den einaste kjelda til lesestoff utan utdanningsgradient. Der dei institusjonelle kjeldene jamnar seg ut med alderen, skil dei kommersielle familiane stadig tydelegare frå kvarandre.

Sitert litteratur

Knapstad, M., Skogen, J.C., Johnsen, G.H., Nilsen, T.S., Leino, T., Nes, R., & Aarø, L.E. (2022). Folkehelseundersøkinga i Vestland 2022: Framgangsmåte og utvalde resultat. Rapport 2022. Bergen: Folkehelseinstituttet, 2022. <https://www.fhi.no/publ/2022/folkehelseundersokinga-i-vestland-2022--framgangsmate-og-utvalde-resultat/>

Roaldsnes, A. (2025). Lesekrise? Kulturell kapital og lesepraksiser i småbarnsfamilien. Tidsskrift for Samfunnsforskning, 66(4), 1–26. <https://doi.org/10.18261/tfs.66.4.4>

SSB (2020). Standard for sentralitet. <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/128>

Kapittel 13 | Transport: Korleis barn kjem seg til aktivitetane

Kapittelsamandrag: Dei aller fleste barn i Vestland blir køyrde til aktivitetane sine. Blant dei yngste gjeld dette nær ni av ti aktivitetar, og sjølv i vidaregåande to av tre. Barn kjem seg fram meir på eiga hand med alderen, men gutar gjer dette i større grad enn jenter, og forskjellen mellom dei aukar gjennom oppveksten.

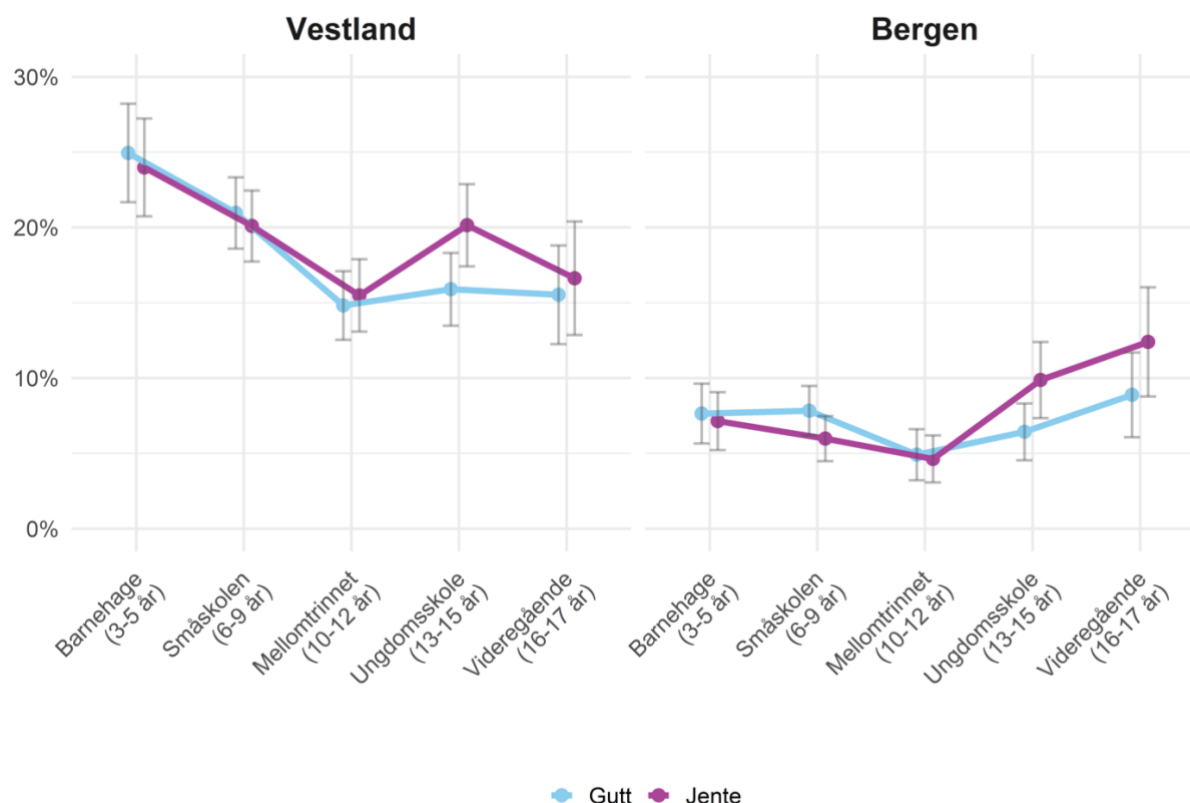
Sykling er transportforma der kjønnsforskjellane er størst. Differansen er sju prosentpoeng ved seks år og veks til fjorten prosentpoeng ved sytten år. Jenter blir køyrde lenger, og ved sytten år blir dei køyrde til ti prosentpoeng fleire av aktivitetane sine enn gutar. Barn i låg-inntektsfamiliar blir sjeldnare køyrde og går og reiser kollektivt oftare. Det same gjeld barn av foreldre med forskarutdanning, men der er det truleg andre mekanismar som ligg bak.

I kapittel 4 såg vi at dei store forskjellane i deltaking primært ikkje handlar om transport. Det betyr ikkje at transport er uinteressant. Spørsmålet om korleis barn kjem seg til og frå aktivitetane sine handlar om noko anna enn om dei deltar: det handlar om kven som kjem seg til aktivitetar på eiga hand, når i oppveksten dette skjer, og kven som fraktar dei fram til dess. Dette kapittelet handlar altså om barn sin fridom til å bevege seg rundt, og om at ho kjem på ulike tidspunkt for gutar og jenter.

Foreldra vart spurde om korleis barnet vanlegvis kjem seg til aktivitetane sine, med fem svaralternativ som kunne kombinerast: går sjølv, sykklar sjølv, brukar kollektivtransport, blir køyrd av foreldra, eller blir køyrd av andre knytt til aktiviteten. Spørsmålet vart stilt for inntil to aktivitetar per barn. Tala i dette kapittelet er derfor rekna som del av dei aktivitetane barnet faktisk vart spurt om, slik at barn med éin og to aktivitetar kan samanliknast. Analysen omfattar dei 16 525 barna som deltar i minst éin organisert aktivitet. Samtidig ser vi på transportbruken i kontekst. Foreldre vart spurde om dei oppfattar skulevegen som trygg, og dette er óg ein del av biletet for ikkje-deltaking, sjå kapittel 4. Berre den delen som var heilt ueinig i at skulevegen var trygg, hadde ei påverknad i analysane. Dette tyder på ein terskel heller enn ein gradsskilnad. Difor ser vi spesielt på gruppa av familiar som opplever skulevegen som utrygg her.

Det er stor skilnad på Bergen og Vestland når det kjem til oppfatninga om skulevegen er trygg. I Vestland er 18,8 prosent ueinige i at skulevegen er trygg, mot 7,3 prosent i Bergen. Det er både variasjonar etter alder, og om foreldre svarar for ein gut eller ei jente, sjå figur 13.1.

Figur 13.1: Andel foreldre som opplever skulevegen som utrygg i 2025, etter barnet sitt kjønn og alder

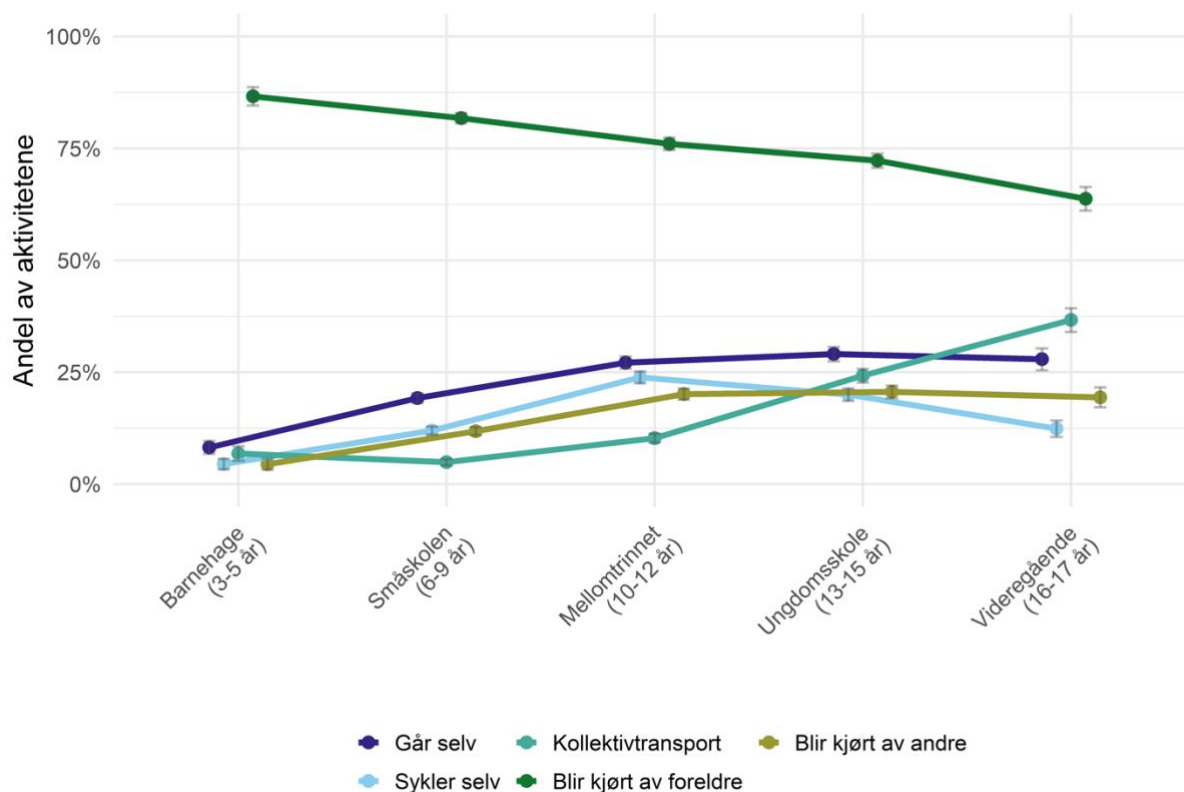

FIGURTEKST: Figuren viser andelen foreldre som er heilt ueinige i påstanden «Det er mogleg å sykle eller gå trygt til skulen», etter barnet sitt kjønn og aldersgruppe. Andelane er vektta estimat for befolkninga i Vestland (utanom Bergen) og Bergen. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «vidaregåande» berre gjeld 16–17-åringar. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvissa i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriane kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.

Bilen som hovudregel

La oss no sjå nærare på korleis barna kjem seg til aktivitetane. Figur 13.2 viser kva transportmiddel barn i ulike aldrar vanlegvis bruker til og frå organiserte fritidsaktivitetar.

Figur 13.2: Andel barn og unge (3–17 år) som nyttar ulike transportmåtar til organiserte aktivitetar i 2025, etter aldersgruppe.

*FIGURTEKST: Figuren viser vekta estimat for heile Vestland samla. Merk at aldersgruppa «barnehage» berre gjeld 3–5-åringar, og «videregående» berre gjeld 16–17-åringar. Punkta viser estimerte andelar, medan dei grå strekane viser uvisse i tala (feilmarginen): korte strekar tyder på at estimatet er meir sikkert, lange strekar tyder på større uvisse. Om feilmarginen til ein kategori overlappar med **punktet** til ein anna kategori, tyder det på at forskjellen mellom kategoriene kan skuldast tilfeldigheter. Når det ikkje er overlapp, tyder det på ein faktisk forskjell.*

Det første som slår oss i figur 13.2, er kor dominerande bilen er. Blant barn i barnehagealder blir 87 prosent av barna køyrde av foreldra. Andelen fell jamt gjennom oppveksten, men han fell ikkje bratt: 82 prosent på småskuletrinnet, 76 prosent på mellomtrinnet, 72 prosent i ungdomsskulen og 64 prosent i vidaregåande. Sjølv blant dei eldste barna blir to av tre køyrd til aktiviteten.

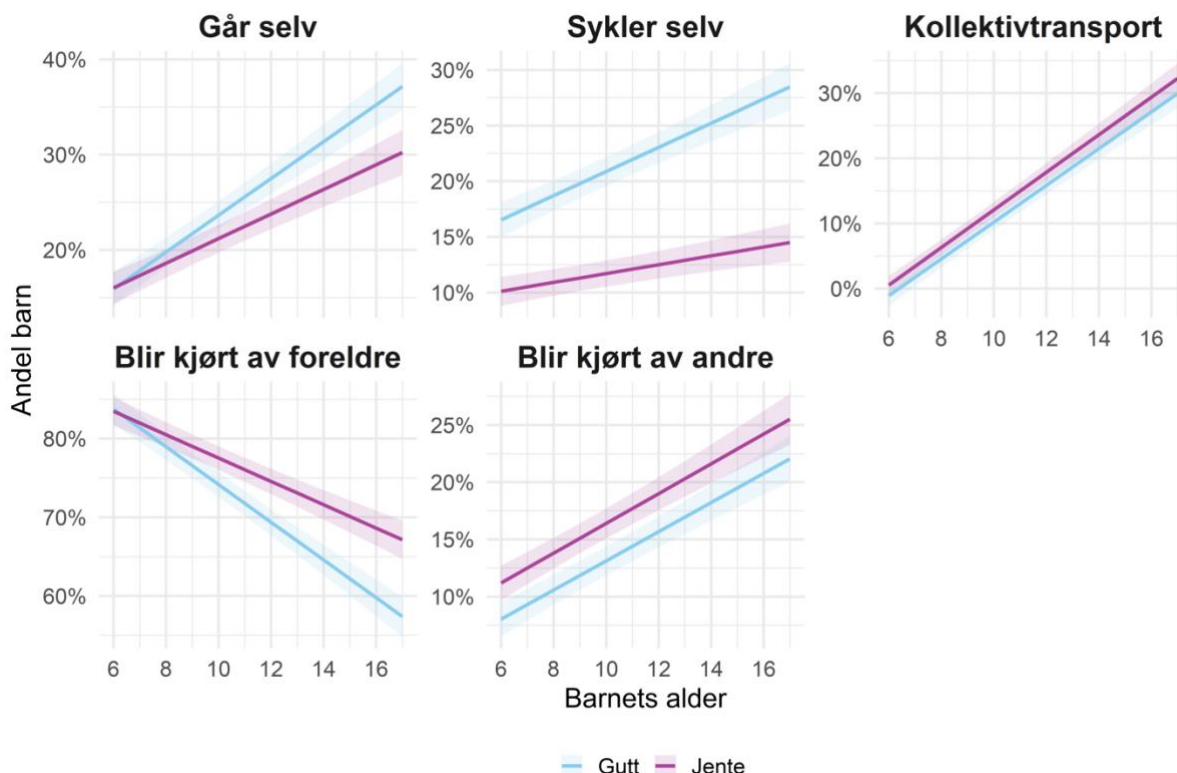
Dei andre transportformene bygger seg opp under dette taket. Å gå sjølv stig frå 8 prosent blant dei yngste til 27 prosent på mellomtrinnet, og flatar deretter ut. Sykling har ein tydeleg topp på mellomtrinnet med 24 prosent, og fell så til 12 prosent i vidaregåande. Kollektivtransport gjer det motsette: han ligg under ti prosent gjennom heile barneskulen og skyt fart i ungdomsskulen, til 24 prosent, og vidare til 37 prosent i vidaregåande. Å verte køyrd av andre knytt til aktiviteten, typisk andre foreldre, ligg stabilt rundt 20 prosent frå mellomtrinnet og oppover.

Sett under eitt viser dette ei utvikling frå å verte frakta til å forflytte seg sjølv, men dette er ei utvikling som skjer seint og aldri blir fullført. Fallet til syklinga etter mellomtrinnet er verdt å merke seg: ho blir avløyst av kollektivtilbod, ikkje av gåing. Det er altså ikkje slik at ungdom rører seg meir for eiga maskin enn barn gjer; dei byter til eit transportmiddel som dekkjer større avstandar.

Autonomi kjem tidlegare for gutar

Aldersutviklinga ser ulik ut for gutar og jenter. Figur 13.3 viser predikerte andelar for kvar transportmåte over aldersspennet, med andre kjenneteikn haldne konstant.

Figur 13.3: Transportmåtar blant barn og unge (6–17 år), etter alder og kjønn.

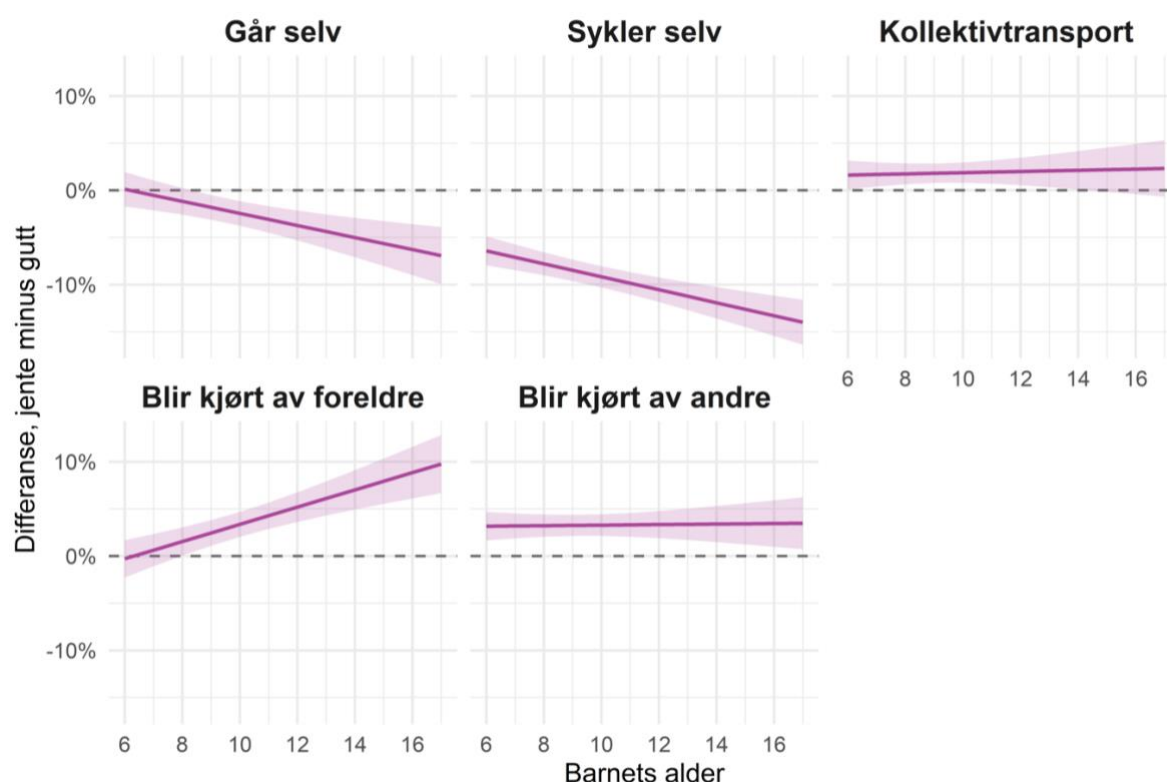

FIGURTEKST: Figuren viser predikerte andelar med 95 prosent konfidensintervall for heile Vestland samla. Variablane som er kontrollerte for i modellen er kjønn og alder, hushaldsinntekt, foreldre sin høgaste utdanning, kommunens sentralitet, antall aktivitetar og om dei er heilt einig i at skulevegen er utrygg.

Ved seks år har gutar og jenter likt transportmønster, sjå figur 13.3. Begge blir køyrde til rundt 83 prosent av aktivitetane sine, og begge går sjølve til om lag 16 prosent. Derifrå skil kurvene lag. Ved 17 år går gutar sjølve til 37 prosent av aktivitetane mot 30 for jentene, og dei blir køyrde av foreldra til 57 prosent mot 67 for jentene. Kollektivtransport er det eine området der jentene ligg like høgt eller litt høgare gjennom heile spennet.

Vi ser det tydelegaste skiljet når det gjeld sykling til aktivitetar. Allereie ved seks år sykklar gutar til 16 prosent av aktivitetane mot 10 prosent av jentene, og avstanden aukar: ved 17 år er tala 28 og 15 prosent. Sykkelbruken til gutane doblar seg nesten gjennom oppveksten, medan sykkelbruken til jentene knapt blir endra.

Figur 13.4: Kjønnsskjell i transportmåte blant barn og unge (6–17 år), etter alder.

FIGURTEKST: Figuren viser skilnaden mellom jenter og guttar i bruk av ulike transportmåtar i Vestland, målt i prosentpoeng. Positive verdier tyder at jenter nyttar transportmåten oftare enn guttar, medan negative verdier tyder det motsette. Resultata er justerte for alder, hushaldsinntekt, foreldra si utdanning, kommunesentralitet, tal på aktivitetar og opplevd utrygg skuleveg. Skygga rundt linja viser 95 prosent konfidensintervall. Når desse kryssar nullpunktet, er skilnaden mellom guttar og jenter ikkje statistisk sikker.

Figur 13.4 viser forskjellen mellom guttar og jenter sine transportmåtar, med konfidensband rundt. Den stipla linja markerer null, og den rosa linja viser korleis jentene sin transport til aktivitetar skil seg frå gutane sin. For sykling ligg heile bandet under null i alle aldrar etter 6 år, og avstanden mellom guttar og jenter veks frå 7 til 14 prosentpoeng. For å gå sjølv startar forskjellen på null ved seks år og endrar seg til sju prosentpoeng i disfavør av jentene. For å verte køyrd av foreldra går det motsett veg: frå ingen forskjell ved 6 år til 10 prosentpoeng i retning av jentene ved 17 år. Kollektivtransport og det å verte køyrd av andre viser små, stabile forskjellar utan aldersutvikling.

Dette viser i praksis eitt mønster – ikkje fire. Etter kvart som barna blir eldre, får gutane i aukande grad røre seg for eiga maskin, medan jentene i aukande grad blir køyrde. Forskjellen finst ikkje ved skulestarten, han blir bygd opp gjennom oppveksten, og er størst i dei åra der ungdom elles får større sjølvstende på andre område. Materialet seier ikkje noko om kvifor. Det kan handle om vurderinga foreldra gjer av tryggleik, om avstandar til ulike typar aktivitetar, eller om kva aktivitetar guttar og jenter driv med. Men resultatet er at fridomen til å bevege seg fritt kjem tidlegare for guttar enn for jenter.

Sosiale forskjellar i transport

Dei sosiale forskjellane i transport er mindre synlege i dei deskriptive tala enn kjønns- og aldersforskjellane, og krev at vi ser på fleire kjenneteikn samstundes. Tabell 13.1 viser fem modellar, éin for kvar transportmåte, der utfallet er andelen av aktivitetane til barnet som brukar den aktuelle måten. Modellane inkluderer også om foreldra opplever at det er trygt å gå eller sykle i nærmiljøet.

Tabell 13.1: Transportmåte til organiserte aktivitetar.

	Går sjølv	Syklar	Kollektiv	Køyrde av foreldre	Køyrde av andre
Hushaldsinntekt (Ref.: Medianinntekt)					
EU60	0,056***	-0,026*	0,095***	-0,130***	-0,022*
60–85 prosent	0,016	-0,015	0,020*	-0,026*	-0,010
15–50 prosent over	-0,002	0,008	-0,012	0,021*	0,009
50+ prosent over	-0,006	-0,013	-0,012	0,040***	0,017
Foreldres utdanning (Ref.: Bachelorgrad)					
Ikkje fullført vgs	0,002	0,011	0,009	-0,119***	0,008
Vgs og fagbrev	-0,009	-0,000	-0,015+	-0,011	0,001
Mastergrad	0,021*	0,013+	0,032***	-0,064***	-0,015*
Forskarutdanning	0,072***	-0,007	0,056***	-0,143***	-0,040**
Barnet og kommunen					
Alder, per år	0,015***	0,007***	0,029***	-0,018***	0,013***
Jente	-0,030***	-0,095***	0,024***	0,039***	0,035***
Mest sentral kommune	0,113***	-0,044***	0,121***	-0,128***	0,001
Minst sentral kommune	0,061***	0,053***	-0,059***	-0,051***	-0,002
Nærmiljøet					
Utrygg skuleveg	-0,137***	-0,130***	0,022*	0,107***	-0,008
Kontroll					
To besvarte aktivitetar	0,021**	-0,006	-0,026***	-0,056***	-0,012+
Tal observasjonar	14 811	14 811	14 811	14 811	14 811
R2	0,058	0,054	0,160	0,093	0,025

*TABELLTEKST: Lineær regresjon med kalibreringsvektar og robuste standardfeil (HC1). Stjernemarkering angir statistisk signifikans: + $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Transportspørsmålet er stilt for inntil to aktivitetar per barn, og talet på besvarte aktivitetar er kontrollert for. «Utrygg skuleveg» omfattar foreldre som er heilt uenige i at det er mogleg å gå eller sykle trygt til skulen.*

Inntekt og utdanning verkar på kvar sin måte. Barn i låginntektsfamiliar blir køyrde til 13 prosentpoeng færre av aktivitetane enn barn i familiar rundt medianinntekta, og går sjølv og reiser kollektivt til høvesvis 5,6 prosentpoeng og 9,5 prosentpoeng fleire aktivitetar. I den andre enden blir barn i dei mest velståande familiene køyrde til 4,0 prosentpoeng fleire aktivitetar enn medianfamiliar. Bilen er altså eit gode som følgjer inntekta.

Utdanning peikar motsett veg. Barn av foreldre med forskarutdanning blir køyrde til 14,3 prosentpoeng færre aktivitetar enn barn av foreldre med bachelorgrad, og går til 7,2 prosentpoeng fleire aktivitetar. Mastergrad viser det same, men i mindre skala. Det er altså ikkje slik at ressurssterke familiar gjennomgåande køyrer meir. Økonomisk kapital gir bilkøyring, kulturell kapital heng saman med at barna rører seg sjølve.

Gruppa der ingen av foreldra har fullført vidaregåande fortener ein eigen merknad. Også desse barna blir sjeldnare køyrde, 11,9 prosentpoeng under bachelorgruppa, men utan at nokon av dei andre transportmåtane aukar tilsvarande. Utslaget liknar på det ein finn for låginntektsfamiliane, men mekanismen er ikkje den same, og gruppa er lita nok til at tala bør lesast med varsemd.

Sentraliteten til kommunen gir nokre av dei største enkeltutslaga i tabellen, og dei følgjer ikkje ein enkel by-land-akse. Barn i dei mest sentrale kommunane blir køyrde til 12,8 prosentpoeng færre aktivitetar og brukar kollektivtransport til 12,1 prosentpoeng fleire. Men også barn i dei minst sentrale kommunane blir sjeldnare køyrde enn barn i kommunane i mellomsjiktet, og dei syklar meir. Barna blir altså køyrde mest til aktivitetar i forstadane og dei mellomstore kommunane.

Utrygg skuleveg endrar korleis barna kjem seg fram

Foreldre som meiner det ikkje er mogleg å gå eller sykle trygt til skulen, har barn som går til 13,7 prosentpoeng færre av aktivitetane sine og syklar til 13 prosentpoeng færre. Til gjengjeld blir desse barna køyrde til 10,7 prosentpoeng fleire aktivitetar. Dette er blant dei største utslaga i heile tabellen, større enn alle inntektsutslaga med unntak av EU60.

Dette er verdt å merke seg av to grunnar. For det første stadfestar det at spørsmålet fangar noko reelt. Foreldre som seier at nærmiljøet ikkje er trygt å ferdast i, har barn som faktisk går og syklar mindre. Spørsmålet fangar opp forhold ved nærmiljøet som let seg observere i åtferda til familiane, og ikkje berre ei generell uro.

For det andre viser det korleis familiane handterer ein utrygg skuleveg. Nedgangen i gåing og sykling blir nær fullstendig kompensert av auka bilkøyring. Dette gir eit tilleggsperspektiv på funnet i kapittel 4, der den same variabelen gir eit utslag på 2,7 prosentpoeng på sannsynet for at barnet ikkje deltar i det heile. Utrygg skuleveg har altså stor verknad på korleis barnet kjem seg til aktiviteten, og liten verknad på om barnet kjem dit. Familiane løyser problemet ved å køyre.

Dette er ei viktig presisering av transportspørsmålet. Det svake utslaget på deltaking i kapittel 4 kjem ikkje av at målet er dårleg eller at foreldra svarar tilfeldig. Målet fungerer, og det fungerer godt. Utryggleik i nærmiljøet fører til at barn blir køyrde i staden for å gå, men ikkje til at dei sluttar å delta. Kostnaden ved ein utrygg skuleveg blir dermed boren av foreldra, i form av køyring, snarare enn av barna, i form av tapt deltaking.

MERKNAD: Modellane i denne tabellen er estimerte på 14 811 barn, mot 16 525 i tabellane elles i kapittelet. Skilnaden kjem av at spørsmålet om trygg skuleveg ikkje er svart på av alle. Dei andre koeffisientane endrar seg lite når variabelen blir teken inn.

Avslutning

Transport er ikkje ein vesentleg barriere mot deltaking, slik kapittel 4 viser. Men transporten har ein kostnad, og han blir boren av foreldra. Når to av tre barn framleis blir køyrde til aktivitetar i vidaregåande alder, og nær ni av ti i barnehagealder, er organisert fritid også eit betydeleg logistikkprosjekt for hushaldet. Det er verdt å ha med når ein vurderer tiltak som føreset at familiar kan frakte barn til nye tilbod.

Det andre – og det vi meiner er det viktigaste funnet – er kjønnsforskjellen i mobilitet. Dette funnet viser ikkje forskjell i deltakinga. Gutar og jenter deltar like mykje, slik kapittel 4 viser. Det viser forskjell i korleis barna kjem seg til aktivitetane. Gutar får i aukande grad bevege seg sjølv gjennom oppveksten, jenter i minkande grad. Vegen til skulen blir òg oppfatta som meir eller mindre utrygg, avhengig av om foreldre svarar for ei jente eller ein gut. Sykkelen, som er det billegaste og mest tilgjengelege transportmiddelet, er det tydelegaste uttrykket for dette. Dersom vi ønskjer at barn skal vere fysisk aktive og sjølvstendige på veg til og frå fritida si, er dette ein stad å byrje.

Kapittel 14 | Om undersøkinga

Denne rapporten bygger på data frå den femte innsamlingsrunden i Barnefamiliepanelet, gjennomført i 2025. Barnefamiliepanelet er ei tilbakevendande undersøking blant barnefamiliar i Vestland fylke, som følgjer utviklinga i barn sine oppvekstvilkår og fritidsliv over tid.

Analysane i rapporten byggjer på svar frå 22 167 barnefamiliar i Vestland fylke. Dette svarar til 35,9 prosent av alle familiane som vart inviterte til å delta. Etter statistisk vekting er datamaterialet representativt for barnefamiliar i Vestland når det gjeld sentrale kjenneteikn som inntekt, utdanning og alderen på barnet. Utvalet er representativt for innvandring og geografi utan vekting.

Barnefamiliepanelet gir dermed eit solid kunnskapsgrunnlag for å beskrive oppvekstvilkår, fritidsvanar og deltaking blant barn og unge i fylket.

Kva er Barnefamiliepanelet?

Barnefamiliepanelet er ei gjentakande undersøking som skal gi kunnskap om fritidslivet og oppvekstvilkåra til barn og unge. Ved å samle inn data over fleire år gir undersøkinga ikkje berre eit bilete av situasjonen her og no, men også av korleis barn og familiar endrar seg over tid. Undersøkinga er organisert som eit panel, som betyr at mange av dei same familiane blir inviterte til å delta i fleire innsamlingsrundar. Samstundes blir panelet supplert med nye familiar undervegs for å sikre god dekning av befolkninga og representativitet over tid.

Barnefamiliepanelet vart etablert av Bergen kommune i 2019 som ei undersøking blant barnefamiliar i Bergen, med hovudvekt på kulturbruk og fritidsaktivitetar. Etter kvart har både det geografiske omfanget og innhaldet i undersøkinga blitt utvida. Undersøkinga omfattar no eit breitt spekter av tema knytt til barn sine oppvekstvilkår, med særleg merksemd om fritid, deltaking, mediebruk og nærmiljø. Etter tre innsamlingsrundar i Bergen vart panelet i 2022 utvida til heile Vestland fylke i samarbeid med Vestland fylkeskommune. Den fylkesdekkande undersøkinga vart vidareført i 2025, og det er denne femte innsamlingsrunden som ligg til grunn for rapporten. Barnefamiliepanelet blir gjennomført i samarbeid med Universitetet i Bergen, og det er analyse-selskapet *Ideas2evidence* som har hatt ansvar for den tekniske gjennomføringa av alle dei fem undersøkingane.

Kva gjer Barnefamiliepanelet spesielt?

Det finst fleire datakjelder som gir informasjon om barn og unge si fritid, mellom anna Statistisk sentralbyrå sine undersøkingar og Ungdata. Barnefamiliepanelet skil seg ut på tre viktige måtar.

Barn under 9 år: Barnefamiliepanelet er den einaste systematiske undersøkinga i Noreg som samlar inn informasjon om fritida til barn heilt ned til treårsalderen (Kulturtanken, 2026). Medan andre sentrale undersøkingar som regel startar ved niårsalderen, gir Barnefamiliepanelet kunnskap om ei aldersgruppe som elles er lite undersøkt, både nasjonalt og internasjonalt (McNamee & Seymour, 2013; Vandebroek et al., 2026).

Familien som ramme: For å få kunnskap om dei yngste barna må vi spørje foreldra eller dei føresette. Det betyr at vi ikkje får barnas egne tankar og opplevingar direkte. Til gjengjeld gir dette ein unik moglegheit til å sjå barnet i samanheng med familien det veks opp i. Foreldra svarar ikkje berre på spørsmål om barnet. Dei gir òg viktig informasjon om familien sin bakgrunn og livssituasjon, og om eiga deltaking i samfunnsliv, haldningar, medie- og kulturbruk, og deltaking i idrett og kulturaktivitetar.

Høve til å følgje utviklinga over tid: I motsetnad til dei fleste andre datakjelder kan vi følgje dei same familiane over tid. Det er mogleg fordi opplysningane blir kopla saman mellom ulike innsamlingsrundar ved hjelp av pseudonymiserte koplingsnøklar. Dette gjer Barnefamiliepanelet særleg verdifullt som forskingsdata. Vi kan undersøke korleis barn og familiar utviklar seg gjennom heile barndommen, og korleis til dømes kultur- og idrettsdeltaking påverkar barnas

moglegheiter og livssjansar. På lengre sikt kan datamaterialet òg gi ny kunnskap om kva verknad offentlege tiltak har.

Kva målar undersøkinga?

Barnefamiliepanelet kartlegg barn sine fritidsvanar, aktivitetar og oppvekstvilkår. Dette gjeld mellom anna organiserte fritidsaktivitetar, deltaking i offentlegheita som publikum, aktivitetar heime, mediebruk, skulemiljø, lesing og lesemiljø, og kor trygge foreldra opplever at barna sine oppvekstvilkår er.

Undersøkinga omfattar òg spørsmål om foreldra sine fritidsvanar, som deltaking i kultur og idrett, medie- og lesevanar og engasjement i organisasjonar.

I tillegg samlar panelet inn bakgrunnsinformasjon om familieane, til dømes hushaldsinntekt, foreldra sitt utdanningsnivå og foreldra sine egne erfaringar frå oppveksten. Slik kan vi undersøke korleis ulike levekår og livserfaringar heng saman med barn og unge sine kvardagsliv.

Tidlegare rundar av Barnefamiliepanelet er dokumenterte i rapportar publiserte av Bergen kommune (Fjellsende et al, 2023).

Korleis vart undersøkinga gjennomført?

Alle barnefamiliar i Vestland fylke med minst eitt barn i alderen 3 til 17 år vart inviterte til å delta i undersøkinga. For kvar familie vart eitt barn trekt ut tilfeldig og definert som barnet i fokus for undersøkinga. Foreldra svara på spørsmål om dette barnet. Dette gjer at vi får mange svar innan kvar aldersgruppe, slik at vi kan analysere skilnader mellom barn i ulike aldrar.

I kvar familie vart éin forelder eller føresett trekt ut tilfeldig og invitert til å svare på undersøkinga via e-post. Dersom denne personen ikkje svara, vart den andre forelderen eller føresette invitert til å delta, i dei familieane der dette var mogleg. I litt over 80 prosent av familieane kunne vi sende invitasjonen til ein annan forelder eller føresett dersom den første ikkje svara.

Datainnsamlinga til femte runde av panelet, som utgjer hovuddatagrunnlaget til denne rapporten, gjekk føre seg frå juni til september 2025. Den første delen av feltperioden varte frå juni til august. I august vart undersøkinga sendt til den andre moglege forelderen i dei familieane der den første ikkje hadde svart. Feltperioden vart avslutta i september.

Totalt vart om lag 90 000 foreldre og føresette kontakta, fordelt på litt over 60 000 familiar.

Sannsynet for å svare på spørjeundersøkingar varierer mellom ulike grupper i befolkninga. Personar med høgare utdanning svarar oftare enn personar med lågare utdanning, og kvinner svarar oftare enn menn. Dette er likevel gradvise skilnader, ikkje absolutte. For kvar invitasjon og påminning som blir sendt ut, aukar sannsynet for at ein respondent svarar. Svarprosenten stig derfor gjennom innsamlingsperioden. Vi brukte e-post som første kontakt, og i påminningar brukte vi både sms og e-post.

Svarprosent

Svarprosenten i Barnefamiliepanelet 2025 vart på 37,6 prosent, og komplette svar enda på 32 prosent. I analysane våre avgrensar vi til respondentar med gyldige vektor, 35,9 prosent (N = 22 167). Under, i tabell 14.1, syner vi svarprosenten etter regionar i Vestland.

Tabell 14.1: Svarprosent etter region. Barnefamiliepanelet 2025.

Regionar	Bruttoutval	Svar	Svarprosent
Bergen	26 555	11 028	41,5 %
Indre Sogn	2 672	1 049	39,3 %
Sunnfjord og Ytre Sogn	3 158	1 151	36,4 %
Hardanger og Voss	3 728	1 349	36,2 %
Nordhordland	3 720	1 312	35,3 %
Sunnhordland	5 973	2 058	34,5 %
Nordfjord og Kinn	3 942	1 353	34,3 %
Midthordland sør	4 374	1 432	32,7 %
Midthordland nord	7 607	2 474	32,5 %
Alle	61 729	23 206	37,6 %

TABELLTEKST: Bruttoutval er talet på familiar som vart inviterte til å delta. Regionane følgjer regioninndelinga til Vestland fylkeskommune. Svarprosenten går frå 37,6 (brutto) til 35,9 (netto) når vi filtrerer ut respondentar som anten manglar svar på inntekt eller utdanning, då desse ikkje let seg vekta mot SSB.

Kvifor inviterte vi alle til å delta?

Mange spørjeundersøkingar byggjer på eit utval av befolkninga. Då trekker ein på førehand eit mindre tal personar som skal representere alle. I Barnefamiliepanelet har vi valt ein annan framgangsmåte: Vi inviterer alle barnefamiliar i målgruppa til å delta.

Det er fleire grunnar til dette.

For det første gir det betre lokal kunnskap. Bergen kommune og Vestland fylkeskommune ønskjer kunnskap som kan brukast lokalt. Dersom vi skal kunne seie noko om bestemte aldersgrupper eller geografiske område, treng vi mange svar.

For det andre gir det eit sterkare datagrunnlag. Når mange deltar, kan vi undersøke samanhengar og skilnader med større tryggleik enn om datamaterialet er lite.

For det tredje gjer det undersøkinga meir robust over tid. I panelundersøkingar fell nokre deltakarar frå mellom innsamlingsrundane. Eit stort utgangspunkt gjer det lettare å halde oppe datagrunnlaget over fleire år.

For det fjerde er det vanskeleg å trekkje enkelte typar utval på førehand. Informasjon som kunne vore brukt til å setje saman eit representativt utval, er ikkje alltid tilgjengeleg. Ved å invitere alle og deretter vekte resultata kan vi likevel oppnå eit datamateriale som er representativt for befolkninga.

Datakvalitet

Vi har undersøkt datakvaliteten på fleire måtar. Dataene er vekta etter hushaldsinntekt, utdanningsnivået til foreldra og alderen til barnet. Ei slik vekting gjer at utvalet stemmer med befolkninga på nettopp desse kjenneteikna, og seier derfor lite i seg sjølv. Meir opplysende er det å sjå på kjenneteikn vi ikkje har justert for. Vi har difor samanlikna utvalet med befolkninga langs tre andre dimensjonar — bustadtype, landbakgrunn og region i Vestland — og finn godt samsvar også utan vekting.

Ei vanleg innvending mot spørjeundersøkingar er at dei som ikkje svarar, kan skilje seg systematisk frå dei som svarar. Det avgjerande er ikkje kor mange som let vere å svare, men om dei som ikkje svarar, ville ha svart annleis på det vi faktisk måler (Groves og Peytcheva, 2008).

Vi har nærma oss dette spørsmålet frå tre kantar.

For det første har vi samanlikna våre egne tal med andre datakjelder som måler noko av det same, og funne godt samsvar (sjå samanlikning med andre datagrunnlag). For det andre har vi undersøkt om dei som avbryt utfyllinga undervegs, skil seg frå dei som fullfører. Dei skil seg noko på bakgrunnskjenneteikn, men ikkje på deltaking i fritidsaktivitetar, som er det denne rapporten handlar om (sjå fråfall undervegs i spørjeskjemaet). For det tredje har vi nytta panelkoplinga, og samanlikna familiar som svarte både i 2022 og i 2025 med dei som berre svarte éin gong. Heller ikkje her finn vi systematiske skilnader.

Samla gjev desse testane eit godt grunnlag for å seie at dataene held høg kvalitet. Dei tre kontrollane dekkjer ulike sider av spørsmålet – samsvar med befolkninga, samsvar med andre undersøkingar, og samsvar mellom dei som svarar mykje og dei som svarar lite – og alle peikar i same retning.

Representativitet og vekting

Når alle i målgruppa blir inviterte til å delta, vil nokre grupper vere meir tilbøyelege til å svare enn andre. Til dømes er det vanleg at personar med høgare utdanning svarar oftare enn personar med lågare utdanning. Dersom vi berre analyserer svara slik dei kjem inn, kan enkelte grupper få for stor påverknad på resultata. For å motverke dette justerer vi resultata ved hjelp av såkalla vekting. Det inneber at svar frå grupper som er underrepresenterte i datamaterialet får litt større vekt, medan svar frå grupper som er overrepresenterte får litt mindre vekt. Målet er at resultata skal spegle befolkninga i Vestland fylke så godt som mogleg.

For å gjennomføre vektinga har vi brukt statistikk frå Statistisk sentralbyrå om den samla befolkninga av barnefamiliar i fylket. Vi har justert datamaterialet etter familieinntekt, utdanningsnivå i familien og alderen til barnet. Etter vekting gir datamaterialet eit mest mogleg representativt bilete av barnefamiliar i Vestland.

Dataene er samstundes svært representative langs mange dimensjonar utan vekting. Vi har undersøkt bustadtype (kun for Bergen), mor sitt fødeland og regionar i fylket ved å ta i bruk registerdata. Dei aller fleste av desse er innanfor eit intervall av ti prosent (+/-) av den faktiske befolkninga, sjå tabell 14.2.

Tabell 14.2: Samanlikning av utvalet og befolkninga på kjenneteikn som ikkje inngår i vektinga.

	Populasjon	Utval	Tal i utval	Forhold
Bustadtype				
Einebustad	37,8 %	37,9 %	5 264	1,00
Rekkje-, kjede- og terrassehus	26,3 %	27,5 %	3 817	1,04
Leilegheitsbygg	22,0 %	19,9 %	2 771	0,91
Tomannsbustad	12,5 %	13,5 %	1 877	1,08
Region i Vestland				
Bergen	43,0 %	47,5 %	10 532	1,10
Midthordland nord	12,3 %	10,6 %	2355	0,86
Sunnhordland	9,7 %	9,0 %	1984	0,93
Midthordland sør	7,1 %	6,2 %	1374	0,88
Nordfjord og Kinn	6,4 %	5,8 %	1286	0,91
Hardanger og Voss	6,0 %	5,8 %	1292	0,96
Nordhordland	6,0 %	5,7 %	1254	0,94
Sunnfjord og Ytre Sogn	5,1 %	4,9 %	1097	0,97
Indre Sogn	4,3 %	4,5 %	993	1,03

	Populasjon	Utval	Tal i utval	Forhold
Landbakgrunn				
Noreg	77,1 %	79,8 %	18 510	1,03
Nye EU-land	5,6 %	3,9 %	897	0,69
Asia	4,7 %	3,4 %	796	0,72
Aust-Europa utanfor EU	2,9 %	2,3 %	528	0,78
Afrika	2,7 %	2,4 %	553	0,90
Nord-Afrika og Midtøsten	2,6 %	2,1 %	494	0,82
EU før 2004	1,7 %	2,8 %	645	1,63
Amerika	1,5 %	1,4 %	314	0,89
Norden utanom Noreg	1,1 %	1,6 %	367	1,47
Oseania	0,1 %	0,1 %	26	1,99

TABELLTEKST: Kolonna «Forhold» viser delen i utvalet delt på delen i befolkninga. Ein verdi på 1,00 tyder at gruppa er like stor i utvalet som i befolkninga, verdiar under 1 at gruppa er underrepresentert, og verdiar over 1 at ho er overrepresentert. Tal for befolkninga er henta frå registerdata for Vestland. Bustadtype er kjend for Bergen. Gruppa «Oseania» er for lita til at forholdstalet kan tolkast; med 26 familiar i utvalet vil små tilfeldige variasjonar gi store utslag.

For bustadtype ligg alle fire kategoriane tett på befolkninga. Største avviket er leilegheitsbygg, som er noko underrepresentert med eit forhold på 0,91, og tomannsbustad, som er noko overrepresentert med 1,08. Einebustad stemmer nær perfekt.

For regionane er biletet det same. Bergen er noko overrepresentert med eit forhold på 1,10. Midthordland nord og Midthordland sør er tilsvarande noko underrepresenterte. Dei andre sju regionane ligg mellom 0,91 og 1,03.

Samla sett svarar utvalet godt til befolkninga når det gjeld innvandringsbakgrunn: 22,9 prosent av familiane i befolkninga har bakgrunn frå andre land enn Noreg, mot 20,2 prosent i utvalet.

Dei to største innvandrargruppene i befolkninga er også dei mest underrepresenterte. Familiar frå dei nye EU-landa utgjør 5,6 prosent av befolkninga og 3,9 prosent av utvalet, med eit forhold på 0,69. Familiar med bakgrunn frå Asia utgjør 4,7 mot 3,4 prosent, med eit forhold på 0,72. I motsett retning er familiar frå Norden og frå EU-land før 2004 klart overrepresenterte, med forhold på høvesvis 1,47 og 1,63. Utvalet byter altså noko arbeidsinnvandrarar frå nyare EU-land og familiar frå Asia mot familiar frå Norden og Vest-Europa. Årsakene til underrepresentasjonen lar seg ikkje fastslå ut frå materialet.

Det er verdt å legge til at dei to gruppene framleis er godt representerte i absolutte tal, med høvesvis 897 og 796 familiar. Underrepresentasjonen gir dårlegare presisjon for desse gruppene (høgare standarfeil og større konfidensintervall), men hindrar oss ikkje i å analysere dei. Kvar gang vi har lagt vekt på funn om innvandringsfamiliar har vi gjort robustheitsanalysar med spesifikke verdsdelar.

Fråfall undervegs i spørjeskjemaet

Vekting hjelper oss med å rette opp skeivskapar som oppstår når nokre grupper svarar oftare på undersøkinga enn andre. Men for at resultata skal vere mest mogleg pålitelege, er det også viktig å sjå på kva som skjer etter at folk har byrja å svare.

Spørjeskjemaet i denne undersøkinga er relativt langt. Nokre foreldre svarar på alle spørsmåla, medan andre avsluttar før dei er ferdige. Dersom bestemte grupper oftare avbryt undervegs, kan det påverke kor representative resultata er for dei spørsmåla som kjem seint i skjemaet. Derfor har vi undersøkt kven som fullfører, og kven som fell frå undervegs.

Når vi ser på svarmønsteret, finn vi at dei fleste som avbryt, gjer det på eit bestemt punkt i skjemaet. Dei hoppar ikkje over nokre få spørsmål og held fram etterpå. I staden sluttar dei å svare, slik at alle spørsmåla som kjem etter blir ståande utan svar.

Tabell 14.3 viser kor stor del av deltakarane som manglar svar på ulike delar av skjemaet. Sidan nokre fell frå undervegs, aukar delen med manglande svar jo lenger ut i skjemaet vi kjem. Ved dei siste spørsmålsområda manglar svar frå 11,7 prosent av deltakarane. Samla betyr dette at om lag éin av ti som starta på undersøkinga, ikkje fullførte heile spørjeskjemaet.

Tabell 14.3: Andel som manglar svar, etter plassering i spørjeskjemaet. Barn 6–17 år.

Spørsmålsområde	Posisjon	Mangler svar	Andel
Organiserte aktivitetar	1	0	0,0 %
Mediebruk	21	557	3,5 %
Kjennskap til fritidstilbodet	33	1 505	9,4 %
Barnet si fritid siste veke	34	1 532	9,6 %
Påstandar om nærmiljøet	39	1 647	10,3 %
Foreldra sin kulturbruk	49	1 792	11,2 %
Foreldra sine bekymringar	54	1 878	11,7 %

TABELLTEKST: Posisjon angir spørsmålsområdet si rekkefølge i skjemaet. Andelar er berekna av analyseutvalget på 15 988 barn.

Det neste spørsmålet er om dei som avbryt undersøkinga, skil seg frå dei som svarar på alle spørsmåla. Analysane viser at dei gjer det. Tabell 14.4 viser kva kjenneteikn som heng saman med større eller mindre sannsyn for å avbryte undervegs.

Det er særleg forskjellar knytte til utdanning og innvandrarbakgrunn. Familiar der ingen av foreldra har fullført vidaregåande skule, avbryt undersøkinga om lag ti prosentpoeng oftare enn familiar der den høgaste utdanninga er bachelorgrad. I den andre enden finn vi familiar med forskarutdanning, som avbryt nær fem prosentpoeng sjeldnare.

Den tydelegaste forskjellen gjeld innvandrarbakgrunn. Familiar der begge foreldra er fødte utanfor Noreg, avbryt om lag ti prosentpoeng oftare enn familiar der begge foreldra er fødte i Noreg. Det er rundt dobbelt så høgt som gjennomsnittet i utvalet.

Derimot finn vi ingen samanheng mellom fråfall og barnet sin alder. Hushaldningsinntekta ser også ut til å ha liten betydning for om folk fullfører spørjeskjemaet eller ikkje.

Tabell 14.4: Samanheng mellom familien sine kjenneteikn og sannsynet for å avbryte skjemaet.

Kjenneteikn ved familien		Endring i prosentpoeng	P-verdi
Foreldres høgaste utdanningsnivå	(Ref.: Bachelorgrad)	–	–
	Ingen har fullført vidaregåande	+10,2	<0,001
	Videregåande eller fagbrev	+2,4	0,003
	Mastergrad	-3,2	<0,001
	Forskarutdanning	-4,8	<0,001
Innvandringsbakgrunn	(Ref.: Begge foreldre fødd i Noreg)	–	–
	Begge foreldre fødd utanfor Noreg	+10,4	<0,001
	Éin forelder fødd utanfor Noreg	Ingen samanheng	

Kjenneteikn ved familien		Endring i prosentpoeng	P-verdi
Hushaldsinntekt	(Ref.: Medianinntekt)	–	–
	Låginntekt (EU60)	+1,9	0,063
	60-85 prosent av medianinntekt	Ingen samanheng	
	15-50 prosent over medianinntekt	Ingen samanheng	
	50+ prosent over medianinntekt	Ingen samanheng	
Kontinuerleg variabel	Barnets sin alder (3-17 år)	Ingen samanheng	

TABELLTEKST: Tabellen viser resultat frå ein lineær regresjonsanalyse av sannsynet for å avbryte spørreskjema undervegs. Gjennomsnittleg sannsyn for å avbryte er 9,6 prosent. Kolonna «Endring i prosentpoeng» viser kor mange prosentpoeng høgare eller lågare sannsyn kvar gruppe har for å avbryte samanlikna med referansegruppa. Alle kjenneteikn er kontrollert for kvarandre. P-verdi viser kor sikre vi kan vere på resultata. Modellen er berekna med kalibreringsvektar og robuste standardfeil.

At nokre grupper oftare avbryt undersøkinga enn andre, betyr ikkje nødvendigvis at resultata blir misvisande. Det avgjerande er om dei som avbryt ville ha svart annleis enn dei som fullfører.

Tabell 14.4 viste at fråfallet er størst blant familiar der ingen av foreldra har fullført vidaregåande opplæring, og blant familiar der begge foreldra er fødde utanfor Noreg. Dersom dei som avbryt i desse gruppene også skil seg frå dei som fullfører når det gjeld fritidsdeltaking, kan det påverke resultata. Dette kan vi undersøke fordi spørsmåla om organiserte fritidsaktivitetar kjem heilt først i skjemaet. Desse spørsmåla er derfor svara på både av dei som fullførte undersøkinga og av dei som avbraut undervegs.

Tabell 14.5 viser først forskjellen mellom alle som fullførte skjemaet og alle som avbraut. Resultata viser svært små forskjellar. Blant dei som fullførte skjemaet, deltok 13,9 prosent ikkje i nokon organisert fritidsaktivitet. Blant dei som avbraut undervegs, var delen 13,6 prosent. Forskjellen er så liten at han kan forklarast av tilfeldig variasjon.

Tabellen viser også eit døme frå ei av gruppene med særleg høgt fråfall, nemleg familiar der begge foreldra er fødde utanfor Noreg. Også her er forskjellen liten. Delen som ikkje deltar i organiserte aktivitetar er nesten den same blant dei som fullførte skjemaet og dei som avbraut undervegs. Vi finn det same mønsteret blant familiar der ingen av foreldra har fullført vidaregåande opplæring, sjølv om desse resultata ikkje viser i tabellen.

Dette tyder på at dei som avbryt undersøkinga skil seg frå dei som fullfører når det gjeld kven dei er, men ikkje når det gjeld deltaking i organiserte fritidsaktivitetar. Fråfallet ser derfor ikkje ut til å gi skeive resultat på dette området.

Tabell 14.5: Andel barn som ikkje deltar i nokon organisert fritidsaktivitet, etter om skjemaet blei fullført.

Utvalde grupper	Fullførte skjema	Avbraut undervegs
Alle	13,9 %	13,6 %
Innvandringsbakgrunn		
Begge foreldra fødd i Noreg	14,1 %	14,9 %
Begge foreldra fødd utanfor Noreg	12,4 %	10,9 %
Éin forelder fødd utanfor Noreg	14,1 %	13,6 %

TABELLTEKST: Tabellen visar vekt andelar. Spørsmåla om organiserte aktivitetar står først i skjemaet og er derfor svara på av både dei som fullførte og dei som avbraut. Innvandringsbakgrunn er vist som døme på ei gruppe med høgt fråfall (jf. tabell 14.4).

Kva betyr dette for tolkinga av resultata? For spørsmåla som kjem tidleg i skjemaet, som deltaking i organiserte fritidsaktivitetar, byggjer analysane på svar frå nesten alle som deltok i undersøkinga. For spørsmåla som kjem lenger ut i skjemaet, som kjennskap til fritidstilbod, opplevingar av nærmiljøet og foreldra si deltaking i organisasjons- og kulturliv, er talet på svar noko lågare.

Vi har sett at familiar med låg utdanning og familiar med innvandrarbakgrunn oftare avbryt skjemaet undervegs. Desse gruppene er derfor noko mindre representerte i analysane av spørsmåla som kjem seint i skjemaet. Det gjer resultata meir usikre for desse gruppene.

Samtidig finn vi ikkje teikn til at fråfallet gir systematiske skeivskapar i resultata.

Når vi samanliknar ulike analysar, byggjer dei på dei same respondentane. Forskjellar i resultata kjem derfor ikkje av kven som er med i analysen, men av kva vi undersøker.

Samanlikning med andre datagrunnlag

Mange av spørsmåla i Barnefamiliepanelet blir òg stilte i andre undersøkingar, særleg for dei høgare aldersgruppene. Når vi samanliknar resultata, ser vi at Barnefamiliepanelet gir det same biletet som andre etablerte datakjelder. Til dømes stemmer resultata godt overeins med Kulturbarmometeret til SSB når det gjeld kulturbruk (Roaldsnes, 2025a), og tilsvarende med andre undersøkingar av barn si lesing (Roaldsnes, 2025b).

For nokre tema kan vi også samanlikne svara med registerdata. Eit døme er deltaking i kulturskulen. Her er dei vekt estimata frå Barnefamiliepanelet svært like tala i registerdata (Roaldsnes, 2026).

Samla sett viser desse samanlikningane at dataene i Barnefamiliepanelet held høg kvalitet. Når resultata stemmer godt med fleire uavhengig innsamla datakjelder, gir det sterk støtte til at estimata våre er pålitelege og treffsikre.

Målet på barnet sitt funksjonsnivå

Barnefamiliepanelet har eit eige spørsmål om barnet sitt funksjonsnivå, utvikla i samråd med Barne- og familietenesta i Bergen kommune. Spørsmålet lyder: «Har [namn barn] noen psykiske eller fysiske begrensninger som påvirker skole/barnehage og fritid?» Svaralternativa er «Ingen», «Adferdsvansker eller problemer med sosial fungering», «Bevegelsesvansker (ikkje kortvarige, som skader)», «Utviklingshemming» og «Vil ikkje oppgi». Barn med fleire registrerte vanskar er klassifiserte etter den mest omfattande vanska.

Spørsmålet måler ikkje diagnosar. Det måler kva foreldra oppfattar som avgrensingar som påverkar barnet sin kvardag i skule, barnehage og fritid. Dette målet omfattar derfor i praksis barn både med og utan diagnostiserte funksjonsvanskar. Dette er eit medvite val, og det har både fordelar og ulemper som lesaren bør kjenne til. I tabell 14.6 under syner vi til dels samanliknbare estimat om førekomst for dei ulike gruppene vi spør om, og syner estimatet frå Barnefamiliepanelet.

Tabell 14.6: Andelar med funksjonsnedsetjingar i Barnefamiliepanelet samanlikna med andre kjelder.

Kjelde	Estimat	Populasjon	Merknad
Utviklingshemming			
Søndena mfl. (2010)	0,4 %	Noreg, alle aldrar	Kommunal registrering, store geografiske skilnader

Kjelde	Estimat	Populasjon	Merknad
McKenzie mfl. (2016)	0,22–1,55 %	Internasjonalt, barn og unge	Systematisk oversikt
Barnefamiliepanelet	1,20 %	Vestland, 3–17 år	Foreldrerapportert. 95 % KI: 1,02–1,38
Åtferdsvanskar og ADHD			
Surén mfl. (2013)	2,0 %	Noreg, 6–12 år	Registrert ADHD, Norsk pasientregister
Surén mfl. (2013)	1,1–3,5 %	Fylkesvariasjon, ADHD	Tilskrive ulik diagnostisk praksis
Polanczyk mfl. (2015)	om lag 5 %	Metaanalyse, verda	Symptombasert
Barnefamiliepanelet	6,43 %	Vestland, 3–17 år	Foreldrerapportert. 95 % KI: 6,04–6,83
Rørslevanskar			
Surén mfl. (2013)	0,3 %	Noreg, 6–12 år	Registrert cerebral parese
Barnefamiliepanelet	0,74 %	Vestland, 3–17 år	Foreldrerapportert. 95 % KI: 0,61–0,88

TABELLTEKST: Tala frå Barnefamiliepanelet er vekta andelar for barn 3–17 år i 2025, med 95 prosent konfidensintervall. Dei øvrige estimata er henta frå dei oppgavne kjeldene og gjeld andre populasjonar og aldersgrupper.

Andelen der foreldre rapporterer om utviklingshemming i utvalet, 1,20 prosent, ligg i øvre ende av det internasjonale intervallet og godt over det norske registertalet. Registertalet frå Søndena mfl. (2010) gjeld likevel alle aldrar og bygger på kommunal registrering knytt til økonomiske overføringer, med store geografiske skilnader, og eignar seg dårleg som samanlikningsgrunnlag for barn.

Andelen med åtferdsvanskar, 6,43 prosent, ligg klart over den registrerte ADHD-førekomen i Noreg og omtrent på det internasjonale symptombaserte nivået. Det er som venta, sidan kategorien vår er breiare enn ein ADHD-diagnose: ho fangar barn med diagnose, barn med symptom utan diagnose, og barn med vanskar som fell utanfor ADHD.

Fordelar og ulemper ved målet

Den viktigaste fordelten er at målet ikkje arvar variasjonen i diagnostisk praksis. Surén mfl. (2013) finn at den registrerte ADHD-førekomen varierer frå 1,1 til 3,5 prosent mellom fylka, og tilskriv dette ulik diagnostisk praksis snarare enn reelle skilnader. Widding-Havneraas mfl. (2023) undersøker dette direkte ved å kople registerdiagnosar til symptomdata. For våre formål er dette avgjerande: eit registerbasert mål ville ha ført geografisk støy inn i analysane av sentralitet og bustad.

Ein annan fordel er at spørsmålet er formulert om konsekvensar for kvardagen. Det er nettopp avgrensingar i skule og fritid som er relevante når vi analyserer deltaking, og ikkje diagnosen i seg sjølv. Meld. St. 8 (2022–2023) peikar dessutan på at det ikkje finst full semje i forskingsmiljøa om kva diagnosar som høyrer inn under utviklingshemming, og at personar med utviklingshemming er vanskelege å nå gjennom spørjeundersøkingar.

Ulempene er tre. For det første er kategoriane grove, og særleg åtferdsvanskar rommar mykje ulikt. For det andre er dette foreldra si vurdering, og terskelen for å rapportere kan variere systematisk med utdanning, språkkompetanse og kjennskap til hjelpeapparatet. For det tredje kan tala ikkje samanliknast direkte med registerbasert statistikk, slik tabellen over viser. Vi tolkar derfor koeffisientane som skilnader mellom barn der foreldra rapporterer slike avgrensingar og barn der dei ikkje gjer det, og ikkje som effektar av diagnose.

Personvern

Deltakarane fekk informasjon om undersøkinga og behandling av personopplysningar før dei tok del, og alle data blir behandla med grunnlag i samtykke. Opplysningar om funksjonsnivå er rekna som helseopplysningar etter personvernregelverket. Foreldra fekk derfor særskild informasjon om dette og gav eit eige samtykke før dei svara. Det var også mogleg å velje «Vil ikkje oppgi». Denne gruppa er tatt med i analysane som ein eigen kategori, men koeffisientane for henne er ikkje rapportert i tabellar.

Analysane er gjennomførte på pseudonymiserte data, og resultata blir rapporterte på gruppenivå slik at enkeltpersonar ikkje kan identifiserast. Kontaktopplysningar og kopplingsnøkkel er lagra separat frå datamaterialet på ein sikker server med avgrensa tilgang. Prosjektet er utvikla i samråd med personvernombodet i Bergen kommune.

Pseudonymiserte data er berre tilgjengelege for eit avgrensa tal medarbeidarar som arbeider med Barnefamiliepanelet.

Analysar i denne rapporten

Alle resultat i rapporten er baserte på vekta estimat for befolkninga eller predikerte andelar frå regresjonsanalysar. Vektinga justerer svara frå utvalet slik at resultata best mogleg speglar befolkninga av barn og unge i Vestland. Predikerte andelar er rekna ut ved hjelp av regresjonsanalysar der vi kontrollerer for fleire forhold samtidig, til dømes alder, kjønn og funksjonsnivå. Dette gjer det mogleg å undersøkje samanhengen mellom éin faktor og utfallet vi er interesserte i, medan andre relevante kjenneteikn blir haldne konstante.

I dei fleste analysane har vi delt barna (3-17 år) inn i aldersgrupper som samsvarer med sentrale utdanningsløp: barnehagealder (3-5 år), småskuletrinnet (6-9 år), mellomtrinnet (10-12 år), ungdomsskulen (13-15 år) og vidaregåande opplæring (16-17 år). Formålet er å setje alder inn i ein relevant sosial og institusjonell kontekst, sidan kvardagsliv, fritid og deltaking ofte er tett knytte til skuleløpet.

Aldersgruppene er definerte framoverskuande ut frå kva utdanningsnivå barna høyrde til i løpet av innsamlingsåret 2025. Til dømes er seksåringar plasserte på småskuletrinnet fordi dei byrja på skulen hausten 2025, medan trettenåringar er plasserte på ungdomsskulen. Sidan datainnsamlinga gjekk føre seg frå mai til september, i overgangen mellom to skuleår, inneber dette at dei yngste i kvar gruppe enno ikkje hadde byrja på trinnet eller berre nettopp hadde gjort det. Vi meiner likevel at denne inndelinga gir den mest relevante ramma for å forstå barna sin kvardag i 2025.

I analysane av organiserte fritidsaktivitetar er svaralternativet «anna» inkludert innan organisert idrett og andre organiserte aktivitetar, for å fange opp aktivitetar som ikkje er omfatta av dei førehandsdefinerte kategoriane. For kulturaktivitetar er «anna» ikkje inkludert, sidan dei ni kulturaktivitetane i undersøkinga er vurderte som dekkjande, og ein kategori med ukjent innhald ville vore vanskeleg å tolke. I samanlikningar mellom 2022 og 2025 er dei same aktivitetstypene nytta i begge rundar for å sikre samanliknbarheit over tid.

Der vi samanliknar resultat frå 2022 og 2025, må funna tolkast med enkelte atterhald. Nokre spørsmål, særleg om mediebruk, vart stilte på ulik måte i dei to undersøkingane. Dette kan ha ført til noko lågare rapportering i 2022 enn i 2025. Vi vurderer likevel at måla for bruk minst éin gong i veka i hovudsak er samanliknbare mellom åra. Små endringar, særleg under om lag fem prosentpoeng, bør likevel tolkast varsamt. Mål for dagleg bruk er ikkje direkte samanliknbare og blir berre viste for 2025 der dette er relevant. Bibliotekbesøk er målt med same spørsmål i begge undersøkingane og kan samanliknast direkte.

Ekstern bruk av data frå Barnefamiliepanelet

Eksterne forskarar kan søke om tilgang til anonymiserte data frå runde 1-4 av Barnefamiliepanelet frå SIKT⁶. Det er også mogleg å søke om tilgang til pseudonymiserte data frå runde 5 direkte frå

⁶ Barnefamiliepanelet hos SIKT: <https://surveybanken.sikt.no/no/series/0ee6cf13-e84c-4550-a254-cf2b94fcd229>

Bergen kommune.

Sitert litteratur

- Fjellsende, W., Rabben, Å. K., & Ånensen, R. (2023). Dokumentasjonsrapport for fire felt 2019–2022. (Barnefamiliepanelets Rapportserie: Nr. 8.). Bergen kommune.
<https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V25718306>
- Groves, R. M., & Peytcheva, E. (2008). The Impact of Nonresponse Rates on Nonresponse Bias: A Meta-Analysis. *Public Opinion Quarterly*, 72(2), 167–189. <https://doi.org/10.1093/poq/nfn011>
- Kulturtanken. (2026). *Innenfor–utenfor. En oversikt over barne- og ungdomskultur*. Kulturtanken.
<https://media.wpd.digital/kulturtanken/uploads/2026/04/Innenfor-utenfor-rapport-2026.pdf>
- McKenzie, K., Milton, M., Smith, G., & Ouellette-Kuntz, H. (2016). Systematic review of the prevalence and incidence of intellectual disabilities: Current trends and issues. *Current Developmental Disorders Reports*, 3(2), 104–115. <https://doi.org/10.1007/s40474-016-0085-7>
- McNamee, S., & Seymour, J. (2013). Towards a sociology of 10–12 year olds? Emerging methodological issues in the 'new' social studies of childhood. *Childhood*, 20(2), 156–168.
<https://doi.org/10.1177/0907568212461037>
- Meld. St. 8 (2022–2023). (2022). *Menneskerettar for personar med utviklingshemming – Det handlar om å bli høyr og sett*. Kultur- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20222023/id2945431/>
- Polanczyk, G. V., Salum, G. A., Sugaya, L. S., Caye, A., & Rohde, L. A. (2015). Annual research review: A meta-analysis of the worldwide prevalence of mental disorders in children and adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 56(3), 345–365. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12381>
- Rebecq, A. (2016). *Icarus: An R package for calibration in survey sampling*. R Foundation for Statistical Computing.
- Roaldsnes, A. (2025a). *Cultural capital and early childhood socialization. Family, friends and the state*. The University of Bergen. <https://hdl.handle.net/11250/3183394>
- Roaldsnes, A. (2025b). Lesekrise? Kulturell kapital og lesepraksiser i småbarnsfamilien. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 66(4), 1–26. <https://doi.org/10.18261/tfs.66.4.4>
- Roaldsnes, A. (2026). The state as a vehicle for, or alleviator of, cultural reproduction? An example comparing state funded Schools of Music and Performing Arts in Norway with ideal organizations for cultural training. *Prepublisering: SocArXiv*. https://doi.org/10.31235/osf.io/xbwks_v1
- Statistisk sentralbyrå. (2025). *Microdata.no Dokumentasjon*.
<https://www.microdata.no/en/documentation/citation/>
- Surén, P., Bakken, I. J. L., Lie, K. K., Schjølberg, S., Aase, H., Reichborn-Kjennerud, T., Magnus, P., Øyen, A.-S., Svendsen, B. K., Aaberg, K. M., mfl. (2013). Differences across counties in the registered prevalence of autism, ADHD, epilepsy and cerebral palsy in Norway. *Tidsskrift for Den norske legeforening*.
<https://doi.org/10.4045/tidsskr.13.0050>
- Søndenaa, E., Rasmussen, K., Nøttestad, J. A., & Lauvrud, C. (2010). Prevalence of intellectual disabilities in Norway: Domestic variance. *Journal of Intellectual Disability Research*, 54(2), 161–167.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2009.01230.x>
- Vandebroeck, D., Lareau, A., & Jappens, M. (2026). Studying class in early childhood – A field in its infancy? I D. Vandebroeck, M. Jappens & A. Lareau (Red.), *Socializing Inequality. Class, Culture & Cognition in Early Childhood*. Routledge.
- Widding-Havneraas, T., Markussen, S., Elwert, F., Lyhmann, I., Bjelland, I., Halmøy, A., Chaulagain, A., Ystrom, E., Mykletun, A., & Zachrisson, H. D. (2023). Geographical variation in ADHD: Do diagnoses reflect symptom levels? *European Child & Adolescent Psychiatry*, 32(9), 1795–1803. <https://doi.org/10.1007/s00787-022-01996-7>

